

YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLOLARIN OLUŞTURULMASINDA BAĞIMSIZ DENETİMİN ÖNEMİ

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE BAĞIMSIZ DENETİMİN BORÇLANMA MALİYETİ ÜZERİNE ETKİSİ	1
<i>Caner AKBABA, Yusuf AYTÜRK</i>	
FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİNDE DENETİMİN VE DENETÇİLERİN ROLÜ: BİR LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	27
<i>Duygu Şengül ÇELİKAY</i>	
BAĞIMSIZ DENETÇİ, UFRS VE FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE FİNANS DIŞI FİRMALARDAN BULGULAR	53
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ömer Tuğsal DORUK</i>	
BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİN KAPSAMLI GELİRİN DEĞER İLİŞKİSİNE ETKİSİ ..	93
<i>Doç. Dr. Melik ERTUĞRUL, Prof. Dr. Volkan DEMİR, Ar. Gör. Eylül ÖZDARAK</i>	
DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞININ FİNANSAL TABLO KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ- TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ	119
<i>Dr. Ozan Gülhan, Dr. Melike Aktaş Bozkurt, Serhan Karaarslan</i>	
YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLO BİLGİLERİNİN SUNUMUNDA MUHASEBE VE BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARININ ROLÜ VE BAĞIMSIZ DENETİMİN KALİTESİNE İLİŞKİN KAMU GÖZETİM KURUMLARI TARAFINDAN YAPILAN GÖZETİMİN ÇEŞİTLİ ÜLKE UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	147
<i>Dr. Ayten ÖZBİNGÖL</i>	
FİNANSAL TABLO KALİTESİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİ DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ	187
<i>Mustafa SÜNER</i>	

**Soyisim sırasına göre sıralanmıştır.*

ÖNSÖZ

Finansal raporlama süreci, işletme içindeki ve dışındaki finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan bir süreç olup, yüksek kalitede standartlar ve düzenleyici çerçevelerle desteklendiğinde ekonomik gelişmenin anahtarı olmaktadır. Yüksek kalitede, gerçeğe ve ihtiyaca uygun bir finansal raporlamaya imkân tanıyan bir finansal raporlama çerçevesine göre hazırlanan ve denetlenen finansal tablolar, kaynak maliyetlerinin düşürülmesi, bilgi asimetrisinin azaltılarak kaynak tahsisinin etkinliğinin artırılması, işletmelerin kurumsal yapılarının güçlendirilmesi ve sonuç olarak ülke ekonomisinin büyümesi ve finansal krizlere karşı mukavemetinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda, yüksek kaliteli finansal tabloların oluşturulmasında bağımsız denetimin etkisini ortaya koyarak konu hakkında farkındalık oluşturmak ve bağımsız denetimin kaliteli finansal tablolar üzerindeki etkisinin farklı açılardan ele alınmasını sağlamak amacıyla Kurumumuz tarafından “Yüksek Kalitede Finansal Tabloların Oluşturulmasında Bağımsız Denetimin Önemi” konulu bir makale yarışması düzenlenmiştir.

Yarışmaya katılan makaleler, belirlenen kriterler çerçevesinde makale jürisi tarafından değerlendirilmiş ve toplam 7 adet makalenin yayımlanmasına karar verilmiştir. Konuya farklı bakış açıları getiren ve literatüre katkısı olacağına inandığımız bu makalelerin okuyucular açısından faydalı olmasını diler, tüm katılımcılara ve katkılarından dolayı makale jürisinde görev alan hocalarımıza ve kurum çalışanlarımıza teşekkür ederim.

Dr. Hasan ÖZÇELİK
Başkan

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN _____Başkent Üniversitesi

Prof. Dr. Necdet ŞENSOY _____ İstanbul Ticaret Üniversitesi

Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU _____Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Rauf KARASU _____ Hacettepe Üniversitesi

Dr. Banu SULTANOĞLU _____Bilkent Üniversitesi

Rafet DİLMEN _____ Kamu Gözetimi Kurumu

Murat YÜNLÜ _____ Kamu Gözetimi Kurumu

Birsen NACAR _____ Kamu Gözetimi Kurumu

TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ DENETİMİN BORÇLANMA MALİYETİ ÜZERİNE ETKİSİ

Caner AKBABA, Yusuf AYTÜRK

TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ DENETİMİN BORÇLANMA MALİYETİ ÜZERİNE ETKİSİ

Caner AKBABA¹

Yusuf AYTÜRK²

Özet

Bu çalışmada, bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesine ne ölçüde etki ettiği borçlanma maliyeti kanalıyla araştırılmaktadır. Şöyle ki, halka açık olmayan şirketlerin daha kapsamlı finansal raporlama çerçevesine (BOBİ FRS/TFRS) göre bağımsız denetime tabi tutulmasının borçlanma maliyeti üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Bu amaçla, 2017 – 2020 dönemine ait halka açık olmayan 485 firmaya ait veriler sabit ve rassal etkiler panel veri yöntemleriyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular bağımsız denetimin borçlanma maliyetini her iki modelde de sırasıyla %5,29 ve %2,50 düzeyinde azalttığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle finansal raporlama kalitesinin artması, bilgi asimetrisini azaltarak borçlanma maliyetinde düşüşe neden olmuştur. Bildiğimiz kadarıyla çalışmanın hem halka açık olmayan firmalar üzerinde yapılması hem de finansal raporlama kalitesini borçlanma maliyeti kanalıyla ele alması bakımından Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Finansal Raporlama Kalitesi, Halka Açık Olmayan Şirketler, Borçlanma Maliyeti, Bilgi Asimetrisi

EFFECT OF INDEPENDENT AUDIT ON COST OF DEBT IN TURKEY

Abstract

In this study, it has been tried to investigate to what extent independent auditing affects the quality of financial reporting by using borrowing cost channel, namely the effect of independent audit of non-public companies in accordance with more comprehensive financial reporting framework (FRS-LME/TFRS) on borrowing cost is investigated. For this purpose, the data of 485 non-public companies for the years 2017 – 2020 were analyzed with fixed and random effects panel data models. The findings show that the

¹ Arş. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü canerakbaba@mu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8849-1622.

² Doç., Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü, yayturk@istanbul.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-5630-6602.

independent audit reduces cost of debt by 5.29% and 2.50%, respectively, in both models; in other words, independent audit increases the quality of financial reporting. This study is the first in Turkey in terms of both conducting the study on non-public companies and investigating financial reporting quality by using cost of debt channel. **Key Words:** Independent Audit, Financial Reporting Quality, Non-public Companies, Cost of Debt, Information Asymmetry

1. Giriş

Dünyadaki ve ülkemizdeki hızlı ekonomik gelişmeler ve buna bağlı olarak girişimcilerin dolayısıyla da şirketlerin yoğunluğunun artması ekonomik çevre içerisindeki çıkar gruplarının menfaatlerini belirli bir denge içerisinde korumayı amaçlayan kurumsal yönetimi daha önemli hale getirmektedir. Kurumsal yönetim dört temel üzerine oturmaktadır: Şeffaflık, adillik (dürüstlük), sorumluluk ve hesap verebilirlik. Finansal tablolar veya finansal raporlama, şeffaflık ve hesap verebilirliğin tesis edilmesinde oldukça önem taşımaktadır. OECD tarafından belirlenen kurumsal yönetim ilkeleri açısından şeffaflığın sağlanması şirketin finansal durumu ve performansına ilişkin bilginin zamanında ve doğru bir şekilde açıklanmasına dayanmaktadır³. Bu bağlamda; şirketlerin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını gösteren finansal tablolar, şirketlerin bilgi aktarmasındaki en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla, finansal tabloların, raporlayan işletme hakkında bir yatırım veya borç verme kararı almak için mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve diğer ilgili taraflara faydalı finansal bilgiler sağlaması gerekmektedir. İhtiyaca uygun bilginin gerçeğe uygun şekilde sunulması faydalı finansal bilginin içermesi gereken temel özellikleri teşkil etmektedir. Finansal bilginin faydalı olması finansal tabloların kalitesinin de bir ölçütü olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan finansal tabloların kaliteli bir şekilde analiz edilmesi de sunulan bilgilerin güvenilirliğine ve ekonomik içeriğine bağlıdır. Bu noktada bağımsız dış denetim, şirketlerin finansal durumunu ve

³ OECD (2016). *G20/OECD Principles of Corporate Governance (Turkish version)*, OECD Publishing, Paris.

faaliyet sonuçlarını yansıtan finansal tabloların kalitesini ve güvenilirliğini sağlamaya yardımcı en önemli güvence kaynağıdır ⁴.

Bu amaçla ülkemizde borsada işlem gören halka açık şirketler, 2005 yılından itibaren Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) Seri XI 25 numaralı Tebliği ile finansal tablolarını Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (UFRS) uygun olarak hazırlamak ve Uluslararası Denetim Standartları'na (UDS) göre bağımsız denetimden geçmek durumundaydı. Hesap verebilirlik ve şeffaflığı artırmak amacıyla 2011 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile birlikte bağımsız denetime tabi olan işletmelerin kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, bağımsız denetimle ilgili standartların yayınlanmasına ve diğer gerekli düzenlemelere ilişkin yetkiler Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na (KGK) verilerek bu konuda uygulamada birlik sağlanmıştır⁵.

Yeni TTK ile birlikte ihtiyaca uygun bilginin doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulması ve bağımsız denetim konusunda devrim niteliğinde uygulamalar getirilmiştir. Öncelikle bağımsız denetime ilişkin Avrupa Birliği direktifine uygun olarak aktif büyüklüğü, net satış hasılatı ve çalışan sayısı olmak üzere üç kriter belirlenmiş olup, geçmiş iki yılda söz konusu üç kriterden ikisini sağlayan şirketlerin bağımsız denetime tabi olacağına karar verilmiştir. 6102 sayılı kanunun 397. Maddesine göre denetime tabi olacak şirketlerin tespit edilmesi konusunda ilgili kriterlerin Bakanlar Kurulunca belirlenmesi hüküm altına alınmıştır. Böylelikle bağımsız denetime tabi şirketlerin kapsamı genişletilmiştir. Bağımsız denetimde kıstas olarak kabul edilecek finansal raporlama standartları açısından ilk olarak, 6102 sayılı TTK'nın 88. ve geçici 1. maddeleri uyarınca ticari işletmelerin finansal tablolarını Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na (TFRS) göre hazırlamaları öngörülmüş ancak daha sonra Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalara uygun olarak 2014 yılında TFRS ve bağımsız denetim kapsamındaki şirketlerin birbirlerinden ayrıştırılmasına karar verilmiştir. Buna göre, TFRS'nin uygulanması, kamu yararını ilgilendiren kuruluşlarla (KAYİK) sınırlandırmıştır. Ancak isteyen şirketlerin finansal

⁴ Subramanyam, K.R. (2014). *Financial Statement Analysis*, 11. Baskı, McGraw-Hill Education, Amerika, s.73.

⁵ Ertaş, A., Kandemir, T. (2020). "Bağımsız Denetim Kapsamında Türkiye'de Yapılan Yasal Düzenlemelerin Bağımsız Denetim Üzerine Etkileri", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt: 20, Sayı: 61, s. 83-104.

tablolarını yine TFRS’ye uygun bir şekilde hazırlamasına da izin verilmiştir. Daha sonra KAYİK’ler haricindeki bağımsız denetime tabi şirketlerin hem daha gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir finansal tablolar hazırlamaları hem de bağımsız denetimlerinde bir kıstas oluşturulması amacıyla 1 Ocak 2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı KGK tarafından yayınlanmıştır. Sonuç olarak, bağımsız denetim kapsamının genişletilmesi ve finansal raporlama konusunda farklı boyutlardaki işletmelere uygun finansal raporlama setlerinin hazırlanması, hesap verebilirlik ve şeffaflığın yanı sıra yüksek kalitede finansal raporların sunulması açısından da finansal tablo kullanıcılarına güvence verme anlamında büyük fayda sağlamıştır.

Güvenilir, doğru, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir finansal bilgiye olan ihtiyaç, işletme, paydaşlar ve yöneticiler arasındaki çıkar çatışmaları, işletmelerin büyümeleri ve teknolojik gelişmeler sonucunda karmaşıkleşan muhasebe bilgi sistemleri ve yatırımcıların bilgiye erişimde karşılaştıkları sorunlar bağımsız denetime duyulan ihtiyacın nedenleri arasında bulunmaktadır. Bunun yanında, işletmelerin halka açılmaları, uluslararası iş ortaklıkları kurmaları, paydaşların artması ve kredi gibi yabancı kaynak kullanımları güvenilir finansal bilgiye olan ihtiyacın daha da artmasına neden olmaktadır. İşletmelerin sundukları finansal raporların bağımsız denetim sürecinden geçerek yayınlanması, sunulan finansal bilgilerin güvenilirliğini diğer bir ifadeyle finansal raporlamanın kalitesini artırmaktadır⁶. Ayrıca, denetlenen finansal raporların kalitesi, bağımsız denetçiler için de bir performans göstergesi olarak kabul edilmektedir⁷.

Dünyada ve ülkemizde uygulanan finansal raporlama standartları, finansal bilgilerin kalitesini artırma amacını taşımaktadır⁸. Söz konusu standartların etkin bir şekilde uygulanması, finansal bilgilerin kalitesini artırmanın yanı sıra işletme yönetimi ve finansal tablo kullanıcıları arasındaki bilgi asimetrisini de azaltmaktadır. Ancak,

⁶ Kavut, L., Taş, O., Şavlı, T. (2009). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim*, İSMMO, İstanbul, s. 12.

⁷ Çürük, T. (2004). “Bağımsız Dış Denetimin Muhasebe Şeffaflığına Etkisi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 2, s. 152.

⁸ Levitt, A. (1998). “The Importance of High Quality Accounting Standards”, *Accounting Horizons*, Cilt: 12, Sayı: 1, s. 79-82.

finansal raporlama standartlarına göre raporlama yapma tek başına kaliteli finansal bilgi sağlama anlamına gelmemektedir. İşletme yöneticilerinin muhasebe standartlarında veya ilkelerinde sağlanmış olan takdir yetkisini kullanarak finansal bilgileri kasıtlı olarak manipüle etmeleri finansal raporlamanın kalitesinden ödün verilmesine neden olmaktadır⁹. Bu noktada finansal bilgi kullanıcılarının sunulan bilgilere güven duymaları da raporlamanın bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Bağımsız denetim faaliyetleri, kurumsal yönetim teorisindeki izleme işlevinin bir parçası olarak, işletmelerin finansal bilgilerini manipüle etmesinin önüne geçerek yöneticiler ve paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılması yolunda önemli bir rol üstlenmektedir^{10, 11}.

Taraflardan birinin diğerinden daha fazla veya daha iyi bilgiye sahip olması durumunda ortaya çıkan bilgi asimetrisi, ters seçim ve ahlaki tehlike gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Bilgi asimetrisi ve piyasa üzerindeki etkisi konusunda öncü çalışma olarak kabul edilen 2001 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'nü alan ekonomist George Akerlof'un (1970) "The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism" başlıklı makalesinin temel fikri, bilgi asimetrisinin piyasadaki iyilerin kötüler tarafından kovalanmasına yol açmasıdır. Akerlof (1970), bilgi asimetrisi ve ters seçim problemine örnek olarak ikinci el araba pazarını kullanmıştır. Bu pazarda, iyi kullanılmış arabalar ve kötü kullanılmış arabalar ('limonlar') vardır. Bilgi asimetrisinin varlığı, alıcıların iyi arabaları 'limonlardan' ayırt edememelerine neden olmaktadır. Bu nedenle, alıcılar herhangi bir araba için yalnızca bilinen ortalama kalitede bir arabanın fiyatını ödemeyi tercih etmektedirler. Bu durum, iyi durumdaki bir ikinci el arabanın hakkettiği fiyatı alamayacağı anlamına gelmektedir¹². Kredi piyasasında Akerlof'un (1970) "limonlar" piyasasına benzer bir şekilde düşük kaliteli finansal raporların varlığı ters seçimle birlikte faiz maliyetlerini artırarak daha kaliteli

⁹ Ittonen, K., Vähämaa, E., Vähämaa, S. (2013). "Female Auditors and Accruals Quality", *Accounting Horizons*, Cilt 27, Sayı 2, s. 207.

¹⁰ Jensen, M. C., Meckling, W. H. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 305-360.

¹¹ Messier, W. F., Glover, S., M., Prawitt, D. F. (2016). *Auditing & Assurance Services: A Systematic Approach*, 10. Baskı, McGraw-Hill Education, Amerika, s. 46.

¹² Akerlof, George A. (1970). "The Market for Lemons: Quality, Uncertainty, and the Market Mechanism", *The Quarterly Journal of Economics*, Cilt: 84, Sayı: 13, s. 488-500.

finansal raporlar hazırlayan şirketlerin uzaklaşmasına ve artan sorunlu krediler nedeniyle bankaların kredileri kışmasına neden olmaktadır.

Halka açık olmayan şirketlerde bilgi asimetrisi taraflarının, halka açık olan şirketlerden ayrışması bağımsız denetimin de bu anlamdaki işlevini farklılaştırmaktadır. Şöyle ki, bağımsız denetimin, sahiplik yapısının ve kontrolün dağılık olduğu halka açık şirketlerde kurumsal yönetimin uygulanmasında ve vekalet maliyetinin giderilmesinde önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bununla birlikte, hissedarlar ve yöneticiler arasında bilgi asimetrisinin fazla olmadığı ve borsadaki yatırımcılardan özkaynak finansmanı elde etmekten ziyade esas olarak bankalar ve diğer borç verenlerle borç sözleşmesi yapma ihtiyacı güden halka açık olmayan özel şirketlerdeki işlevi ise, hissedarlar ve borç verenler arasındaki çatışmayı (anlaşmazlığı) ve bilgi asimetrisini azaltmak olarak ortaya çıkmaktadır^{13, 14}.

Literatür incelendiğinde bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesine etkisi üzerine yapılmış çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte söz konusu çalışmaların genellikle halka açık şirketler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkisi halka açık olmayan şirketler özelinde ele alınmaktadır. Halka açık şirketlerle karşılaştırıldığında yalnızca bankalar ve diğer borç verenler gibi sınırlı finansman kaynağına sahip halka açık olmayan şirketler için kaliteli finansal raporlar hazırlamak daha büyük önem arz etmektedir. Örneğin, kredi kullanmak isteyen bir işletme karşısında bankanın amacı, bu kredi karşılığında uygun bir faiz oranı elde etmek ve kredinin anaparasını vadesinde tahsil etmektir. Bu noktada bankanın krediyi verip vermemesi veya vermesi durumunda hangi faiz oranının bankanın üstleneceği risk düzeyini yeterince karşılayacağına ilişkin soruların cevabı işletmenin faaliyetleri çerçevesinde ortaya çıkan işletme riski ve işletmenin finansal tablolarındaki bilgilerden kaynaklanan bilgi riski gibi faktörlere dayanmaktadır. Finansal bilgi riskinin azaltılmasındaki en önemli faktör muhasebe standartlarına uygun bir şekilde hazırlanmış finansal tabloların kaliteli bir bağımsız denetim sürecinden geçmesidir.

¹³ Kim, J.-B., Yang Song, B., Tsui, J.S.L. (2013). “Auditor Size, Tenure, and Bank Loan Pricing”, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, Cilt: 40, Sayı: 1, s. 75-99.

¹⁴ Vanstraelen, A., Schelleman, C. (2017). “Auditing Private Companies: What Do We Know?”, *Accounting and Business Research*, Cilt: 47, Sayı: 5, s. 565-584.

Yalnızca kredi öncesi değil krediden sonra da finansal tabloların belli aralıklarla bağımsız denetimden geçmesi hem bankanın kredi dolayısıyla katlandığı riskini azaltmakta hem de şirketin daha düşük faiz oranlarıyla borçlanmasına olanak sağlamaktadır¹⁵. Bu bağlamda, finansal raporlama kalitesi konusunda literatürde çokça uygulanan modellerden ziyade bu çalışmamızda bağımsız denetimin işletmelerdeki finansal raporlama kalitesini artırdığı ve sonuç olarak asimetrik bilgi sorununu azaltarak daha düşük borçlanma maliyetlerine yol açtığı öne sürülmektedir. Bağımsız denetimin borçlanma maliyetine etkisinin belirlenmesi amacıyla çalışmamızda 2017 – 2020 yılları arasında bağımsız denetime tabi olma şartı taşıyan ve halka açık olmayan 485 firmanın panel verisi sabit ve rassal etkiler modelleri kullanılarak analiz edilmektedir. Bu çalışma, bildiğimiz kadarıyla hem halka açık olmayan şirketlerdeki finansal raporlama kalitesini ele alması hem de finansal raporlama kalitesini borçlanma maliyeti üzerinden ölçmesi bakımından Türkiye’de öncül bir çalışma özelliği taşımaktadır. Ayrıca, çalışmanın bu yönüyle finansal raporlama kalitesinin sağlanmasında bağımsız denetimin önemi literatürüne de önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kaliteli finansal raporlamada bağımsız denetimin rolü ve borçlanma maliyetlerine etkisine ilişkin literatür gözden geçirilmekte, üçüncü bölümde hipotez geliştirmeye ilgili bilgi verilmekte, dördüncü bölümde veri seti, araştırma metodolojisi ve araştırma sonuçları açıklanmakta ve beşinci bölümde çalışma sonuçlandırılmaktadır.

2. Literatür Taraması

Firmalardan finansal tablo kullanıcılarına bilgi aktarmanın en önemli araçlarından biri olan finansal raporlamanın amacı, şirketler ile bu şirketlerin sözleşmeli olarak iş yaptığı bankalar, yatırımcılar, çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler gibi diğer ilgili taraflar arasındaki bilgi asimetrisini azaltmaktır¹⁶. Teorik olarak finansal raporlama standartlarına uygun, yüksek kalitede ve karşılaştırılabilir finansal raporların bilgi

¹⁵ Messier, Glover, Prawitt, s. 6-7.

¹⁶ Ball, Ray. (2001). “Infrastructure Requirements for an Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, *Brookings-Wharton Papers on Financial Services*, Cilt: 2001, Sayı: 2001, s. 127.

asimetrisini ve tahmin riskini azaltması beklenmektedir¹⁷. Bu nedenle finansal raporların, raporlayan işletme hakkında bir yatırım veya borç verme kararı almak için mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve diğer ilgili taraflara faydalı finansal bilgiler sağlaması gerekmektedir. BOBİ FRS paragraf 1.7.’de *faydalı finansal bilgi gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir bir şekilde ve zamanında sunulan finansal bilgi* olarak tanımlanmaktadır¹⁸. Bunun yanında kaliteli finansal raporlar ise şirketin temel ekonomik durumu ve performansı hakkında daha tahmin edilebilir ve doğrulayıcı finansal bilgiler sağlayan ve aynı zamanda hatasız, eksiksiz ve tarafsız bir şekilde sunulan finansal tablolar içeren finansal raporlar olarak kabul edilmektedir¹⁹. Finansal raporlama standartlarına uygun bir şekilde hazırlanan finansal raporlar ilgili kullanıcılar için kaliteli finansal bilgiler içermektedir²⁰. Yeknesak finansal raporlama standartlarının kullanılması, finansal raporlama kalitesini artırmakla birlikte yatırımcılar için daha güncel kurumsal haber kaynakları mevcut olduğundan, halka açık şirketler için bilgi asimetrisini azaltma noktasında birincil derecede önem arz etmediği de iddia edilmektedir²¹. Bununla birlikte; yüksek finansal raporlama kalitesi, halka açık olmayan şirketler için en önemli finansman kaynağı olan bankalar ve diğer borç verenler ile şirketler arasındaki bilgi asimetrisi sorununun ortadan kaldırılmasını ve daha düşük maliyetlerle kredi kullanılmasını sağlamaktadır²². Literatürde finansal raporlama kalitesinin düşük borçlanma maliyeti aracılığıyla ölçüldüğü ve finansal raporlama standartlarına geçişle birlikte artan raporlama kalitesinin borçlanma maliyetlerini azalttığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Kim, Tsui ve Yi (2011) 1997 ile 2005 yılları arasında 40 ülkeden oluşan bir örneklem kullanarak

¹⁷ Florou, A., Kosi, U. (2015). “Does Mandatory IFRS Adoption Facilitate Debt Financing?”, *Review of Accounting Studies*, Cilt: 20, s. 1411.

¹⁸ Kamu Gözetimi Kurumu, “Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları”, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/bobi_frs.PDF, (13.08.2021).

¹⁹ Gaynor, L.M., Kelton, A.S., Mercer, M., Yohn, T.L. (2016). “Understanding the Relation Between Financial Reporting Quality and Audit Quality”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 35, Sayı: 4, s. 5.

²⁰ Christensen, H. B., Lee, E., Walker, M., Zeng, C. (2015). “Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes around IFRS Adoption?”, *European Accounting Review*, Cilt: 24, Sayı: 1, s. 31-61.

²¹ Ball, R., Robin, A., Sadka, G. (2008). “Is Financial Reporting Shaped by Equity Markets or by Debt Markets? An International Study of Timeliness and Conservatism”, *Review of Accounting Studies*, Cilt: 13, Sayı: 2, s.168-205.

²² Bharath, S. T., Sunder, J., Sunder, S. (2008). “Accounting Quality and Debt Contracting”, *The Accounting Review*, Cilt: 83, s. 1-28.

yaptıkları çalışmada, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nı (UFRS) gönüllü olarak benimseyenlere, benimsemeyenlere göre daha düşük faiz oranlarıyla kredi kullandırıldığını belirlemişlerdir. İki grup arasındaki faiz oranlarındaki farkın, tüm krediler için yaklaşık 20 baz puan ve Londra Bankalararası Faiz Oranı (LIBOR) bazlı krediler için ise yaklaşık 31 baz puan olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, bankaların, UFRS'yi gönüllü benimseyen firmalara özellikle daha az kısıtlayıcı sözleşmeler ve daha uygun fiyat dışı koşullar uyguladığını; bunun yanı sıra, bankaların UFRS'yi benimseyenlere daha uzun vadeler yoluyla daha büyük krediler vermeye istekli olduklarını gösteren kanıtlar elde etmişlerdir²³. Moscariello, Skerratt ve Pizzo (2014), UFRS'nin benimsenmesinin Birleşik Krallık ve İtalya'da borçlanma maliyetlerine ne derece etki ettiğini araştırdıkları çalışmada, UFRS'nin İtalya'daki borçlanma maliyetlerini azalttığını buna karşın Birleşik Krallık'ta herhangi bir etkisinin olmadığını belirlemişlerdir²⁴. Florou ve Kosi (2015) borç verenlerin UFRS'ye geçiş ile birlikte ortaya çıkan daha yüksek kalitede ve karşılaştırılabilir finansal raporlamaya olumlu yanıt verdiğini, bu durumun şirketlerin borç piyasasına daha kolay erişmelerine olanak sağladığını ve tahvil alış satış marjlarını azalttığını ortaya koymuşlardır²⁵. Cameran ve Campa (2020) Avrupa Birliği ülkelerindeki halka açık olmayan şirketler üzerinde yaptıkları çalışmada UFRS'yi gönüllü olarak uygulamanın hem finansal raporlama kalitesini artırdığı hem de borçlanma maliyetini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır²⁶.

Finansal raporlama standartlarına tam anlamıyla uyum raporlama kalitesini artırmakla birlikte raporlama standartlarının bazı konularda yöneticilere takdir yetkisi tanıması zaman zaman finansal raporlamanın kalitesinden ödün verilmesine olanak tanıyabilmektedir. Bu durumda gerek finansal raporlama kalitesini artırmak gerekse finansal tablo kullanıcıları açısından bilgi asimetrisini gidermek için bağımsız denetim oldukça önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bağımsız denetimin zorunlu hale

²³ Kim, J., Tsui, J., ve Yi, C. (2011). "The Voluntary Adoption of International Financial Reporting Standards and Loan Contracting Around the World", *Review of Accounting Studies*, Cilt: 16, Sayı: 4, s. 779-811.

²⁴ Moscariello, N., Skerratt, L., Pizzo, M. (2014). "Mandatory IFRS adoption and the Cost of Debt in Italy and UK", *Accounting and Business Research*, Cilt: 44, Sayı: 1, s. 63-82.

²⁵ Florou, Kosi, s.1407-1456.

²⁶ Cameran, M., Campa, D. (2020). "Voluntary IFRS Adoption by Unlisted European Firms: Impact on Earnings Quality and Cost of Debt", *The International Journal of Accounting*, Cilt: 55, Sayı: 3.

gelmesi hükümet eliyle kaliteli ve güvenilir bilginin şirket ilgililerinin kullanımına sunulması açısından büyük önem taşımaktadır²⁷. Ayrıca bağımsız denetimin, şirketler tarafından hazırlanan finansal raporların bağımsız bir şekilde doğrulanmasını sağlaması ve muhasebe bilgi sistemindeki olası ihlalleri de ortaya çıkarıp raporlaması, finansal raporların güvenilirliğine katkıda bulunarak şirketlerin sermaye maliyetini düşürebilmektedir^{28, 29, 30, 31}. Blackwell, Noland ve Winters (1998) halka açık olmayan firmalar arasında bağımsız denetimden geçen firmaların diğerlerine göre daha düşük borçlanma maliyetine katlandıklarını tespit etmişlerdir³². Mansi, Maxwell ve Miller (2004) denetçi özellikleri (denetim kalitesi ve kıdem) ile borçlanma maliyeti arasındaki ilişkiyi incelemişler ve denetim kalitesi ile kıdemin, borçlanma maliyetiyle olumsuz ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu yani denetim kalitesinin borçlanma maliyetini azalttığını kanıtlamışlardır³³. Minnis (2011), bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarda yer alan bilgilerin daha doğrulanabilir ve ihtiyaca uygun olduğunu öne sürdüğü çalışmasında bunun bir göstergesi olarak, denetlenmiş finansal tablolardan elde edilen tahakkukların, gelecekteki nakit akışlarının belirlenmesinde tahmin kabiliyetini oldukça geliştirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, ABD’deki halka açık olmayan şirketler arasında bağımsız denetimden geçmiş olanların diğerlerine göre ortalama olarak 69 baz puan gibi önemli ölçüde daha düşük bir faiz oranı ödediğini ve borç verenlerin denetlenen bilgilere daha fazla ağırlık verdiğini tespit etmiştir³⁴. Karjalainen (2011) Finlandiya’daki halka açık olmayan firmaların verisini kullanarak yaptığı çalışmada denetim kalitesi ve finansal raporlama kalitesinin borçlanma maliyeti üzerindeki etkisini incelemiş, sonuçta kaliteli finansal raporlama yapan ve

²⁷ Barton, J., Waymire, G. (2004). “Investor Protection Under Unregulated Financial Reporting”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 38 Sayı: 1, 65-116.

²⁸ Jensen, Meckling, s. 305-360.

²⁹ DeAngelo, L. (1981). “Auditor Size and Audit Quality”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 3, Sayı: 3, s. 183-200.

³⁰ Watts, R., Zimmerman, J. (1986). *Positive Accounting Theory*, (Englewood Cliffs), Prentice Hall, New Jersey.

³¹ Ball, s. 127-169.

³² Blackwell, D., Noland, T., Winters, D. (1998). “The Value of Auditor Assurance: Evidence from Loan Pricing”. *Journal of Accounting Research*, Cilt: 36, Sayı: 1, s. 57-70.

³³ Mansi, S.A., Maxwell, W.F., Miller, S.P., (2004). “Does Auditor Quality and Tenure Matter to Investors? Evidence from the Bond Market”. *Journal of Accounting Research*, Cilt: 42, Sayı: 4, s. 755-793.

³⁴ Minnis, M. (2011). “The Value of Financial Statement Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 49, Sayı: 2, s. 457-506.

aynı zamanda kaliteli bağımsız denetim sürecinden geçen firmaların daha düşük maliyetlerle borçlanabildiğini ortaya koymuştur³⁵. Kim ve diğerlerinin (2011), gönüllü bağımsız denetimlerin, şirketlerin borçlanma maliyetiyle ilişkili olup olmadığını araştırma amacıyla 1987-2002 yılları arasındaki 16 yıllık dönemde halka açık olmayan Kore şirketleri örneklemiyle yaptıkları çalışmada gönüllü denetim yaptıran şirketlerin diğerlerine göre daha düşük faiz maliyetine katlandıklarını tespit etmişlerdir³⁶. Benzer şekilde, Kim ve diğerleri (2013) 1996-2008 döneminde ABD'deki borçlu şirketler üzerinde yaptıkları çalışmada bağımsız denetim kalitesi olarak büyük denetim şirketleri tarafından denetlenme ve denetçi kıdemini kullanmışlar ve denetim kalitesinin iki ölçütünün de borçlanma maliyetini azalttığına ilişkin kanıtlar elde etmişlerdir³⁷. Vanstraelen ve Schelleman (2017) halka açık olmayan şirketlerde gönüllü olarak bağımsız denetimden geçirilen finansal raporların borçlanma maliyetini azalttığını belirlemişlerdir³⁸.

Sonuç olarak literatürde yapılan çalışmalar, finansal raporlama kalitesinin bir ölçütü olarak ele alınan finansal raporlama standartlarının uygulanmasının ve bağımsız denetim uygulamalarının özellikle halka açık olmayan şirketler için doğrulanabilir ve tahmin değeri taşıyan finansal bilgiler sunulmasını sağladığını böylelikle şirketler ve borç verenler arasındaki bilgi asimetrisinin azaldığını göstermektedir. Ayrıca, yapılan araştırmalar, finansal raporların özellikle isteğe bağlı olarak bağımsız denetimden geçmesinin finansal raporlama kalitesini artırdığına ve bunun bir çıktısı olarak halka açık olmayan şirketlerin daha düşük faiz maliyetiyle borçlandıklarına ilişkin somut kanıtlar ortaya koymaktadır.

3. Hipotez Geliştirme

Bağımsız denetim sürecinden geçmiş ve uluslararası finansal raporlama standartlarına göre hazırlanmış finansal tablolar, borç veren bankalar ve borç alan şirketler arasındaki kredi tahsis sürecinde ortaya çıkan asimetrik bilgi sorununu azaltabilir³⁹. Bankalar

³⁵ Karjalainen, J. (2011). "Audit Quality and Cost of Debt Capital for Private Firms: Evidence from Finland", *International Journal of Auditing*, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 88-108.

³⁶ Kim, Yang Song, Tsui, s. 75-99

³⁷ Kim, J. B., Song, B.Y., Tsui, J.S.L. (2013). "Auditor Size, Tenure, and Bank Loan Pricing", *Review of Quantitative Finance and Accounting*, Cilt: 40, Sayı: 1, s. 75-99.

³⁸ Vanstraelen, Schelleman, s. 565-584.

³⁹ Holthausen, R., Leftwich, R. (1983). "The Economic Consequences of Accounting Choice Implications of Costly Contracting and Monitoring", *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 5: s. 77-117.

topladıkları mevduatı ve banka özkaynaklarını kredi olarak kullandırırılar. Ancak kredi talebinde bulunan firmayla ilgili yeterli, kaliteli ve güvenilir bilgi toplayamama ve yanlış kredi kararı verme riski vardır. Bu nedenle, bankalar elde ettikleri finansal bilgileri kalite ve güvenilirlik boyutlarıyla değerlendirirler ve finansal bilgilerin bu özelliklerine göre karar alma sürecinde bu bilgilere bir ağırlık verilir. Şöyle ki elde edilen finansal bilgiler yeterince güvenilir ve kaliteli ise kredi verme sürecinde ve kararında daha önemli paya sahip olur. Türkiye’deki yasal düzenlemeler de kredi verme sürecinde finansal bilgilerin mutlaka talep edilmesi ve kalite ve güvenilirlik boyutlarıyla sorgulanmasını gerektirmektedir. Kredi verme sürecinde elde edilen finansal bilgiler yeterli düzeyde kaliteli ve güvenilir değilse bankaların riski artar ve bankalar söz konusu artan riski kredi maliyetine yansıtır. Sonuç olarak finansal bilgileri yeterli düzeyde kaliteli ve güvenilir olmayan firmalar göreceli riskli olarak kabul edilir ve borçlanma maliyetleri artar. Borçlanma maliyeti ve finansal bilgi kalitesi arasında negatif yönlü ilişki literatürde çok sayıda çalışmada ortaya konmuştur^{40,41,42}.

Türkiye’de bağımsız denetime tabi olan işletmeler açısından; 2013 yılından başlayarak 2018 yılına kadar olan süreçte ilk başta KAYİK’ler TFRS’ye göre, diğer işletmeler ise isteğe bağlı olarak TFRS’ye ya da Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’ne (MSUGT) göre raporlama yapmaktaydı. 30 Aralık 2014’te ise MSUGT’a İlave Hususlar yayımlandı. 2017 yılında BOBİ FRS’nin yayımlanmasıyla 2018 ve sonraki dönemler için TFRS’yi uygulamak zorunda olmayan KAYİK harici bağımsız denetime tabi işletmeler için BOBİ FRS dönemi başladı. Buna göre, 2018 yılından itibaren bağımsız denetime tabi KAYİK harici işletmelerin BOBİ FRS ya da tam set TFRS’ye uyumlu olacak şekilde bağımsız denetimden geçmesi zorunlu hale gelmiştir. Daha önce MSUGT uygulayan bağımsız denetime tabi işletmelerin BOBİ FRS’ye geçmesi daha kapsamlı, karşılaştırılabilir, ihtiyaca ve gerçeğe uygun finansal tablolar hazırlamalarına imkân sağlamış; aynı zamanda BOBİ FRS, bağımsız denetim için de daha kapsamlı bir denetim ölçütü olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Vergi Usul Kanunu

⁴⁰ Schenone, C. (2010). “Lending Relationships and Information Rents: Do Banks Exploit Their Information Advantages?”, *The Review of Financial Studies*, Cilt: 23, Sayı: 3, s. 1149-1199.

⁴¹ Bharath, Sunder, Sunder. s. 1-28.

⁴² Moscariello, Skerratt, Pizzo, s. 63-82.

(VUK) esas alınarak düzenlenen MSUGT'ta başlıca amaç finansal tablolarda karşılaştırılabilir ve gerçeğe uygun bilgi sağlamaktan ziyade vergiye esas kazancın tespittir. Bu durum, finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duydukları faydalı bilgidan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Diğer taraftan, MSUGT'ta finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan önemli muhasebe politikalarına ve diğer açıklayıcı bilgilere ilişkin dipnotlara yeterince yer verilmemesi finansal tablolarda sunulan bilgileri anlaşılır ve karşılaştırılabilir olmaktan çıkarmakta dolayısıyla güvenilirliğin de azalmasına yol açmaktadır. Öte yandan, bağımsız denetim açısından denetim ölçütü olarak VUK'ta yer alan muhasebeleştirme ve ölçüm yöntemlerinin esas alınması bağımsız denetimi de bir nevi vergi ya da uygunluk denetimi şekline büründürmektedir. Bu açıdan ele alındığında kapsamlı bir finansal raporlama çerçevesinin varlığı bağımsız denetimin de etkin ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de bağımsız denetime tabi şirketlerin 2018 yılında sonra hazırlanan finansal tablolarının 2018 yılından önce MSUGT'a göre hazırlanan finansal tablolardan daha kaliteli, daha kapsamlı ve dipnotlarla daha açıklayıcı ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulması beklenir. Sonuç olarak, bağımsız denetimden geçmiş BOBİ FRS/TFRS finansal tabloları ile borç alanların kredi sürecinde daha güvenilir ve kaliteli bilgi sunmaya başladığı söylenebilir.

Uygulamada, 2018 yılı bağımsız denetim raporları bir sonraki yıl olan 2019'da hazırlanmakta ve bankalara sunulmaktadır. Bu nedenle, 2018'deki bağımsız denetime geçiş sürecinin olası etkilerinin 2019 yılı ve sonrasında görülmesi beklenmektedir. Böylece, Türkiye'de daha önce MSUGT'a göre finansal tablo hazırlayan bağımsız denetime tabi şirketlerin 2018 yılından itibaren BOBİ FRS ya da tam set TFRS'ye göre hazırladıkları finansal tablolarla bağımsız denetimden geçmeleri nedeniyle 2019 ve 2020 yıllarındaki borçlanma maliyetlerinin azalması beklenebilir. Bu durumda çalışmamızın temel hipotezi aşağıdaki gibidir.

H = MSUGT raporlama çerçevesine göre bağımsız denetimden BOBİ FRS/TFRS raporlama çerçevesine göre bağımsız denetime geçiş borçlanma maliyetini azaltır.

4. Araştırmanın Veri Seti ve Metodolojisi

4.1.Örneklem ve Özet İstatistikler

Bu çalışma, 2017 – 2020 dönemine ait halka açık olmayan şirketlerin panel verisini kullanarak bağımsız denetimin borçlanma maliyeti üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Çalışmamızda kullanılan veriler, BVD (BUREAU VAN DIJK-A Moody’s Analytics Company) şirketinin ORBIS isimli veri tabanındaki halka açık olmayan şirketlerin verilerini kapsamaktadır. ORBIS veri tabanı, halka açık olmayan işletme bilgilerini kullanarak gerçekleştirilen işletme, muhasebe, finans ve iktisat alanlarındaki akademik çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Araştırmamızda örneklem belirlenirken ilk aşamada, ORBIS veri tabanından faal, halka açık olmayan, 2017, 2018, 2019 ve 2020 yıllarına ilişkin verileri bulunan Türk şirketi şeklindeki sorgulama kriterlerine göre veriler elde edilmiştir. BVD ORBIS veri tabanından elde edilen verilere ilişkin veri sorgulama kriterleri Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: BDV ORBIS Veri Tabanı Sorgulama Kriterleri

List export

Product name	Orbis
Update number	216001
Software version	216
Data update	29/10/2021 (n° 216001)
Export date	30/10/2021 12:31:45 PM

Search Strategy

Search Step		Step result	Search result
1. Status	Active companies, Unknown situation	303,675,707	303,675,707
2. World region/Country/Region in country	Turkey	1,224,790	1,028,298
3. Listed/Unlisted companies	Unlisted companies	396,923,127	1,027,766
4. Years with available accounts	2017, 2018, 2019, 2020	15,624,146	5,154
Boolean search	1 and 2 and 3 and 4		
TOTAL			5,154

Search options

Financial searches	Exclude companies with no recent financial data
	Exclude public authorities/states/governments
Sets of accounts	The most recent accounts available

Daha sonra bankacılık, sigortacılık ve aracı kurum işletmeciliği ve diğer finansal hizmet faaliyetleri yürüten finansal şirketler ve 2016 – 2020 döneminde eksik verileri olan şirketler veriler arasından çıkarılmış ve 2.540 şirket verisi kalmıştır. 2018 yılındaki bağımsız denetime tabi olma şartlarına göre özellikli şirketler dışındaki şirketler için eşik değerler, a) aktif toplamı için 35 milyon TL; b) yıllık net satış hasılatı 70 milyon TL ve C) çalışan sayısı 175 ve üstü şeklindedir. Bu kriterler uygulandıktan sonra 995 şirket verisi kalmıştır. Bir sonraki aşamada, 2018, 2017 ve 2016 yıllarında isteğe bağlı olarak tam set TFRS’ye göre bağımsız denetimden geçen firmalar da

örneklemden çıkarılmış ve analiz edilecek verileri olan firma sayısı 968 olarak belirlenmiştir. Son aşamada, değişkenlerde gözlenen uç değerler nedeniyle tüm değişkenler için %10 ve %90 seviyelerinin altında ya da üzerindeki değerler veri setinden çıkarılmıştır. Nihai olarak 485 farklı firma ve 1.001 firma-yıl gözlem sayısı ile analizler gerçekleştirilmiştir. Veri setinde kullanılan değişkenlerin tanımları Tablo 1’de yer alırken, özet istatistikler yıllara göre Tablo 2’de sunulmaktadır.

Literatürdeki önceki çalışmaları takip ederek borçlanma maliyeti (BM) bağımlı değişken kabul edilmiş ve bankalarca BOBİ FRS ya da TFRS çerçevesine göre bağımsız denetimden geçen finansal tabloların kullanıldığı yıllar için 1 (2019 ve 2020 yılları) ve bankalarca BOBİ FRS ya da TFRS çerçevesine göre bağımsız denetimden geçmemiş finansal tabloların kullanıldığı yıllar için 0 (2017 ve 2018 yılları) olarak “bağımsız denetim” (BD) bağımsız değişkeni oluşturulmuştur. Bunun yanında borçlanma maliyetini etkileyecek firmaya özgü ve makro değişkenler kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilmiştir. Kim ve diğerleri (2011), Moscariello ve diğerleri (2014) ve Florou ve Kosi (2015) çalışmaları takip edilerek aşağıdaki ekonometrik model tahmin edilecektir.

$$BM_{j,t} = \alpha + \beta BD_t + \sum_{i=1}^n \gamma_i \text{KontrolDeğişkenleri}_{j,t} + \text{HataTerimi}_{j,t}$$

Kontrol değişkenleri, net satışlar (NS), maddi duran varlıklar (MDV), cari oran (CO) faiz karşılama oranı (FKO), bankalar arası faiz oranı (REPO), sektör (S) şeklindedir. Bu değişkenlerle birlikte aşağıdaki model panel veri analizi yöntemleriyle tahmin edilecektir.

$$BM_{j,t} = \alpha + \beta BD_t + \gamma_1 LOG_NS_{j,t} + \gamma_2 MDV_{j,t} + \gamma_3 CO_{j,t} + \gamma_4 FKO_{j,t} + \gamma_5 REPO_{j,t} + \sum_{1}^k \delta \text{Sektör} + \text{HataTerimi}_{j,t}$$

Tablo 1: Değişkenler ve Tanımları

Değişken	Tanımı
Borçlanma Maliyeti – BM	Cari yıldaki finansman gideri/ortalama finansal borçlar
Bağımsız Denetim – BD	Kukla değişkendir. Bankaların BOBİ FRS/TFRS çerçevesine göre bağımsız denetim raporlarına ulaştığı 2019 ve 2020 yılları için 1; BOBİ FRS/TFRS çerçevesine göre bağımsız denetim raporlarının olmadığı 2017 ve 2018 yılları için 0 şeklindedir.
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	Net Satışların 10’luk tabanda logaritması
Maddi Duran Varlıklar – MDV	Maddi Duran Varlıklar / Toplam Varlıklar
Cari Oran – CO	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Faiz Karşılama Oranı – FKO	Faaliyet Karı / Finansman Giderleri
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı – REPO	Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı. Türk Lirası Gecelik Referans Faiz Oranı (TLREF) REPO oranı 29.12.2018 tarihinden itibaren hesaplanmaya başlandı. Bundan önceki tarihler için bankalararası faiz oranı kullanıldı.
Sektör – Sektör	BVD Sektör Tanımlamasına göre sektör kukla değişkeni

Tablo 2: Özet İstatistikler

YIL:2017	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Borçlanma Maliyeti – BM	771	0.2119	0.2239	0.0000	0.9611
Bağımsız Denetim – BD	968	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	667	2.3674	0.2744	1.9563	2.9528
Maddi Duran Varlıklar – MDV	723	0.1753	0.1002	0.0171	0.3865
Cari Oran – CO	747	1.5286	0.4355	0.9884	2.8152
Faiz Karşılama Oranı – FKO	683	29.1353	35.0654	-59.6311	129.7246
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı - REPO	968	0.1135	0.0000	0.1135	0.1135
YIL:2018	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Borçlanma Maliyeti – BM	719	0.2574	0.2602	0.0000	0.9739
Bağımsız Denetim – BD	968	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	754	2.3808	0.2756	1.9561	2.9486
Maddi Duran Varlıklar – MDV	726	0.1725	0.0992	0.0170	0.3860
Cari Oran – CO	730	1.5452	0.4534	0.9884	2.8123
Faiz Karşılama Oranı – FKO	757	23.9042	31.6149	-59.5551	126.9009
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı - REPO	968	0.1711	0.0000	0.1711	0.1711
YIL:2019	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Borçlanma Maliyeti – BM	745	0.2132	0.2368	0.0000	0.9655
Bağımsız Denetim – BD	968	1.0000	0.0000	1.0000	1.0000
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	748	2.4028	0.2743	1.9575	2.9512
Maddi Duran Varlıklar – MDV	723	0.1693	0.0982	0.0168	0.3883
Cari Oran – CO	692	1.5668	0.4560	0.9892	2.7967
Faiz Karşılama Oranı – FKO	679	28.2162	33.4426	-60.6663	129.7912
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı - REPO	968	0.2035	0.0000	0.2035	0.2035
YIL:2020	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Borçlanma Maliyeti – BM	716	0.2099	0.2305	0.0000	0.9586
Bağımsız Denetim – BD	968	1.0000	0.0000	1.0000	1.0000
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	735	2.4496	0.2619	1.9598	2.9510
Maddi Duran Varlıklar – MDV	732	0.1677	0.0977	0.0171	0.3875
Cari Oran – CO	736	1.5896	0.4599	0.9898	2.8102
Faiz Karşılama Oranı – FKO	689	22.9628	35.9693	-60.1739	129.8261
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı - REPO	968	0.1121	0.0000	0.1121	0.1121

4.2. Analiz Sonuçları

Çalışmamızda 2018 yılında BOBİ FRS ya da TFRS çerçevesine göre bağımsız denetime geçişin halka açık olmayan özel şirketlerin borçlanma maliyeti üzerindeki etkisini analiz etmek için geçiş öncesi ve geçiş sonrası dönemi kapsayan 2017 – 2020 yıllarının olduğu döneme ait veriler kullanılarak panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda rassal etkiler yöntemi (Random Effets) ve sabit etkiler yöntemi (Fixed Effects) sonuçları birlikte sunulmuştur. Hausman test sonuçları sabit etkilerin uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca Lagrange multiplier (LM) test sonuçları havuzlanmış en küçük kareler yönteminin uygun olmadığını göstermiştir. Sabit etkiler modelinin tahmininde değişen varyans sorununa karşı güçlendirilmiş standart hatalar kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3’te sunulmaktadır.

Bağımsız Denetim (BD) değişkeni hipotezimizi test için kullandığımız temel değişkendir. Her iki modelde de bu değişkenin katsayısı sırasıyla -0,0529 ve -0,0250 negatif değerler olarak hesaplanmış ve %1 ve %5 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle Türkiye’de halka açık olmayan şirketlerin 2018 yılında BOBİ FRS/TFRS çerçevesine göre bağımsız denetime geçişi, beklendiği gibi kontrol değişkenlerinin etkileri dikkate alındıktan sonra ortalama borçlanma maliyetini azaltmıştır. Bu sonuç tespit edilirken borçlanma maliyetini etkileyen firmaya özgü faktörler ve makroekonomik faktörler kontrol değişkenler olarak modellerde yer almıştır. Bu durumda Türkiye’de bağımsız denetimin finansal tablolardaki bilgiye olan güveni artırarak kredi verenlere daha kaliteli ve güvenilir bilgi sağladığını ve bunun sonucu olarak azalan bilgi asimetrisi ile birlikte bankaların şirketleri daha doğru değerlendirerek borçlanma maliyetlerinin bağımsız denetim zorunluluğu olmayan döneme göre azaldığı söylenebilir. Elde edilen bulgular literatürde daha önce Blackwell, Noland ve Winters (1998), Minnis (2011), Karjalainen (2011), Kim ve diğerleri (2011), Kim ve diğerleri (2013), Moscariello ve diğerleri (2014), Florou ve Kosi (2015) ve Vanstraelen ve Schelleman (2017) tarafından elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.

Kontrol değişkenlere ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise piyasa faiz oranlarındaki (REPO) artışın beklendiği gibi borçlanma maliyetini artırdığı tespit edilmiştir. Piyasa faiz oranlarındaki değişim tüm şirketlerin borçlanma maliyetlerini doğrudan etkileyen en önemli makroekonomik bağımsız değişkendir.

Firmaya özgü borç ödeme gücünün göstergeleri olarak faiz karşılama oranı ve cari oran çalışmamızda yer almaktadır. Beklendiği gibi söz konusu oranlardaki artış anlamlı şekilde borçlanma maliyetini azaltmaktadır.

Maddi duran varlıklar kredi sözleşmelerinde teminat olarak gösterilmektedir. Bu nedenle, teminat tutarı yüksek şirketlerin borçlanma maliyetlerinin düşmesi beklenir. Beklendiği gibi maddi duran varlıkların toplam aktif içindeki oranını gösteren MDV değişkenindeki artış borçlanma maliyetini anlamlı şekilde azaltmaktadır.

Net satışlardaki değişim şirketin büyüme oranının göstergesi olarak kabul edilebilir ve net satışlardaki artışın borçlanma maliyetini azaltması beklenir. Ancak bulgularımızda beklentinin tersine net satışlardaki artışın borçlanma maliyetlerini artırdığı tespit edilmiştir. Net satışlardaki artış işletme büyüklüğünün bir göstergesi olarak kredi riskinin tutarındaki artışı da gösterebilir ve artan kredi riski borçlanma maliyetini beklentinin aksine artırabilir.

Tablo 3:Panel Veri Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: Borçlanma Maliyeti

Bağımsız Değişkenler	Beklenen İşaret	Sabit Etkiler Yöntemi		Rassal Etkiler Yöntemi	
		Katsayı	t-İstatistiği	Katsayı	z-İstatistiği
Bağımsız Denetim – BD	(-)	-0,0529	-3,27***	-0,0250	-2,12**
Logaritmik Net Satışlar – LOG_NS	(-)	0,3154	5,38***	0,0821	0,03**
Maddi Duran Varlıklar – MDV	(-)	-0,2406	-1,70*	-0,0381	-0,40
Cari Oran – CO	(-)	-0,0980	-4,73***	-0,0960	-5,58***
Faiz Karşılama Oranı – FKO	(-)	-0,0037	-9,36***	-0,0019	-8,05***
Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı - REPO	(+)	0,3127	2,16**	0,3294	2,40**
Sektör Kukla Değişkenleri		dahil		dahil	
Sabit		-0,1460	0,97	0,2850	2,27**
Gözlem Sayısı		1.001		1.001	
Firma Sayısı		485		485	
R2		0,2649		0,2332	
*%10 güven düzeyinde anlamlı					
**%5 güven düzeyinde anlamlı					
***%1 güven düzeyinde anlamlı					

5. Sonuç

Küreselleşme ile birlikte sermayenin serbest dolaşımı ve piyasaların dış dünyaya açılması firmaların daha kaliteli finansal raporlar hazırlamaya yönelik ihtiyacını artırmaktadır. Bu bağlamda daha önce halka açık şirketler için benimsenen Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ile bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmış ve 2013 yılında yeni Türk Ticaret Kanunu ile kaliteli finansal raporlama konusunda bir dönüm noktası yaşanmıştır. Yeni TTK ile birlikte bağımsız denetime tabi olan şirketlerin sayısını daha da fazlalaştırmak amacıyla kıstaslar getirilmiş ve bu bağlamda finansal raporların daha kaliteli şeffaf ve karşılaştırılabilir hale getirilmesi amaçlanmıştır. 2017 yılında halka açık olmayan şirketler arasında belirli büyüklüğe sahip olan şirketler için de 1 Ocak 2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) yayınlanmıştır. Bütün bu gelişmeler, özellikle halka açık olmayan şirketlerin daha kaliteli finansal raporlar hazırlamasına ve bu şirketlerin en önemli paydaşı olan bankalar ile arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılması yönünde oldukça önemli aşamalar kaydedilmesine olanak sağlamıştır.

Bu çalışmada, bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesine ne ölçüde katkı sağladığı halka açık olmayan şirketlerde bağımsız denetimin borçlanma maliyetine olan etkisi kapsamında ele alınmıştır. Bu amaçla, 2017 – 2020 yıllarına ait halka açık olmayan 485 firmaya ait veriler sabit ve rassal etkiler yöntemleriyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak önceki çalışmaları destekleyecek şekilde bağımsız denetimin borçlanma maliyetini her iki modelde de sırasıyla %5,29 ve %2,5 düzeyinde azalttığı diğer bir ifadeyle bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesini artırdığı görülmektedir. Ayrıca, artan finansal raporlama kalitesinin bilgi asimetrisini azaltarak bankaların daha doğru kredi maliyeti hesaplamasına katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir. Çalışmada kullanılan Logaritmik Net Satışlar (LOG_NS), Maddi Duran Varlıklar (MDV), Cari Oran (CO), Faiz Karşılama Oranı (FKO) ve Bankalararası Para Piyasası Faiz Oranı (REPO) kontrol değişkenlerinin de beklendiği üzere borçlanma maliyetleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğu belirlenmiştir.

Bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesine olan etkisini bilgi asimetrisi bağlamında halka açık olmayan şirketlerin borçlanma maliyetlerine olan etkisi ile ilişkilendirerek ele alması nedeniyle çalışma Türkiye’de bu anlamda bir ilk ve öncül

çalışma niteliği taşımaktadır. Bu özelliğiyle çalışmanın bağımsız denetimin finansal raporlama kalitesine etkisi konusunda literatüre önemli katkılar sunması beklenmektedir.

Kaynakça

Akerlof, George A. (1970). “The Market for Lemons: Quality, Uncertainty, and the Market Mechanism”, *The Quarterly Journal of Economics*, Cilt: 84, Sayı: 13, s. 488-500.

Ball, R., Robin, A., Sadka, G. (2008). “Is Financial Reporting Shaped by Equity Markets or by Debt Markets? An International Study of Timeliness and Conservatism”, *Review of Accounting Studies*, Cilt: 13, Sayı: 2, s.168-205.

Ball, Ray. (2001). “Infrastructure Requirements for an Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, *Brookings-Wharton Papers on Financial Services*, Cilt: 2001, Sayı: 2001, s.127-169.

Barton, J., Waymire, G. (2004). “Investor Protection Under Unregulated Financial Reporting”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 38 Sayı: 1, 65-116.

Bharath, S. T., Sunder, J., Sunder, S. (2008). “Accounting Quality and Debt Contracting”, *The Accounting Review*, Cilt: 83, s. 1-28.

Blackwell, D., Noland, T., Winters, D. (1998). “The Value of Auditor Assurance: Evidence from Loan Pricing”. *Journal of Accounting Research*, Cilt: 36, Sayı: 1, s. 57-70.

Cameran, M., Campa, D. (2020). “Voluntary IFRS Adoption by Unlisted European Firms: Impact on Earnings Quality and Cost of Debt”. *The International Journal of Accounting*, Cilt: 55, Sayı: 3.

Christensen, H. B., Lee, E., Walker, M., Zeng, C. (2015). “Incentives or Standards: What Determines Accounting Quality Changes around IFRS Adoption?”, *European Accounting Review*, Cilt: 24, Sayı: 1, s. 31-61.

Çürük, T. (2004). “Bağımsız Dış Denetimin Muhasebe Şeffaflığına Etkisi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 2, s. 149-165.

DeAngelo, L. (1981). “Auditor Size and Audit Quality”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 3, Sayı: 3, s. 183-200.

- Ertaş, A., Kandemir, T. (2020). “Bağımsız Denetim Kapsamında Türkiye’de Yapılan Yasal Düzenlemelerin Bağımsız Denetim Üzerine Etkileri”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt: 20, Sayı: 61, s. 83-104
- Florou, A., Kosi, U. (2015). “Does Mandatory IFRS Adoption Facilitate Debt Financing?”, *Review of Accounting Studies*, Cilt: 20, s.1407–1456.
- Gaynor, L.M., Kelton, A.S., Mercer, M., Yohn, T.L. (2016). “Understanding the Relation Between Financial Reporting Quality and Audit Quality”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 35, Sayı: 4, s. 1-22.
- Holthausen, R., Leftwich, R. (1983). “The Economic Consequences of Accounting Choice Implications of Costly Contracting and Monitoring”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 5: s. 77-117.
- Ittonen, K., Vähämaa, E., Vähämaa, S. (2013). “Female Auditors and Accruals Quality”, *Accounting Horizons*, Cilt 27, Sayı 2, 205-228.
- Jensen, M. C., Meckling, W. H. (1976). “Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure”, *Journal of Financial Economics*, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 305-360.
- Kamu Gözetimi Kurumu, “Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları”,
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/bobi_frs.PDF,
(13.08.2021).
- Karjalainen, J. (2011). “Audit Quality and Cost of Debt Capital for Private Firms: Evidence from Finland”, *International Journal of Auditing*, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 88-108.
- Kavut, L., Taş, O., Şavlı, T. (2009). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim*, İSMMO, İstanbul.
- Kim, J. B., Song, B.Y., Tsui, J.S.L. (2013). “Auditor Size, Tenure, and Bank Loan Pricing”, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, Cilt: 40, Sayı: 1, s. 75-99.
- Kim, J.-B., Yang Song, B., Tsui, J.S.L. (2013). “Auditor Size, Tenure, and Bank Loan Pricing”, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, Cilt: 40, Sayı: 1, s. 75-99.
- Kim, J., Tsui, J., ve Yi, C. (2011). “The Voluntary Adoption of International Financial Reporting Standards and Loan Contracting Around the World”, *Review of Accounting Studies*, Cilt: 16, Sayı: 4, s. 779-811.

- Levitt, A. (1998). “The Importance of High Quality Accounting Standards”, *Accounting Horizons*, Cilt: 12, Sayı: 1, s. 79-82.
- Mansi, S.A., Maxwell, W.F., Miller, S.P. (2004). “Does Auditor Quality and Tenure Matter to Investors? Evidence from the Bond Market”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 42 Sayı: 4, s. 755-793.
- Messier, W. F., Glover, S., M., Prawitt, D. F. (2016). *Auditing & Assurance Services: A Systematic Approach*, 10. Baskı, McGraw-Hill Education, Amerika.
- Minnis, M. (2011). “The Value of Financial Statement Verification in Debt Financing: Evidence from Private U.S. Firms”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 49, Sayı: 2, s. 457-506.
- Moscariello, N., Skerratt, L., Pizzo, M. (2014). “Mandatory IFRS adoption and the Cost of Debt in Italy and UK”, *Accounting and Business Research*, Cilt: 44, Sayı: 1, s. 63-82.
- OECD (2016). *G20/OECD Principles of Corporate Governance (Turkish version)*, OECD Publishing, Paris.
- Schenone, C. (2010). “Lending Relationships and Information Rents: Do Banks Exploit Their Information Advantages?”, *The Review of Financial Studies*, Cilt: 23, Sayı: 3, s. 1149-1199.
- Subramanyam, K.R. (2014). *Financial Statement Analysis*, 11. Baskı, McGraw-Hill Education, Amerika.
- Vanstraelen, A., Schelleman, C. (2017). “Auditing Private Companies: What Do We Know?”, *Accounting and Business Research*, Cilt: 47, Sayı: 5, s. 565-584.
- Watts, R., Zimmerman, J. (1986). *Positive Accounting Theory*, (Englewood Cliffs), Prentice Hall, New Jersey.

**FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİNDE
DENETİMİN VE DENETÇİLERİN ROLÜ: BİR
LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ**

Duygu Şengül ÇELİKAY

FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİNDE DENETİMİN VE DENETÇİLERİN ROLÜ: BİR LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı bağımsız denetimin farklı bileşenlerinin, işletmelerin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda literatürde denetim ve denetçi özelliklerinin finansal raporlama kalitesine etkilerini araştıran çalışmalar incelenmiş ve bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda, başta bağımsız denetimin kalitesi olmak üzere denetime ve denetçiye ait pek çok farklı özelliğin işletmelerin hazırladıkları finansal tabloların kalitesi üzerinde doğrudan etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte denetim bileşenlerinin kurumsal yönetim, yönetici özellikleri, denetim kurulu gibi pek çok farklı değişkenin finansal raporlama kalitesine etkisinde de aracılık rolü yaptığı tespit edilmiştir. Çalışma, hem bağımsız denetim uygulamalarının önemi ve yararları hem de denetimle ilgili düzenlemelerin finansal tablo kalitesine olumlu etkilerinin ortaya konulması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: bağımsız denetim, finansal raporlama, denetim kalitesi, denetçi, finansal raporlama kalitesi.

THE ROLE OF AUDITING AND AUDITORS IN FINANCIAL REPORTING QUALITY: A LITERATURE REVIEW

ABSTRACT

This study aims to reveal the effects of different components of independent auditing on the firms' financial reporting quality. For this purpose, studies examining the impact of audit and auditor characteristics on financial reporting quality in the literature have been reviewed, and an evaluation has been made. As a result, it has been revealed that many different features of the audit and the auditor, especially the quality of the audit, directly affect on financial statements' quality. In addition to this, it has been determined that audit plays a mediating role in the effect of many different factors such as corporate governance, managerial characteristics, and supervisory board on financial reporting. The study is essential revealing both the importance of

independent auditing practices and the positive effects of audit regulations on the quality of financial statements.

Keywords: independent audit, financial reporting, audit quality, auditor, financial reporting quality.

1. GİRİŞ

Ekonomik hayatta finansal bilgi kullanıcılarının karar verme süreçlerinde faydalandıkları temel araçlardan biri finansal raporlardır. Finansal raporların işletmenin gerçek durumunu yansıtacak, gerekli bilgileri içerecek şekilde ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanması piyasaların sağlıklı işleyişi açısından vazgeçilmezdir. Bu raporlarda yer alan bilgilerin yanlış ya da eksik olması halinde hatalı kararlar alınmakta, ekonomik kaynakların etkin olmayan kullanımı, finansal skandallar ve sermaye piyasalarına olan güvenin azalması gibi pek çok istenmeyen durum ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kaliteli olarak nitelendirilebilen finansal raporlar, piyasaların güvenilir ve etkin işlemesi için elzemken, kalitesiz finansal raporlar ise piyasalar için en büyük tehlikelerden biridir. Bu sebeple kaliteli finansal tablonun ne olduğu, kalitenin nasıl ölçüldüğü ve hangi faktörlerden etkilendiği uzun yıllardır araştırılmaktadır.

İşletme yönetiminin sorumluluğunda hazırlanan finansal tablolar, kaliteli finansal bilgi arayışının bir sonucu olarak, finansal bilgi kullanıcıları ile paylaşılmadan önce bağımsız denetçiler tarafından denetlenerek kaliteleri araştırılmaktadır. Bağımsız denetim, finansal raporlara güveni sağlayabilmek için oluşturulmuş bir mekanizma olmakla birlikte, bağımsız denetçi raporları finansal bilgi kullanıcılarına, ilgilendikleri finansal raporlarda önemli bir yanlışlık ya da eksiklik olmadığı konusunda makul bir güvence sağlamaktadırlar. Bir başka ifade ile denetim, finansal tablonun kaliteli olduğuna dair bir güven vermektedir. Bununla birlikte bağımsız denetim kapsamında yapılan çalışmalar, yöneticilere kaliteli bir tablonun sahip olması gereken kriterleri benimseme ve gerekli düzeltmeleri yaparak kaliteli bir finansal tablo hazırlama için bir fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla denetim, kaliteli bir finansal tablo için hem bir dayanak hem de finansal tablo kalitesine dair bir güvence mekanizmasıdır. Ancak

kuşkusuz her denetim birbirinden farklı özelliklere sahip olduğundan finansal tablo kalitesine etkileri de farklı düzeyde olacaktır.

Bu çalışmanın amacı bağımsız denetimle ilgili farklı bileşenlerin, işletmelerin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında öncelikle kaliteli finansal rapor kavramı üzerinde durulmaktadır. Daha sonra literatürdeki mevcut çalışmaların sonuçları derlenerek, denetim kalitesi ve denetime özgü diğer özelliklerin finansal tabloların kalitesi üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Son bölümde ise sonuçlar değerlendirilerek yorumlanmış ve çeşitli politika önerileri sunulmuştur.

2. KALİTELİ FİNANSAL RAPORLAMA

Yıllar içinde hitap ettikleri kullanıcılar değişmiş ve gelişmiş, ihtiyaç duyulan bilgi düzeyi farklılaşmış olsa da finansal raporlar, hala finansal bilgi kullanıcılarına faydalı bilgi sağlama temel amacıyla hazırlanmaya devam etmektedir. Finansal raporların amacına ulaşması, bir başka ifade ile üretilen finansal bilginin faydalı olması için, ihtiyaca uygun olması ve sunmayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun olarak aktarması gerekir.¹ Finansal bilginin faydası; söz konusu bilginin *karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, zamanında sunulmuş ve anlaşılabilir* olması durumunda arttırılmış olur. Bu özellikler kavramsal çerçevede faydalı finansal bilginin temel ve destekleyici niteliksel özellikleri olarak detaylı bir şekilde açıklanmıştır². Bu niteliksel özellikleri taşıyan raporlar kaliteli olarak nitelendirilmektedir. Bir başka ifade ile finansal raporlama kalitesi, bir işletmenin temel finansal durumu ve ekonomik performansı hakkında doğru ve gerçeğe uygun bilgi sağlayan finansal tabloları temsil eder. Kavramsal çerçeveye dayanarak, *eksiksiz, tarafsız ve hatasız olan ve şirketin ekonomik durumu ile performansı hakkında yararlı (tahmin amaçlı veya doğrulayıcı) bilgiler sağlayan finansal tablolar kaliteli finansal raporlar olarak tanımlanmaktadır*³. Bu bağlamda, düşük kaliteli ya da kalitesiz olarak ifade edebileceğimiz finansal

¹Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, md.1.2

²Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, md. 2.4

³Gaynor, L. M., Kelton, A. S., Mercer, M., Yohn, T. L. (2016). “Understanding the Relation Between Financial Reporting Quality and Audit Quality”. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 35(4), s.5.

raporlama, yanlış, yanıltıcı veya eksik bilgiler içerir⁴. Kalitesiz finansal rapor, finansal bilgi kullanıcılarını yanlış yönlendireceğinden, bunların karar verme süreçlerinde hiç kullanılmaması ya da kalitesiz olduğu bilinerek bu durumun göz önünde bulundurulması kaynakların optimal kullanımı ve piyasanın işleyişi açısından önemlidir.

Kavramsal çerçeveye dayanan tanım, kaliteli finansal raporlamaya ilişkin oldukça geniş kapsamlı bir betimleme olmakla birlikte literatürde kaliteli finansal raporlama tanımını farklı şekillerde yapan çalışmalar da mevcuttur. “Şirketin faaliyetleri, özellikle de beklenen nakit akışları hakkında yatırımcılarını bilgilendiren finansal raporlamanın bilgileri iletmedeki hassasiyeti”⁵, “finansal performansın, işletme performansını mümkün olabilecek en doğru şekilde yansıtması ve gelecekteki nakit akışlarını en doğru biçimde tahmin etmeye yönelik finansal bilgilerin sağlanması”⁶, “finansal raporlamanın ele aldığı ekonomik olay ve durumları sunduğu sonuçlarla, raporladığı kazançları ne kadar doğru açıkladığı; finansal tablo kullanıcılarının kararlarını iyileştirme derecesi”⁷ gibi tanımlar ilk bakışta farklı anlamlara geliyor gibi algılsa da hepsinde doğru, eksiksiz ve gerçeğe uygun bilginin ortak payda olduğu görülmektedir.

2.1.Finansal Raporlama Kalite Göstergeleri

Kalite kavramının doğası itibariyle öznel bir yönünün olması, doğrudan gözlemlenememesi gibi sorunlar sebebiyle bir finansal raporun kalitesi kolaylıkla saptanabilen bir olgu değildir. Dolayısıyla bir finansal raporun kalitesinin nasıl ölçüleceği ile ilgili tek bir yöntem olmayıp, literatürde uzun çalışmalar sonucunda oluşturulmuş farklı göstergeler kullanılmaktadır.

Kullanılan kalite ölçüm yöntemlerinden ilki Kavramsal Çerçevede belirtilen özelliklerin finansal tabloda olup olmadığına dayanan, bir başka ifade ile faydalı

⁴Quality of Financial Reports and Earnings, <https://analystprep.com/cfa-level-1-exam/financial-reporting-and-analysis/quality-financial-reports-earnings/>

⁵Biddle, G.C., Hilary, G., Verdi, R.S. (2009). “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?” *Journal of Accounting and Economics*, 48, s. 115.

⁶Robinson, T. R., van Greuning, H., Henry, E., Broihahn, M. A. (2009). *International Financial Statement Analysis*, New Jersey: John Wiley & Sons Inc, s.25

⁷Menicucci, E. (2020). *Earnings Quality Definitions Measures, and Financial Reporting*, İsviçre: Springer, s.46.

finansal bilginin niteliksel özellikleri üzerinde duran yöntemlerdir. Örneğin, raporlama kalitesinin eksiksizlik boyutunu, doğrulayıcı değer ve öngörücü değer boyutunu, tarafsızlık ve hatasızlık boyutlarını kalite göstergesi olarak kullanan çalışmalar mevcuttur.

Finansal raporlama kalitesini belirlemenin bir diğer ve en sık kullanılan yolu ise kazanç ve kâr kalitesine dayanan ölçüm yöntemleridir. Muhasebe bazlı bu yöntemlerde finansal tablolardan yola çıkılarak kâr yönetimi, kazancın sürekliliği, kazancın tahmin edilebilirliği, kazanç düzleştirme gibi farklı formüller, işletmenin finansal tablo kalitesine ilişkin birer gösterge olarak kabul edilmektedir.⁸

Üçüncü yöntemde ise finansal raporların kalitesi hisse senetlerinin iyi ve kötü haberlere tepkisine göre tayin edilmektedir. Finansal raporların faydasındaki değişiklik genellikle, raporların yayınlanması sürecinde anormal hisse senedi getirilerindeki değişimler (örneğin, kazanç tepki katsayıları) incelenerek ölçülmektedir. Bu bağlamda piyasanın finansal raporlara güvenmesi, yatırımcıların raporların tahmin değerine ilişkin algılarını yansıtmaktadır.⁹

Bahsedilen kalite göstergelerinin geçerliği ve güvenilirliği bağlamında herhangi bir sıralama yapmak mümkün olmamakla birlikte, her göstergenin farklı avantajları ve dezavantajları vardır. Bilimsel araştırma bulgularının olabildiğince tarafsız, geniş kapsamlı ve farklı açılardan test edilmiş olması amaçlandığından mevcut çalışmalar incelendiğinde genellikle iki ya da daha fazla göstergenin kullanıldığı görülmektedir.

2.2.Finansal Raporlama Kalitesini Etkileyen Faktörler

Yukarıda bahsedilen kaliteli finansal tablo tanımları ışığında, hangi niteliklere sahip işletmelerin daha kaliteli finansal tablolar ürettiği, hangi makroekonomik ya da yasal düzenlemelerin finansal raporlama kalitesi üzerinde etkili olduğu uzun yıllardır araştırılmaktadır. Sonuçlar, pek çok farklı değişkenin finansal raporlama kalitesini etkilediğini tespit etmekle birlikte, aynı değişkenin etkileri üzerinde farklı görüşleri ileri süren çalışmalar da mevcuttur.

⁸ Karakelleoğlu, M. İ. (2020). *Finansal Raporlama Kalitesine Etki Eden Muhasebe Kültürüyle ilişkili Faktörler* (yayımlanmamış doktora tezi), s.38.

⁹ Gaynor, Kelton, Mercer, Yohn, s.6.

İşletmedeki kurumsal yönetim uygulamalarının finansal raporlama kalitesine etkilerini inceleyen çalışmaların genel sonucu, iyi kurumsal yönetimin kaliteli finansal raporlamayı sağladığı yönündedir. Yapılan çalışmalarda bağımsız yöneticilerin oranı, yönetim kurulu toplantılarının sayısı ve başkanın görev süresi¹⁰, aile işletmesi olma¹¹, denetim komitesinin etkinliği¹², denetim kalitesi ve toplantı sayısı¹³, kurumsal yönetim endeksinde bulunma¹⁴ gibi farklı değişkenlerin finansal raporlama kalitesini etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca iyi kurumsal yönetim, işletmenin kaliteli denetim talebini artırarak finansal tablo kalitesini dolaylı yoldan da artırmaktadır.¹⁵

İşletmenin büyüklüğü¹⁶, finansal yapısı ve yaşı¹⁷ gibi karakteristik özellikleri de finansal raporlama kalitesini etkilemektedir. Ayrıca son yıllarda yapılan çalışmalarda çalışanların yönetime güveni¹⁸, CFO narsizmi¹⁹, CEO dindarlığı²⁰, yöneticilerin kariyer kaygısı²¹ ve akademik geçmişi²² gibi farklı sosyolojik ve psikolojik değişkenlerin de finansal raporlama kalitesini etkiledikleri tespit edilmiştir.

¹⁰Chen,G., Firth, M., Gao, D. N., Rui, O. M. (2006). “Ownership Structure, Corporate Governance, and Fraud: Evidence from China”. *Journal of Corporate Finance*, 12(3), s. 424.

¹¹Capela Borralho, J. M., Gallardo-Vázquez, D., Hernández-Linares, R., de Sousa Paiva, I. C. (2020). “The Effect of Corporate Governance Factors on the Quality of Financial Reporting in Family and Non-Family Firms”. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 23(2), s.167.

¹² Krishnan, G. V., G. Visvanathan. (2008). “Does the SOX Definition of An Accounting Expert Matter? The Association Between Audit Committee Directors' Accounting Expertise and Accounting Conservatism”. *Contemporary Accounting Research* 25(3), s. 827.

¹³ Özer, G., Merter A. (2019). “Denetim Komitesi Özelliklerinin Firma İhtiyatlılık Düzeyine Etkisi: BİST’te Bir Uygulama”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), s. 70.

¹⁴Karğın, M., Aktaş, R., Demirel Arıcı, N. (2015). “Kurumsal Yönetimin Finansal Raporlama Kalitesindeki Rolü: Borsa İstanbul Üzerine Karşılaştırmalı Bir Uygulama”. *Journal of Management & Economics*, 22(2), s. 501.

¹⁵DeFond, M., Zhang, J. (2014). “A Review of Archival Auditing Research”, *Journal of Accounting and Economics*,58 (2-3), s. 278.

¹⁶Soyemi, K. A., OlaWale, L. S. (2019). “Firm Characteristics and Financial Reporting Quality: Evidence from Non-Financial Firms in Nigeria”. *International Journal of Economics, Management and Accounting*. 27(2), s.445.

¹⁷Hashim, H. (2012). “The Influence of Culture on Financial Reporting Quality in Malaysia”. *Asian Social Science*,8(13), s.1911.

¹⁸Garrett, J., Hoitash, R., Prawitt, D.F. (2014). “Trust and Financial Reporting Quality”. *Journal of Accounting Research*, 52, s. 1087.

¹⁹Ham, C., Lang, M., Seybert, N., Wang, S. (2017). “CFO Narcissism and Financial Reporting Quality”. *Journal of Accounting Research*, 55, s. 1089.

²⁰Chen, Y., Chu, X., Park, J.C., Soileau, J.S. (2021). “CEO Religious University Affiliation and Financial Reporting Quality. *Accounting and Finance*, s.1, basım aşamasında.

²¹Pae, S. (2021). “Career Concerns and Financial Reporting Quality”. *Contemporary Accounting Research*, s. 1, basım aşamasında.

²² Ma, Z., Novoselov, K. E., Zhou, K., Zhou, Y. (2019). “Managerial Academic Experience, External Monitoring and Financial Reporting Quality”. *Journal of Business, Finance and Accounting* (46), s.843.

Finansal raporlama kalitesinin düzenlemeler ve makroekonomik koşullarla ilişkisini inceleyen çalışmalardan Cengiz ve Tosunoğlu²³ ile Adıgüzel²⁴, IFRS'ye geçişle birlikte kalitenin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Durak ve Gürel²⁵, literatürdeki çalışmaların piyasaların gelişmişlik düzeyi, politik sistemin işleyişi, ülkelerin yasal sistemleri, vergi sistemleri ve kültürel birikimleri gibi faktörlerin finansal raporların kalitesini etkiledikleri yönünde bulgular içerdiğini ifade etmişlerdir.

Bahsedilen çalışmalar finansal raporlama kalitesinin, işletme üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkisi bulunan pek çok faktörden etkilendiğini ispatlamaktadır. Dolayısıyla odak noktası finansal raporların doğruluğu ve düzenlemelere uygunluğu olan bağımsız denetimin, finansal raporlama kalitesini etkilemesi kaçınılmazdır.

3. BAĞIMSIZ DENETİM VE FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİ İLİŞKİSİ

Finansal raporların doğru ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanması işletme yönetimlerinin sorumluluğundadır. Ancak çıkar çatışması ya da bilgi asimetrisi gibi pek çok faktör yüzünden finansal bilgi kullanıcıları, bu tabloların doğruluğu ve uygunluğu konusunda bağımsız denetçinin vereceği güvene dayanarak hareket etmektedirler. Bu etkinin farkında olan işletme yönetimleri, kimi zaman gerçekten finansal raporlama sürecini iyileştirmek ve daha kaliteli finansal tablolar hazırlamak kimi zaman ise olumlu görüş dışında bir görüş almamak için denetçilerin finansal tablolara yönelik düzeltme ve değişiklik önerilerini yerine getirmektedirler. Dolayısıyla denetim, hata ve hile tespitinde ne kadar başarılıysa ve işletme yönetimi düzeltmelere ne kadar açık, denetim süreci sonunda denetçinin görüş verdiği finansal tabloların kalitesi de o kadar yüksek olacaktır. Bu sebeple, ileride sayılan değişkenlerin etkilerinden bağımsız olarak, piyasalarda yasal bir mevzuatla yetkilendirilmiş, kamu gözetiminde ve zorunlu bir bağımsız denetim mekanizmasının sadece varlığı bile kendi başına finansal raporlama kalitesini artırabilen bir unsurdur.

²³Cengiz S., Tosunoğlu B. (2017). "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Raporlama Kalitesi Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(5), s. 1201.

²⁴Adıgüzel, H. (2017). "Türkiye'de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Uyumun Firmaların Kazanç Kalitesi Üzerine Etkisi". *Muhasebe ve Denetim* Bakış, 86, s.114.

²⁵Durak, G., Gürel, E. (2014). "Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler". *Journal of Accounting & Finance*, 64, s. 109-110.

İşletme yönetiminin denetime uzlaşmacı olmayan bir tavırla yaklaşması halinde ise kalitesi düşük, hata ve hile içeren finansal tabloların mevcut durumu denetçiler tarafından kamuoyuna açıklanacak, dolayısıyla piyasanın sağlıklı işlemesi amacı yine başarılmış olacaktır. Örneğin; finansal raporların önemli ve etkisi yaygın bir yanlışlık içermesi sonucu verilen olumsuz görüş sonucunda, TTK m. 403/5 uyarınca yönetim kurulunun, görüş yazısının kendisine teslimi tarihinden itibaren dört iş günü içinde, genel kurulu toplantıya çağırması gerekmektedir. Ayrıca aynı maddeye göre genel kurulun da yeni bir yönetim kurulu seçme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında denetim sadece finansal tabloların kaliteli olmasını değil aynı zamanda kalitesiz finansal tabloların günışığına çıkmasını da sağlayarak piyasaların sağlıklı işleyişine katkıda bulunmaktadır.

Kompleks işlemlerin artması, değişen standartlar ve mevzuat karşısında bilgisi kısıtlı olan finansal bilgi kullanıcılarının varlığı bağımsız denetime olan ihtiyacı artırmakta bu da denetimin katma değerini çoğaltmaktadır. Yapılan çalışmalar, bağımsız denetimin finansal raporların kalitesini artırmanın yanında, finansal raporların algılanan kalitesini de artırdığını ortaya koymaktadır²⁶. Bir başka ifade ile bilgi kullanıcıları bağımsız denetimden geçmiş finansal raporların daha güvenilir olduğunu düşünmekte, bu raporlarda yer alan bilgilere daha fazla itimat etmektedirler. Bağımsız denetim sonrası finansal raporlardaki düzeltmeleri inceleyen ve denetim uygulanmadığında bu raporların önemli ölçüde şişirilmiş kazançlar ve varlıklar gösterme eğiliminde olacağını ortaya koyan Kinney ve Martin²⁷ ve gönüllü olarak denetim yaptıran KOBİ'lerin banka finansmanına erişiminin, sabit kıymet yatırımlarının ve tedarikçilerce finanse edilen işletme sermayesi yüzdesinin olumlu etkilendiğini ortaya koyan Briozzo ve Albanese²⁸ de bu algının yanlış olmadığını desteklemektedir.

²⁶Marshall, N.T., Schroeder, J.H., Yohn, T.L. (2019), "An Incomplete Audit at the Earnings Announcement: Implications for Financial Reporting Quality and the Market's Response to Earnings". *Contemporary Accounting Research*, 36, s. 2035.

²⁷Kinney, W.R, Martin, R. D. (1994). "Does Auditing Reduce Bias in Financial Reporting? A Review of Audit Adjustment Studies". *Auditing A Journal of Practice & Theory*, 13(1), 149.

²⁸Briozzo, A., Albanese, D. (2020). "Voluntary Audit, Investment, and Financing Decisions in Latin American Small And Medium Enterprises". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 38, 1-11.

Denetimin finansal tablo kalitesini artıracığı yönünde bir ortak akıl tüm literatüre hâkim olmakla birlikte, etkinin gücü ve hangi değişkenlere bağlı olduğu konusu uzun yıllardır araştırmalara konu olmaya devam etmektedir.

3.1. Bağımsız Denetim Kalitesi ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi

Denetim kalitesi ve finansal raporlama kalitesi ilişkisini açıklayan farklı yorumlar bulunmakla birlikte, kaliteli finansal raporlamayı etkileyen diğer faktörler de göz önünde bulundurularak bu çalışmada, Defond ve Zhang (2014) tarafından ortaya konan yaklaşım benimsenerek genişletilmiştir. Buna göre bağımsız denetimin kalitesi, işletmelerin nihai finansal raporlama kalitesini etkileyen unsurlardan biridir. Bir başka ifade ile finansal raporlarının kalitesi işletmenin muhasebe bilgi sistemi, işletmenin özellikleri, yasal düzenlemeler, makroekonomik konjonktür ve denetimin kalitesi gibi değişkenlere bağlı olarak değişmektedir. Dolayısıyla yapılan denetimin kalitesi finansal raporların kalitesini doğrudan etkilemekle birlikte, bu etki mutlak bir güç şeklinde değildir. Örneğin, muhasebe bilgi sistemi zayıf ve yetersiz olan bir işletmede hatalı finansal tabloların oluşma olasılığı yüksek olduğundan denetçi ne kadar kaliteli bir denetim yaparsa yapsın, denetim riski görece olarak yüksek olacaktır. Bununla birlikte kurumsal yönetim açısından güçlü, iç kontrol sistemi etkin işletmelerde ise denetimden bağımsız olarak halihazırda kaliteli finansal raporlar ortaya konabilecektir. Bu sebeple yüksek kaliteli bir denetim, yüksek kaliteli finansal raporlama için çok önemli bir güvence sağlamakla birlikte nihai çözüm değildir. Kaliteli denetim, firmanın raporlama sistemine ve karakteristik özelliklerine bağlı olarak, finansal tablo ve ilgili dipnotların mali nitelikli işlemleri doğru bir şekilde yansıttığına dair daha fazla güvence sunmaktadır²⁹. Bir başka ifadeyle kaliteli bir denetim, finansal raporlama kalitesi ile ilgili daha fazla güvence sağlamaktadır.

Kaliteli denetimlerin sonucunda kaliteli finansal tabloların sunulması olasılığının daha yüksek olduğuna ilişkin görüşün yanında Gaynor ve diğerlerine göre³⁰ kaliteli bir denetim aynı zamanda denetim öncesindeki finansal tabloların da kalitesini artıran çevresel bir faktördür.

²⁹ Defond, Zhang s.282.

³⁰ Gaynor, Kelton, Mercer, Yohn, s.34.

Denetim kalitesinin denetim sonrası finansal raporlama kalitesinin bir belirleyicisi olduğu fikri benimsenmiş olsa da denetim kalitesinin denetim öncesi finansal raporlama kalitesini ve finansal raporlama kalitesinin denetim kalitesini etkilediğine yönelik bulgular da her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda kaliteli finansal raporlamayı etkileyen muhasebe bilgi sistemleri, işletme özellikleri ve denetimin kalitesi kavramları aynı zamanda birbirlerinden etkilenen kavramlardır³¹. Örneğin; işletmelerin özelliklerinin kaliteli denetime olan talebi de artırabildiği bilinmektedir. Yani iyi iç kontrol sistemlerinin, bağımsız yöneticilerin ve etkin denetim komitelerinin mevcut olduğu işletmelerin, dört büyükleri, sektörde uzmanlaşmış denetim firmalarını tercih ettiği ve denetim ücretleri açısından daha cömert oldukları, denetçi bağımsızlığına daha fazla önem verdikleri bilinmektedir. Benzer şekilde kaliteli bir bağımsız denetim de zaman içerisinde muhasebe bilgi sistemi, iç kontrol sistemi, kurumsal yönetim mekanizması ve şeffaflık gibi farklı işletme dinamiklerini olumlu yönde etkilemektedir.

Yapılan çalışmalar aynı zamanda finansal raporlama kalitesi ve denetim kalitesinin dış faktörlere bağlı olarak birbirinin tamamlayıcısı ve ikamesi olabileceğini de göstermektedir³². Ayrıca farklı kavramlar olmalarına rağmen, finansal raporlama kalitesi ile denetim kalitesinin çoğu zaman iç içe geçtiği, aynı şekilde ölçüldüğü hatta birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun sebeplerinden biri, ikincil veri kullanılan çalışmalarda bu iki değişken arasındaki farkın finansal tablolar aracılığıyla gözlemlenebilir olmaması, kavramların finansal raporlama sonuçları açısından birbirlerinden ayıramaz hale gelmesidir. Bu husus bir kavram kargaşası gibi gözükse de kaliteli bir denetim sonucunda olumlu görüş verilen bir tablonun kalitesiz olmayacağı şeklindeki varsayıma dayanan bir gerekliliktir. Örneğin, ihtiyari tahakkuklara dayalı ölçümler bazı çalışmalarda denetim kalitesi bazılarında ise finansal raporlama kalitesi göstergesi olarak kullanılmaktadır. Bir finansal tablonun kaliteli olması sadece finansal raporlama standartlarına uygunluğuna bağlı olmadığından, yüksek kaliteli denetim sadece standartlara uygunluğu değil, finansal tabloların gerçekleşen mali nitelikli olayların özünü doğru gösterip göstermediğini de

³¹ Defond, Zhang s.281

³² Ewert, R., Wagenhofer, A. (2019). "Effects of Increasing Enforcement on Financial Reporting Quality and Audit Quality". *Journal of Accounting Research*, 57, s.149.

dikkate almaktadır. Bu bağlamda denetimin kâr yönetimi, vergiden kaçınma gibi düzenlemelere uygun ancak manipülasyon amaçlı işlemlerin minimize edilmesi noktasında da bir güvence oluşturması gerektiğinden hareketle, bu işlemlerin görece yüksekliği, araştırmacılar tarafından pek çok çalışmada kaliteli olmayan bir finansal tablonun ve kaliteli olmayan bir denetimin işareti olarak kabul edilmektedir.

3.2. Denetim ve Denetçi Özelliklerinin Finansal Raporlama Kalitesine Etkileri

Bağımsız denetim sürecinin, denetçi tutum ve davranışlarının finansal raporlama kalitesine etkisini inceleyen çalışmalarda; farklı değişkenlerin, raporların nihai kalitesine katkıda bulunduğu ortaya konmuştur. Değişkenlerin etki gücü değişebilmekle beraber, aşağıda özetlenen araştırma sonuçları daha kaliteli bir finansal raporlama için iyi bir bağımsız denetimin elzem olduğu yönündeki düşüncayı destekler niteliktedir.

3.2.1. Denetçi ve Denetim Firması Özellikleri

Denetimi yürüten sorumlu denetçinin ve denetim firmasının özelliklerinin, nihai finansal tabloların kalite göstergeleriyle olan anlamlı ilişkilerine yönelik çeşitli kanıtlar mevcuttur. Bu kanıtlar, denetim firmalarına katma değer artırıcı yanlarını güçlendirmek için sahip olmaları gereken özellikler konusunda yol göstermekte, gözetim kurumlarına potansiyel düzenlemeler için rehberlik etmekte, ayrıca hangi özelliklere sahip kişilerin denetimde daha başarılı oldukları konusunda ipuçları içermektedir.

Denetim firmasının dört büyüklerden olmasının kâr yönetimini azalttığını³³ ³⁴ ve karşılaştırılabilirliğini³⁵ artırdığını söylemek mümkündür.³⁶ Ayrıca firmaların sektör

³³ Öztürkçü Akçay, A., Bilen A. (2019). “Denetim Kalitesinin Kâr Yönetimi Üzerine Etkisi: Bist-100 Firmaları Üzerine Bir Uygulama”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 83, s. 40.

³⁴ Karacaer, S., Özek, P. (2010). “Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kâr Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 48, s.68.

³⁵ Francis, J., Pinnuck, M., Watanabe, O. (2014). “Auditor Style and Financial Statement Comparability”. *The Accounting Review*, 89(2), s. 605.

³⁶ Alzeban, A. (2020), "The Impact of Audit Committee, CEO, and External Auditor Quality on the Quality of Financial Reporting". *Corporate Governance*, 20(2), s. 263.

uzmanlığının hileli finansal raporlama³⁷ ve kazanç yönetimin³⁸ negatif ilişkili olduğu, finansal raporlama kalitesi ile ise pozitif yönlü ilişkili olduğu³⁹ ortaya konulmuştur. Denetim firmasının sahip olduğu müşteri portföyünün özelliklerinin⁴⁰ de firmanın gerçekleştirdiği denetimin kalitesini etkilemesi, denetim sürecinin sadece anlık bir iş değil, bir vizyon ve kurum kültürü şeklinde yürütüldüğünün göstergesidir.

Denetçi bağımsızlığı, finansal tablo kalitesinde önemli etkidir. Araştırmalar anormal tahakkuklar ile denetçilerin müşterilerine ekonomik bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkartmış⁴¹, denetçi bağımsızlığı, teknik eğitim ve yeterliliği ve performansı ile finansal raporlama güvenilirliği arasında güçlü bir ilişki ortaya koymuştur⁴². Ayrıca denetçilerinin eğitim düzeyinin, yanlış finansal raporlama ile negatif ilişkili olması⁴³, çok uluslu şirketlerin yabancı yan kuruluşlarının denetlenmesinde o ülkelerdeki denetçilerin görevlendirilmesinin denetim kalitesini artırması⁴⁴ ve denetçinin geçmişte yaptığı hatalı denetimlerin oranının mevcut denetimin kalitesini etkileyen bir faktör olarak tespit edilmesi⁴⁵ sadece denetimi yapan kişinin bile finansal tablo kalitesi için önemli bir etken olduğu yönündeki görüşü desteklemektedir.

³⁷Carcello, J.V., Nagy, A.L. (2004), "Client Size, Auditor Specialization and Fraudulent Financial Reporting". *Managerial Auditing Journal*, 19(5), s. 651.

³⁸Özcan, A. (2019). "Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Turkey". *International Journal of Economic & Administrative Studies*, 23, s.72,

³⁹Acar, M. (2020). "Finansal Raporlama Kalitesi İle Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkinin Türk Bankacılık Sektörü Çerçevesinde İncelenmesi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 88, s.125.

⁴⁰Gaeremynck, A., Van Der Meule, S., Willekens, M. (2008). "Audit- Firm Portfolio Characteristics and Client Financial Reporting Quality". *European Accounting Review*, 17(2), 243.

⁴¹ Abdel-Meguid, A., Anwer, A., Duellman, S. (2011). "Auditor Independence, Corporate Governance and Aggressive Financial Reporting: An Empirical Analysis". *Journal of Management and Governance*, 17(2), s. 283.

⁴²Nwanyanwu, L. (2017). "Audit Quality Practices and Financial Reporting in Nigeria". *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 7(2), s. 145.

⁴³Xingqiang, D., Jingwei Y., Fei H. (2018). "Auditor Human Capital and Financial Misstatement: Evidence from China". *China Journal of Accounting Research*, 11(4), 2018, s.279.

⁴⁴Docimo, W. M., Gunn, J. L., Li, C., Michas, P. N. (2021). "Do Foreign Component Auditors Harm Financial Reporting Quality? A Subsidiary-Level Analysis of Foreign Component Auditor Use". *Contemporary Accounting Research*, s. 1, basım aşmasında.

⁴⁵Wang, Y., Yu, L., Zhao, Y. (2015). "The Association Between Audit-Partner Quality and Engagement Quality: Evidence from Financial Report Misstatements". *Auditing A Journal of Practice & Theory*, 34(3), s.34.

3.2.2. Denetim Süreci

Denetim firması rotasyonun finansal raporlama kalitesine etkisi literatürde en çok araştırılan konulardan biridir. Bratten, Causholli ve Omer⁴⁶, Johnson, Khurana ve Reynolds⁴⁷ ve Riccardi'nin⁴⁸ de ortaya koyduğu gibi denetim firması rotasyonunun finansal rapor kalitesini olumsuz etkilediğine dair yaygın bir görüş olmakla birlikte, sebep olarak uzun süreli ilişkinin, karmaşık kuruluşların yüksek kaliteli denetimleri için kritik olan temel uzmanlık talebini yansıtmaması gösterilmektedir. Araştırmacılar, denetim firmalarına kısa vadeli sınırlamalar getirilmesinin, özellikle bu uzmanlığa en çok ihtiyaç duyulan durumlarda denetim sürecine yapılan yatırımları olumsuz etkileyeceğini savunmuşlardır⁴⁹. Yaşar ve Yalçın⁵⁰ denetim firmasının gönüllü olarak değiştirilmesinin de finansal raporlama kalitesini azalttığını tespit etmiştir. Bununla birlikte Tuan⁵¹ ve Cengiz⁵² gibi denetimde rotasyon uygulaması ile finansal rapor kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edemeyen çalışmalar da mevcuttur.

Finansal raporlama kalitesine etkisi araştırılan bir başka önemli faktör de denetim ücretleridir. Ancak diğerlerinden farklı olarak denetim ücretlerinin kaliteye etkisine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Görüşlerden ilkinde göre, yüksek denetim ücretlerinin mevzu bahis olduğu denetimlerin sonucunda daha kaliteli finansal tablolara ulaşılmaktadır⁵³. Bir başka ifade ile bir firma denetçilere ne kadar fazla ödeme yaparsa,

⁴⁶ Bratten, B., Causholli, M. and Omer, T.C. (2019). "Audit Firm Tenure, Bank Complexity, and Financial Reporting Quality". *Contemporary Accounting Research*, 36, s. 295.

⁴⁷ Johnson, E., Khurana, I., Reynolds, J. (2002). "Audit-Firm Tenure and the Quality of Financial Reports". *Contemporary Accounting Research*, 19, s.637.

⁴⁸ Riccardi, William. (2019). "Do Audit Firm Tenure and Size Moderate Changes in Financial Reporting Quality Due to Mandatory IFRS Adoption?". *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 38, s.20.

⁴⁹ Bratten, s.295.

⁵⁰ Yaşar A., Yalçın, N. (2018). "The Effect of Voluntary Audit Firm Switch on Audit Quality". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(Özel Sayı), s.692.

⁵¹ Tuan, K. (2019). "Bağımsız Denetim Firması Rotasyonu ve Denetim Kalitesi". *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(4), s. 710.

⁵² Cengiz, S. (2019). "Bağımsız Denetim Kalitesinin Muhasebe İhtiyatlılığı Üzerindeki Etkisi: BİST'te Bir Araştırma". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), s.145.

⁵³ Adekoya, A., Olugbodi, D., Ogungbade, O. (2021). "Audit Quality and Financial Reporting Quality of Deposit Money Banks Listed on the Nigerian Stock Exchange." *Journal of Accounting Finance and Auditing Studies (JAFAS)*, 7, s.77.

denetim sonucu yayınlanan finansal tabloların kalitesi o kadar artacaktır⁵⁴. Bu görüşe paralel olarak, Qawqzeh, Endut ve Rashid⁵⁵ denetim ücretlerinin, yönetim kurulu bileşenleri ve finansal raporlama kalitesi ilişkisi üzerinde kısmi aracılık etkisine sahip olduğunu ve yönetim kurulunun finansal raporlama kalitesini bir anlamda bağımsız denetime ödedikleri ücretlerle de etkilediğini tespit etmiştir. Abdulmalik ve Ahmad⁵⁶ da anormal denetim ücretlerinin denetçilerin bağımsızlıklarına zarar vermediğini, bunun yerine denetim sırasında üstlenilen ek çabaları yansıtabileceğini ortaya koymuştur.

Denetim ücreti ve finansal raporlama kalitesine ilişkin bir diğer görüş ise zaten iyi olan finansal raporların denetimi için düşük ücret alınacağı, dolayısıyla finansal raporlama kalitesinin denetim ücreti yüksekliği ile açıklanamayacağı şeklindedir. Örneğin Gosh ve Tang⁵⁷, aile işletmelerinin finansal raporlama kalitelerinin görece olarak daha yüksek olduğunu ve bu işletmelerin yine diğer işletmelere göre daha düşük denetim ücretleri ödediklerini ortaya koymuştur. Çalışma denetim riskleri arttıkça aile işletmelerinin denetim ücretlerindeki indirimlerin azaldığını da tespit etmiştir. Benzer şekilde Liu ve diğerleri,⁵⁸ yenilikçi stratejisi olan şirketlerin finansal raporlama sorunlarla karşılaşma olasılığının daha yüksek olduğunu ve kaliteli finansal tablolar için daha yüksek denetim ücretleri ödediklerini ve bulmuşlardır

Bu iki farklı görüşün genel bir değerlendirmesi yapıldığında özellikle önemli yanlışlık riski yüksek olan işletmeler için denetim ücretlerinin bir kalite göstergesi olabileceği, buna karşılık önemli yanlışlık riski nispeten düşük işletmelerde denetim ücretlerinin finansal tabloların kalitesi açısından herhangi bir çıkarım yapmak için doğru gösterge

⁵⁴Garven, S. A., Beck, A. W., Parsons, L. M. (2018). "Are Audit-Related Factors Associated with Financial Reporting Quality in Nonprofit Organizations?". *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 37 (1), s.49.

⁵⁵Qawqzeh, H. K., Endut, W. A., Rashid N. (2021). "Board Components and Quality of Financial Reporting: Mediating Effect of Audit Quality". *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), s.178.

⁵⁶Salau, A. O., Ayoib, C. A. (2016). "Audit Fees, Corporate Governance Mechanisms, and Financial Reporting Quality in Nigeria". *DLSU Business & Economics Review*, 26, s.1.

⁵⁷Ghosh, A. Tang, C. Y. (2015). "Assessing Financial Reporting Quality of Family Firms: The Auditors' Perspective". *Journal of Accounting and Economics*, 60(1), s.95.

⁵⁸Liu, R., Kong, X., Tsang A. (2018). "Audited Financial Reporting and Voluntary Disclosure: International Evidence on Management Earnings Forecasts". *International Journal of Auditing*, 22, s.249.

olmayacağını söylemek mümkündür. Nitekim, Choudhary, Markley ve Schipper⁵⁹ da önemlilik ile denetim ücretleri arasında doğrusal bir ilişki tespit etmişlerdir. Dolayısıyla önemli yanlışlık risklerinin yüksek olduğu işletmelerde denetçilerin daha çok çalışma yaptıklarını bu durumunun da denetim ücretlerini yükselttiğini ifade etmek mümkündür.

Yukarıda değinilen ampirik sonuçlar değerlendirildiğinde, her iki görüşün de aslında kendi içinde tutarlı ve makul olduğunu, bulguların denetimin finansal tablo kalitesini yükseltmedeki önemi gösterdiğini söylemek mümkündür. Şöyle ki, eğer bir işletmenin önemli yanlışlık riski düşükse, denetçi tespit edememe riskini yükseltebilmektedir. Dolayısıyla istenilen makul güvence seviyesinde daha düşük denetim ücretiyle kaliteli bir denetim sağlaması mümkün olabilir. Ancak büyük, karmaşık, riskli işletmelerde istenilen makul güvenceyi verebilmek için daha detaylı ve geniş kapsamlı çalışır ya da aldığı riskler sebebiyle daha yüksek bir ücret talep edebilir. Dolayısıyla riskli işletmelerde denetim, finansal tabloların kalitesi konusunda doğrudan bir güvence mekanizması haline gelmektedir. Özetle, düşük ücretler her zaman kalitesiz bir denetimin göstergesi olmayabileceği gibi, yüksek denetim ücretleri de denetçi eforunun veya denetçinin risk primlerinin bir belirleyicisi olabilir.

Finansal raporlama kalitesi ve denetim ücretleri arasındaki ilişkiye farklı bir açıdan bakan Blanco ve diğerleri⁶⁰, rapor okunabilirliğinin, daha yüksek denetim ücretleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yazarlar denetçilerin, raporların okunabilirliği daha düşük olduğunda müşterileri denetlemek için daha fazla çaba harcadıklarını ve denetim raporlarına ek bir dil ekleyerek düşük yıllık rapor okunabilirliğini ilettiklerini tespit etmişlerdir.

3.2.3. Denetim Dışı Hizmetler

Denetim firmalarının şirketlere sağladığı danışmanlık, değerlendirme, finansal risk yönetimi gibi diğer hizmetlerin finansal raporlamayı nasıl etkilediği de denetim ücretleri gibi tartışmalı bir konudur. Farklı araştırmalarda, denetim dışı hizmetlerin

⁵⁹ Choudhary, P., Merkley, K. Schipper, K. (2019). “Auditors’ Quantitative Materiality Judgments: Properties and Implications for Financial Reporting Reliability”. *Journal of Accounting Research*, 57, s.1303.

⁶⁰ Blanco, B., Coram, P., Dhole, S., Kent, P. (2021). “How Do Auditors Respond to Low Annual Report Readability?”. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(3), s.1.

finansal raporlama şeffaflığında⁶¹ ve kalitesinde⁶² azalmaya sebep olduğu ortaya konmuştur. Buna karşılık denetim dışı hizmetlerin, denetçilerin itibarlarına önem vermeleri, sinerji oluşması ve bilgi transferleri sebebiyle daha iyi denetim ve raporlama kalitesi ile ilişkilendirilebileceği⁶³ ve finans sağlayıcıların denetim ve denetim dışı ücretleri, finansal tabloların güvenilirliğini artıran bir bütün olarak gördüğünü ve dolayısıyla firmaların finansmana erişimini olumlu yönde etkilediğini bulan çalışmalar da mevcuttur.

Denetim dışı hizmetlerin finansal tablonun algılanan kalitesi üzerinde ise genellikle olumsuz bir etkisi bulunmaktadır. Bilgi kullanıcıları, önemli denetim dışı hizmetler sunan firmalar tarafından denetlenen finansal bilgilere daha az güvenmektedirler⁶⁴.

Özetlemek gerekirse denetçi seçimini, denetim sürecini, doğru bir görüş verilmesini, yönetimin ikna edilebilmesini ve denetimin bilgi kullanıcıları gözündeki durumunu etkileyebilecek bütün değişkenler finansal raporlamanın kalitesini etkilemekte ve piyasanın sağlıklı işleyişini sağlamakta önemli rol oynamaktadırlar.

4. SONUÇ

Denetim, işletme yönetiminin bir şirketin finansal performansı ve durumu hakkında "doğru ve adil" bir raporlama yaptığına dair güvence sağlayarak, işletme yönetimi ve paydaşlar arasında güven tesis etmektedir. Dolayısıyla, şirketlerin finansal tablolarının bağımsız bir dış denetçi tarafından denetlenmesi, finansal sistemlerde güvenin temel taşı oluşturmaktadır.

Denetim esas olarak finansal tabloların kalitesini onaylamak ya da kalitesiz finansal tabloların günışığına çıkmasını sağlayarak piyasaların sağlıklı işleyişine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda yapılan çalışmalar, bağımsız denetimin sadece finansal tabloların kalitesinin tespit edilmesinde değil aynı zamanda işletme yönetimi tarafından kaliteli finansal tabloların sunulmasında da önemli bir rol

⁶¹Mironiuc,M., Chersan,I., Robu,I. (2013). "Ethics in Providing Non-Audit Services to Ensure Transparency in Financial Reporting". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 8, s.474.

⁶²Habib, A. (2012). "Non-Audit Service Fees and Financial Reporting Quality: A Meta-Analysis". *Abacus*, 48, s.214.

⁶³Koh, K., Rajgopal, S., Srinivasan, S. (2013). "Non-audit services and financial reporting quality: evidence from 1978 to 1980". *Review of Accounting Studies*, 18(1), s.1.

⁶⁴Solomon, S. Reckers, P. M. J., Lowe, D. J. (2005). "The Impact of Management Image and Non-Audit Service Fees on Investors' Perceptions of Earnings Quality", *Advances in Accounting*, 21, s.199.

oynadığını ampirik sonuçlar aracılığı ile ortaya koymaktadır. Kaliteli bir denetimin işletmelerde güvenilir bilgiyi, şeffaflığı ve ekonomik verimliliği teşvik etmesi, firmanın yönetim kültürü ve kurumsal yönetim mekanizmaları üzerindeki olumlu etkisi ve bir denetçinin düzenli olarak mevcudiyetinin, potansiyel hırsızlık, dolandırıcılık veya diğer suiistimallere karşı doğrudan caydırıcı olabilmesi, denetimin finansal raporlama kalitesine yönelik doğrudan ve dolaylı etkileri olarak ele alınabilir.⁶⁵ Bu bağlamda tartışıldığında, kaliteli bağımsız denetimin piyasaların ayrılmaz bir parçası haline gelmesiyle, işletmelerin daha şeffaf, adil ve hesap verebilir bir yapı benimsemesini sağladığı ve işletmelerde kaliteli finansal tablolar hazırlanması için önemli bir teşvik ve yol gösterici haline geldiği söylenebilir.

Bu çalışma kapsamında ele alınan literatür bulguları, kaliteli denetim ve kaliteli finansal tablonun farklı kavramlar olduğunu göstermekle birlikte, kaliteli bir denetimin daha kaliteli bir finansal tablo için gerekli ve önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple daha kaliteli bir denetimin göstergeleri kabul edilen dört büyüklerden biri olma, sektör uzmanlığı ve yüksek bağımsızlığın nihai finansal tablo kalitesini yükselttiği pek çok çalışma ile kanıtlanmıştır. Ayrıca denetçilerin kişisel özellikleri de finansal tabloların kalitesini etkilemektedir. Denetçi rotasyonu denetçinin yaptığı işin kalitesini düşürerek finansal tabloların kalitesini de olumsuz yönde etkilemekle birlikte, denetim ücretlerinin ve denetim dışı hizmetlerin nihai finansal tabloların kalitesi üzerindeki etkisine yönelik tartışmalar devam etmektedir. Bununla birlikte kaliteli denetim uygulamalarının, işletmelerdeki kurumsal yönetimin ve örgüt kültürünün de gelişip iyileşmesini sağlayarak, finansal tablolarda dolaylı yollardan da kalite yükselmesi sağladığı görülmektedir. Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde denetimin asli görevi olan finansal tablolardaki yanlışlıkları tespit etme fonksiyonu yanında pratikte çok daha fazla etki alanının bulunduğunu, işletmenin finansal tabloları kaliteli hazırlaması için önemli bir güdüleme ve teşvik mekanizması haline geldiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla denetim, kaliteli finansal tablo hazırlama anlayışının sağlıklı piyasalar için adeta vazgeçilmez bir uygulama haline gelmesi noktasında önemli bir etkidir. Ayrıca kaliteli finansal

⁶⁵Carey, P., Knechel, W.R., Tanewski, G. (2013). “Costs and Benefits of Mandatory Auditing of For-profit Private and Not-for-profit Companies in Australia”. *Australian Accounting Review*, 23, s.43.

raporlama hedefine ulaşmayı amaçlayan işletmelerde daha iyi muhasebe bilgi sistemlerinin oluşturulması, bu alanlardaki iç kontrolün iyileşmesi, şeffaf bir kurum kültürünün oluşması, bağımsız denetimin adeta pozitif dışsallık olarak değerlendirilebilecek önemli faydaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Denetimin finansal raporlama kalitesi üzerindeki etkilerini kanıtlayan bulgular, işletmelerin, denetim firmalarının ve gözetim kurumlarının piyasaların sağlıklı işleyişindeki rollerini de net olarak görmemizi sağlamaktadır. İyi bir işletme yönetimi ve kurumsal yönetim, denetim öncesi finansal raporların bile yüksek kalitede olmasını sağlayabiliyorken denetim firmasıyla yapılan iş birlikleri bu kaliteyi çok daha üst seviyelere taşımaktadır. Bağımsız denetim standartlarına uygun, tarafsız, bağımsız ve mesleki özenle yapılan denetimler de finansal tablo kalitesi için önemli bir gösterge ve iyileştirici görevi üstlenmektedir. Bu anlamda gözetim kurumlarının, bağımsız denetim faaliyetlerinin kalitesini artırmaya yönelik eğitim, bilgilendirme ve düzenlemeleri arttıkça daha kaliteli finansal tabloların sunulmasındaki katkıları da çoğalmış olacaktır⁶⁶. Halihazırda denetim şirketlerinin ve denetçilerin uymak zorunda oldukları Kalite Kontrol Standardı 1, Bağımsız Denetim Yönetmeliği, KGK'nın denetçi istihdamında getirdiği kriterler, sürekli eğitim politikaları ve denetim standartlarının zorunlu bir uygulama olması kaliteli finansal tablo sunulma sürecini doğrudan ve dolaylı şekillerde etkilemektedir. Bununla birlikte bağımsızlık ve rotasyon gibi farklı feragatler gerektiren ya da denetim dışı hizmet ve denetim ücreti gibi kaliteye etkisiyle ilişkili değişik sonuçlar tespit edilen bileşenlerin gözetim kurulu düzenlemeleriyle dengelenmesi idealdir.

Bağımsız denetimin bahsedilen faydalarının görülebilmesi için kaliteli bir şekilde gerçekleştirilmesi esastır. Bu bağlamda denetimin kaliteli uygulanması kadar, kalitenin objektif kalite göstergeleriyle ölçümü de önem arz etmektedir. Ayrıca BDS'lere uygun denetimlerin kaliteli olduğu anlayışından yola çıkarak, standartlardaki gri alanlara ve denetçi muhakemesinin esas olduğu konulara yönelik

⁶⁶ Acar, D., Senal, S. (2011). "Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu'nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma." *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 35, s.48.

daha fazla akademik çalışma yapıldıkça denetimde kalite kavramının çerçevesi de netleşecektir. Bu bağlamda denetim kalitesini etkileyebilecek karar ve uygulamalara ilişkin bilgilerin paylaşılması da faydalı olacaktır. Ancak bu tür bilgiler denetim raporlarında açıklanırsa finansal bilgi kullanıcılarında kafa karışıklığı yaratabileceğinden ayrı veri tabanları ya da ilave raporların hayata geçirilmesi daha iyi olacaktır. Özetle, bağımsız denetim mekanizması güçlendikçe ve kaliteli denetim benimsendikçe finansal raporlama kalitesi de artmaktadır. Böylelikle piyasaların daha etkin, güvenilir ve şeffaf işlemesi konusunda önemli bir yol kat edilmiş olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdel-Meguid, A., Anwer, A., Duellman, S. (2011). “Auditor Independence, Corporate Governance and Aggressive Financial Reporting: An Empirical Analysis”. *Journal of Management and Governance*, 17(2), s. 283-307.
- Acar, D., Senal, S. (2011). “Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu’nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma.” *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 35, s.33-50.
- Acar, M. (2020). “Finansal Raporlama Kalitesi ile Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkinin Türk Bankacılık Sektörü Çerçevesinde İncelenmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 88, s.125-154.
- Adekoya, A., Olugbodi, D., Ogungbade, O. (2021). “Audit Quality and Financial Reporting Quality of Deposit Money Banks Listed on the Nigerian Stock Exchange.” *Journal of Accounting Finance and Auditing Studies (JAFAS)*, 7, s. 77-98.
- Adıgüzel, H. (2017). “Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Uyumun Firmaların Kazanç Kalitesi Üzerine Etkisi”. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 86, s.103 - 114.
- Alzeban, A. (2020), "The Impact of Audit Committee, CEO, and External Auditor Quality on the Quality of Financial Reporting". *Corporate Governance*, 20(2), s. 263-279.
- Biddle, G.C., Hilary, G., Verdi, R.S. (2009). “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?”. *Journal of Accounting and Economics*, 48, s. 112–131.
- Blanco,B., Coram, P., Dhole, S., Kent,P. (2021). “How Do Auditors Respond to Low Annual Report Readability?”. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(3), s. 1.-14.
- Bratten, B., Causholli, M. and Omer, T.C. (2019). “Audit Firm Tenure, Bank Complexity, and Financial Reporting Quality”. *Contemporary Accounting Research*, 36, s. 295-325.

- Briozzo, A., Albanese, D. (2020). "Voluntary Audit, Investment, and Financing Decisions in Latin American Small And Medium Enterprises". *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 38, 1-11.
- Capela Borralho, J. M., Gallardo-Vázquez, D., Hernández-Linares, R., de Sousa Paiva, I. C. (2020). The Effect of Corporate Governance Factors on the Quality of Financial Reporting in Family and Non-Family Firms. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 23(2), s.167–179.
- Carcello, J.V., Nagy, A.L. (2004), "Client Size, Auditor Specialization and Fraudulent Financial Reporting". *Managerial Auditing Journal*, 19(5), s. 651-668.
- Carey, P., Knechel, W.R., Tanewski, G. (2013). "Costs and Benefits of Mandatory Auditing of For-profit Private and Not-for-profit Companies in Australia". *Australian Accounting Review*, 23, s. 43-53.
- Cengiz, S. (2019). "Bağımsız Denetim Kalitesinin Muhasebe İhtiyatlılığı Üzerindeki Etkisi: BİST'te Bir Araştırma". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), s.140-149.
- Cengiz S., Tosunoğlu B. (2017). "Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Raporlama Kalitesi Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(5), s. 1201- 1219.
- Chen,G., Firth, M., Gao, D. N., Rui, O. M. (2006). "Ownership Structure, Corporate Governance, and Fraud: Evidence from China". *Journal of Corporate Finance*, 12(3), s. 424-448.
- Chen, Y., Chu, X., Park, J.C., Soileau, J.S. (2021). "CEO Religious University Affiliation and Financial Reporting Quality. *Accounting and Finance*, basım aşamasında.
- Choudhary, P., Merkley, K. Schipper, K. (2019). "Auditors' Quantitative Materiality Judgments: Properties and Implications for Financial Reporting Reliability". *Journal of Accounting Research*, 57, s. 1303-1351.
- DeFond, M., Zhang, J. (2014). "A Review of Archival Auditing Research", *Journal of Accounting and Economics*,58 (2-3), s. 275-326.
- Docimo, W. M., Gunn, J. L., Li, C., Michas, P. N. (2021). "Do Foreign Component Auditors Harm Financial Reporting Quality? A Subsidiary-Level Analysis of Foreign Component Auditor Use". *Contemporary Accounting Research*, basım aşamasında.
- Durak, G., Gürel, E. (2014). "Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler". *Journal of Accounting & Finance*, 64, s. 95–110.
- Ewert, R., Wagenhofer, A. (2019). "Effects of Increasing Enforcement on Financial Reporting Quality and Audit Quality". *Journal of Accounting Research*, 57, s.121-168.
- Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve
- Francis, J., Pinnuck, M., Watanabe, O. (2014). "Auditor Style and Financial Statement Comparability". *The Accounting Review*, 89(2), s. 605-633.

- Gaeremynck, A., Van Der Meule, S., Willekens, M. (2008). "Audit- Firm Portfolio Characteristics and Client Financial Reporting Quality". *European Accounting Review*, 17(2), 243-270.
- Garrett, J., Hoitash, R., Prawitt, D.F. (2014). "Trust and Financial Reporting Quality". *Journal of Accounting Research*, 52, s. 1087-1125.
- Garven, S. A., Beck, A. W., Parsons, L. M. (2018). "Are Audit-Related Factors Associated with Financial Reporting Quality in Nonprofit Organizations?". *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 37 (1), s. 49–68.
- Gaynor, L. M., Kelton, A. S., Mercer, M., Yohn, T. L. (2016). "Understanding the Relation between Financial Reporting Quality and Audit Quality". *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 35(4), s. 1–22.
- Ghosh, A. Tang, C. Y. (2015). "Assessing Financial Reporting Quality of Family Firms: The Auditors' Perspective". *Journal of Accounting and Economics*, 60(1), s. 95-116.
- Habib, A. (2012). "Non-Audit Service Fees and Financial Reporting Quality: A Meta-Analysis". *Abacus*, 48, s. 214-248.
- Ham, C., Lang, M., Seybert, N., Wang, S. (2017). "CFO Narcissism and Financial Reporting Quality". *Journal of Accounting Research*, 55, s. 1089-1135.
- Hashim, H. (2012). "The Influence of Culture on Financial Reporting Quality in Malaysia". *Asian Social Science*, 8(13), s.1911-2025.,
- Johnson, E., Khurana, I., Reynolds, J. (2002). "Audit-Firm Tenure and the Quality of Financial Reports". *Contemporary Accounting Research*, 19, 637 - 660.
- Karacaer, S., Özek, P. (2010). "Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kâr Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 48, s.60-74.
- Karakelleoğlu, M. İ. (2020). *Finansal Raporlama Kalitesine Etki Eden Muhasebe Kültürüyle İlişkili Faktörler* (yayımlanmamış doktora tezi).
- Karğın, M., Aktaş, R., Demirel Arıcı, N. (2015). "Kurumsal Yönetimin Finansal Raporlama Kalitesindeki Rolü: Borsa İstanbul Üzerine Karşılaştırmalı Bir Uygulama". *Journal of Management & Economics*, 22(2), s. 501–519.
- Kinney, W.R, Martin, R. D. (1994). "Does Auditing Reduce Bias in Financial Reporting? A Review of Audit Adjustment Studies". *Auditing A Journal of Practice & Theory*, 13(1), 149-158.
- Koh, K., Rajgopal, S., Srinivasan, S. (2013). "Non-audit services and financial reporting quality: evidence from 1978 to 1980". *Review of Accounting Studies*, 18(1), s. 1–33.
- Krishnan, G. V., G. Visvanathan. (2008). "Does the SOX Definition of An Accounting Expert Matter? The Association Between Audit Committee Directors' Accounting Expertise and Accounting Conservatism". *Contemporary Accounting Research*, 25(3), s. 827-857.

- Liu, R., Kong, X., Tsang A. (2018). “Audited Financial Reporting and Voluntary Disclosure: International Evidence on Management Earnings Forecasts”. *International Journal of Auditing*, 22, s. 249– 267.
- Ma, Z., Novoselov, K. E., Zhou, K., Zhou, Y. (2019). “Managerial Academic Experience, External Monitoring and Financial Reporting Quality”. *Journal of Business, Finance and Accounting* (46), s.843– 878.
- Marshall, N.T., Schroeder, J.H., Yohn, T.L. (2019), “An Incomplete Audit at the Earnings Announcement: Implications for Financial Reporting Quality and the Market's Response to Earnings”. *Contemporary Accounting Research*, 36, s. 2035-2068.
- Menicucci, E. (2020). *Earnings Quality Definitions Measures, and Financial Reporting*. İsviçre: Springer.
- Mironiuc,M., Chersan,I., Robu,I. (2013). “Ethics in Providing Non-Audit Services to Ensure Transparency in Financial Reporting”. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 8, s. 474-478.
- Nwanyanwu, L. (2017). “Audit Quality Practices and Financial Reporting in Nigeria”. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 7(2), s. 145-155.
- Ojala, H., Collis, J., Kinnunen, J., Niemi, L., and Troberg, P. (2016). “The Demand for Voluntary Audit in Micro-Companies: Evidence from Finland”. *International Journal of Auditing*, 20, s.267– 277.
- Özcan, A. (2019). “Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Turkey”. *International Journal of Economic & Administrative Studies*, 23, s.67-77.
- Özer, G., Merter A. (2019). “Denetim Komitesi Özelliklerinin Firma İhtiyatlılık Düzeyine Etkisi: BİST’te Bir Uygulama”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), s. 50-71.
- Öztürkçü Akçay, A. ve Bilen A. (2019). “Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: Bist-100 Firmaları Üzerine Bir Uygulama”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 83, s. 25-43.
- Pae, S. (2021). “Career Concerns and Financial Reporting Quality”. *Contemporary Accounting Research*, s. 1-34, basım aşamasında.
- Qawqzeh, H. K., Endut, W. A., Rashid N. (2021). “Board Components and Quality of Financial Reporting: Mediating Effect of Audit Quality”. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), s. 178-190.
- Quality of Financial Reports and Earnings, <https://analystprep.com/cfa-level-1-exam/financial-reporting-and-analysis/quality-financial-reports-earnings/>
- Riccardi, William. (2019). “Do Audit Firm Tenure and Size Moderate Changes in Financial Reporting Quality Due to Mandatory IFRS Adoption?”. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 38, 201-224.
- Robinson, T. R., van Greuning, H., Henry, E., Broihahn, M. A. (2009). *International Financial Statement Analysis*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

Salau, A. O., Ayoib, C. A. (2016). “Audit Fees, Corporate Governance Mechanisms, and Financial Reporting Quality in Nigeria”. *DLSU Business & Economics Review*, 26, s. 1-14.

Solomon, S. Reckers, P. M. J., Lowe, D. J. (2005). “The Impact of Management Image and Non-Audit Service Fees on Investors’ Perceptions of Earnings Quality”, *Advances in Accounting*, 21, s. 199-216.

Soyemi, K. A., OlaWale, L. S. (2019). “Firm Characteristics and Financial Reporting Quality: Evidence from Non-Financial Firms in Nigeria”. *International Journal of Economics, Management and Accounting*. 27(2), s.445-472.

Tuan, K. (2019). “Bağımsız Denetim Firması Rotasyonu ve Denetim Kalitesi”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(4), s.703-719.

Wang, Y., Yu, L., Zhao, Y. (2015). “The Association Between Audit-Partner Quality and Engagement Quality: Evidence from Financial Report Misstatements”. *Auditing A Journal of Practice & Theory*, 34(3), s.34-87.

Xingqiang, D., Jingwei Y., Fei H. (2018). “Auditor Human Capital and Financial Misstatement: Evidence from China”. *China Journal of Accounting Research*, 11(4), 2018, s.279-305.

Yaşar A., Yalçın, N. (2018). “The Effect of Voluntary Audit Firm Switch on Audit Quality”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(Özel Sayı), s.678-700.

**BAĞIMSIZ DENETÇİ, UFRS VE FİNANSAL
RAPORLAMA KALİTESİ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE
FİNANS DIŞI FİRMALARDAN BULGULAR**

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Tuğsal DORUK

BAĞIMSIZ DENETÇİ, UFRS VE FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİ İLİŞKİSİ:

TÜRKİYE FİNANS DIŞI FİRMALARDAN BULGULAR

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Tuğsal DORUK, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, e-mail: otdoruk@atu.edu.tr

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de Borsa İstanbul’a kote olan finans dışı işletmelerin finansal raporlama kalitesinin ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) arasındaki ilişki havuzlanmış regresyon modeli, havuzlanmış logit modeli, panel dışsal müdahale modeli ve panel sabit etkilere sahip en küçük kareler yöntemleri ile araştırılmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada ele alınan ilk nokta bağımsız denetçi görüşü ile finansal raporlama kalitesinin UFRS öncesi ve sonrasındaki uyumunun araştırılmasıdır. Çalışmada ele alınan diğer bir konu ise bağımsız denetçi görev süresi ve finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkinin UFRS döneminde ele alınmasıdır. Aynı zamanda bağımsız denetçi ücretinin, finansal raporlama kalitesi üzerine olan etkisi de UFRS döneminde ele alınan bir diğer noktadır. Çalışmada son olarak fazla yatırım gibi önemli bir vekalet sorununa UFRS dönemi öncesi ve sonrası bağımsız denetçi görüşünün etkisi analiz edilmiştir. Çalışmanın elde ettiği bulgular UFRS döneminde bağımsız denetçinin rolünün oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bağımsız denetçinin görev süresinin artmasının, finansal raporlama kalitesi üzerine etkisinin görece olarak az olduğunu göstermektedir. Finansal raporlama kalitesinin bağımsız denetçi görüşü ile olan uyumu aynı zamanda fazla yatırım gibi önemli bir vekalet maliyeti sorununu da azalttığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: UFRS, Finansal raporlama kalitesi, Bağımsız denetçi görüşü, Türkiye finans dışı kurumlar

INTERRELATIONSHIP BETWEEN AUDITOR, IFRS AND FINANCIAL REPORTING QUALITY:

FINDINGS FROM NON-FINANCIAL COMPANIES IN TURKEY

Abstract

In this study, the relationship between the financial reporting quality of non-financial companies listed on Borsa Istanbul in Turkey and International Financial Reporting Standards (IFRS) was analyzed by pooled regression model, pooled logit model, panel external treatment model and panel fixed effects least squares methods. are being utilized. In this context, the first point addressed in this study is to investigate the compatibility of the independent auditor's opinion with the financial reporting quality before and after IFRS. Another issue addressed in the study is the relationship between the term of office of the independent auditor and the quality of financial reporting in the IFRS period. At the same time, the effect of the independent auditor's fee on the financial reporting quality is another point discussed in the IFRS period. Finally, the effect of the independent auditor's opinion before and after the IFRS period on an important proxy problem such as over-investment was analyzed in the study. The findings of the study show that the role of the independent auditor is very important in the IFRS period. At the same time, it shows that the increase in the tenure of the independent auditor has relatively little effect on the quality of financial reporting. It is seen that the compliance of financial reporting quality with the opinion of the independent auditor also reduces an important agency cost problem such as over-investment.

Keywords: IFRS, Financial reporting quality, Auditor's opinion, Turkish Non-financial institutions

1. GİRİŞ

Finansal raporlama kalitesi genel itibariyle finansal raporların şeffaf, tarafsız ve hatalardan arındırılmış olması, firmanın finansal durumu ile ilgili tahmin edilebilir bilgiler sunması olarak tanımlanmaktadır¹.

Finansal raporlama kalitesinin firma hakkında bilgileri daha şeffaf bir şekilde sunması nedeniyle yöneticilerin kendi çıkarları etrafında bilgi manipülasyonunun azalması beklenmektedir. Bu çalışmada finansal raporlamanın kalitesi mevcut literatüre paralel olarak kazanç yönetimi ele alınarak araştırılmaktadır. Kazanç yönetimi genel itibariyle dışsal finansal raporlama sürecine şirketin ya da yöneticilerin kendi özel amaçları çerçevesinde müdahale etmesi olarak tanımlanmaktadır.² Kazanç yönetimi bu tanım çerçevesinde işletmenin paydaşlarını yanlış yönlendirmek maksadıyla finansal bilgilerin manipülasyonu olarak da tanımlanabilir³. Dolayısıyla finansal raporlama kalitesinin artması gerçekçi bir finansal beyan sürecini ortaya çıkarabilecektir. Diğer bir deyişle firmaların finansal raporlama kalitesinin artması, kazanç yönetimine dayalı manipülasyonların minimize edilmesine neden olabilecektir.

Finansal raporlama kalitesinin artması, firmaların daha iyi şartlarda borçlanabilmelerini ve gelecek büyüme fırsatlarını değerlendirerek daha verimli alanlara yatırım yapabilmesini sağlamaktadır. Firmaların bu faaliyet artışı ekonomik gelişme, finansal istikrar ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda finansal raporlama kalitesinin artması, borsaya kote olan firmaların firma değerini de arttırarak hissedarların refahını arttırabilmektedir. Aynı zamanda Jensen ve Meckling⁴ tarafından ifade edilen, yöneticiler ile hissedarlar arasındaki uyumsuzluk gibi önemli

¹ Gaynor, L. M., Kelton, A. S., Mercer, M., Yohn, T. L. (2016). “Understanding the relation between financial reporting quality and audit quality”. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt 35 Sayı 4, s. 1-22.

² Schipper, K. (1989). “Commentary on Earnings Management”, *Accounting Horizons*, Cilt 3-Sayı 4, s.92.

³ Bu çerçevedeki tanımlar için bkz.

Healy, P. M., Wahlen, J. M. (1999). “A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting”, *Accounting Horizons*, Cilt 13-Sayı 4, s.365–383.

Mulford, C. ve Comiskey, E.E. (1996) *Financial Warnings*, 10. Baskı, John Wiley&Sons, Amerika, s.360.

⁴ Jensen, M. C., Meckling, W. H. (1976). “Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure”. *Journal of Financial Economics*, Cilt 3 Sayı 4, s. 305-360.

bir vekalet sorununun da finansal raporlama kalitesinin arttırılmasıyla azaltılmaktadır. Bu çerçevede finansal raporlama kalitesinin hissedarlar ile yöneticiler arasındaki asimetrik bilgi sorununu azaltmak için oldukça önemli bir faktör olduğu görülmektedir⁵.

Bu çalışmada Borsa İstanbul'a kote olan finans dışı işletmeler için finansal raporlama kalitesi farklı yönlerden ele alınmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada ele alınan ilk konu Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'na geçiş çerçevesinde bağımsız denetçi görüşü ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkini UFRS öncesi ve sonrası dönem çerçevesinde havuzlanmış regresyon modeli vasıtasıyla araştırılmasıdır.

Çalışmada ele alınan ikinci konu ise finansal raporlama kalitesi ile firmaların fazla yatırım sorunu arasındaki ilişkinin bağımsız denetçi görüşünün moderatör rolü çerçevesinde incelenmesidir. Fazla yatırım ile finansal raporlama kalitesinin bağımsız denetçi görüşünün moderatörlüğü çerçevesinde araştırılması havuzlanmış logit modeli çerçevesinde araştırılmaktadır. Aynı zamanda UFRS sonrası dönemde bu ilişki ayrıca ele alınmaktadır.

Çalışmada ele alınan üçüncü konu ise UFRS döneminde bağımsız denetçi görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkinin panel dışsal müdahale modeli vasıtasıyla araştırılmasıdır. Aynı zamanda bu analizde bağımsız denetçi görüşünün moderatör rolü de bu ilişki çerçevesinde incelenmektedir.

Çalışmada ele alınan dördüncü ve son nokta ise UFRS döneminde bağımsız denetçi ücreti⁶ ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkinin panel sabit etkilere dayalı en küçük kareler ve havuzlanmış en küçük kareler vasıtasıyla araştırılmasıdır.

Çalışmanın takip eden kısmında literatür taramasına yer verilerek, bu çalışmanın literatüre olan potansiyel katkısı ele alınmaktadır.

⁵Shuraki, M. G., Pourheidari, O., Azizkhani, M. (2020). "Accounting comparability, financial reporting quality and audit opinions: evidence from Iran". *Asian Review of Accounting*, Cilt 29 Sayı 1, s.42-60.

⁶ Bu çalışmada bağımsız denetçi ücreti ilgili literatüre paralel olarak bağımsız denetim piyasasında rekabeti ifade etmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Uluslararası Literatür

İlgili literatürde yer alan çalışmalar⁷, firmaların finansal raporlama kalitesinin artması ile birlikte dışsal finansmana erişiminin (ya da borçlanmanın) daha elverişli hale geldiğini belirtmektedir. Aynı zamanda özellikle halka arz edilen firmalarda firmanın kazanç yönetiminden kaynaklı sorunların azaltılması ile birlikte yatırımcılar ile firma yöneticileri arasındaki asimetrik bilgi sorunu gibi önemli düzeyde bir sermaye piyasası noksanlığının da minimize edileceği ön görülmektedir⁸. Kazanç yönetimi kısmında finansal raporlama kalitesinin ele alınması diğer bir deyişle önemli bir vekalet sorununu işaret etmektedir. İlgili literatürde ifade edilen diğer bir nokta ihtiyari tahakkuklar (discretionary accruals) vasıtasıyla firmaların kazanç yönetimi manipülasyonları yöneticilerin fırsat odaklı yaklaşımlarını ifade etmektedir⁹. Finansal raporlama kalitesi ile birlikte bilginin şeffaf bir şekilde hissedarlara duyurulması, finansal piyasalarda bilgiye erişimden kaynaklı maliyetleri azaltmakta ve finansal raporların daha kolay karşılaştırılmasına olanak tanımaktadır¹⁰. Bu çerçevede finansal raporlama kalitesinin artması, beraberinde bağımsız denetimin önemli ve baskın olması gerektiğini de getirmektedir.

IASB (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) tarafından UFRS'ye geçişin önemli amaçlarından birisi olarak mali tabloların potansiyel yatırımcılara yüksek kalitede bilgi vermesinin amaçlanması olarak belirtilmektedir¹¹. Khlif ve Aczek¹², UFRS ile ilgili uygulamalı çalışmalardan oluşan oldukça detaylı bir literatür incelemesi yapmıştır. Bu çalışmaya göre UFRS ile bağımsız denetçi görüşünün

⁷ Leuz, C., Verrecchia, R. E. (2005). "Firms' Capital Allocation Choices, Information Quality, and the Cost of Capital. Çalışma Tebliği", <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.495363> (15.08.2021).

⁸ Bknz. Akerlof, G. (1970). "The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and Market Mechanism", *Quarterly Journal of Economics*, Cilt 84- Sayı 3, s.488.

⁹ Zhang, J.H. (2018), "Accounting comparability, audit effort, and audit outcomes", *Contemporary Accounting Research*, Cilt 35-Sayı 1, s. 245-276.

¹⁰ Barth, M.E., Schipper, K. (2008). "Financial Reporting Transparency", *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt 23 Sayı 2, s. 173-190.

Ross, J., Shi, L., Xie, H. (2019). "The Determinants of Accounting Comparability Around the World", *Asian Review of Accounting*, Cilt 28 Sayı 1, s. 69-88.

¹¹ IASB. (2010). *The Conceptual Framework for Financial Reporting*. 1. Baskı, International Accounting Standards Board, İngiltere, s.9.

¹² Khlif, H., Achek, I. (2016). IFRS Adoption and Auditing: A Review. *Asian Review of Accounting*, *Asian Review of Accounting*, Cilt 24-Sayı 3, s. 338-361..

oldukça az çalışılmış bir konu olduğunun altını çizmektedir. Diğer bir literatür taraması ise Bratten vd¹³. tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaya göre de mevcut literatürde bağımsız denetçi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. UFRS ile ilgili mevcut literatürde ise UFRS'nin finansal tablolar ve finansal raporlama açısından yüksek kaliteli bilgi sağlama ve yüksek düzeyde şeffaflığı sağlama amaçlarının olmasının altı çizilmektedir¹⁴. Literatürde yer alan çalışmalar¹⁵ UFRS'ye geçişin finansal raporlama kalitesi üzerine olumlu etkisini vurgulamaktadır¹⁶. Aynı zamanda mevcut literatürde oldukça sınırlı sayıda çalışmada UFRS dönemlerinde ihtiyari tahakkukların araştırıldığı görülmektedir¹⁷.

2.2. Türkiye Üzerine Olan Literatür

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından hazırlanan UFRS ile uyumlu Seri: XI, No: 25 sayılı “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ 15 Kasım 2003 tarih ve 25290 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğe göre, halka açık firmalar, yatırım ortaklıkları, halka açık olan ya da olmayan aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ile bu işletmelerin bağlı ortaklığı, müşterek yönetime tabi ortaklığı ve iştiraki konumunda olan ve konsolidasyon kapsamı dışında

¹³ Bratten, B., Causholli, M., Myers, L.A. (2020). “Fair Value Exposure, Auditor Specialization, And Banks’ Discretionary Use Of The Loan Loss Provision”, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt 35 Sayı 2, s. 1-31.

¹⁴ Atwood, T.J., Drake, M. S. Myers, J. N., Myers, L. A. (2011). “Do Earnings Reported Under IFRS Tell Us More About Future Earnings and Cash Flows?”, *Journal of Accounting Public Policy*, Cilt 30- Sayı 2, s.104

Chen, H., Tang, Q., Jiang Y., Lin, Z. (2010). “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, *Journal of International Financial Management and Accounting*, Cilt 21- Sayı 3, s.227.

Sun, J., Cahan, S.F., Emanuel, D. (2011). “How Would the Mandatory Adoption of IFRS Affect the Earnings’ quality of U.S. Firms? Evidence from Cross-Listed Firms in the U.S.”, *Accounting Horizons*, Cilt 25 -Sayı 4, s.842.

¹⁵ Brüggenmann, U., Hitz, J.-M., Sellhorn, T. (2013). “Intended and Unintended Consequences of Mandatory IFRS Adoption: A Review of Extant Evidence and Suggestions for Future Research”, *European Accounting Review*, Cilt 22- Sayı 1, s.29.

¹⁶ De George, Emmanuel T., Li, X. Shivakumar, L. (2016). “A Review of the IFRS Adoption Literature”, *Review of Accounting Studies*, Cilt 21- Sayı.3, s. 898.

Kim, J., Jung, S, Ha, M. (2021) “Consolidated financial reporting and the effect of mandatory IFRS adoption on the information content of earnings announcements: evidence from Korea”, *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, Cilt 28 Sayı 6, s.674-695.

¹⁷ Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y., Lin, Z. (2010). s. 220-278.

tutulmamış olan şirketler 2005 yılı itibariyle UFRS'ye geçmek ile yükümlü tutulmaktadır.

UFRS'ye geçişi araştıran Türkiye üzerine olan literatürde Ağca ve Aktaş¹⁸ ve Alkan ve Doğan¹⁹ tarafından yapılan çalışmalarda UFRS'nin finansal rasyolara olan etkisi incelenmiştir. Bu çalışmalarda elde edilen sonuçlar, Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların finansal rasyolarının UFRS ile birlikte değişime uğradığını göstermektedir. Aynı zamanda Ataman ve Altuk Özden²⁰ çalışmalarında finansal tabloların genel yapısının UFRS çerçevesinde inceleyerek UFRS vasıtasıyla finansal raporların daha gerçekçi bir finansal performansı yansıttığı sonucuna ulaşmıştır. Yürekli ve Uyar²¹ UFRS ile ilgili yapmış olduğu bibliyometrik analiz sonucunda genel olarak Türkiye için UFRS odaklı çalışmaların muhasebe standartları çerçevesinde ya da özel olarak belirli bir işlemin muhasebeleştirilmesi üzerine odaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

UFRS'nin yanı sıra bu çalışmada ele alınan diğer bir konu olan bağımsız denetim odaklı çalışmalar arasında Kaya²² 1995-2018 yılları arasında Türkiye'de denetim alanında yazılan doktora tezlerini incelemiştir. Bu çalışma, Türkiye'de denetim alanında yazılan doktora tezlerinin iç denetim, iç denetçi, denetim komitesi, kamu denetimi ve bilgi teknolojileri denetimi üzerine odaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

Bulut ve Göksu²³ çalışmalarında Türkiye'de 2006 ile 2020 yılları arasında yazılan bağımsız denetim makalelerinde daha çok hile ve hile denetimi, denetim mesleğinin önemi ve bağımsız denetim standartları üzerine yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

¹⁸ Ağca, A., Aktaş, R. (2007), "First Time Application of IFRS and Its Impact on Financial Ratios: A Study on Turkish Listed Firms", *Problems and Perspectives in Management*, Cilt 5- Sayı 2, s.99-112.

¹⁹ Alkan, G.İ., Doğan, O. (2012). "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın Finansal Rasyolara Kısa ve Uzun Dönemli Etkileri: IMKB'de Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 54, s.87-100.

²⁰ Ataman, B., Altuk Özden, E. (2009). "Tek Düzen Hesap Planına Göre Hazırlanan Finansal Tabloların UFRS'ye Uyarlanması ve Rasyo Yöntemi ile Analizi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 44, s.59-73

²¹ Yürekli, E, Uyar, S. (2020). Muhasebe ve finansman dergisinde 2004-2019 yılları arasında yayınlanan uluslararası finansal raporlama standartları (UFRS) ile ilgili makalelerin içerik analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 88, s. 57-74.

²² Kaya, H. (2019). "Türkiye'de Denetim Alanında Yazılmış Olan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9-Sayı 2, s. 556-576.

²³ Bulut, N., Göksu, M. (2021). "Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisinde 2006-2020 Yılları Arasında Yayınlanan Bağımsız Denetim ile İlgili Makalelerin İçerik Analizi", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Sayı 63, s. 249-274.

Çalışmada ele alınan konular itibariyle literatür taraması sonucunda Türkiye odaklı UFRS döneminde ele alınan finansal raporlama kalitesi ve bağımsız denetçi ilişkisine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede çalışmanın literatüre katkı yapması beklenmektedir. Çalışmanın takip eden bölümünde çalışmada test edilen hipotezler ve bu hipotezlerin test edilmesi için kullanılan metodoloji açıklanmaktadır.

3. Hipotezler ve Metodoloji

3.1.Hipotezler

3.1.1. Finansal Raporlama Kalitesi ve UFRS İlişkisine Yönelik Hipotez

UFRS döneminde kazanç yönetimine dayalı manipülasyonun oldukça azalması ve bu azalmaya yönelik bağımsız denetçi görüşünün etkinliğinin önemli olması beklenmektedir²⁴.

UFRS döneminde bağımsız denetçilerin rolünün oldukça önemli olduğu ilgili literatürde²⁵altı çizilen bir durumdur. UFRS'nin yöneticiler açısından oldukça karmaşık olduğu görülmektedir²⁶. Finansal raporların UFRS'ye uyumlu ve şeffaf bir şekilde sunulması açısından bu karmaşıklığın UFRS öncesi döneme görece olarak bağımsız denetçinin daha da önemli olmasının altı çizilmektedir. Bu çerçevede kazanç yönetiminden kaynaklı manipülasyonların azaltılması açısından bağımsız denetçinin rolünün UFRS döneminde arttığı yorumlanabilir²⁷. Özellikle UFRS açısından bağımsız denetçinin profesyonel muhakemesinin oldukça önemli noktalarda gerekli olduğu görülmektedir²⁸. UFRS'nin gerçeğe uygun değer ölçümüne yönelik (fair value measurement) standartlar, maddi olmayan duran varlık ölçümleri ve muhasebe kayıtlarına yönelik ilişkili taraf açıklamaları gibi gereklilikleri, önemli düzeyde

²⁴ Bu çalışmada ele alınan yapı çerçevesinde UFRS öncesi ve sonrası kazanç yönetiminden kaynaklı manipülasyonların bağımsız denetçi görüşü çerçevesinde azalması incelenmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada ele alınan bütün modellerde olumlu ve olumlu olmayan bağımsız denetçi görüşleri hesaba katılmıştır.

²⁵ Khelif, H., Achek, I. s. 338-361.

²⁶ Kim, J.B., Liu, X., Zheng, L. (2012), "The impact of mandatory IFRS adoption on audit fees: theory and evidence", *The Accounting Review*, Cilt. 87 Sayı 6, s. 2061-2094.

Plumlee, M. Yohn, T.L. (2010), "An analysis of the underlying causes attributed to restatements", *Accounting Horizons*, Cilt 24 Sayı 1, s. 41-64.

²⁷ Miah, M. S., Jiang, H., Rahman, A. Stent, W. (2020). "Audit effort, materiality and audit fees: evidence from the adoption of IFRS in Australia". *Accounting Research Journal*. Cilt 33 Sayı 1, s. 186-216

²⁸ Bknz. Ettredge, M.L., Xu, Y., Yi, H.S. (2014), "Fair value measurements and audit fees: evidence from the banking industry", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Cilt 33 Sayı 3, s. 33-58.

bağımsız denetçinin görüşüne ve profesyonel muhakemesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir²⁹.

Dolayısıyla firma yöneticilerinin UFRS döneminde UFRS'den kaynaklı bilgi karmaşası nedeniyle kazanç yönetimi manipülasyonu kısmında isteksiz olması beklenmektedir. Bağımsız denetçi görüşü olumlu olan firmaların bu çerçevede UFRS dönemi öncesine göreli olarak finansal raporlama kalitesinin bağımsız denetçi görüşüne daha uyumlu olduğu varsayılmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın ilk hipotezi aşağıda ifade edilmektedir:

H1: Finansal raporlama kalitesi, kazanç yönetiminden kaynaklı bilgi manipülasyonlarının azalması nedeniyle UFRS döneminde UFRS öncesi döneme göreli olarak artmaktadır. . Bu çerçevede bağımsız denetçi görüşü ile finansal raporlama kalitesi arasındaki uyum, UFRS öncesi döneme göreli olarak artmaktadır.

3.2.Finansal Raporlama Kalitesi ve Firma Etkinliği

Fazla yatırım optimal yatırım düzeyinden daha fazla düzeyde bir yatırım harcamasının yapılması anlamına gelmekte³⁰ ve genellikle yöneticilerin kendi çıkarları için kullanılan ve önemli bir vekalet sorunu olarak görülen bir firma etkinliği sorunudur^{31,32}..Fazla yatırımın, ihtiyari tahakkukların ya da harcamaların üzerine doğrudan etkisi bulunmaktadır³³. UFRS'nin yapısı itibariyle bağımsız denetçinin mesleki bilgi derinliğine ihtiyaç duyması nedeniyle bu vekalet sorununu minimize edebileceği varsayılmaktadır. Bu çerçevede çalışmada test edilen ikinci hipotez aşağıda yer aldığı şekilde ifade edilmektedir:

H2: Finansal raporlama kalitesinin artması fazla yatırımı azaltmaktadır. UFRS döneminde bağımsız denetçinin mesleki derinliğine daha fazla ihtiyaç duyulması nedeniyle UFRS öncesi döneme göreli olarak bu etki daha fazladır. Bağımsız denetçi görüşü, fazla yatırım ve finansal raporlama kalitesi ile uyumludur.

²⁹ Miah, M. S., Jiang, H., Rahman, A. Stent, W. (2020), s.186-216.

³⁰ Di Meo, F. (2014), s.217-240.

³¹ Jensen, M. C., Meckling, W. H. (1976). s. 305-360.

³² Richardson, S. (2006). "Over-investment of free cash flow". *Review of Accounting Studies*, Cilt 11 Sayı 2, s. 159-189.

³³ Di Meo, F. (2014). "Overinvestment, subsequent earnings management, and CEO tenure". *Spanish Journal of Finance and Accounting/Revista Española de Financiación y Contabilidad*, Cit 43- Sayı 3, s. 217-240.

3.3. Bağımsız Denetçi Görev Süresi ve Finansal Raporlama Kalitesi

UFRS döneminde bağımsız denetçi görev süresinin finansal raporlama kalitesi ile arasındaki ilişkinin pozitif korelasyona sahip olması beklenmektedir³⁴. Bu çerçevede bu çalışmada ele alınan üçüncü hipotez aşağıda yer aldığı şekilde ifade edilmektedir:

H3: Bağımsız Denetçi Görev Süresi ile Finansal Raporlama Kalitesi arasındaki ilişki olumludur.

3.4. Bağımsız Denetçi Ücreti ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi

Mevcut literatürde UFRS'den kaynaklı bilgi karmaşasından dolayı bağımsız denetçinin mesleki uzmanlığına ve deneyimlerine daha fazla ihtiyaç duyulmasının, UFRS döneminde bağımsız denetçi ücretlerini arttırdığının altı çizilmektedir³⁵. Khlif ve Achek³⁶ UFRS ve bağımsız denetçi arasındaki ilişkiye yönelik 26 uygulamalı analize dayalı çalışmayı incelemiştir ve bağımsız denetçi piyasası ve bağımsız denetçi tercihleri üzerine UFRS'nin önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bağımsız denetçi piyasasında önemli bir rekabetin de varlığı UFRS'ye olan uyum ile birlikte ortaya çıkan ve literatürde de altı çizilen önemli bir konudur³⁷. Bağımsız denetçi piyasasında rekabetin temsili değişkeni (proxy variable) olarak bağımsız denetçi ücreti kullanılmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın dördüncü ve son hipotezi aşağıda ifade edilmektedir:

H4: UFRS sonrasında bağımsız denetçi rekabeti, kazanç yönetimine dayalı manipülasyonun önüne geçmekte ve finansal raporlama kalitesini arttırmaktadır. Bağımsız denetçi görüşü ile bağımsız denetçi rekabeti arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

4. Metodoloji

4.1.Finansal Raporlama Kalitesinin Hesaplanma Yöntemi

³⁴ Johnson, V., Khurana, I. Reynolds, J.K. (2002), "Audit-Firm Tenure And The Quality Of Financial Reports", *Contemporary Accounting Research*, Cilt 19- Sayı 4, s. 637-660.

Chu, L., Dai, J., Zhang, P. (2018). "Auditor Tenure And Quality Of Financial Reporting", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Cilt 33-Sayı 4,s. 528-554.

³⁵ Kim, Y., Li, H., & Li, S. (2012). Does Eliminating the Form 20-F Reconciliation from IFRS to US GAAP Have Capital Market Consequences?", *Journal of Accounting and Economics*, Cilt 53-Sayı 1, s.249-270.

³⁶ Khlif ve Achek, s. 338-361

³⁷ Charles, S.L., Glover, S.M. and Sharp, N.Y. (2010). "The Association Between Financial Reporting Risk and Audit Fees Before and After the Historic Events Surrounding SOX", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Cilt 29-Sayı 1, s. 15-39.

Potansiyel yatırımcıların yanıltıcı bir kazanç yönetimi ya da düşük kaliteli bir finansal raporlama için bir risk primine katlandığı ilgili literatürde uygulamalı ve teorik olarak belirtilmektedir³⁸. Bu çerçevede çalışmada önceki bölümlerde de belirtildiği üzere UFRS’ye geçiş sonrasında finansal raporlama kalitesinin artması ele alınarak, bu kalite artışında bağımsız denetçi görüşünün rolü farklı perspektiflerden ele alınmaktadır.

Çalışmada finansal raporlama kalitesi ilgili literatür takip edilerek, tahakkuklara dayalı kazanç yönetimi üzerinden ölçülmektedir. Bu amaçla finansal raporlama kalitesi ölçümü için bu çalışmada Jones³⁹ kazanç yönetimi modelinin revize ederek temel bilançodaki değişkenlere uyarlayan⁴⁰Dechow ve Dichev⁴¹ modeli kullanılmaktadır. Finansal raporlama kalitesi bu çalışmada Denklem 1’de yer alan eşitliğe dayalı olarak hesaplanmaktadır⁴²:

$$\text{ÇSi,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{FKN}_{i,t-1} + \beta_2 \text{FKN}_{i,t} + \beta_3 \text{FKN}_{i,t+1} + \beta_4 \Delta \text{TH}_{i,t} + \beta_5 \text{DV}_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

Denklem 1’de yer alan ÇS: çalışma sermayesini ifade etmektedir. FKN ise faaliyetlerden kaynaklı nakit akışlarını⁴³ ifade etmektedir. ΔTH toplam hasılatındaki değişmeyi ve DV ise firmanın sahip olduğu cari dönemdeki duran varlıkları ifade etmektedir. Denklemde yer alan i örneklemde yer alan firmaları, t ise örneklemin zaman düzlemini ifade etmektedir. Denklem 1’de yer alan Dechow ve Dichev modeline göre gerçekleşen tahakkuklar ile isteğe bağlı⁴⁴ tahakkuklar arasındaki fark

³⁸ Francis, J., LaFond, R., Olsson, P.M., Schipper, K. (2005). “The Market Pricing of Accruals Quality”. *Journal of Accounting and Economics*. Cilt 39-Sayı 2, s. 296.

Bharath, S. T., Sunder, J., Sunder, S. V. (2008). “Accounting Quality and Debt Contracting”, *The Accounting Review*, Cilt 83-Sayı 1, s.4.

³⁹ Jones, J. (1991). “Earnings Management during Import Relief Investigations”, *Journal of Accounting Research*, Cilt 29-Sayı 2, s. 193–228.

⁴⁰ Houcine, A. (2017). “The Effect of Financial Reporting Quality on Corporate Investment Efficiency: Evidence from the Tunisian Stock Market”, *Research in International Business and Finance*, Cilt 42, s.325.

⁴¹ Dechow, P., Dichev, I. (2002). “The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors”, *Accounting Review*. Cilt 77-Sayı Ek Sayı, s. 35–59.

⁴² McNichols, M. (2002). “Discussion of the Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors”, *Accounting Review*. Cilt 77- Sayı Ek Sayı, s.61–69.

⁴³ Faaliyetten kaynaklı nakit akışları bu çalışmada net faaliyet geliri olarak ele alınmıştır. Net faaliyet geliri ele alınmadan önce nakit akış tablosunda yer alan faaliyetten kaynaklı nakit akışları ele alınmıştır. Ancak faaliyetten kaynaklı nakit akışlarının raporlanması kısmında oldukça ciddi eksikliklerin mevcut olması nedeniyle net faaliyet geliri kalemi tercih edilmiştir. Ancak bu seçime ilişkin sağlamlık kontrolü nakit akışlarının net faaliyet geliri ile amortisman ve itfa payları toplamı olarak ele alınmasıyla yapılmıştır. Bu değişken ile tekrar tahmin edilen model sonuçlarına göre ana model sonuçları değişmemiştir. Bu tahmin edilen modele ilişkin sonuçlar çalışmada yer kısıtı nedeniyle raporlanmamıştır ancak yazardan istenilebilir.

⁴⁴ Bu çalışmada isteğe bağlı tahakkuklar ile ihtiyari tahakkuklar birbirinin yerine ve eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

ele alınan regresyon modelinin hata terimlerine dayalıdır. Diğer bir deyişle bu modelde çalışma sermayesine dayalı isteğe bağlı tahakkukları cari dönem, geçmiş dönem ve gelecek dönem nakit akışları, toplam hasılatındaki değişim ve duran varlıklar ile arasında kalan fark olarak hesaplanmaktadır. Denklem 1’de yer alan regresyon modelinin hata terimlerinin negatif olması kazanç yönetimi için isteğe bağlı tahakkukların yöneticiler ya da firma tarafından gelir azaltıcı bir manipülasyonu ifade ederken, hata terimlerinin pozitif olması gelir arttırıcı bir manipülasyonu ifade etmektedir⁴⁵. Denklem 1’de yer alan ekonometrik model sonucunda elde edilen kalıntı ya da hata terimi (residual), finansal raporlama kalitesini ölçmek için kullanılan, ters orantılı bir göstergedir. Diğer bir deyişle Denklem 1’de yer alan ekonometrik modelde elde edilen kalıntılar, çalışma sermayesinin Denklem 1’de yer alan değişkenler ile açıklanamayan kısmını gösteren, finansal raporlama kalitesini ifade eden bir değişken olma özelliğindedir⁴⁶. İlgili literatürde kullanıldığı üzere ve çalışmada yalnızca kazanç yönetimi manipülasyonunun nedeni yerine varlığının üzerine odaklanılmaktadır⁴⁷.

4.2.Uygulamalı Analizde Kullanılan Metodoloji

4.2.1. Havuzlanmış Regresyon Yöntemi

Çalışmada kullanılan ilk metodoloji havuzlanmış en küçük kareler yöntemine dayalı regresyon analizidir. Çalışmada bu analiz vasıtasıyla UFRS’ye geçiş öncesi ve sonrasında finansal raporlama kalitesi ile bağımsız denetçi görüşü uyumu karşılaştırmalı olarak araştırılmaktadır. Olumlu bağımsız denetçi görüşünün finansal raporlama kalitesini daha etkin bir şekilde yansıttığı ilgili literatürde belirtilmektedir. Örneğin Benligiray ve Onay⁴⁸ çalışmalarında 2013-2019 yılları arasında UFRS kullanan firmalara ait şartlı görüşlerin içeriğinin çoğunlukla kazanç yönetimi üzerine olduğunu saptamıştır. SPK bültenlerinin içeriği incelendiğinde de hileli kazanç manipülasyonunun yanı sıra, şirketin malvarlığının azaltılmasına ilişkin saptamaların da bulunduğu görülmektedir. Çalışmada ele alınan bağımsız denetçi görüşü ve

⁴⁵ Jones, J. (1991). “Earnings Management During Import Relief Investigations”, *Journal of Accounting Research*, Cilt 29-Sayı 2, s. 193–228.

⁴⁶ Houcine, s.324-325.

⁴⁷ Memiş, M. Ü., Çetenak, E. H. (2012). “Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 21-Sayı 3, s.218.

⁴⁸ Benligiray, S. ve Onay, A. (2020). “Finansal Bilgi Manipülasyonu Bağlamında Bağımsız Denetçi Raporlarının ve SPK Bültenlerinin İncelenmesi”, *Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi (İŞFAD)*, Cilt 2-Sayı 2, s.38.

finansal raporlama kalitesi uyumunun UFRS öncesi ve sonrası dönemin analiz edilmesi açısından bu seçimin oldukça önemli olduğu yorumu yapılabilir.

Denklem 2’de tahmin edilen dayalı ekonometrik model yer almaktadır:

$$FRK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FÖ_{i,t} + \beta_2 Firmayaşı_{i,t} + \beta_3 ODG_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_i S_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

Denklem 2’de yer alan FRK: Finansal rapor kalitesini ifade etmektedir. FÖ: toplam varlıkların doğal logaritması alınarak hesaplanan firma ölçeğini, Firmayaşı ise firmanın yaşını ifade etmektedir. Firmayaşı örnekleme yer alan her yıl ile firmanın kuruluş tarihi arasındaki farkı ifade etmektedir⁴⁹. S ise her firmanın NAICS (Kuzey Amerika Sektör Sınıflandırması- The North American Industry Classification System) sektör sınıflamasına göre belirlenen sektör düzeyi kukla değişkenleri ifade etmektedir. S: modelde sektörel etkileri kontrol etmektedir. Denklem 2 UFRS öncesi ve sonrası dönem için ayrı ayrı tahmin edilerek bağımsız denetçi görüşü olumlu ve olumlu olmayan firmalar arasında bir kıyaslama yapılmıştır. Bu modelde ODG: görüşü olumlu olan firmalar müdahale grubunu oluştururken, bağımsız denetçi görüşü olumlu olmayan firmalar da kontrol grubunu oluşturmaktadır. Bu metotta panel veri analizinde sıkça rastlanılan potansiyel otokorelasyon ve değişen varyans sorunları da değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar kullanılarak kontrol edilmektedir.

4.2.2. Havuzlanmış Logit Modeli

Firma etkinliği ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki ve bu ilişkiye bağımsız denetçi görüşünün moderatör olarak etkisini belirten çalışmanın ikinci hipotezi (H2) havuzlanmış logit modeli vasıtasıyla sınanmaktadır. Havuzlanmış logit modeli Denklem 3’te yer aldığı şekilde ifade edilmektedir:

⁴⁹ Bu kontrol değişkenleri ilgili literatüre göre seçilmiştir. Bu değişkenleri kullanan çalışmalar için bkz. Tawiah, V. K. (2022). “Does the Impact of IFRS on Audit Fees Differ between Early and Late Adopters?”. *International Journal of Accounting & Information Management*, Cilt 30- Sayı 1, s.1-21. Matonti, G., Iuliano, G. (2012). “Voluntary Adoption of IFRS by Italian Private Firms: A Study of the Determinants”. *Eurasian Business Review*, Cilt 2-Sayı 2,s. 43-70.

$$\Pr(FY_{i,j} \neq 0 | X_j) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 FRK * ODG_{i,t} + \beta_2 F\ddot{O}_{i,t} + \beta_3 Firmayaşı_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_i S_{i,t} + \varepsilon_{i,t})$$

(3)

Denklem 3’te yer alan FY: Fazla yatırımı, FRK: Finansal Raporlama Kalitesini, ODG: Olumlu bağımsız denetçi görüşü halinde 1, değilse 0 değerini alan kukla değişkeni ifade etmektedir. Bu çerçevede FRK*ODG ise finansal raporlama kalitesinin fazla yatırıma olan etkisini bağımsız denetçi görüşü moderatörlüğünde sınavan etkileşim değişkenini ifade etmektedir. FÖ ve firmayaşı havuzlanmış regresyon modelinde de ele alındığı şekilde firma ölçeği ve firma yaşını ifade etmektedir. Aynı zamanda bu modelde de sektörlere ait kukla değişkenler kullanılmaktadır. FY değişkeni ilgili literatür takip edilerek⁵⁰ her firma için $I/A_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 G_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$ eşitliğinin tahmin edilmesi sonrasında hata teriminin sıfırdan büyük olması durumunda 1, az olması durumunda ise 0 değerini alan bir kukla (dummy) değişken olarak ele alınmıştır. Bu denklemde yer alan I: yatırım oranını ifade etmektedir. I ise cari dönem maddi duran varlıklardan bir önceki dönem maddi duran varlıklar çıkarılıp, amortisman ve itfa payları eklenerek hesaplanmıştır. Daha sonra bir önceki dönem toplam varlıklara bölünerek rasyo haline getirilmiştir. Gs ise satışların büyüme oranını ifade etmekte ve satışların cari dönemdeki değeri ile bir önceki dönem değeri arasındaki logaritmik fark olarak hesaplanmıştır. Bu durumda gelecek büyüme fırsatlarını ifade eden satışların büyüme oranı ile yatırım oranı arasındaki ilişkiye ait hata teriminin pozitif olması fazla yatırımı, az olması ise eksik yatırımı ifade etmektedir. Bu hesaplama yöntemine göre fazla yatırım gelecek büyüme fırsatlarından fazla yatırımı ifade etmekte ve önemli bir vekalet sorununu göstermektedir.

Denklemde yer alan ε ise tahmin edilen modelin hata terimini ifade etmektedir. Tahmin edilen havuzlanmış logit modelinde yıllara ait etkilerin kontrol edilmesi amacıyla yıllara ait kukla değişkenler de modele eklenmiştir. Denklem 4’te yer alan havuzlanmış logit modeline dayalı olarak bağımsız denetçi görüşlerinin olumlu ve olumsuz olarak ayrı ayrı ele alındığı kısmi türev hesaplamaları da yapılarak, olumlu

⁵⁰ Biddle, G.C., Hilary, G., Verdi, R.S. (2009), “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt 48 Sayı 2, s. 112-131.

bağımsız denetçi görüşü ve olumsuz bağımsız denetçi görüşünün finansal raporlama kalitesi ile fazla yatırım arasındaki ilişkiye olan etkisi araştırılmaktadır.

4.2.3. Panel Dışsal Müdahale Modeli

Çalışmada UFRS döneminde bağımsız denetçinin görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkinin araştırılması açısından Panel Dışsal Müdahale Modeli kullanılmaktadır. Bağımsız denetçinin görev süresine ilişkin veri kısıtının bulunmasından dolayı, bağımsız denetçinin görev süresine dair bilgi bulunan yıllar ve firmalardan oluşan bir örneklem oluşturulmuştur. Bağımsız denetçinin görev süresi için UFRS dönemi öncesine dair bir bilgi bulunmaması nedeniyle analiz yalnızca UFRS dönemi için yapılmakta ve karşılaştırmalı bir analiz yapılamamaktadır.

Panel havuzlanmış logit modelinde ele alınan model panel dışsal müdahale modeli için de ele alınmış ve Eşitlik 4.1 ve 4.2’de yer aldığı şekilde Panel Dışsal Müdahale Modeli oluşturulmuştur.

$$FRK_{0i,t} = \beta_{0,0} + \beta_{1,0}F\ddot{O}_{i,t} + \beta_{2,0}Firmayaşı_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_{i,0}S_{i,t} + \varepsilon_{0i,t} \quad (4.1)$$

$$FRK_{1i,t} = \beta_{0,1} + \beta_{1,1}F\ddot{O}_{i,t} + \beta_{2,1}Firmayaşı_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_{i,1}S_{i,t} + \varepsilon_{1i,t} \quad (4.2)$$

Denklem 4.1 ve 4.2’den görüldüğü üzere FRK değişkeni bağımsız denetçi görev süresi 1 yıldan kısa ise 0, 1 yıldan uzun ise 1 olarak ele alınan bir müdahale değişkeni (treatment variable) vasıtasıyla FRK₀ (eğer bağımsız denetçi görev süresi 1 yıldan az ise) ve FRK₁(eğer bağımsız denetçi görev süresi 1 yıldan fazla ise) şeklinde iki ayrı halde hesaplanmaktadır. Elde edilen model sonuçları müdahale edilene ortalama müdahale etkisinin (Average Treatment Effect on Treated-ATeT) hesaplanmaktadır. Diğer bir deyişle UFRS döneminde finansal raporlama kalitesine “görel bağımsız denetçi görev süresi etkisi” hesaplanmaktadır. ATeT Denklem 5’te görüldüğü şekilde hesaplanmaktadır⁵¹:

$$ATeT = E(FRK_1 - FRK_0 | t) \quad (5)$$

⁵¹ Denklem 5’te yer alan t: örneklemin kapsadığı yılları ifade etmektedir.

Aynı zamanda sağlamlık kontrolünde olumlu ve olumlu olmayan bağımsız denetçi görüşlerinin moderatör etkisi de bu modelde ele alınmaktadır.

4.2.4. Panel Sabit Etkiler Modeli

Çalışmanın son hipotezi (H4) kapsamında ele alınan son modelde literatürde sıkça kullanılan ve bağımsız denetçi rekabetini ifade eden bağımsız denetçi ücreti ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Bu çerçevede panel sabit etkilere dayalı en küçük kareler modeli kullanılarak aşağıda yer alan model tahmin edilmektedir:

$$FRK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Log}(BÜ)_{i,t} + \beta_2 FÖ_{i,t} + \beta_3 \text{Firmayaş}_{i,t} + \gamma_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (6)$$

Denklem 6’te yer alan BÜ: Bağımsız denetçi ücretini ifade etmektedir. BÜ değişkeninin değişen varyans sorununun azaltılması amacıyla doğal logaritması alınmıştır⁵². Aynı zamanda bağımsız denetçi görüşünün bağımsız denetçi ücreti üzerinden finansal raporlama kalitesine olan etkisi de Denklem 6’da ifade edildiği üzere araştırılmaktadır:

$$FRK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Log}(BÜ) * ODG_{i,t} + \beta_2 FÖ_{i,t} + \beta_3 \text{Firmayaş}_{i,t} + \gamma_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (7)$$

Denklem 7’de yer alan ODG diğer modellerde olduğu üzere bağımsız denetçi görüşü olumlu olduğu zaman 1, diğer durumda 0 değerini alan bağımsız denetçi görüşüne ilişkin kukla değişkeni ifade etmektedir. Tahmin edilen panel sabit etkilere dayalı modellerin sağlamlığının test edilmesi açısından havuzlanmış en küçük kareler yöntemi de ele alınarak Denklem 8 ve 9 tahmin edilmiştir⁵³:

$$FRK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Log}(BÜ)_{i,t} + \beta_2 FÖ_{i,t} + \beta_3 \text{Firmayaş}_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_i S_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (8)$$

⁵² Bu konuda da mevcut literatür takip edilmiştir. Bknz.. Lin, H. L., Yen, A. R. (2016). “The Effects of IFRS Experience on Audit Fees for Listed Companies in China”. *Asian Review of Accounting*. Cilt 24-Sayı 1, s. 43-68

Miah, M. S., Jiang, H., Rahman, A. Stent, W. (2020). s. 186-216.

⁵³ Panel sabit etkiler modelinde sektör kukla değişkenleri dışlandı için havuzlanmış en küçük kareler modeli sektör kukla değişkenler eklenerek tahmin edilmiştir.

$$FRK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Log}(BÜ) * ODG_{i,t} + \beta_2 FÖ_{i,t} + \beta_3 \text{Firmayaş}_{i,t} + \sum_{i=1}^{15} \beta_i S_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (9)$$

5. Veri Seti

Çalışmada kullanılan veri seti Borsa İstanbul'a kote olan finans dışı firmalardan oluşmaktadır. Finans sektöründe yer alan firmaların farklı bilanço yapısına, amaçlara ve stratejiye sahip olması örneklemin finans dışı firmalardan oluşturulmasına neden olmuştur. Çalışmada kullanılan veri seti, Thomson Reuters Refinitiv veri tabanından elde edilmiştir. Thomson Reuters Refinitiv veri tabanı, dünya genelinde kabul gören, firma düzeyinde finansal tabloların, kurumsal yönetim yapısının ve finansal kayıtların detaylı ve güvenilir bir kapsamda sunulduğu ve araştırmalarda sıkça kullanılan bir veri tabanı olma özelliğindedir. Kullanılan verilerin uygunluğu nedeniyle her analiz için kullanılan örneklem farklılaşmaktadır. Bu bölümün alt başlıklarında her bir analiz için kullanılan örnekleme ilişkin kısaca bilgi verilmektedir.

5.1.Havuzlanmış Regresyon Modeli İçin Seçilen Örnekleme

Havuzlanmış regresyon modeli için çalışmada ele alınan zaman düzlemi 2001 ile 2019 yılları arasındır. Bu analizde yer alan firma sayısı 311'dir⁵⁴.

5.2.Havuzlanmış Logit Modeli İçin Seçilen Örneklem

Havuzlanmış logit modeli için seçilen örneklem bağımsız denetçi görüşüne ait bilginin mevcut olduğu dönemler alınarak 2001 ile 2019 yılları arasında yer alan 299 firma seçilmiştir. Havuzlanmış regresyon ve havuzlanmış logit modelleri için firmalara ait bilgilerin ve firmaların kotasyonunun bu yıllar arasında sürekli olmaması nedeniyle dengesiz panel veri setine dayalı bir örneklem oluşturulmuştur.

5.3.Panel Dışsal Müdahale Modeli için Seçilen Örneklem

Panel dışsal müdahale modeli için ele alınan örneklem, bağımsız denetçi görev süresine ilişkin bilgilerin mevcudiyetine göre oluşturulmuştur. Panel dışsal müdahale modelinde bu nedenle ele alınan yıllar 2007 ile 2019 yılları arası olarak ele alınmıştır.

⁵⁴ Bu çalışmada kontrol değişkenleri olarak kullanılan firma yaşı, firma ölçeği ve sektörler için kukla değişkenler arasında herhangi yüksek düzeyde (%70 ve üzeri) korelasyon ilişkisi bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle kontrol değişkenleri ile tahmin edilen modellerde çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmamaktadır.

Örnekleme bilgisi mevcut olan firma sayısı ise 39'dur. Her firmaya ait bilgilerin örnekleme yer alan her yıl bazında mevcut olmaması nedeniyle dengesiz panel veri setine dayalı bir örneklem oluşturulmuştur.

5.4.Panel Sabit Etkiler Modeli için Seçilen Örneklem

Panel dışsal müdahale modeli için ele alınan örneklem, bağımsız denetçi ücretine ilişkin bilgilerin mevcudiyetine göre oluşturulmuştur. Panel sabit etkiler modelinde bu nedenle ele alınan yıllar panel dışsal müdahale modeli örneklemini ile benzerlik göstermektedir ve 2006 ile 2019 yılları arası olarak ele alınmıştır. Örnekleme bilgisi mevcut olan firma sayısı ise 33'tür. Her firmaya ait bilgilerin örnekleme yer alan her yıl bazında mevcut olmaması nedeniyle dengesiz panel veri setine dayalı bir örneklem oluşturulmuştur. Örneklemelere ait açıklayıcı istatistikler çalışmanın ek bölümünde yer almaktadır.

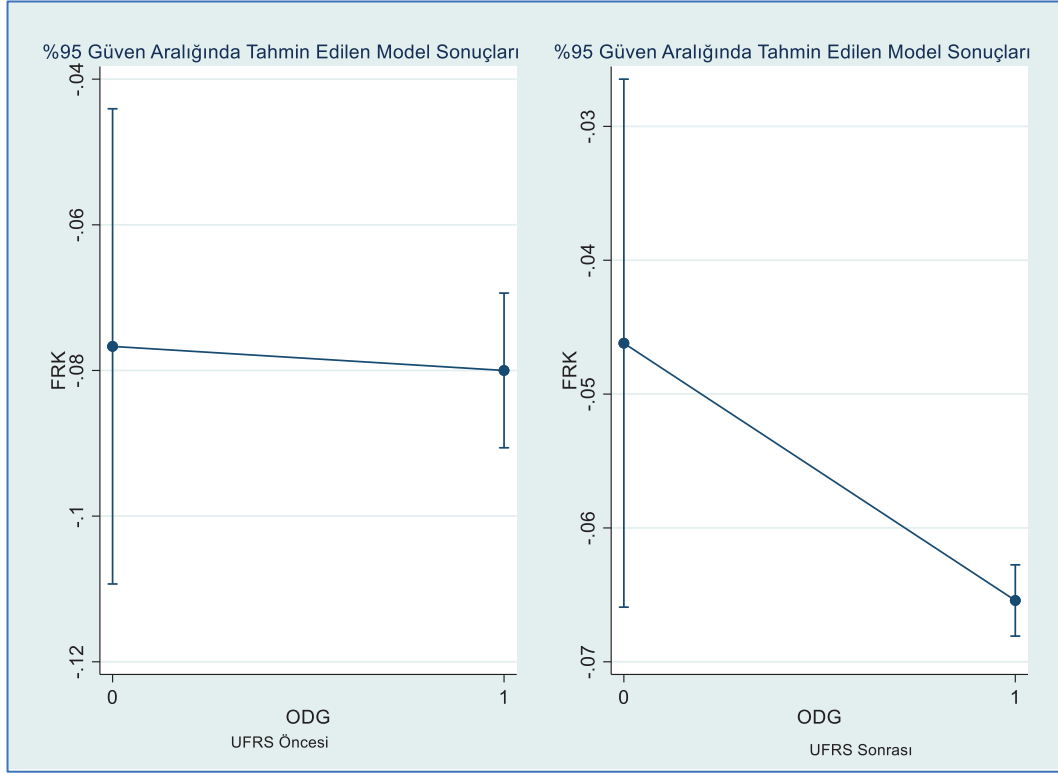
6. Bulgular ve Tartışma

6.1.Havuzlanmış Regresyon Modeli Sonuçları

6.1.1. Havuzlanmış Regresyon Modeli Ana Model Sonuçları

Şekil 1'de olumlu denetçi raporuna sahip olan firmaların yanı sıra bağımsız denetçi görüşü olumlu olmayan firmalar da örnekleme eklenerek, havuzlanmış regresyon modeli tahmin edilmiştir. Bu analizde olumlu bağımsız denetçi raporuna sahip olan firmaların finansal raporlama kalitesinin görece olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Bu analizde UFRS'ye gönüllü olarak daha erken geçen firmalar⁵⁵ da yer almaktadır. UFRS dönemini ifade eden 2005 yılı (Şekil 1'de yer alan sağ ekseninde yer alan) sonrasında bağımsız denetçi görüşü olumlu olan firmaların görece olarak daha fazla finansal raporlama kalitesine sahip olduğu görülmektedir. UFRS öncesi döneme görece olarak UFRS sonrası dönemde olumlu bağımsız denetçi görüşüne sahip olan firmaların finansal raporlama kalitesinin görece olarak daha az olduğu görülmektedir.

⁵⁵ Bu çerçevede UFRS'ye olan uyum ilgili literatür takip edilerek, UFRS'ye erken geçen firmalar açısından da ele alınarak örneklem genişletilmiştir. Literatürde yer alan ve bu uygulamayı yapan bir çalışma için bkz. Matonti, G., Iuliano, G. (2012), s. 43-70.

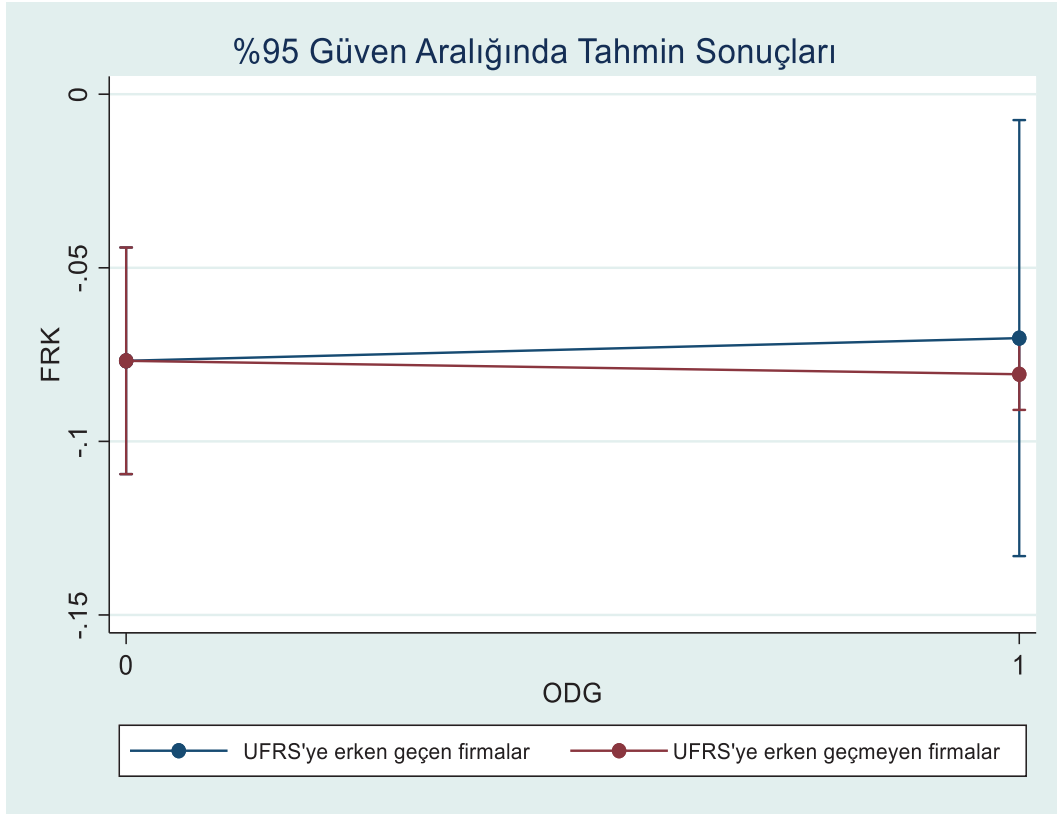

Not: 0: olumlu olmayan bağımsız denetçi görüşünü, 1: olumlu bağımsız denetçi görüşünü ifade etmektedir.

Şekil 1. Finansal Raporlama Kalitesinin UFRS Öncesi ve Sonrası Dönemde Olumlu ve Olumlu Olmayan Bağımsız Denetçi Görüşü Altındaki Durumu

6.1.1. Sağlamlık Kontrolleri

Sağlamlık kontrolünde ise tahmin edilen model, 2005 yılı öncesinde UFRS'ye geçen firmaların örneklemden çıkarılmasıyla UFRS'ye önce geçen, UFRS'ye önce geçmeyen firmalar için 2005 yılı öncesi regresyon modeli tekrar tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Şekil 2'de yer almaktadır. Şekil 2'de UFRS'ye erken geçen firmaların UFRS öncesi dönemde de bağımsız denetçi görüşü olumlu olan firmalar arasında görece olarak finansal raporlama kalitesinin azalttığı görülmektedir.

Not: 0: olumlu olmayan bağımsız denetçi görüşünü, 1: olumlu bağımsız denetçi görüşünü ifade etmektedir.

Şekil 2. Finansal Raporlama Kalitesinin UFRS Öncesi Dönemde UFRS'ye önce geçen Firmalar ve Diğer Firmalar arasında Olumlu ve Olumlu Olmayan Bağımsız Denetçi Görüşü Altındaki Durumu

6.2.Havuzlanmış Logit Modeli Sonuçları

Tablo 1. Havuzlanmış Logit Modeli Sonuçları

	(1) FY _{i,t}
FRK*ODG _{i,t}	-1.566* (-2.12)
FÖ _{i,t}	-0.0240 (-0.82)
Firmayaşı _{i,t}	-0.00739* (-2.03)

Sektörel Kukla Değişkenleri	√
Yıl Kukla Değişkenleri	√
β_0	-0.733 (-0.73)
N	3065
$Pseudo R^2$	0.12
$Wald Test$	337.12***
<i>istatistiği</i>	

Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

Tablo 1’de havuzlanmış logit modeli sonuçları yer almaktadır. Tablo 1’de yer alan sonuçlara göre olumlu bağımsız denetçi görüşünün moderatör olarak finansal raporlama kalitesi üzerinden fazla yatırıma olan etkisini ifade eden katsayı negatif ve istatistiksel olarak (%5 istatistiksel anlam düzeyinde) anlamlıdır. Diğer bir deyişle olumlu bağımsız denetçi görüşüne sahip olan firmaların olumlu bağımsız denetçi görüşüne sahip olmayan firmalara göreli olarak finansal raporlama kalitesi vasıtasıyla fazla yatırımı azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Firma ölçeği ve firma yaşının finansal raporlama kalitesine olan etkisinin negatif olduğu ancak yalnızca firma yaşının %5 istatistiksel anlam düzeyinde geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir deyişle yaşça olgun firmaların finansal raporlama kalitesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 2’de yer alan ve sadece UFRS dönemini kapsayan örnekleme elde edilen sonuçlar da bu sonuçları UFRS dönemi için doğrulamaktadır ve bağımsız denetçi görüşünün finansal raporlama kalitesi ve fazla yatırım arasındaki ilişkiye olan moderatör etkisinin UFRS döneminde de geçerli olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, %5 istatistiksel anlam düzeyinde geçerlidir.

Tablo 2. UFRS Dönemi için Tahmin edilen Havuzlanmış Logit Modeli

	(3) FY _{i,t} : UFRS Dönemi
FRK*ODG _{i,t}	-1.492* (-2.01)
FÖ _{i,t}	-0.0237 (-0.81)
Firmayaşı _{i,t}	-0.00742* (-2.04)
Sektör kukla değişkenleri	√
Zamana ait kukla değişkenleri	√
β ₀	0.367 (0.59)
N	3057
Pseudo R ²	0.12
Wald Test istatistiği	335.39***

Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

Tablo 3. Kısmi Türev (Marj) Hesaplama Sonuçları

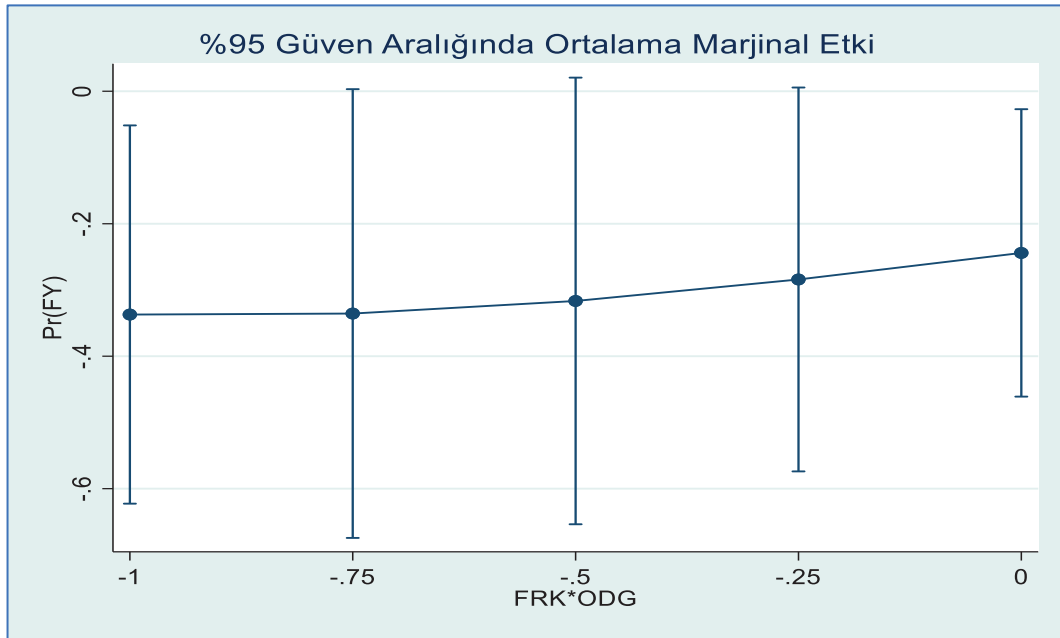
	(1) FY _{i,t} :
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Firmalar	-0.33* (2.31)
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Olmayan Firmalar	-0.24 (2.20)*

Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

Tablo 3'te Tablo 1'de sonuçları yer alan havuzlanmış logit modeli sonuçlarına ilişkin

kısmi türev hesaplamaları yer almaktadır. Kısmi türev hesaplamalarının nedeni doğrudan bağımsız denetçi raporu olumlu olan firmalar ile bağımsız denetçi görüşü olumlu olmayan firmalar için finansal raporlama kalitesi ile fazla yatırım arasındaki ilişkinin hesaplanmasıdır.

Tablo 3'te yer alan sonuçlara göre olumlu bağımsız denetçi görüşüne sahip olan firmalar için finansal raporlama kalitesinin bağımsız denetçi görüşü olumlu olmayan firmalara göreli olarak fazla yatırımı daha fazla azalttığı görülmektedir. Şekil 2'de bu kısmi türev hesaplamalarına dayalı bu görece etki, grafiksel olarak açıkça görülmektedir.

Not: 0: Bağımsız Denetçi Rapor görüşü olumlu olmayan firmaları ifade etmektedir.

FY: Fazla Yatırım, **FRK*ODG:** Finansal raporlama kalitesi ile olumlu bağımsız denetçi görüşü etkileşimini ifade etmektedir.

Şekil 2. Fazla Yatırım ile Olumlu Bağımsız Denetçi ile Finansal Raporlama Kalitesi Arasındaki İlişki

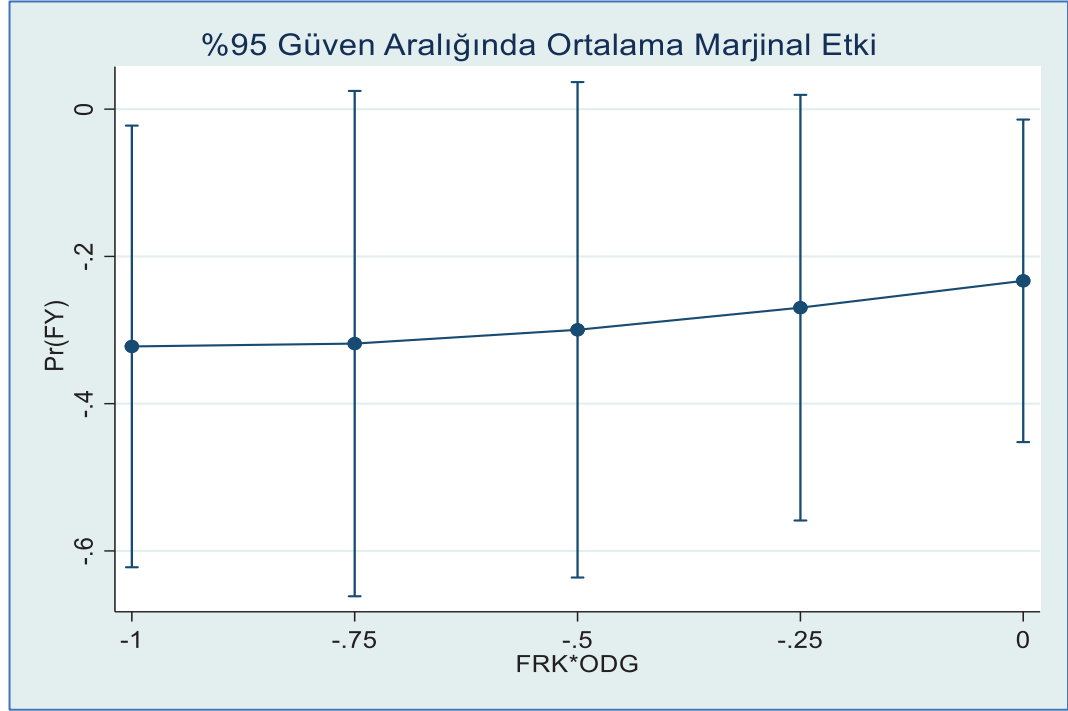
Tablo 4'te ise havuzlanmış logit modeli sonuçlarına ait kısmi türev hesaplamalarının yalnızca UFRS dönemi için tahmini yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar, ana model sonuçlarını (bkz.Tablo 6) doğrulamaktadır. UFRS döneminde bağımsız denetçi görüşünün, finansal raporlama kalitesinin fazla yatırıma olan etkisinin negatif olduğu görülmektedir. Bu katsayının, ana örnekleme elde edilen katsayıdan az olduğu görülmektedir. İki grup (bağımsız denetçi görüşü olumlu olan ve olmayan firmalar)

arasındaki farkın da UFRS döneminde azaldığı da elde edilen model sonuçlarından görülmektedir. Şekil 3'te ise bu tahmine ait grafiksel gösterim yer almaktadır. Şekil 3'te açıkça UFRS döneminde bağımsız denetçi görüşü olumlu olan firmaların finansal raporlama kalitesinin fazla yatırıma olan etkisinin diğer firmalara göreli olarak daha fazla ve negatif olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Kısmi Türev (Marj) Hesaplama Sonuçları: UFRS Dönemi

	(1) FY _{i,t} :
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Firmalar	-0.32* (2.11)
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Olmayan Firmalar	-0.23 (2.09)*

Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

Not: 0: Bağımsız Denetçi Rapor görüşü olumlu olmayan firmaları ifade etmektedir.

FY: Fazla Yatırım, **FRK*ODG:** Finansal raporlama kalitesi ile olumlu bağımsız denetçi görüşü etkileşimini ifade etmektedir.

Şekil 3. UFRS Dönemine Ait Fazla Yatırım ile Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşünün Moderatörlüğünde Finansal Raporlama Kalitesi Arasındaki İlişki

6.3.Panel Dışsal Müdahale Modeli Sonuçları

Çalışmanın UFRS döneminde bağımsız denetçi görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiye dair üçüncü hipotezini sınavan panel dışsal müdahale modeli sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır. Tablo 5'te yer alan panel dışsal müdahale modeli sonuçlarına göre bağımsız denetçinin görev süresinin kısa olmasının (1 yıldan az olmasının) bağımsız denetçinin görev süresinin uzun olmasına görece olarak finansal raporlama kalitesi üzerine olan etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Panel Dışsal Müdahale Modeli Sonucu

	(1) FRK
1 yıldan az görev yapan	-0.0560*** (-5.77)

bağımsız denetçi	
1 yıldan fazla görev yapan bağımsız denetçi	-0.0492*** (-5.65)
/	
<i>N</i>	111
<i>Wald</i> <i>istatistiği</i>	38.39***
Firma Sayısı	33
Ortalama Yıl Sayısı	3.4 (min=1, maks=10)

*Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.*

Tablo 6’da panel dışsal müdahale modeline yönelik sağlamlık kontrolü sonucu yer almaktadır. Bu sağlamlık kontrolünde UFRS döneminde bağımsız denetçi görüşünün moderatör rolü vasıtasıyla bağımsız denetçinin görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetçi görev süresinin finansal raporlama kalitesine olan etkisine bağımsız denetçi görüşünün moderatör olarak herhangi bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir. Bu model sonuçlarının Tablo 5’te yer alan ana model sonuçlarını doğruladığı görülmektedir.

Tablo 6. Panel Dışsal Müdahale Modeli Sonucu: Sağlamlık Kontrolü

	(1) FRK
FRK	
ODG*BDG<1	-0.0184 (-0.83)
ODG* BDG>1	0.0131 (0.41)
BDG<1	-0.0393*

	(-2.11)
BDG>1	-0.0611 (-1.94) ⁺
<i>N</i>	111
<i>Wald</i>	42.41***
<i>İstatistiği</i>	
	33
<i>Firma sayısı</i>	
<i>Zaman</i>	Min=1,
<i>düzlemi</i>	maksimum=10, ortalama=3.9 yıl

Not: *t* istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. ⁺ $p < 0.10$, *** $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir. ODG*BDG<1: Bağımsız denetçi görev süresinin 1 yıldan az olmasına dair kukla değişken ile olumlu bağımsız denetçi görüşü arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. ODG*BDG>1: Bağımsız denetçi görev süresinin 1 yıldan fazla olmasına dair kukla değişken ile olumlu bağımsız denetçi görüşü arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. BDG<1: Bağımsız denetçi görev süresinin 1 yıldan az olduğuna dair kukla değişkeni, BDG>1Bağımsız denetçi görev süresinin 1 yıldan fazla olduğunu ifade etmektedir.

6.4. Bağımsız Denetçi Ücretine Dayalı Panel Sabit Etkiler Modeli Sonuçları

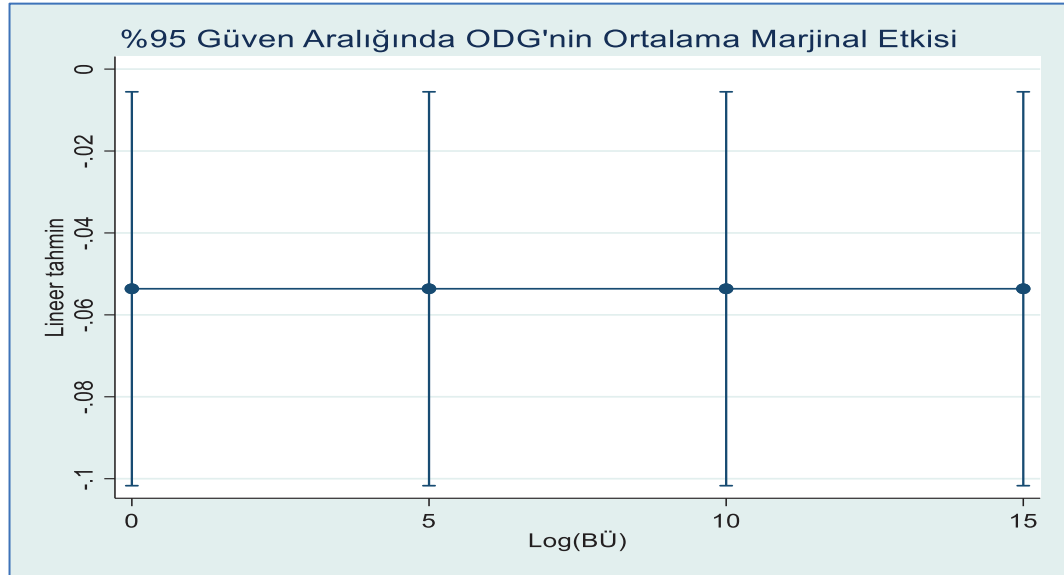
Çalışmanın hipotezleri arasında yer alan ve bağımsız denetçi ücreti ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran panel sabit etkiler modeli sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır. Tahmin edilen model sonuçlarına göre finansal raporlama kalitesi ile bağımsız denetçi görüşü ve bağımsız denetçi ücreti arasındaki ilişkinin olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Tahmin edilen model sonuçları

	(1) FRK _{i,t} : Havuzlanmış EKK	(2) FRK _{i,t} : Havuzlanmış EKK	(3) FRK _{i,t} : Panel Sabit Etkiler	(4) FRK _{i,t} : Panel Sabit Etkiler
Log(BÜ) _{i,t}	-0.000420 (-0.09)		-0.0123 (-1.63)	
FÖ _{i,t}	0.00494 (0.83)	0.00515 (0.84)	-0.0186 (-0.32)	-0.0182 (-0.29)
Firmayaşı _{i,t}	-0.000854 (-1.38)	-0.000922 (-1.49)	0.0124* (2.05)	0.00830 (1.42)

Log(BÜ) *ODG _{i,t}		-0.00285 (-1.26)		-0.00138 (-0.80)
Firma Sabit Etkileri			√	√
Sektör Kukla Değişkenleri	√	√		
Yıllara ait Kukla Değişkenler	√	√		
β_0	-0.221* (-2.45)	-0.185* (-2.54)	0.148 (0.14)	0.113 (0.10)
N	112	109	112	109
R^2	0.27	0.28	0.06	0.03
F istatistiği	1.53 ⁺	1.56 ⁺	3.83***	2.61***

Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. ⁺ $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.

Not: 0: Bağımsız Denetçi Rapor görüşü olumsuz olan firmaları ifade etmektedir. Log(BÜ): Bağımsız denetçi ücretinin logaritmasını ifade etmektedir.

Şekil 4. ODG ile Bağımsız Denetçi Ücreti Arasındaki İlişkinin Finansal Raporlama Kalitesine Etkisi: Karşılaştırmalı Analiz Sonuçları

Şekil 4’te Tablo 7’de yer alan model sonuçlarının bağımsız denetçi görüşüne göre grafiksel olarak gösterimi yer almaktadır. Bağımsız denetçi görüşünün olumlu olmasının bağımsız denetçi ücreti vasıtasıyla görece olarak finansal raporlama kalitesini etkilemediği Şekil 8’den açıkça görülmektedir⁵⁶.

Tablo 8’de çalışmanın hipotezleri ve tahmin edilen modeller arasındaki bulgular yer almaktadır. Çalışmada uygulamalı analizler vasıtasıyla sınanan hipotezlerden H2 kabul edilmiştir. H1, H3 ve H4 hipotezleri kabul edilmemiştir.

Tablo 8. Hipotezler ile Bulgular arasındaki İlişki

Hipotez	Karar
H1: Finansal raporlama kalitesi, UFRS döneminde UFRS öncesi döneme görece olarak artmaktadır. Kazanç yönetiminden kaynaklı bilgi manipülasyonlarının azaldığı görülmektedir. Bu çerçevede bağımsız denetçi görüşü ile finansal raporlama kalitesi arasındaki uyum, UFRS öncesi döneme görece olarak artmaktadır.	Hipotez kabul edilmemiştir.
H2: Finansal raporlama kalitesinin artması fazla yatırımı azaltmaktadır. UFRS döneminde UFRS öncesi döneme görece olarak bu etkinin daha fazla olması ve bağımsız denetçi görüşü ile bu etkinin uyumlu olması beklenmektedir.	Hipotez kabul edilmiştir.
H3: Bağımsız denetçi görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişki olumludur.	Hipotez kabul edilmemiştir.
H4: UFRS sonrasında bağımsız denetçi rekabetini gösteren bağımsız denetçi ücreti, bağımsız denetçi görüşü ile birlikte kazanç yönetimi çerçevesinde	Hipotez kabul edilmemiştir.

⁵⁶ Bu çalışmada tahmin edilen modeller için ek sağlamlık kontrolleri de yapılmıştır. Bu sağlamlık kontrolleri arasında çıkıntıların (outlier) kırma (trimming) yöntemi ile modelden çıkarılması yer almaktadır. Bu sağlamlık kontrolleri sonucunda ana model sonuçları değişmemiştir. Yer kısıtı nedeniyle raporlanmayan bu sonuçlar, yazardan istenebilir.

manipülasyonun önüne geçmekte ve finansal raporlama kalitesini arttırmaktadır.	
---	--

7. Sonuç

Bu çalışmada finansal raporlama kalitesinin artması açısından bağımsız denetçinin rolü oldukça farklı noktalardan UFRS dönemi çerçevesinde incelenmektedir. Çalışmanın elde ettiği sonuçlar, çerçevesinde bağımsız denetçinin rolünün UFRS döneminde Türkiye’de finans dışı firmalar için önemli olduğunu göstermektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında UFRS döneminde UFRS öncesi döneme göreli olarak finansal raporlama kalitesinin bağımsız denetçi görüşleriyle olan uyumunun azaldığı görülmektedir. Ancak bu bağımsız denetçi rolünün fazla yatırım gibi önemli bir vekalet sorununda önemli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede bağımsız denetçi görüşü ile finansal raporlama kalitesi arasındaki etkileşimden negatif yönde etkilendiği görülmektedir. Bağımsız denetçi görüşü olumlu olan firmalar için finansal raporlama kalitesi-fazla yatırım arasındaki negatif ilişkinin göreli olarak daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın ulaştığı bir diğer önemli sonuç ise UFRS döneminde bağımsız denetçi görev süresinin uzamasının finansal raporlama kalitesi üzerine olan etkisinin olumsuz olmasıdır. Bu çerçevede firmanın bağımsız denetçinin görüşleri çerçevesinde bağımsız denetçi görüşlerine dayalı bir bağımsız denetçi süresi sorunu ve finansal raporlama kalitesine ilişkin bir suistimalin olmadığı görülmektedir.

Çalışmada son olarak bağımsız denetçi ücreti üzerinden ölçülen bağımsız denetim piyasasında rekabetin UFRS döneminde finansal raporlama kalitesi üzerine bir etkisi saptanmamıştır. Elde edilen bu sonuçlar bağımsız denetçi görüşleri hesaba katıldığında da değişmemektedir. Çalışmada aynı zamanda farklı sağlamlık kontrolleri yapılmıştır. Sağlamlık kontrolü sonucunda elde edilen ana modellere ait sonuçların değişmediği görülmektedir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere Türkiye eksenli literatürde UFRS ile bağımsız denetçi arasındaki ilişkiyi ele alan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmanın UFRS, bağımsız denetçi ve finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiye dair literatüre önemli düzeyde katkı yapması beklenmektedir.

Çalışmanın kısıtları arasında veri setinden kaynaklı olarak örneklemelerin kısıtlı olması belirtilebilir. Bu kısıt, farklı sağlamlık kontrolleri, farklı metodolojiler uygulanarak ve zaman düzlemleri ele alınarak ana modelin sonuçlarını tekrar test ederek aşılmaya çalışılmıştır. Gelecek çalışmaların vaka analizleri ya da saha çalışmaları vasıtasıyla bu çalışmada ele alınan bağımsız denetçinin UFRS dönemindeki rolünü incelemesi tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağca, A., Aktas, R. (2007) “First Time Application of IFRS and Its Impact on Financial Ratios: A Study on Turkish Listed Firms”, *Ukraine: Problems and Perspectives in Management*, Cilt:5, Sayı:2, s.99-112.
- Akerlof,G. (1970) “The Market for ‘Lemons’:Quality Uncertainty and Market Mechanism, *Quarterly Journal of Economics*, Cilt: 84, Sayı: 3, s. 488-500.
- Alkan, G.İ., Doğan, O. (2012) “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın Finansal Rasyolara Kısa Ve Uzun Dönemli Etkileri: IMKB’de Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:54, s.87-100.
- Ann, Y. (2017). “Measuring Earnings Quality Over Time”, *International Journal of Economics and Financial Issues*, Cilt:7, Sayı:3, s. 82-87.
- Ataman, B., Altuk Özden, E. (2009) “Tek Düzen Hesap Planına Göre Hazırlanan Finansal Tabloların UFRS'ye Uyarlanması ve Rasyo Yöntemi ile Analizi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:44, s.59-73
- Atwood, T.J., Drake, M. S. Myers, J. N., Myers, L. A. (2011) “Do Earnings Reported Under IFRS Tell Us More About Future Earnings and Cash Flows?”, *Journal of Accounting and Public Policy*, Cilt: 30, Sayı: 2, s. 103-121.
- Barth, M.E., Schipper, K. (2008). “Financial Reporting Transparency”, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt 23, Sayı 2, s. 173-190.
- Bates, T. W. (2009). “Asset Sales, Investment Opportunities, and the Use of Proceeds”, *Journal of Finance*, Cilt 60, s.105–135.
- Benligiray, S, Onay, A. (2020) “Finansal Bilgi Manipülasyonu Bağlamında Bağımsız Denetçi Raporlarının ve SPK Bültenlerinin İncelenmesi”, *Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi (İŞFAD)*, Cilt:2, Sayı: 2, s.13-42.
- Bharath, S. T., Sunder, J., Sunder, S. V. (2008) “Accounting Quality and Debt Contracting”, *The Accounting Review*, Cilt: 83, Sayı: 1, s.1–28.
- Biddle, G. C., Hilary, G., Verdi, R.S. (2009) “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 48-Sayı:2, s.112-131.

- Bratten, B., Causholli, M., Myers, L.A. (2020). “Fair Value Exposure, Auditor Specialization, And Banks’ Discretionary Use Of The Loan Loss Provision”, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt: 35, Sayı 2,s. 1-31.
- Brüggemann, U., Hitz, J.-M., Sellhorn, T. (2013) “Intended and Unintended Consequences of Mandatory IFRS Adoption: A Review of Extant Evidence and Suggestions for Future Research”, *European Accounting Review*, Cilt: 22, Sayı:1, s. 1-37.
- Bulut, N., Göksu, M. (2021). “Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisinde 2006-2020 Yılları Arasında Yayımlanan Bağımsız Denetim İle İlgili Makalelerin İçerik Analizi”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Sayı:63, s. 249-274.
- Chen, F.; Hope, O.-K., Li, Q., Wang, X. (2011). “Financial Reporting Quality and Investment Efficiency of Private Firms in Emerging Markets”, *The Accounting Review*, Cilt:86, Sayı:4, s.1255–1288.
- Charles, S.L., Glover, S.M. Sharp, N.Y. (2010). “The Association between Financial Reporting Risk and Audit Fees Before and After the Historic Events Surrounding SOX”, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Cilt. 29, Sayı: 1, s. 15-39.
- Chen, H., Tang, Q., Jiang Y., Lin, Z. (2010) “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, *Journal of International Financial Management and Accounting* , Cilt: 21, Sayı: 3, s.220-278.
- Chu, L., Dai, J., Zhang, P. (2018). “Auditor Tenure And Quality Of Financial Reporting”, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Cilt: 33, Sayı: 4, s. 528-554.
- De George, E. T., Li, X., Shivakumar, L. (2016) “A Review of the IFRS Adoption Literature”, *Review of Accounting Studies*, Cilt 21, Sayı:3, s. 898-1004.
- Dechow, P., Dichev, I. (2002) “The Quality of Accruals and Earnings: The role of Accrual Estimation Errors”, *Accounting Review*, Cilt 77- Sayı: Ek Sayı, s. 35–59.

- Di Meo, F. (2014). “Overinvestment, Subsequent Earnings Management, and CEO Tenure”. *Spanish Journal of Finance and Accounting/Revista Española de Financiación y Contabilidad*, Cilt: 43, Sayı: 3, s. 217-240.
- Dimitropoulos, E.P, Asteriou, D., Kousenidis, D., Leventis, S. (2013) “The Impact of IFRS on Accounting Quality: Evidence from Greece”, *Advances in Accounting*, Cilt: 29, Sayı: 1, s. 108-123
- Easley, D., O’Hara, M. (2004) “Information and the Cost of Capital”, *The Journal of Finance*, Cilt: 59, Sayı: 4, s.1553–1583.
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P. M., Schipper, K. (2004) “Cost of Equity and Earnings Attributes”, *The Accounting Review*, Cilt: 79, Sayı: 4, s. 967–1010.
- Francis, J., LaFond, R., Olsson, P.M., Schipper, K., (2005). “The Market Pricing of Accruals Quality”, *Journal of Accounting and Economics*. Cilt 39, Sayı:2, s.295–327.
- Gaynor, L. M., Kelton, A. S., Mercer, M., Yohn, T. L. (2016). “Understanding the Relation between Financial Reporting Quality and Audit Quality”. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt 35 Sayı 4,s. 1-22.
- Healy, P. M., Wahlen, J. M. (1999). “A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting”, *Accounting Horizons*, Cilt 13,Sayı:4, s.365–383.
- Houcine, A. (2017). “The Effect of Financial Reporting Quality on Corporate Investment Efficiency: Evidence from the Tunisian Stock Market”, *Research in International Business and Finance*, Cilt: 42, s.321–337.
- Houqe, M.N., Van Zijl, T., Dunstan, K., Karim, A.K.M.W. (2012), “The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around the World”, *The International Journal of Accounting*, Cilt 47 Sayı 3, s. 333-355.
- IASB. (2010). *The Conceptual Framework for Financial Reporting*. 1. Baskı, International Accounting Standards Board, İngiltere.
- Jensen, M. C., Meckling, W. H. (1976). “Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure”. *Journal of Financial Economics*, Cilt 3 Sayı 4, s. 305-360.

- Johnson, V., Khurana, I. Reynolds, J.K. (2002), “Audit-Firm Tenure And The Quality Of Financial Reports”, *Contemporary Accounting Research*, Cilt 19, Sayı: 4, s. 637-660.
- Jones, J. (1991). “Earnings Management during Import Relief Investigations”, *Journal of Accounting Research*, Cilt 29, Sayı: 2, s. 193–228.
- Kaya, H. (2019). “Türkiye’de Denetim Alanında Yazılmış Olan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, s. 556-576.
- Khelif, H., Achek, I. (2016). IFRS adoption and auditing: a review. *Asian Review of Accounting*, Cilt: 24, Sayı: 3, s. 338-361.
- Kim, J., Jung, S, Ha, M. (2021) “Consolidated financial reporting and the effect of mandatory IFRS adoption on the information content of earnings announcements: evidence from Korea”, *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, Cilt: 28, Sayı: 6, s.674-695.
- Kim, J.B., Liu, X. , Zheng, L. (2012), “The impact of mandatory IFRS adoption on audit fees: theory and evidence”, *The Accounting Review*, Cilt. 87 Sayı 6, s. 2061-2094.
- Lin, H. L., Yen, A. R. (2016). “The Effects of IFRS Experience on Audit Fees for Listed Companies in China”. *Asian Review of Accounting*, Cilt 24 Sayı 1, s. 43-68
- Leuz, C., Verrecchia, R. E. (2005). “Firms’ Capital Allocation Choices, Information Quality, and the Cost of Capital”, Çalışma Tebliği”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.495363> (15.08.2021).
- Matonti, G., Iuliano, G. (2012). “Voluntary Adoption of IFRS by Italian Private Firms: A Study of the Determinants”. *Eurasian Business Review*, Cilt 2 Sayı 2,s. 43-70.
- McNichols, M. (2002). “Discussion of the Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors”, *Accounting Review*. Cilt: 77- Sayı: Ek Sayı, s.61–69.
- Memiş, M. Ü., Çetenak, E. H. (2012). “Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 3, s.205-224.

- Miah, M. S., Jiang, H., Rahman, A. Stent, W. (2020). “Audit Effort, Materiality and Audit Fees: Evidence from the Adoption Of IFRS in Australia”, *Accounting Research Journal*. Cilt 33 Sayı 1, s. 186-216
- Mulford, C., Comiskey, E.E. (1996). *Financial Warnings*, 10. Baskı, John Wiley&Sons, Amerika.
- Plumlee, M. Yohn, T.L. (2010), “An Analysis of the Underlying Causes Attributed to Restatements”, *Accounting Horizons*, Cilt 24 Sayı 1, s. 41-64.
- Richardson, S. (2006). “Over-investment of Free Cash Flow”. *Review of Accounting Studies*, Cilt 11 Sayı 2, s. 159-189.
- Ross, J., Shi, L., Xie, H. (2019). “The Determinants of Accounting Comparability Around the World”, *Asian Review of Accounting*, Cilt 28, Sayı 1, s. 69-88.
- Schipper, K. (1989). “Commentary on Earnings Management”, *Accounting Horizons*, Cilt 3, Sayı:4, s.91–102.
- Shuraki, M. G., Pourheidari, O., Azizkhani, M. (2020). “Accounting Comparability, Financial Reporting Quality and Audit Opinions: Evidence from Iran”. *Asian Review of Accounting*, Cilt 29 Sayı 1, s.42-60.
- Sun, J., Cahan, S.F., Emanuel, D. (2011), “How Would the Mandatory Adoption of IFRS Affect the Earnings’ quality of U.S. Firms? Evidence from Cross-Listed Firms in the U.S.”, *Accounting Horizons*, Cilt:25, Sayı:4, s. 837-860.
- Tawiah, V. K. (2022). “Does the Impact of IFRS on Audit Fees Differ between Early and Late Adopters?”. *International Journal of Accounting & Information Management*, Cilt 30 Sayı 1, s.1-21.
- Yürekli, E, Uyar, S. (2020). “Muhasebe ve Finansman Dergisinde 2004-2019 Yılları Arasında Yayınlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ile İlgili Makalelerin İçerik Analizi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 88, s. 57-74.

EK**A. Açıklayıcı İstatistikler****Tablo A1. Havuzlanmış Regresyon Modeli için Açıklayıcı İstatistikler**

Değişken	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Gözlem sayısı
FRK	-0.06	0.07	-0.85	0	N = 3206
ODG	0.96	0.19	0	1	N = 3206
FÖ	19.65	1.814169	14.89	25.55	N = 3206
Firmayaş	30.70	15.21417	0	84	N = 3206
FY (2. Modelde Kullanılan)	0.25	0.43	0	1	N = 3010
BDG (3. Modelde Kullanılan)	0.72	0.45	0	1	N=111
Log(BÜ) (4. Modelde Kullanılan)	11.67	1.94	7.29	16.54	N = 109

B. Ek Regresyon Modelleri

Tablo B1. Havuzlanmış Regresyon Modeli Kısmi Türev (Marj) Hesaplama Sonuçları

	(1) FRK _{i,t} : UFRS Öncesi	(1) FRK _{i,t} : UFRS Sonrası
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Firmalar	-0.07* (-4.64)	-0.06* (-4.59)
Olumlu Bağımsız Denetçi Görüşüne Sahip Olmayan Firmalar	-0.07 (-14.85)*	-0.04* (-48.20)*

*Not: t istatistikleri parantez içerisinde yer almaktadır. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. Tahmin edilen model, değişen varyans ve otokorelasyona dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir.*

BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİN KAPSAMLI GELİRİN DEĞER İLİŞKİSİNE ETKİSİ

**Doç. Dr. Melik ERTUĞRUL, Prof. Dr. Volkan DEMİR,
Ar. Gör. Eylül ÖZDARAK**

BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİN KAPSAMLI GELİRİN DEĞER İLİŞKİSİNE ETKİSİ

Doç. Dr. Melik ERTUĞRUL, Prof. Dr. Volkan DEMİR*, Ar. Gör. Eylül ÖZDARAK**

Özet

Mevcut finansal raporlama standartları uyarınca 2009 yılından itibaren kapsamlı gelir raporlaması uygulama sahası bulmaktadır. Bu raporlama dahilinde dönem kârına ek olarak diğer kapsamlı gelir ve bu iki kalemin toplamı olan kapsamlı gelir, yeni kâr anlayışları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda, finansal raporlama kalitesinin denetim kalitesi ile arttığından hareketle, dört büyük denetim firmasının gerçekleştirilen denetimin bu yeni kâr konseptlerinin değer ilişkisi üzerindeki etkileri, 2013 ve 2021 yılları arasında Borsa İstanbul'a kote firmalardan oluşan bir örneklem üzerinde incelenmektedir. Sonuçlarımız, dört büyük denetim firmasının gerçekleştirilen denetimin kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırsa da diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini etkilemediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Denetim kalitesi, bağımsız denetim, değer ilişkisi, kapsamlı gelir

THE IMPACT OF EXTERNAL AUDIT QUALITY ON THE VALUE RELEVANCE OF COMPREHENSIVE INCOME

Abstract

As per the existing financial reporting standards, comprehensive income reporting has been in practice since 2009. This reporting brings the following two new earnings concepts beyond traditional net income: other comprehensive income and the sum of these income measures, comprehensive income. In our study, by considering that financial reporting quality increases with audit quality and based on a sample of listed firms on Borsa Istanbul over 2013-2021, we analyse whether the

* Galatasaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

Bu çalışma Galatasaray Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından FBA-2021-1062 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

audit performed by big four firms improves the value relevance of these two new earnings concepts. Our analyses reveal that the value relevance of comprehensive income increases by the audit performed by big four firms while the value relevance of other comprehensive income remains indifferent to the auditor type.

Keywords: Audit quality, external audit, value relevance, comprehensive income

1. GİRİŞ

İşletmenin servetinde ortaya çıkan değişimlerin raporlanmasına ilişkin yaklaşımlar, finansal performans ölçümüne dair tartışmaların merkezinde yer alan temel odak noktalarındandır.¹ Bu bağlamda, Temiz Özkaynak Değişimi (*Clean Surplus*) Yaklaşımına göre temettü ve özkaynak ihracı haricinde özkaynaklarda değişime neden olan tüm faaliyetler dönem kârının altında raporlanmalı iken Kirli Özkaynak Değişimi (*Dirty Surplus*) Yaklaşımına göre işletmenin esas faaliyetleriyle ilgisi olmayan bütün unsurlar dönem kârını etkilemeyecek şekilde raporlanmalıdır.² İşletmelerin kazanç gücünün finansal tablolarda daha gerçekçi raporlanarak mevcut ve potansiyel yatırımcılar ile kreditorlerin gelecekteki nakit akışları hakkında tahminlerde bulunabilmelerinin sağlamasını amaçlayan ilk yaklaşım,³ finansal performans ölçümünde güncel olarak kabul görmekte ve kapsamlı gelir raporlaması olarak uygulanmaktadır.⁴

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yerel muhasebe standardı olan SFAS 130'un 1997 yılında zorunlu bir şekilde uygulamaya girmesiyle birlikte Temiz Özkaynak Değişimi Yaklaşımı temelli kapsamlı gelir raporlaması hayata geçirilmiştir.⁵ Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) da genel amaçlı finansal

¹ Kanagaretnam, K., Mathieu, R., Shehata, M. (2009) "Usefulness of comprehensive income reporting in Canada", *Journal of Accounting and Public Policy*, Cilt: 28, Sayı: 4, s. 352.

² O'Hanlon, J.F., Pope, P.F. (1999) "The value-relevance of UK dirty surplus accounting flows", *British Accounting Review*, Cilt: 31, ss. 459-460.

³ Kanagaretnam, Krishnan, Lobo, s. 352.

⁴ Ulsan, H. (2013) "Kapsamlı kâr (zarar): Raporlama yöntemi tercihleri ve finansal performansın raporlanmasına etkisi üzerine bir araştırma", *Cmuhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, s. 47.

⁵ Chambers, D., Linsmeier, T.J., Shakespeare, C., Sougiannis, T. (2007) "An evaluation of SFAS No. 130 comprehensive income disclosures", *Review of Accounting Studies*, Cilt:12, s. 558.

tabloların sunumuna dair esasları belirleyen standart olan UMS 1'in SFAS 130 ile uyumlaştırılması amacıyla UMS 1'deki finansal performans raporlamasını kapsamlı gelir raporlaması güncelleyerek 2009 yılından itibaren uygulamaya geçirmiştir.⁶ Mevcut güncelleme, ülkemizde 26966 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak 2009 yılından başlamak üzere zorunlu bir şekilde hayata geçirilmiştir. UMS 1 uyarınca kapsamlı gelir, diğer kapsamlı gelirin/giderin kâra/zarara eklenmesi ile elde edilmekte olup, diğer kapsamlı gelirin unsurları şu ana başlıklar altında listelenmektedir:^{7,8}

“i) Yeniden değerlendirme artışlarındaki değişimler, ii) Tanımlanmış fayda planlarının yeniden ölçümleri, iii) Yurtdışındaki işletmenin finansal tablolarının çevriminden kaynaklanan kazanç ve kayıplar, iv) Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (TFRS) 9 Finansal Araçlar'ın 5.7.5 paragrafına göre gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan olarak tanımlanan özkaynak araçlarına yapılan yatırımlardan kaynaklanan kazanç veya kayıplar, v) Nakit akış riskinden korunma işlemindeki korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kayıpların etkin kısımları ile TFRS 9'un 5.7.5 paragrafına göre gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen özkaynak aracı yatırımlarına yönelik korunma sağlayan korunma aracına ilişkin kazanç veya kayıplar, vi) Gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılan olarak tanımlanan belirli yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer değişimlerinin, kredi riskinde meydana gelen değişimlerle ilişkilendirilen kısmı, vii) Bir opsiyon sözleşmesinin gerçek değeri ile zaman değerinin ayrıştırılması ve opsiyonun gerçek değerindeki değişimlerin korunma aracı olarak

⁶ Mechelli, A., Cimini, R. (2014) “Is comprehensive income value relevant and does location matter? A European study”, *Accounting in Europe*, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 59.

⁷ İlgili paragrafta her ana başlığa tekabül eden ilişkili standarda/standartlara yapılan atıflar da yer almaktadır. Okuyucunun dikkatinin dağılmaması adına bu atıfları listelemiyor ve ilişkili atıflar için okuyucuyu UMS 1'in 7. paragrafına yönlendiriyoruz.

⁸ Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu “Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS 1)” paragraf 7. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf (30.10.2021)

tanımlanması durumunda, opsiyonun zaman değerinde meydana gelen değişimler, ve viii) Bir forward sözleşmesinin forward bileşeni ile spot bileşeninin ayrıştırılarak yalnızca spot bileşenindeki değer değişiminin korunma aracı olarak tanımlanması durumunda, forward sözleşmesindeki forward bileşeninin değerindeki değişimler ile bir finansal aracın döviz para bazlı farkının finansal araçtan ayrıştırılması ve bunun korunma aracı olarak tanımlanan finansal araca ilişkin yapılan tanımlamanın dışında tutulması durumunda, döviz bazlı farkın değerindeki değişimler.”

Bazı diğer kapsamlı gelir bileşenleri, sınıflandırma, zamanlama ve değerlendirme metotları yönlerinden işletme yönetiminin varsayımları ve muhakemeleri gibi nesnel olmayan unsurlar dahilinde raporlanmaktadır.⁹ Bu durum, finansal tablo kalemleri ve hisse senedi fiyatları arasındaki istatistiki ilişkiyi inceleyerek¹⁰ finansal raporlama kalitesinin göstergelerinden biri olan değer ilişkisi perspektifinden, doğası gereği nesnelliği düşük olan bileşenlerin toplamı olan diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir.

Yukarıda bahsi geçen nesnel olmayan unsurlar denetçiler için çetin bir alan yaratarak olası denetim risklerinin azaltılması için daha fazla denetim çalışmasının yapılmasına neden olmaktadır.¹¹ “Finansal tablolarda önemli bir bilginin hiç verilmemesine veya yanlış verilmesine karşın güvence seviyesi”¹² olarak tanımlanan denetim kalitesi, finansal raporların kredibilitesini artırarak finansal raporlama kalitesini iyileştirmektedir.¹³ Her ne kadar büyük denetim firmalarının yüksek denetim kalitesi

⁹ Lee, C., Park, M.S. (2013) “Subjectivity in fair-value estimates, audit quality, and informativeness of other comprehensive income”, *Advances in Accounting*, Cilt: 29, Sayı: 2, s. 218.

¹⁰ Francis, J., Schipper, K. (1999) “Have financial statements lost their relevance?”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 37, Sayı: 2, ss. 326–327. Değer ilişkisine ilişkin yapılan dört farklı yoruma dair doyurucu tartışma için okuyucuyu Francis ve Schipper’e (1999) yönlendiriyoruz.

¹¹ Lee, Park, s. 219.

¹² Palmrose, Z.V. (1988) “An analysis of auditor litigation and audit service quality”, *The Accounting Review*, Cilt: 63, Sayı: 1, s. 56.

¹³ DeFond, M., Zhang, J. (2014) “A review of archival auditing research”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 58, Sayı: 2–3, s. 276.

sunmaları¹⁴ beklense de mevcut literatür büyük denetim firmalarının kazançların kalitesi üzerine etkileri konusunda bir fikir birliği sunmamaktadır.^{15,16}

Kavramsal Çerçevede finansal tablo kullanıcılarına faydalı bilgi sunmak amacıyla kapsamlı gelire ilişkin düzenlemeler yapıldığından hareketle, görece yeni finansal performans ölçümleri olan diğer kapsamlı gelir ve bu toplamı içeren genel kazanç toplamı olan kapsamlı gelirin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkilerinin denetim kalitesi penceresinden incelenmesi önem arz eden bir konu olarak öne çıkmaktadır. Çalışmamızda, dört büyükler olarak adlandırılan denetim firmalarının (*Deloitte, PwC, KPMG* ve *EY*) yüksek denetim kalitesi sundukları varsayımı baz alınarak, bu firmalarca yapılan denetimin hem diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi hem de kapsamlı gelirin değer ilişkisi üzerindeki etkisi, 2013 ve 2021 yılları arasında Borsa İstanbul'da listelenen firmalardan oluşan bir örneklem üzerinde incelenmektedir. Çalışmamız, dört büyük denetim firması tarafından yapılan denetimin kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırsa da diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini değiştirmedığını ortaya koymaktadır.

Bildiğimiz kadarıyla, araştırma konumuza yakın iki çalışma bulunmaktadır. Bunlar, 2002 ve 2009 yılları için ABD firmaları örneklemini ile ilgili bulgular sunan Lee ve Park¹⁷ ile 2011 ve 2012 yılları için Endonezya firmaları örneklemini ile ilgili sonuçlar ortaya koyan Primavera ve Hidayat'a¹⁸ aittir. Çalışmamız, bahse konu iki çalışmayı şu yönlerden tamamlamaktadır. UMS 1 uyarınca, diğer kapsamlı gelirden transfere¹⁹ izin veren yeniden sınıflandırma uygulaması 2013 yılından itibaren hayata geçirilmiştir. Bu sebeple, örneklemimiz 2013 yılı ve sonrasını kapsamaktadır. Çalışmamız, yeniden sınıflandırmanın halen uygulamada olduğu döneme ilişkin -

¹⁴ DeAngelo, L.E. (1981) "Auditor size and audit quality", *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 3, s. 184.

¹⁵ DeFond, Zhang, s. 312.

¹⁶ Kazançların kalitesi, finansal raporlama kalitesinin bir alt kümesidir.

¹⁷ Lee, Park, s. 222.

¹⁸ Primavera, L., Hidayat, T. (2015) "The effects of audit quality on the value relevance of other comprehensive incomes", *Journal of Economics, Business & Accountancy Ventura*, Cilt: 18, Sayı: 1, s. 145.

¹⁹ UMS 1'e göre bu transferler, önceki/cari dönemlerde diğer kapsamlı gelirden yer alan ve cari dönemde kâr/zararda sınıflandırılacak olan işlemleri içermektedir.

pandemi dönemini de kapsayan- en güncel veri setini kullanarak mevcut durumu gözler önüne sermektedir. Ayrıca çalışmamız, diğer kapsamlı gelire ek olarak kapsamlı gelire ilişkin de bulgular sunması açısından literatüre katkı sunmaktadır.

Çalışmamız, şu sıralama ile devam etmektedir. İkinci bölümde, seçilmiş literatür analizini ile teorik tartışma yer almaktadır. Üçüncü bölümde, örneklem ve yöntem sunulmaktadır. Dördüncü bölümde analiz sonuçları tartışılmakta ve beşinci bölümde çalışmamız sonlanmaktadır.

2. SEÇİLMİŞ LİTERATÜR & TEORİK TARTIŞMA

UMSK tarafından 2009 yılı itibarıyla uygulamaya geçirilmesiyle birlikte global ölçekte geniş bir uygulama sahası bulan kapsamlı gelir raporlaması, yeni bir finansal raporlama anlayışları olarak karşımıza çıkmaktadır. Haliyle, kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik araştırmaların, bu tarih itibarıyla ivmelenerek 2015 yılı ve sonrasında belirgin bir şekilde literatürdeki yerlerini aldıkları görülmektedir.²⁰ Bu çalışmalar arasında, bir bütün olarak kapsamlı gelir ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunduğu gibi bazı diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisine yönelik bulgular sunan çalışmalar da yer almaktadır.²¹

Çalışmamızın konusu dahilinde, literatür tartışmamızın kısa bir şekilde okuyucuya aktarılabilmesi için, diğer kapsamlı gelir kalemlerinin değer ilişkisine yönelik bulgular sunan çalışmalar göz ardı edilerek toplam kalemler olan diğer kapsamlı gelir veya kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik bulgular sunan seçilmiş çalışmalar tartışılmaktadır. Doğrudan diğer kapsamlı geliri tanımlamayan ve çeşitli yaklaşımlarla diğer kapsamlı geliri elde eden çalışmalar da (örneğin, O’Hanlon ve Pope²²; Wang vd.²³; Landsman vd.²⁴) literatür tartışmasında dahil edilmemektedir.

²⁰ Ertuğrul, M. (2019b) “Kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik uluslararası literatür taraması”, *Mali Çözüm*, Cilt: 155, s. 55.

²¹ Ertuğrul (2019b), s. 65.

²² O’Hanlon, J.F., Pope, P.F. (1999) “The value-relevance of UK dirty surplus accounting flows”, *British Accounting Review*, Cilt: 31, 459–482.

²³ Wang, Y., Buijink, W., Eken, R. (2006) “The value relevance of dirty surplus accounting flows in the Netherlands”, *International Journal of Accounting*, Cilt: 41, Sayı:4, ss. 387–405.

Ayrıca, kapsamlı gelir ile net kârın değer ilişkisini kıyaslayan çalışmalara da (örneğin, Biddle ve Choi²⁵; Kanagaretnam vd.²⁶; Khan vd.²⁷) çalışmamızın konusu ile direkt olarak ilintili olmadıkları için, literatür tartışmasında yer verilmemektedir.

SFAS 130 öncesi dönem için diğer kapsamlı geliri hipotetik olarak (*as if*) hesaplayan Chambers vd.²⁸, hesaplanan diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığını; fakat SFAS 130 ile birlikte raporlanan diğer kapsamlı gelirin pozitif yönlü değer ilişkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. UFRS ile SFAS 130 bazlı raporlanan iki farklı diğer kapsamlı gelir kaleminin değer ilişkisini inceleyen Goncharov ve Hodgson²⁹, SFAS bazlı raporlanan diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmadığını; fakat UFRS bazlı diğer kapsamlı gelirin pozitif yönlü değer ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Devalle ve Magarini³⁰ ise genel sonuç olarak diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi bulunmadığına ulaşsa da bu sonucun ülkeler bazında değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır: İtalya ve Fransa örneklemi için diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi sırasıyla pozitif ve negatif yönlü iken Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya örneklemi için diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi bulunmamaktadır. Bu çalışmalara ek olarak, diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisinin negatif yönlü olduğunu (örneğin, Harasheh vd.³¹; Primavera ve Hidayat³²), pozitif yönlü olduğunu (örneğin, Park³³; Yousefinejad vd.³⁴) ve bulunmadığını (örneğin,

²⁴ Landsman, W.R., Miller, B.L., Peasnell, K., Yeh, S. (2011) “Do investors understand really dirty surplus?”, *Accounting Review*, Cilt: 86, Sayı: 1, ss. 237–258.

²⁵ Biddle, G.C., Choi, J.H. (2006) “Is comprehensive income useful?”, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 1–32.

²⁶ Kanagaretnam, Krishnan, Lobo, ss. 349-365.

²⁷ Khan, S., Bradbury, M.E., Courtenay, S. (2018) “Value relevance of comprehensive income”, *Australian Accounting Review*, Cilt: 28, Sayı: 2, ss. 279–287.

²⁸ Chambers, Linsmeier, Shakespeare, Sougiannis, s. 557.

²⁹ Goncharov, I., Hodgson, A. (2011) “Measuring and reporting income in Europe”, *Journal of International Accounting Research*, Cilt: 10, Sayı: 1, s. 53.

³⁰ Devalle, A., Magarini, R. (2012) “Assessing the value relevance of total comprehensive income under IFRS: An empirical evidence from European stock exchanges”, *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 58.

³¹ Harasheh, M., Doni, F., Franceschelli, M.V., Amaduzzi, A. (2021) “The value relevance of other comprehensive income: Extensive evidence from Europe”, *International Journal of Finance and Economics*, Cilt: 26, Sayı: 3, s. 3842.

³² Primavera, Hidayat, s. 150.

³³ Park, H. (2018) “Market Reaction to Other Comprehensive Income”, *Sustainability*, Cilt: 10, Sayı: 6, s. 10.

³⁴ Yousefinejad, M., Ahmad, A., Embong, Z. (2017) “Value relevance of other comprehensive income and its available-for-sale financial instruments (AFS) and revaluation surplus of property, plant and

Ertuğrul³⁵; Veltri ve Ferraro³⁶) gösteren çalışmalar, bu konuda bir fikir birliği bulunmadığına işaret etmektedir. Özetle, diğer kapsamlı gelirin raporlandığı finansal raporlama standartları (SFAS 130 ile UFRS) ve örneklem konusu ülkeler ile analiz dönemleri, diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini belirleyen etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuya ilişkin ülkemiz örnekleme ile ilgili sonuçlar sunan sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Demir vd.³⁷, kapsamlı geliri hipotetik olarak hesaplayarak kapsamlı gelirin pozitif yönlü bir değer ilişkisinin bulunduğunu ve net kârın değer ilişkisinden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.³⁸ Banka ve sınai işletmeler örneklemini kullanan Köse ve Gürkan³⁹, benzer bir sonuca ulaşarak diğer kapsamlı gelirin pozitif yönlü değer ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Öte yandan, Çalışkan⁴⁰ ve Ertuğrul⁴¹ diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi bulunmadığına ve Acar ve Karacaer⁴² kapsamlı gelirin negatif yönlü değer ilişkisinin bulunduğuna yönelik bulgular sunmaktadır. Özetle, ülkemiz örnekleme ile konuyu irdeleyen çalışmalar da, tıpkı yukarıdaki paragrafta sunulan çalışmalar gibi, birbirleriyle örtüşmeyen sonuçlar ortaya koymaktadır.

equipment (REV) components”, *Asian Journal of Accounting and Governance*, Cilt: 8, ss. 140–141.

³⁵ Ertuğrul, M. (2020) “Is other comprehensive income a form of real income? Evidence from the value relevance analysis”, *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences*, Cilt: 10, Sayı: 1, s. 163.

³⁶ Veltri, S., Ferraro, O. (2018) “Does other comprehensive income matter in credit-oriented systems? Analyzing the Italian context”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Cilt: 30, s. 26.

³⁷ Demir, V., Bahadır, O., Oñcel, A.G. (2013) “What is the best measure of financial performance? Comprehensive income versus net income: Evidence from Turkey”, *İktisat, İşletme ve Finans*, Cilt: 28, ss. 73–96.

³⁸ Yazarlar, genel örneklem için elde ettikleri bu sonucu analiz konusu sektörlerin yarısı için teyit etmektedir.

³⁹ Köse, Y., Gürkan, S. (2014) “Diğer kapsamlı gelir ile işletmenin piyasa değeri arasındaki ilişki: Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlerde bir araştırma”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, s. 39.

⁴⁰ Çalışkan, A. (2019) “Kapsamlı gelir raporlamasının değer ilişkisi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul)

⁴¹ Ertuğrul (2020), s. 163.

⁴² Acar, M., Karacaer, S. (2017) “Comparing the Usefulness of net income versus comprehensive income in terms of firm performance: Borsa İstanbul case”, *International Review of Economics and Management*, Cilt: 5, Sayı: 4, s. 106.

Lee ve Park⁴³ ile Primavera ve Hidayat⁴⁴ tarafından çalışma konumuza benzer iki çalışma yapılarak denetim kalitesi ile diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi incelenmektedir. Lee ve Park⁴⁵, 2002 ve 2009 yılları arasında ABD’de listelenen firmalardan oluşan bir örneklemi Getiri Modeli ile analiz ederek hem diğer kapsamlı gelirin pozitif yönlü değer ilişkisinin bulunduğunu hem de dört büyük denetim firması tarafından gerçekleştirilen denetimin diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırdığını göstermektedir.⁴⁶ Lee ve Park’ın⁴⁷ örnekleminin yaklaşık olarak %84’ünün dört büyük denetim firması tarafından denetlenen firma-yıl gözleminden oluştuğunun altı çizilmelidir. Primavera ve Hidayat⁴⁸, 2011 ve 2012 yılları arasında Endonezya’da listelenen firmalardan oluşan bir örneklemi Fiyat Modeli ile analiz ederek hem diğer kapsamlı gelirin negatif yönlü değer ilişkisinin bulunduğunu hem de dört büyük denetim firması tarafından gerçekleştirilen denetimin diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini etkilemediğini göstermektedir.

Bir görüşe göre denetimin kalitesi, denetçinin çalıştığı denetim firmasına göre farklılık göstermektedir.⁴⁹ Büyük ölçekli denetim firmalarının küçük ölçeklilere kıyasla daha fazla imkanlara sahip olmasından hareketle DeAngelo⁵⁰ denetim firmalarının büyüklüklerinin sunulan bağımsız denetim kalitesiyle doğru orantılı olduğunu savunmaktadır. Dört büyük denetim firmasının, personellerine nitelikli eğitimler vererek, gelişmiş teknik altyapılar kurarak ve standartlaştırılmış denetim metodolojileri uygulayarak diğer denetim firmalarına göre daha kaliteli denetim hizmetleri sundukları düşünülmektedir.⁵¹ Ayrıca bu büyük denetim şirketleri, güçlü marka değerlerini korumak adına denetim süreçlerini daha özenli yürütmektedir.⁵²

⁴³ Lee, Park, s. 222.

⁴⁴ Primavera, Hidayat, s. 145.

⁴⁵ Lee, Park, s. 225.

⁴⁶ Yazarlar, Getiri Modelini kullandıkları için ulaştıkları sonuçlar diğer kapsamlı gelirdeki değişime yöneliktir.

⁴⁷ Lee, Park, s. 224.

⁴⁸ Primavera, Hidayat, s. 150.

⁴⁹ Francis, J.R. (2011) “A framework for understanding and researching audit quality”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 30, Sayı: 2, s. 126.

⁵⁰ DeAngelo, s. 184.

⁵¹ Lawrence, A., Minutti-Meza, M., Zhang, P. (2011) “Can big 4 versus non-big 4 differences in audit-quality proxies be attributed to client characteristics?”, *Accounting Review*, Cilt: 86, Sayı: 1, s. 260.

⁵² Francis, J.R., Wang, D. (2008) “The joint effect of investor protection and big 4 audits on earnings quality around the world”. *Contemporary Accounting Research*, Cilt: 25, Sayı: 1, s. 157.

Bu bağlamda, piyasanın denetim kalitesi ve güvenilirliğine ilişkin algısı, denetim firmasının kredibilitesine göre değişmektedir.⁵³ Örneğin, Knechel vd.⁵⁴ tarafından dört büyük denetim firmasından alınan denetim hizmetinin sonlandırılarak dört büyüklerden olmayan bir denetim firmasından denetim hizmeti alınmasına piyasanın olumsuz reaksiyon verdiği gösterilmektedir. Ayrıca, büyük denetim firmaları, bilgi asimetrisini diğer denetim firmalarına kıyasla daha fazla azaltmaktadır.⁵⁵ Dört büyük denetim firmasının şüpheli muhasebe kararlarını kısıtlama eğilimlerinin diğer denetim firmalarına göre daha yüksek olması⁵⁶, bu firmalarca denetlenen kazançların güvenilirliğini artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer bir görüşe göre ise bir ülkedeki bütün denetim firmaları aynı regülasyonlara tabi olduğundan ötürü bütün denetim firmaları makul bir bağımsız denetim kalitesi sunmaktadır.⁵⁷ Dahası, Lawrence vd.⁵⁸ tarafından dört büyük denetim firması için belirtilen avantajlara sahip olmamalarına rağmen, diğer (küçük) denetim firmaları piyasayı daha iyi tanıdıkları ve müşterilerle daha sıkı iletişim kurabildikleri için daha kaliteli bağımsız denetim hizmeti vermektedir.⁵⁹ Ayrıca dört büyük denetim firması dışındaki diğer denetim firmaları, dört büyük denetim firması için sunulan sigorta imkanlarından ve avantajlarından istifade edebilmek için daha fazla çaba sarf ederek yüksek kalitede denetim hizmeti sunmaktadır.⁶⁰

Diğer kapsamlı gelir, temelinde barındırdığı işletme yönetiminin varsayımları ve muhakemeleri gibi nesnel olmayan unsurlardan ötürü daha fazla denetim çalışmasının gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır.⁶¹ Her ne kadar büyük denetim firmalarının kazançların kalitesi üzerindeki etkileri konusunda literatürde çelişkili

⁵³ Menon, K., Williams, D.D. (1991) “Auditor credibility and initial public offerings”, *The Accounting Review*, Cilt: 66, Sayı: 2, s. 314.

⁵⁴ Knechel, W.R., Naiker, V., Gail, P. (2007) “Does auditor industry specialization matter? Evidence from market reaction to auditor switches”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 26, Sayı: 1, s.19.

⁵⁵ Lee, Park, s. 219.

⁵⁶ Lee, Park, s. 219.

⁵⁷ Lawrence, Minutti-Meza, Zhang, s. 260.

⁵⁸ Lawrence, Minutti-Meza, Zhang, s. 260.

⁵⁹ Louis, H. (2005) “Acquirers’ abnormal returns and the non-big 4 auditor clientele effect”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 40, Sayı: 1–3, s. 77.

⁶⁰ Lawrence, Minutti-Meza, Zhang, s. 260.

⁶¹ Lee, Park, s. 219.

sonuçlar bulunsa da,⁶² büyük denetim firmalarının diğer denetim firmalarına kıyasla daha yüksek kalitede denetim hizmeti sunduklarına yönelik yukarıda tartışılan argümanlar ve Lee ve Park⁶³ tarafından sunulan sonuçlar ile paralel bir şekilde, aşağıdaki hipotezler test edilmektedir:

Hipotez 1: *Dört büyük denetim firması tarafından yapılan denetim kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırmaktadır.*

Hipotez 2: *Dört büyük denetim firması tarafından yapılan denetim diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırmaktadır.*

3. ÖRNEKLEM & YÖNTEM

3.1. ÖRNEKLEM

Çalışmamızda 2013-2021 yılları arasında Borsa İstanbul’da listelenen firmalardan oluşan bir veri seti kullanılmakta olup analizimiz gerekli verilere iki farklı kanaldan erişim sağlanmıştır. Piyasaya ilişkin veriler, Thompson Reuters DataStream tarafından sunulan veri tabanından elde edilmiş ve örnekleme dahil edilecek firmayıl gözlemleri belirlenmiştir. İlk etapta, Thompson Reuters DataStream tarafından sunulan veri tabanında yer alan sektörel sınıflandırma dahilinde, farklı raporlama regülasyonlarına tabi oldukları için, enerji sektöründe, kamu hizmeti yoğun sektörde, finansal sektörde ve gayrimenkul yatırım sektöründe faaliyet gösteren firmalar örneklem dışı tutulmuştur. Bu bağlamda, ilgili veri tabanında sektörel sınıflandırması bulunmayan firmalar -örneklem yanlılığı ile ilgili çekinceleri azaltmak adına- tek tek sektörel sınıflandırmaya tabi tutularak örnekleme dahil edilmiştir. Sonrasında, ilgili gözlemler için gerekli finansal tablo verileri ile ve denetim firması bilgileri, Kamuyu Aydınlatma Platformunun web sayfasından manuel olarak toplanarak elde edilmiştir. Son olarak, örneklemdeki finansal raporlama farklılıklarının eliminasyonu için finansal yıl kapanışı Aralık ayı olmayan firmalar ve süreklilik ile ilgili çekincelerin

⁶² DeFond, Zhang, s. 312.

⁶³ Lee, Park, s. 225.

eliminasyonu için defter değeri pozitif olmayan firmalar örneklem dışı tutulmuştur. Fiyat Modelinin yapısı gereği finansal tablo kalemleri ile piyasa verileri arasında bir dönemlik fark (*lag*) bulunduğu için çalışmamızda yer alan piyasa verileri 2014-2021 dönemini ve finansal tablo kalemleri 2013-2020 dönemini kapsamaktadır.

Pandemi sürecinde ve devamında yaşanan rallinin doğal bir sonucu olarak, ilgili dönemde halka arzlarda global ölçekte kayda değer bir artış yaşanmıştır. Borsa İstanbul da bu küresel halka arz dalgasından payını almış ve ilgili dönemde bazı halka arzlar gerçekleşmiştir. Örneklemimizin özellikle son iki yılı için dengesiz panel sorunu ile karşılaşmamak ve bu küresel dalganın etkilerini sonuçlarımızdan elimine etmek adına, Entwistle vd.⁶⁴ tarafından da uygulandığı gibi, finansal tablo kalemlerine ilişkin üç yıldan daha az verisi olan firmalar örneklem dışı tutulmuştur.⁶⁵ Bütün bu filtreler sonucunda 281 firmaya ait 2.059 firma-yıl gözlemi elek üzerinde kalmış ve bu gözlemler nihai örneklemimizi oluşturmuştur.

3.2. YÖNTEM

Gujarati^{66,67} tarafından örneklem alt örneklemle bölünerek analiz edilmesinden ziyade -serbestlik derecesinde düşüş ve açıklayıcı gücün kaynağındaki belirsizlik gibi bazı ekonometrik çekincelerden ötürü- bütün örneklem analiz edilmesinin uygun olduğu detaylıca açıklanmaktadır. Bu bağlamda, denetim kalitesinin iki farklı kazanç ölçütünün değer ilişkisi üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlayan çalışmamız dahilinde, örneklem denetçi tipine göre iki alt örnekleme bölünmesinden ziyade denetçi tipinin modellere çarpan terimi olarak eklenmesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir.

⁶⁴ Entwistle, G.M., Feltham, G.D., Mbagwu, C. (2010) “The value relevance of alternative earnings measures: A comparison of pro forma, GAAP, and I/B/E/S earnings”, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt: 25, Sayı: 2, s. 272.

⁶⁵ Örneklemde ilgili yılda listelenen ve elek üstünde kalabilen bütün firmalar dahil edildiği için örnekleme hayatta kalma yanlılığı (*survivorship bias*) ile ilintili bir çekince bulunmamaktadır.

⁶⁶ Gujarati, D. (1970a) “Use of dummy variables in testing for equality between sets of coefficients in linear regressions: A generalization”, *American Statistician*, Cilt: 24, Sayı: 5, ss. 18–22.

⁶⁷ Gujarati, D. (1970b) “Use of dummy variables in testing for equality between sets of coefficients in two linear regressions: A note”, *American Statistician*, Cilt: 24, Sayı: 1, ss. 50–52.

Ohlson'un⁶⁸ Fiyat Modelinin modifiye edilmiş formatları ile hipotezlerimiz test edilmektedir. İlk hipotezimiz için Model (1a) ve Model (1b) kullanılmakta ve denetim kalitesinin kapsamlı gelirin değer ilişkisi üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Model (1b) sonucunda elde edilecek istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olan β_4 katsayısı ilk hipotezimizi teyit edecektir. İkinci hipotezimiz için ise Model (2a) ve Model (2b) kullanılmakta ve denetim kalitesinin diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Model (2b) sonucunda elde edilecek istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olan β_5 katsayısı da ikinci hipotezimizi teyit edecektir.

$$PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times KG_{i,t} \quad (1a)$$

$$PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times KG_{i,t} + \beta_3 \times 4B\ddot{u}y\ddot{u}k_{i,t} + \beta_4 \times 4B\ddot{u}y\ddot{u}k \times KG_{i,t} \quad (1b)$$

$$PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times DNK_{i,t} + \beta_3 \times DKG_{i,t} \quad (2a)$$

$$PD_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \times DD_{i,t} + \beta_2 \times DNK_{i,t} + \beta_3 \times DKG_{i,t} + \beta_4 \times 4B\ddot{u}y\ddot{u}k_{i,t} + \beta_5 \times 4B\ddot{u}y\ddot{u}k_{i,t} \times DKG_{i,t} \quad (2b)$$

Yukarıdaki Modellerde PD, DD, KG, DKG, DNK ve 4Büyük sırasıyla piyasa değerini, defter değerini, kapsamlı geliri, diğer kapsamlı geliri, dönem net kârını ve denetçi firma kukla değişkenini göstermekte olup, i ve t firmayı ve yılı ifade etmektedir. Piyasa değeri olarak finansal yıl kapanışından 3 ay sonraki ay kapanışına ilişkin piyasa değeri kullanılmaktadır. Ayrıca, mevcut literatürce farklı piyasa değerlerinin analizlere dahil edilmesinin ek analiz testi olarak kullanılan bir yaklaşım olmasından⁶⁹ hareketle finansal yıl kapanışından 4 ay sonraki ay kapanışına ilişkin piyasa değeri kullanılarak analizler yinelenmektedir. 4Büyük, denetçi firmanın *Deloitte*, *PwC*, *KPMG* veya *EY* olması durumunda 1 ve diğer durumlarda 0 olan kukla değişkenidir. Ölçek etkisi sorunu ve çalıntı bilgi etkisi sorunu, Fiyat Modeline yönelik en büyük eleştirilerden olup⁷⁰ bu sorunların çözümü, denklemin her iki

⁶⁸ Ohlson, J.A. (1995) "Earnings, book values, and dividends in equity valuation", *Contemporary Accounting Research*, Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 661–687.

⁶⁹ Ertuğrul, M. (2019a) "A review of the literature on IFRS adoption from the perspective of the value relevance", ed. Dinçer, H., Yüksel S., *Handbook of Research on Global Issues in Financial Communication and Investment Decision Making*, s. 382, IGI Global.

⁷⁰ Ertuğrul (2019a), ss. 371-372.

tarafının da ortak bir kalem ile bölünmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple Modellerde yer alan 4Büyük kukla değişkeni hariç bütün değişkenler, hisse senedi sayısına bölünerek analizlere dahil edilmektedir. Ayrıca, uç gözlemlerin analiz sonuçları üzerindeki muhtemel etkilerinin elimine edilmesi için, 4Büyük kukla değişkeni hariç bütün değişkenler en üst ve en alt yüzde birlik dilimlerde bastırılmaktadır.

Analizlere değişkenlerin çarpan olarak tekrar dahil edilmesinin neden olabileceği çoklu doğrusallık sorununa karşı bütün Modeller, Varyans Genişlik Faktörü (VGF) analizine tabi tutulmuştur. VGF analizlerine dair bütün değerlerin kritik eşik olan 10'dan küçük olması, analiz sonuçlarının çoklu doğrusallık sorunundan istatistiki olarak anlamlı bir şekilde etkilenmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, doğru değer ilişkisi çıkarımlarının yapılabilmesi için doğru analiz yönteminin seçilmesi gerektiğinden^{71,72} hareketle her Model için Hausman Testi uygulanmıştır. Hausman Testine ilişkin bütün sonuçlar, firma seviyesindeki içsellik sorununun varlığına işaret ederek sabit etkiler yönteminin uygulanmasına yönelik bulgular sunmaktadır. İçsellik sorununun yıl seviyesinde de kontrolü her Modele yılları temsil eden kuklalar eklenmesi ile sağlanmaktadır.⁷³ Analizlerde Driscoll-Kraay standart hataları kullanıldığının altı çizilmektedir.

4. ANALİZ SONUÇLARI

Betimleyici istatistikler Tablo 1'in ilk Panelinde sunulmaktadır. Defter değerine ilişkin hem medyan hem de ortalama değerlerin piyasa değerlerine ilişkin ilgili istatistiklerden küçük olması hisse senetlerinin ortalama olarak primli işlem gördüklerine işaret etmektedir. Diğer kapsamlı gelire ilişkin medyan değer pozitif ve oldukça küçük bir değer olduğu görülmektedir. Raporlanmayan istatistiklerimiz, örneklemin yaklaşık olarak yarısının (1039 firma-yıl gözlemi) pozitif diğer kapsamlı

⁷¹ Ertuğrul, M., Demir, V. (2018) "How Does Unobserved Heterogeneity Affect Value Relevance?" *Australian Accounting Review*, Cilt: 28, Sayı: 2, s. 288.

⁷² Onali, E., Ginesti, G., Vasilakis, C. (2017) "How should we estimate value-relevance models? Insights from European data", *British Accounting Review*, Cilt: 49, Sayı: 5, s. 460.

⁷³ Bu yıl kuklaları tabloların özet olabilmesi açısından sonuçlarda raporlanmamaktadır.

gelir kalemi raporladıklarını ortaya koymaktadır. Öte yandan, kapsamlı gelire ilişkin hem medyan hem de ortalama değerlerin dönem net kârından büyük olduğunun altı çizilmelidir. Raporlanmayan istatistiklerimiz, örneklemin yaklaşık olarak %27'lik bir kısmının (575 firma-yıl gözlemi) dönem net zararı raporladıklarını göstermektedir.

Tablo 1. Betimleyici istatistikler ve Korelasyon Matrisi

PANEL A							
	#	ORT	MED	STSP	MİN	MAKS	
PD3	2,059	16.870	3.340	53.020	0.250	412.600	
PD4	2,059	16.360	3.560	48.000	0.258	350.000	
DD	2,059	5.892	2.032	13.890	0.087	112.200	
DNK	2,059	0.697	0.142	2.388	- 2.394	18.000	
DKG	2,059	0.208	0.000	0.715	- 1.314	4.441	
KG	2,059	0.993	0.216	3.028	- 1.999	23.740	
4Büyük	2,059	0.485	-	0.500	-	1.000	
PANEL B							
	PD3	PD4	DD	DNK	DKG	KG	4Büyük
PD3/4	1	1					
DD	0.8309*	0.8315*	1				
DNK	0.7166*	0.7293*	0.7522*	1			
DKG	-0.0304	-0.0280	0.1229*	-0.0675*	1		
KG	0.7112*	0.7158*	0.8117*	0.9240*	0.2210*	1	
4Büyük	0.1346*	0.1436*	0.1599*	0.1437*	0.1419*	0.1672*	1

Açıklama: Panel A'da betimleyici istatistikler ve Panel B'de korelasyon matrisi yer almaktadır. PD3 ve PD4, finansal yıl kapanışından 3 ve 4 ay sonraki ay kapanışına ilişkin piyasa değerlerini göstermektedir. Korelasyon matrisinde yer alan PD3/4 ifadesi, PD3 (PD4) sütunu için PD3 (PD4) olarak okunmalıdır. DD, DNK, DKG, KG ve 4Büyük değişkenleri defter değerini, kapsamlı geliri, diğer kapsamlı geliri, dönem net kârını ve denetçi firmanın dört büyüklerden birisi olması durumunda 1 değerini alan kukla değişkeni ifade etmektedir. Kukla değişken hariç bütün değişkenler, hisse senedi sayısına bölünerek elde edilmektedir. #, MED, STSP, MİN, MAKS ve * sırasıyla toplam gözlem sayısını, ortalamayı, medyanı, standart sapmayı, minimumu, maksimumu ve * %5 istatistiki anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Korelasyon matrisi ise Tablo 1'in ikinci Panelinde sunulmaktadır. Diğer kapsamlı gelir hariç bütün kalemlerin istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir şekilde piyasa değeri ile korele oldukları anlaşılmaktadır. Diğer kapsamlı gelir ile piyasa değeri arasındaki korelasyon katsayısı hem istatistiki olarak anlamsız hem de belirgin bir şekilde küçük bir değerdir. 4Büyük kuklası ile piyasa değeri ve bütün finansal tablo kalemleri arasındaki korelasyon katsayılarının istatistiki olarak anlamlı ve pozitif

olduklarının altı çizilmelidir. Piyasa değerlerine ilişkin raporlanan korelasyon katsayılarının oldukça büyük değerler olması her ne kadar çoklu doğrusallık sorununun potansiyel varlığı olarak yorumlanabilir. Ancak, bir önceki bölümde de tartışıldığı üzere yapılan bütün VGF analizleri neticesinde elde edilen hem ortalama hem de bireysel VGF değerlerinin kritik eşik olan 10'dan küçük olmaları, bu sorunun istatistiki olarak anlamlı bir şekilde regresyon sonuçlarını etkilemediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 2'nin Panel A (B) kısmında bağımlı değişkeni Mart (Nisan) sonu kapanışı piyasa değeri olan regresyonlara ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Defter değerine ilişkin her iki Paneldeki regresyon katsayılarının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlanması, defter değerinin güçlü ve pozitif yönlü değer ilişkisini ortaya koymaktadır. Ertuğrul⁷⁴ tarafından da belirtildiği üzere bu bulgunun UFRS dönemi için Borsa İstanbul örneklemleri değer ilişkisi çalışmalarıyla örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Panel A'nın ilk iki sütununda birinci hipotezimiz test edilmektedir. İlk sütunda kapsamlı gelire ilişkin regresyon katsayısının istatistiki olarak %10 seviyesinde dahi anlamlı olarak raporlanmaması bu kalemin değer ilişkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu kalem, ikinci sütunda her ne kadar istatistiki olarak anlamlı raporlanmasa da bu kaleme ilişkin çarpanın katsayısı istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitifdir. Diğer bir deyişle, dört büyük denetim firması tarafından denetlenen kapsamlı gelirin pozitif yönlü bir değer ilişkisi bulunmaktadır. Bu sonuç, birinci hipotezimizi teyit ederek dört büyük denetim firması tarafından gerçekleştirilen denetimin kapsamlı gelirin piyasa değerini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde artırdığını göstermektedir.

⁷⁴ Ertuğrul, M. (2021) "How does leverage affect the value relevance? Evidence from Turkey", *Spanish Journal of Finance and Accounting / Revista Española de Financiación y Contabilidad*, Cilt: 50, Sayı: 2, s. 261.

Tablo 2. Analiz sonuçları

	PANEL A				PANEL B			
DD	3.0640***	3.1128***	3.1200***	3.1542***	2.6639***	2.6934***	2.7081***	2.7399***
	(0.4207)	(0.4477)	(0.4554)	(0.4815)	(0.3694)	(0.3840)	(0.4069)	(0.4315)
KG	0.8546	-0.9750			1.0750	-0.0483		
	(0.8528)	(0.9192)			(0.7756)	(0.7332)		
4Büyük		0.4004		4.2049		1.1120		3.8567*
		(1.0694)		(2.2354)		(1.2113)		(2.0246)
KG x 4Büyük		2.5044***				1.5339***		
		(0.4654)				(0.3769)		
DNK			1.6621	1.5898			2.0718**	2.0049**
			(0.9264)	(0.9034)			(0.8270)	(0.8024)
DKG			-4.9123**	-2.7650***			-4.4235**	-2.3796***
			(2.0714)	(0.7060)			(1.3668)	(0.5975)
DKG x 4Büyük				-3.3461				-3.1435
				(3.3290)				(2.7267)
Sabit	-3.4908***	-3.9766*	-3.4994**	-5.6157**	-1.8929	-2.6143	-1.9559	-3.8998
	(1.6145)	(1.9339)	(1.6644)	(2.5234)	(1.4423)	(1.7589)	(1.5045)	(2.2829)
Gözlem Sayısı	2059	2059	2059	2059	2059	2059	2059	2059
R²	0.4135	0.4208	0.4261	0.4276	0.4249	0.4287	0.442	0.4436

Açıklama: Panel A'da (B'de), bağımlı değişkeni finansal yıl kapanışından 3 (4) ay sonraki ay kapanışına ilişkin piyasa değeri olan regresyonlara dair sonuçlar sunulmaktadır. DD, DNK, DKG, KG ve 4Büyük değişkenleri defter değerini, kapsamlı geliri, diğer kapsamlı geliri, dönem net kârını ve denetçi firmanın dört büyüklerden birisi olması durumunda 1 değerini alan kukla değişkeni ifade etmektedir. Kukla değişken hariç bütün değişkenler, hisse senedi sayısına bölünerek elde edilmektedir. Analizlerde hem firma hem de yıl sabit etkiler kontrol edilmektedir. Parantezler içinde Driscoll-Kraay standart hataları sunulmaktadır. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1.

Panel A'nın son iki sütununda ise ikinci hipotezimiz test edilmektedir. Bu iki sütunda yer alan dönem net kârına ilişkin regresyon katsayıları %10 anlamlılık seviyesine her ne kadar yakın olsalar da istatistiki olarak anlamlı değillerdir. Diğer kapsamlı gelire ilişkin raporlanan her iki regresyon katsayısı da istatistiki olarak anlamlı bir şekilde negatiftir. Bu sonuç, diğer kapsamlı gelirin piyasa değerini azaltıcı bir rol oynadığını ortaya koymakta olup, Acar ve Karacaer⁷⁵, Harasheh vd.⁷⁶ ve Primavera ve Hidayat⁷⁷ ile paralellik göstermektedir. Öte yandan, diğer kapsamlı gelire ilişkin çarpanın katsayısının istatistiki olarak anlamlı bir seviyede raporlanmaması, dört büyük denetim firmasının yapılan denetimin diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisini etkilemediğini göstererek ikinci hipotezimizi doğrulamamaktadır. Bu sonuç, Primavera ve Hidayat⁷⁸ ile benzerlik gösterse de Lee ve Park⁷⁹ tarafından sunulan bulgular ile örtüşmemektedir. Bu örtüşmemenin olası sebepleri, Lee ve Park'ın⁸⁰ SFAS 130 bazlı raporlanan diğer kapsamlı geliri incelemesi, örneklemin dört büyük denetim firması tarafından denetlenen gözlemlerce domine edilmesi ya da analiz konusu dönem olabilir.

Panel B'de raporlanan sonuçlar, Panel A'da raporlanan sonuçları neredeyse birebir doğrular mahiyettedir. Panel B'nin ikinci sütununda kapsamlı gelire ilişkin çarpanın istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olması, bu kalemin değerleme etkinliğinin dört büyük denetim firması tarafından gerçekleştirilen denetime duyarlı olduğunu göstermekte ve ilk hipotezimizi teyit etmektedir. Ayrıca, Panel B'nin dördüncü sütununda diğer kapsamlı gelire ilişkin çarpanın katsayısının istatistiki olarak %10 seviyesinde dahi anlamlı olarak raporlanmaması bu kalemin değer ilişkisinin dört büyük denetim firması denetiminden etkilenmediğini göstermektedir. Panel B'de dönem net kârına ilişkin regresyon katsayılarının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde pozitif olarak raporlandığının ve bu bulgunun mevcut literatürle örtüşmekte olduğunun altı çizilmelidir.

⁷⁵ Acar, Karacaer, s. 106.

⁷⁶ Harasheh, Doni, Franceschelli, Amaduzzi, s. 3842.

⁷⁷ Primavera, Hidayat, s. 150.

⁷⁸ Primavera, Hidayat, s. 150.

⁷⁹ Lee, Park, s. 225.

⁸⁰ Lee, Park, s. 222.

5. SONUÇ

Finansal performans ölçümüne yönelik farklı yaklaşımlar, farklı kâr ölçütlerini beraberinde getirmektedir. Temiz Özkaynak Değişimi Yaklaşımı bazlı finansal performans raporlaması, mevcut standartlar dahilinde hayata geçirilmiş olup 10 yılı aşkın bir süredir uygulanagelmektedir. Görece yeni bir finansal raporlama konsepti olan bu yaklaşım dahilinde diğer kapsamlı gelir/gider, dönem kârı/zararına eklenerek kapsamlı gelir elde edilmektedir. Dönem kârına/zararına ek olarak gelen adı geçen diğer iki kazanç kaleminin kalitesi, finansal raporlama kalitesinin bir bileşeni olacağı ve finansal tablo kullanıcılarınca faydalanılacağı için yüksek önem taşımaktadır.

Denetim kalitesinin finansal raporlama kalitesini artırdığından⁸¹ hareketle, çalışmamızda, 2013 ve 2021 yılları arasında Borsa İstanbul'a kote firmalardan oluşan bir örneklem ile dört büyük denetim firmasınınca gerçekleştirilen denetimin kapsamlı gelirin değer ilişkisi ve diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Sonuçlarımız, dört büyük denetim firması tarafından gerçekleştirilen denetimin kapsamlı gelirin değer ilişkisini artırdığını, fakat diğer kapsamlı gelirin değer ilişkisi üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir. İlk sonucumuz büyük denetim firmalarının yüksek kaliteli denetim gerçekleştirdikleri⁸² argümanını desteklese de ikinci sonucumuz bu argümanı teyit etmeyerek aynı düzenlemelere tabi olan denetim firmalarının makul bir bağımsız denetim kalitesi sunduğuna yönelik bir zemin teşkil etmektedir. Ayrıca ikinci sonucumuz, piyasa oyuncularının bakış açısından, diğer kapsamlı gelirdeki unsurların sübjektifliğinden kaynaklı çekincelerin büyük denetim firmalarınca gerçekleştirilen denetimin kalitesinden daha ağır basması olarak da yorumlanabilir.

Sonuçlarımız, kurumlar için öngörüler sunmaktadır. Diğer kapsamlı geliri içeren bir toplam olan kapsamlı gelirin değer ilişkisinin bulunmaması ve diğer kapsamlı gelirin piyasa değerini azaltıcı bir etkisinin bulunması, bu görece yeni finansal raporlama görüşünün değerlendirme etkinliğinin bulunmadığına işaret etmektedir. Standart yapıcı

⁸¹ DeFond, Zhang, s. 276.

⁸² DeAngelo, s. 184.

kurumlar, bu kalemlerin değerlendirme etkinliklerini artırıcı şekilde mevcut standartları güncelleyebilir ya da yeni standartlar düzenleyebilir. Ayrıca, her ne kadar ikinci sonucumuz bu yönde olmasa da ilk sonucumuz, ilgili otoritelerin denetim firmalarına yönelik düzenlemeleri sıkılaştırarak denetim kalitesinin homojenliğini artırabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca sonuçlarımız, hisse senedi yatırımcıları için de öngörüler sunarak yalnızca diğer kapsamlı gelir ve kapsamlı gelirin göz önünde tutularak yatırım kararları verilmemesi gerektiğini göstermektedir. Son olarak sonuçlarımız, gelecek araştırmalar için de ışık tutmaktadır. Gelecek çalışmalar, denetim kalitesinin diğer kapsamlı gelirin kalemlerinin değer ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyebilir veya farklı finansal raporlama kalitesi ölçütleri ile konuyu ele alabilir. Ayrıca gelecek çalışmalar, denetim kalitesini dört büyük denetim firması tarafından denetlenme harici perspektiflerden de ele alarak konuya ışık tutabilir.

KAYNAKÇA

Acar, M., Karacaer, S. (2017) “Comparing the Usefulness of net income versus comprehensive income in terms of firm performance: Borsa Istanbul case”, *International Review of Economics and Management*, Cilt: 5, Sayı: 4, ss. 97–118.

Biddle, G.C., Choi, J.H. (2006) “Is comprehensive income useful?”, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 1–32.

Çalışkan, A. (2019) “Kapsamlı gelir raporlamasının değer ilişkisi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul)

Chambers, D., Linsmeier, T.J., Shakespeare, C., Sougiannis, T. (2007) “An evaluation of SFAS No. 130 comprehensive income disclosures”, *Review of Accounting Studies*, Cilt:12, ss. 557–593.

DeAngelo, L.E. (1981) “Auditor size and audit quality”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 3, ss. 183–199.

DeFond, M., Zhang, J. (2014) “A review of archival auditing research”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 58, Sayı: 2–3, ss. 275–326.

Demir, V., Bahadır, O., Oncel, A.G. (2013) “What is the best measure of financial performance? Comprehensive income versus net income: Evidence from

Turkey”, *İktisat, İşletme ve Finans*, Cilt: 28, ss. 73–96.

Devalle, A., Magarini, R. (2012) “Assessing the value relevance of total comprehensive income under IFRS: An empirical evidence from European stock exchanges”, *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 43–68.

Entwistle, G.M., Feltham, G.D., Mbagwu, C. (2010) “The value relevance of alternative earnings measures: A comparison of pro forma, GAAP, and I/B/E/S earnings”, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Cilt: 25, Sayı: 2, ss. 261–288.

Ertuğrul, M. (2019a) “A review of the literature on IFRS adoption from the perspective of the value relevance”, ed. Dinçer, H., Yüksel S., *Handbook of Research on Global Issues in Financial Communication and Investment Decision Making*, ss. 367-394, IGI Global.

Ertuğrul, M. (2019b) “Kapsamlı gelirin değer ilişkisine yönelik uluslararası literatür taraması”, *Mali Çözüm*, Cilt: 155, ss. 55–80.

Ertuğrul, M. (2020) “Is other comprehensive income a form of real income? Evidence from the value relevance analysis”, *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences*, Cilt: 10, Sayı: 1, ss. 151–172.

Ertuğrul, M. (2021) “How does leverage affect the value relevance? Evidence from Turkey”, *Spanish Journal of Finance and Accounting / Revista Española de Financiación y Contabilidad*, Cilt: 50, Sayı: 2, ss. 246–267.

Ertuğrul, M., Demir, V. (2018) “How Does Unobserved Heterogeneity Affect Value Relevance?” *Australian Accounting Review*, Cilt: 28, Sayı: 2, ss. 288–301.

Francis, J.R. (2011) “A framework for understanding and researching audit quality”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 30, Sayı: 2, ss. 125–152.

Francis, J.R., Wang, D. (2008) “The joint effect of investor protection and big 4 audits on earnings quality around the world”. *Contemporary Accounting Research*, Cilt: 25, Sayı: 1, ss. 157–191.

Francis, J., Schipper, K. (1999) “Have financial statements lost their relevance?”, *Journal of Accounting Research*, Cilt: 37, Sayı: 2, ss. 319–352.

Goncharov, I., Hodgson, A. (2011) “Measuring and reporting income in Europe”, *Journal of International Accounting Research*, Cilt: 10, Sayı: 1, ss. 27–59.

Gujarati, D. (1970a) “Use of dummy variables in testing for equality between sets of coefficients in linear regressions: A generalization”, *American Statistician*, Cilt: 24, Sayı: 5, ss. 18–22.

Gujarati, D. (1970b) “Use of dummy variables in testing for equality between sets of coefficients in two linear regressions: A note”, *American Statistician*, Cilt: 24, Sayı: 1, ss. 50–52.

Harasheh, M., Doni, F., Franceschelli, M.V., Amaduzzi, A. (2021) “The value relevance of other comprehensive income: Extensive evidence from Europe”, *International Journal of Finance and Economics*, Cilt: 26, Sayı: 3, ss. 3835–3851.

Kanagaretnam, K., Mathieu, R., Shehata, M. (2009) “Usefulness of comprehensive income reporting in Canada”, *Journal of Accounting and Public Policy*, Cilt: 28, Sayı: 4, ss. 349–365.

Khan, S., Bradbury, M.E., Courtenay, S. (2018) “Value relevance of comprehensive income”, *Australian Accounting Review*, Cilt: 28, Sayı: 2, ss. 279–287.

Knechel, W.R., Naiker, V., Gail, P. (2007) “Does auditor industry specialization matter? Evidence from market reaction to auditor switches”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Cilt: 26, Sayı: 1, ss. 19–45.

Köse, Y., Gürkan, S. (2014) “Diğer kapsamlı gelir ile işletmenin piyasa değeri arasındaki ilişki: Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlerde bir araştırma”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, ss. 21–44.

Landsman, W.R., Miller, B.L., Peasnell, K., Yeh, S. (2011) “Do investors understand really dirty surplus?”, *Accounting Review*, Cilt: 86, Sayı: 1, ss. 237–258.

Lawrence, A., Minutti-Meza, M., Zhang, P. (2011) “Can big 4 versus non-big 4 differences in audit-quality proxies be attributed to client characteristics?”, *Accounting Review*, Cilt: 86, Sayı: 1, ss. 259–286.

Lee, C., Park, M.S. (2013) “Subjectivity in fair-value estimates, audit quality, and informativeness of other comprehensive income”, *Advances in Accounting*, Cilt: 29, Sayı: 2, ss. 218–231.

Louis, H. (2005) “Acquirers’ abnormal returns and the non-big 4 auditor clientele effect”, *Journal of Accounting and Economics*, Cilt: 40, Sayı: 1–3, ss. 75–99.

Mechelli, A., Cimini, R. (2014) “Is comprehensive income value relevant and does location matter? A European study”, *Accounting in Europe*, Cilt: 11, Sayı: 1, ss. 59–87.

Menon, K., Williams, D.D. (1991) “Auditor credibility and initial public offerings”, *The Accounting Review*, Cilt: 66, Sayı: 2, ss. 313–332.

O’Hanlon, J.F., Pope, P.F. (1999) “The value-relevance of UK dirty surplus accounting flows”, *British Accounting Review*, Cilt: 31, 459–482.

Ohlson, J.A. (1995) “Earnings, book values, and dividends in equity valuation”, *Contemporary Accounting Research*, Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 661–687.

Onali, E., Ginesti, G., Vasilakis, C. (2017) “How should we estimate value-relevance models? Insights from European data”, *British Accounting Review*, Cilt: 49, Sayı: 5, ss. 460–473.

Palmrose, Z.V. (1988) “An analysis of auditor litigation and audit service quality”, *The Accounting Review*, Cilt: 63, Sayı: 1, ss. 55–73.

Park, H. (2018) “Market Reaction to Other Comprehensive Income”, *Sustainability*, Cilt: 10, Sayı: 6, ss. 1–13.

Primavera, L., Hidayat, T. (2015) “The effects of audit quality on the value relevance of other comprehensive incomes”, *Journal of Economics, Business & Accountancy Ventura*, Cilt: 18, Sayı: 1, ss. 145–154.

Ulusan, H. (2013) “Kapsamlı kâr (zarar): Raporlama yöntemi tercihleri ve finansal performansın raporlanmasına etkisi üzerine bir araştırma”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, ss. 45–72.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu “*Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS 1)*” paragraf 7.
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf (30.10.2021)

Veltri, S., Ferraro, O. (2018) “Does other comprehensive income matter in credit-oriented systems? Analyzing the Italian context”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Cilt: 30, ss. 18–31.

Wang, Y., Buijink, W., Eken, R. (2006) “The value relevance of dirty surplus accounting flows in the Netherlands”, *International Journal of Accounting*, Cilt: 41, Sayı:4, ss. 387–405.

Yousefinejad, M., Ahmad, A., Embong, Z. (2017) “Value relevance of other comprehensive income and its available-for-sale financial instruments (AFS) and revaluation surplus of property, plant and equipment (REV) components”, *Asian Journal of Accounting and Governance*, Cilt: 8, ss. 133–143.

**DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞININ FİNANSAL TABLO
KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ-TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ**

Dr. Ozan Gülhan, Dr. Melike Aktaş Bozkurt, Serhan Karaarslan

DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞININ FİNANSAL TABLO KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ-TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ^a

Dr. Ozan Gülhan^b

Dr. Melike Aktaş Bozkurt^c

Serhan Karaarslan^d

ÖZ

Finansal tabloların güvenilirliği, yatırımcıların doğru bilgilendirilmesi ve etkin bir piyasanın oluşturulması için gerekli en önemli hususlardan biridir. Etkin ve kaliteli bir bağımsız denetim finansal tabloların kalitesini arttırarak doğru ve güvenilir finansal bilgilerin kullanıcılarla paylaşılmasını sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türk Bankacılık Sektöründe bağımsız denetimin finansal tabloların kalitesine olan etkisinin ölçülmesidir. Çalışmada 2013-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren ve aktif toplamı itibariyle Türk Bankacılık Sektörünün 2020 yılsonu itibariyle %93’ünü temsil eden 32 mevduat bankasının verileri kullanılmıştır. Finansal tabloların kalitesinin ölçülmesi amacıyla 8 değişkenli Beneish M skor modeli kullanılmış, bulunan skorun üzerinde denetim ücretleri ve denetçi bağımsızlığının etkisi test edilmiştir. Model sonuçları, bağımsız denetim ücretinin görece düşük olmasının bağımsız denetim kalitesini azalttığı ve dolayısı ile finansal tablolarda kâr yönetimi manipülasyonunu artırdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Finansal Tablo Kalitesi, Denetim Kalitesi, Bankacılık, Finansal Tablo Manipülasyonu.

JEL Sınıflandırması: M41, M42, M49, G21.

^a Makalenin gönderim tarihi: 31.10.2021; iThenticate benzerlik oranı %4.

^b *Ostim Teknik Üniversitesi, Dr. Öğretim Üyesi, ozan.gulhan@ostimteknik.edu.tr, Araştırma, ORCID ID: 0000-0002-11506-3982.*

^c *Ostim Teknik Üniversitesi, Dr. Öğretim Üyesi, SMMM, melike.aktasbozkurt@ostimteknik.edu.tr, Araştırma, ORCID ID:0000-0001-5207-0615.*

^d *Bilim Uzmanı, SMMM, serhankaraarslan@gmail.com, Araştırma, ORCID ID: 0000-0002-5020-6918.*
Atıf (Citation): Gülhan, O., Aktaş Bozkurt, M., Karaarslan, S. (2022).

THE EFFECT OF AUDITOR INDEPENDENCE ON FINANCIAL STATEMENT QUALITY- TURKISH BANKING SECTOR CASE

ABSTRACT

The reliability of the financial statements is one of the prominent issues for the investors to be fully informed and the creation of an efficient market. An effective and high-quality audit increases the quality of financial statements and ensures that accurate and reliable financial information is shared with stakeholders. The aim of this study is to measure the effect of audit on the quality of financial statements in the Turkish Banking Sector. In the study, data of 32 deposit banks operating in Turkey between 2013-2020 and representing 93% of the total assets in Turkish Banking Sector as of 2020-year end were used. In order to measure the quality of the financial statements, the 8-variable Beneish model was used, and the effect of audit fees and auditor independence on the Beneish M score was tested. The model results show that as an indicator of auditor independence the audit fees have a statistically significant effect on the quality of the financial statements.

Keywords: Independent Audit, Financial Statement Quality, Audit Quality, Banking, Financial Statement Manipulation

JEL Classification: M41, M42, M49, G21

1. GİRİŞ

Yaşanan küresel krizler ve şirket başarısızları finansal tabloların kalitesinin piyasa oyuncuları açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Finansal tablo denetimi firma yönetimlerinin dönem içerisindeki işlemlerinin doğruluğuna ilişkin finansal tablo kullanıcılarına makul bir güvence sağlaması nedeniyle piyasa açısından önemli bir izleme aracıdır.

Doğru ve güvenilir muhasebeleştirme üzerinden ortaya çıkan finansal tablolar, başta finansal olmak üzere ekonomik tüm kararlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kamuyu bilgilendirmenin temel amacı, kurumsal yönetim düzenlemeleri ile yatırımcıların tam olarak ve kalitesi yüksek finansal raporlarla bilgilendirilmesi ve

böylece piyasada şeffaflığın sağlanmasıdır. Özellikle son dönemde yaşanan muhasebe skandalları finansal tabloların güvenilirliği ve kalitesi açısından birçok soru işaretini ortaya çıkartmıştır. Bu çerçevede yaşanan kötü tecrübeler sonrası finansal tablo kalitesinin ve denetimin etkinliğinin artırılması amacıyla daha iyi kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde farklı uygulamalara gidildiği görülmektedir. Ancak özellikle finansal tablolara ilişkin yapılan yolsuzluk ve manipülasyonlarla birlikte değerlendirildiğinde bunlarla mücadelede kurumsal yönetimin ötesine bakmak gereği ortaya çıkmıştır. Bu amaç doğrultusunda özellikle bağımsız denetimin bu tür hilelerin önlenmesinde oynadığı hayati rol dikkat çekmektedir. Bu nedenle finansal tabloların kalitesinin arttırılmasına yönelik olarak en önemli araçlardan biri bağımsız denetimdir.

Bu kapsamda, çalışmanın ikinci bölümünde bugüne kadar konuya ilişkin literatürde yapılmış çalışmalara yer verilmiş daha sonra çalışmanın metodolojisi açıklanarak, üçüncü bölümde modellere sonuçlarına ilişkin bulgular sunulmuş, son bölümde ise sonuç ve değerlendirmelere değinilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bir piyasanın etkin olduğundan söz edilebilmesi için fiyatı belirlenecek olan payların temsil ettiği işletme hakkındaki bilgilerin tam ve doğru bir şekilde yansıtılması gerekmektedir. Etkin bir piyasada kararlara etki edebilecek tüm bilgiler kullanıcılar tarafından bilinmektedir.¹ Piyasa katılımcıları için ilgi konusu şirkete ilişkin en önemli bilgilerin arasında finansal bilgilerin olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de (Kavramsal Çerçeve) de bu konunun öneminin altı çizilmektedir. Kavramsal Çerçeve’de açıklandığı üzere finansal tabloların kullanıcılara kaliteli bir biçimde bildirilmesi, finansal bilgilerin ihtiyaca uygun hale getirilmesini ve gerçeğe uygun sunulmasını sağlamaktadır.²

¹ Malkiel, B. G. (1989). Efficient Market Hypothesis. *Finance* (ss. 127-134). Palgrave Macmillan, London, s. 127.

² Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”,
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%2

Kavramsal çerçevede ayrıca faydalı finansal bilginin temel ve destekleyici özelliklerine de yer verilmektedir. Temel niteliksel özellikler; ihtiyaca uygunluk ile gerçeğe uygun sunum ve destekleyici niteliksel özellikler ise karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik olarak sayılmaktadır.

Mevcut literatüre bakıldığında ölçüm ve uygulamaya koyma konusunda bazı güçlükler bulunduğu görülmektedir. İlk sorun açıklanan bilginin kalitesini belirleyecek unsurun tespit edilmesidir. Ayrıca, açıklama kalitesinin ölçülmesinde kullanılan çerçevelerin duruma bağlı olabilecektir. Son olarak bilgi kalitesinin ölçülmesi için bir uygulama geliştirilirse bile, bilgi kısıtı, aşırı yargı gerektirme veya maliyet nedeniyle ampirik bir uygulama ile açıklanabilmesi mümkün görünmemektedir.³

Bunun dışında finansal tablo kalitesi ölçerken kullanılacak ölçüt finansal bilgi kullanıcısına göre değiştiğini de göz önünde bulundurmak gereklidir. Bu nedenle birçok araştırmacı finansal tablo kalitesini, kâr yönetimi, düzeltme beyanı ve zamanında bildirim gibi yollardan dolayı olarak ölçmeyi tercih etmiştir.⁴

Karşılaşılabilecek güçlüklerle rağmen mevcut literatürde finansal tabloların kalitesinin ölçülmesi için geliştirilen yöntemlere ve bu yöntemleri kullanan bazı yazarlara ilişkin tablo aşağıdaki gibidir.

[0%C3%87er%C3%A7eve%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](#), Paragraf 7.2 (30 Ağustos 2020)

³ Botosan, C. (2004). Discussion of a framework for the analysis of risk communication. The International Journal of Accounting, 39, s. 291-292.

⁴ Beest, F. V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. NICE Working Paper, 09 (108), s.3.

Tablo-1 Mevcut Literatürde Finansal Tabloların Kalitesinin Ölçülmesinde Kullanılan Yöntemler

	Tahakkuk Modelleri	Değer Uygunluğu Yaklaşımı	Faaliyet Raporundaki Belirli Unsurlar	Niteliksel Özellikler
Yöntem	Kârlılık kalitesinin unsuru olarak kâr yönetimi seviyesi ölçülür.	Finansal bilgilerin güvenilirlik ve ihtiyaca uygunluğunu ölçmek için hisse senedi getirileri ve kârlılık arasındaki ilişkiyi inceler.	Faaliyet raporlarındaki belirli unsurların gözden geçirilmesi ile ölçülür.	Niteliksel özellikleri uygulamaya koyarak finansal raporlama bilgisinin karar almaya yönelik elverişliliğini inceler.
Avantajlar	Veri toplama süreci kıyasen daha kolaydır.	Ölçüm diğer yöntemlere kıyasen daha kolaydır. Kârlılık rakamlarının ekonomik değeri ile ilgili bakış açısı sunar.	Finansal raporlama kalitesine odaklanır. Finansal raporlama kalitesinin dolaysız yoldan ölçer.	Finansal raporlama kalitesine odaklanır. Finansal raporlama kalitesinin dolaysız yoldan ölçer.
Dezavantajlar	Kârlılık kalitesine odaklanır. Finansal raporlama kalitesinin dolaylı yoldan ölçer. İhtiyari tahakkukların tahmini zordur.	Kârlılık kalitesine odaklanır. Finansal raporlama kalitesinin dolaylı yoldan ölçer. Güvenilirlik ve ihtiyaca uygunluk arasındaki dengeye ilişkin öngörü içermez.	Sadece seçilmiş unsurlara odaklanır. Ölçüm zordur.	Genellikle uygulamaya koymada yaşanan güçlükler nedeniyle ölçüm zorlukları mevcuttur.
Yazarlar	Jones, 1991; Healy ve Wahlen, 1999; Dechow vd., 1995.	Barth vd., 2001; Choi vd., 1997; Nelson, 2003; Nichols ve Wahlen, 2004.	Hirst vd., 2004; Beretta ve Bozzolan, 2004; Cohen vd., 2004.	Schipper ve Vincent, 2003; Van der Meulen vd., 2007; Barth vd., 2006, Ahmed, 2020.

Kaynak: Beest, F. V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. NICE Working Paper, 09 (108), s.27.

Finansal raporlamanın kalitesinin ölçülmesinde kullanılan yaklaşımlardan ilki kârlılık yönetimini kullanarak kârın tespit edilmesidir. Bu yöntemde toplam tahakkuklar içindeki ihtiyari tahakkukların payı kullanılarak kârlılık yönetimi ölçülmeye çalışılmaktadır. Böylece finansal tablo manipülasyonunun daha büyük bir bölümü tespit edilebilmektedir. Toplam tahakkuklar, nakit olmayan işletme sermayesinden, ödenecek vergi ve toplam amortisman giderleri düşüldükten sonra bulunan değişiklikler olarak hesaplanmaktadır. İşletme yönetiminin denetim dönemlerinde kârlılığı azaltıcı yönde kâr yönetimine başvurduğu belirtilmektedir.⁵

⁵ Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. Journal of Accounting Research, 29: s. 223.

Ancak, kâr yönetimini tespit eden araçlar için, finansal tablo kalitesinin önemi yerine, kâr kalitesi öne çıkardığı eleştirisi yapılmaktadır. Finansal tablo kalitesi, kâr kalitesinden daha geniş bir kapsama sahiptir. Yalnızca finansal bilgi değil, ayrıca açıklamalar ve finansal olmayan bilgiler gibi karar almaya yardımcı öğeler de finansal tablo kalitesini belirleyen unsurlardandır.⁶

Bir diğer ölçüm yöntemi olarak ise değer uygunluğu yaklaşımından bahsedilebilir. Bu yaklaşıma göre bir muhasebe değerinin sermaye piyasaları ile tahmin edilebilir bir ilgisinin olması durumunda değer uygunluğundan söz edilmektedir. Ayrıca ihtiyatlı muhasebe uygulamalarının tespiti için de değer uygunluğu yaklaşımı kullanılmaktadır.⁷

Bazı yazarlar ise finansal tablolar ve bunlara bağlı dipnotların analizine dayanarak, içerik bazlı çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda faaliyet raporlarının tamamının ele alınmadığı görülmektedir. Gerçeğe uygun değer muhasebesi uygulaması, bağımsız denetim raporu, risk ve iç kontrol sistemine ilişkin açıklamalar ve kurumsal yönetim mekanizmaları ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır.⁸

Faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri temel ve destekleyici olarak çeşitlendirilmiş olup, ihtiyaca uygunluk ile gerçeğe uygun sunum temel niteliksel özellik ve karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ile anlaşılabilirlik destekleyici niteliksel özellikler şeklinde kavramsal çerçevede yer almaktadır.⁹ Niteliksel özellikleri uygulamaya koyan yöntemlerin ise, finansal tablolarda sunulan bilginin kalitesini farklı açılardan değerlendirmeye tabi tutarak, kavramsal çerçevede yer aldığı gibi karar alma açısından uygunluğu değerlendirdiği görülmektedir.

⁶ Beest, F. V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. NICE Working Paper, 09 (108), s.4.

⁷ Barth, M., Beaver, W. ve Landsman, W. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view. Journal of Accounting and Economics, 31, s. 78-79.

⁸ Beest, F. V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. NICE Working Paper, 09 (108), s.8.

⁹ Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”.

Denetim hizmetleri, işletme sahipleri, yöneticiler ve farklı düzeylerdeki pay sahipleri arasındaki olası çıkar çatışmalarını önlemek amacıyla talep edilmektedir.

Denetim kalitesi belirlenirken denetim girdi ve çıktıları değerlendirilebilir. En temel denetim çıktısı olarak ise işletme yönetiminin hazırladığı finansal verilerin bağımsız olarak doğrulanması ve görüş bildirilmesi düşünülebilir.¹⁰

Denetim hizmetinin kalitesi ise denetçinin; (i) muhasebe sistemindeki hata ve ihlalleri tespit etme, (ii) tespit edilen ihlalleri açıklayabilme noktasında müşteri baskısına dayanabilme konularındaki finansal bilgi kullanıcıları (mevcut veya potansiyel ortaklar, yöneticiler v.b.) nazarında algılanan ehliyeti olarak tanımlanabilmektedir.¹¹

Denetim kalitesinin ölçülmesi için geçmiş literatürde farklı yöntemler kullanılmıştır. Bunlar denetçi büyüklüğü, denetçi/denetim komitesi tecrübesi ve denetçi bağımsızlığı olarak sıralanabilir.

Denetçi büyüklüğü için genellikle ilgili denetimi yapan şirketin dört büyük denetim şirketinden biri olup olmaması ölçüt olarak kullanılmaktadır. Dört büyük denetim şirketinin rakiplerine nazaran daha iyi eğitim, personel ve teknolojik olanaklarına sahip olmaları ile birlikte repütasyon risklerine karşı daha hassas olmalarının, yapılan denetimin kalitesini artırdığı varsayılmaktadır. Literatürde denetçi büyüklüğü ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda anılan iki ölçüt arasında anlamlı pozitif ilişki bulunurken bazı çalışmalarda ise belirgin bir etki tespit edilememiştir.

Denetçi ve denetim komitesi tecrübesi ise bir diğer açıklama ölçütü olarak tartışılmıştır. Buna göre denetim alanındaki tecrübe arttıkça, denetlenen firma ve sektör ile ilgili bilgi birikimi artmakta, sıklıkla karşılaşılabilen hata, hile ve yanlışlıklar kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak ihtiyari tahakkuklar düşmekte ve denetim kalitesi artmaktadır.

¹⁰ DeAngelo, L. E. (1981). *Auditor size and audit quality*. Journal of accounting and economics, 3(3), s. 185.

¹¹ DeAngelo, L. E. (1981). *Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation*. Journal of accounting and Economics, 3(2), ss. 115-116.

Bir diğer ölçüt olarak denetçi bağımsızlığının, denetim ile ilgili ve denetim dışı faaliyetlerden elde edilen ücretler vasıtası ile açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu yaklaşıma göre denetim ücreti arttıkça, denetime harcanan çalışma saati, denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesi artmaktadır. Ancak bu noktada yüksek denetim ücretinin de konsantrasyon riski sebebiyle denetçinin bağımsızlığına zarar verdiğini ve denetim kalitesini azalttığını öne süren çalışmalarda bulunmaktadır.

Bu çalışmalara ilişkin özete Tablo-2’de yer verilmiştir.

Tablo-2 Denetim Kalitesinin Ölçülmesinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bazı Çalışmalar

Yöntem/Etki	Pozitif	Negatif	Belirsiz
Denetçi Büyüklüğü	DeAngelo (1981), Davidson ve Neu (1993), Colbert ve Murray (1998) ,Choi vd. (2010).	-	Yuniarti (2011), Comprix ve Huang (2015), Abid vd. (2018).
Denetçi Tecrübesi	Carey ve Simnett (2006), Bell vd. (2015), Cahan ve Sun (2015), Ghafran ve O’Sullivan (2017), Harris ve Williams (2020).	-	-
Denetçi Bağımsızlığı (Denetim Ücreti Vasıtasıyla)	Lennox (1999), Choi vd. (2010), Asthana ve Boone (2012), Etteredge vd. (2014).	(Acar 2020).	

Kaynak: Yazarların derlemesi.

3. KALİTELİ FİNANSAL TABLOLARIN OLUŞTURULMASINDAKİ UNSURLAR

Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal tablolarının kalitesi ve bağımsız denetim kalitesi ile ilişkisinin ortaya konması amacıyla literatür taraması çerçevesinde temel değişkenler belirlenmiştir.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bağımsız denetim, etkin piyasanın sürdürülebilirliğinde ve bilgi asimetrisinin azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Finansal tabloların güvenilirliğinin ve bütünlüğünün temelini oluşturduğu düşünülen bağımsız denetimin, kontrol mekanizması fonksiyonunu kullanarak, finansal tablo manipülasyon riskini azaltan etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Şirket yönetimi ve ortaklar arasındaki çıkar çatışması, bilgi asimetrisinin sebeplerinden biri olarak kabul edilebilmektedir. Vekalet teorisine göre yöneticilerin şirket kârının maksimum düzeye çıkartma çabası ve şirket değerini arttırma isteği, kâr manipülasyonu açısından ahlaki tehlikeye sebep olabilmektedir. Bilgi asimetrisinin azalması ve finansal bilgiye güvenin artması kaliteli bağımsız denetim ile sağlanabilmektedir.

Finansal tablo manipülasyonlarından biri olarak kabul edilen ‘kâr yönetimi’ muhasebe uygulamalarında sunulan tercihlerin çeşitli çıkarlar doğrultusunda seçilerek finansal tablo kullanıcılarına yanıltıcı bilgi verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmaya konu bankalara ait rasyolar kullanılarak kâr yönetimi manipülasyonu tespitinde Beneish M Skor kullanılmıştır.

Çalışmada bağımsız denetim kalitesinin ölçüsü olarak birçok çalışma ile paralel olarak bağımsız denetim ücreti kullanılmıştır (Carcello, Hermanson, Neal ve Riley (2002); Hoitash, Markelevich ve Barragato (2007), Desender Aguilera, Crespi-Cladera ve Garcia-Cestona (2009); Yassin ve Nelson (2012), Hamid ve Abdullah (2012)).

Bağımsız denetim kalitesinin bankaların kâr yönetimi üzerindeki etkisinin incelenmesi için oluşturulan modelde panel veri analizi kullanılmıştır.

3.1.1. Veri Seti

Çalışmada, 2013-2020 döneminde faaliyet gösteren 32 bankaya ait değişkenler ile sabit etkiler modeli kullanılmıştır. Modelde kullanılan rasyolar, Türkiye Bankalar Birliği ve bankaların kamuya açıklanan solo finansal tablolarından, denetim ücret

bilgileri ise bağımsız denetçilerin resmî web sitelerindeki şeffaflık raporlarından¹² derlenerek oluşturulmuştur. Söz konusu veriler kullanılarak bağımlı değişken olarak yönteme dahil edilen Beneish M Skor hesaplanmıştır. Belirlenen dönemde Türkiye’de faaliyet gösteren 32 bankaya ait yıllık finansal tablolardan derlenen rasyolar kullanılarak panel veri seti oluşturulmuştur. Tablo-3’de çalışmadan kullanılan bankalar bulunmaktadır.

Tablo-3 Veri Setinde Kullanılan Bankalar

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Anadolubank A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	ICBC Turkey Bank A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Burgan Bank A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Intesa Sanpaolo S.p.A.
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Citibank A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	MUFG Bank Turkey A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.
QNB Finansbank A.Ş.	Deutsche Bank A.Ş.
Denizbank A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Bank of China Turkey A.Ş.
ING Bank A.Ş.	Rabobank A.Ş.
HSBC Bank A.Ş.	Turkish Bank A.Ş.
Odea Bank A.Ş.	Bank Mellat
Şekerbank T.A.Ş.	JPMorgan Chase Bank N.A.
Alternatifbank A.Ş.	Habib Bank Limited
Fibabanka A.Ş.	Société Générale (SA)

¹² DRT Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.’nin 2017 yılı, Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.’nin 2014 yılı ile DRT Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.’nin 2019 yılı şeffaflık raporlarına ulaşılamamıştır.

3.1.2. Yöntem

Çalışmada hem yatay kesit hem de zaman serilerinin birlikte kullanılmasına olanak sağlayan panel veri analizi kullanılmıştır. En uygun panel veri modelinin seçilmesinde istatistiki testler uygulanmıştır. En küçük kareler yöntemi ve sabit etkiler modeli için F-testi ve Ki Kare testlerinden yararlanılmıştır. Panel en küçük kareler ve rassal etkiler modeli arasındaki seçim ile ilgili Lagrange Çarpan testleri kullanılmıştır. Sabit ve rassal etkiler modellerinden hangisinin veriyi daha iyi temsil ettiğine ilişkin Hausman Testi uygulanmıştır. Araştırmalarda sıklıkla başvuru olan Hausman Testi, kesit etkileri ve regresörler arasındaki korelasyonun varlığı ile ilgili olup literatürde sabit ve rassal etkiler modeli seçiminde Hausman Testi'nin sınırları tartışılmaktadır. Bu testte H_0 rassal etkiler tahminlerinin tutarlı olmasıdır. Rassal etkiler modeli yatay kesit etkisi ve açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon bulunmadığını kabul etmektedir. Model seçiminin sadece bu teste dayandırılmasının yanı sıra sonuçlara yol açabileceği vurgulanmaktadır. Her ne kadar literatürde sabit ve rassal etkiler modeli tercihinde Hausman testi kullanılıp kullanılmayacağı tartışılmakla birlikte diğer testlerle birlikte değerlendirilerek çalışmada kullanılmıştır. Tüm testlerin istatistiki anlamlı sonuçları doğrultusunda sabit etkiler modeli seçilmiştir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, bağımsız denetim kalitesi, denetçi büyüklüğü, denetçi tecrübesi ve denetçi bağımsızlığı ve denetim ücreti ile ölçülerek, finansal tabloların kalitesi üzerindeki etkisinin araştırıldığı tespit edilmiştir. Finansal tabloların kalitesinin ölçümü için ise aktif kârlılığı (ROA) veya net kâr marjının bağımsız değişken olarak modellerde kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, diğer çalışmalarda kullanılan bağımsız denetim kalitesi ile ilgili denetim ücreti ve denetimin bağımsızlığı değişkenleri kullanılmış olup diğer çalışmalardan farklı olarak karlılık yerine kâr yönetimi manipülasyonu hesaplamaları Beneish M Skor ile yapılarak model oluşturulmuştur. Bağımsız denetimin kâr yönetimi üzerindeki etkisi analizinde aşağıdaki denklemlerden yararlanılmıştır. Regresyon denkleminde bulunan kaldıraç rasyosu açıklayıcı değişken olarak modele dahil edilmiştir. Yöntemde kullanılan değişkenler zaman ve yatay kesiti gösterecek şekilde iki alt indisten oluşmaktadır. Alt indislerden (i) kesitleri (bankalar), t ise zamanı göstermektedir.

$$Beneish\ M\ Skor_{i,t} (BMS) = -4,840 + (0.920*DSRI_{i,t}) + (0.528*GMI_{i,t}) + (0,404*AQI_{i,t}) + (0,892*SGI_{i,t}) + (0,115 * DEPI_{i,t}) + (-0,172 * SGAI_{i,t}) + (4,679 * TATA_{i,t}) + (- 0,327 * LVGI_{i,t})$$

$$BMS_{it} = \alpha_0 + LEV_{it}\alpha_2 + AFI_{it}\alpha_3 + LNAAF_{it}\alpha_4 + \varepsilon_{it}$$

Tablo-4’de analizde kullanılan değişkenlere yer verilmektedir.

Tablo-4 Modelde Kullanılan Değişkenler

Bağımlı Değişken	BMS	Beneish M Skor
Açıklayıcı Değişken	LEV	Toplam Borç/ Özkaynak
Açıklayıcı Değişken	AFI	Denetim Bağımsızlığı
Açıklayıcı Değişken	LNAAF	Ortalama Denetim Ücreti

Bağımlı değişken olarak seçilen Beneish M Skor, 1999 yılında Messod Beneish tarafından sekiz değişken kullanılarak oluşturulmuş matematiksel bir modeldir. Manipülasyon tespiti için kullanılan yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Başlangıçta, model için M-puanı limiti –2,22 olarak belirlenmiştir. Bu değer üzerinde bir M-puanı değeri, raporun manipüle edilebileceğine bir gösterge olarak nitelendirilmektedir. Daha sonra model, 1986-2001 yılları arasında 120 “manipülatör” ve 67.366 “manipülatör olmayan” şirketten oluşan bir örneklem kullanılarak 2004 yılında yapılan hesaplamalar sonucunda M-puanı seviyesi –1.99'a taşınmıştır. Son olarak, 2012 yılında, M.D. Beneish, mali tabloların manipülasyonu için M-skoru –1.78 eşiğini benimsemiştir. (Beneish vd., 2013)

Beneish M Skor hesaplamasında kullanılan 8 tane gösterge aşağıdaki gibidir:

- Ticari Alacaklar Endeksi (DSRI),
- Brüt Kâr Marjı Endeksi (GMI),
- Aktif Kalitesi Endeksi (AQI),
- Hasılat Büyüme Endeksi (SGI)
- Amortisman Giderleri Endeksi (DEPI),
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (SGAI),
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA),

- Kaldıraç Endeksi (LVGI)

Ticari Alacaklar Endeksi (DSRI), baz alınan yıl (t) ve bir önceki yıl (t-1) arasındaki satışlara göre alacak seviyesindeki değişiklikleri değerlendirmek için kullanılır. Bu nedenle, alacaklarda, satış hacmiyle orantısız bir artış fark edilirse, böyle bir değişiklik satışlardan elde edilen gelirlerin suni olarak arttırılmasının bir etkisi olarak anlaşılabilir. Şirket, gelirin daha erken muhasebeleştirilmesi yoluyla sonucu gerçekten manipüle ediyorsa, bu oranın etkinliği yüksektir. Ancak, satış hacmine göre alacaklardaki artış, piyasadaki rekabet gücünün artmasına tepki olarak şirketin kredi politikasındaki bir değişiklikten de kaynaklanabilir.

$$\text{Ticari Alacaklar Endeksi} = \frac{\text{Ticari Alacaklar}_t / \text{Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Satışlar}_{t-1}}$$

Beneish M Skor hesaplamasında kullanılan *Brüt Kâr Marjı Endeksi (GMI)*, önceki ve cari dönem arasındaki satışların brüt satış kârı ile değerlendirilmesidir. Brüt kâr marjındaki bozulma, yatırılan sermayenin etkinliğini azaltmaktadır. Bu durum, daha kötü bir iş görünümü ve daha yüksek manipülasyon olasılığı ile ilişkilidir.

$$\text{Brüt Kâr Marjı Endeksi} = \frac{\text{Brüt Satış Kârı}_{t-1} / \text{Satışlar}_{t-1}}{\text{Brüt Satış Kârı}_t / \text{Satışlar}_t}$$

Aktif Kalitesi Endeksi (AQI), ise finansal tablo manipülasyon tekniklerinden biri olan giderlerin aktifleştirilerek karlılığın arttırılması yönteminin göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Aktif Kalitesi Endeksi

$$= \frac{(\text{Toplam Aktif}_t - \text{Duran Varlık}_t) / \text{Toplam Aktif}_t}{(\text{Toplam Aktif}_{t-1} - \text{Duran Varlık}_{t-1}) / \text{Toplam Aktif}_{t-1}}$$

Hasılat Büyüme Endeksi (SGI): Hasılatta gözlemlenen bir artış, her ne kadar finansal tablo manipülasyonuna işaret etmemekle birlikte belirlenen hasılat hedeflerine ulaşılması açısından yöneticilerin üzerinde baskı oluşturduğu kabul edilmektedir. Böylece finansal bilgi manipülasyonu yapılabilme olasılığının yüksek olduğu varsayılmaktadır (MacCarthy, 2017).

$$\text{Hasılat Büyüme Endeksi} = \frac{\text{Satışlar}_t}{\text{Satışlar}_{t-1}}$$

Amortisman Giderleri Endeksi (DEPI)'nin 1'in altına düşmesi, şirketin amortisman oranlarını düşürdüğünü veya amortisman süresini uzattığını gösterebilir. Bu, daha düşük işletme maliyetleri ile sonuçlanır ve bu da daha yüksek bir finansal sonuca yol açar.

Amortisman Giderleri Endeksi

$$= \frac{\text{Amortisman Giderleri}_{t-1} / (\text{Duran Varlık}_{t-1} + \text{Amortisman Giderleri}_{t-1})}{\text{Amortisman Giderleri}_t / (\text{Duran Varlık}_t + \text{Amortisman Giderleri}_t)}$$

Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (SGAI), sabit ve değişken giderler arasındaki orantısız değişimlerin ölçülebilmesi için kullanılmaktadır. Satış hacmine göre değişen değişkenler gözlemlenerek olağandışı satış artışının yöneticilerin müdahalesinden kaynaklanabileceği sinyali olarak kabul edilmektedir.

Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi

$$= \frac{\text{Personel Giderleri}_t / \text{Hasılat}_t}{\text{Personel Giderleri}_{t-1} / \text{Hasılat}_{t-1}}$$

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA), ile tahakkuk esaslı kullanılarak gelir arttırıcı ya da maliyet düşürücü finansal bilgi manipülasyonu

tespitinde kullanılmaktadır. Bu oranın yüksek düzeyde olması manipülasyon riskine işaret etmektedir.

Toplam tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı =

$$\frac{\text{Sürdürülen Faal.Dönem Kâr/Zararı}_t - \text{Faaliyetlerden Sağlanan Nakit Akışı}_t}{\text{Toplam Varlık}_t}$$

Kaldıraç Endeksi (LVGI): Borçlanma yapısındaki yıllık değişim düzeyini göstermektedir. Bu endeksteeki artış, şirket yöneticilerinin finansal tablolara müdahale etme isteklerini arttırabileceğini düşündürmektedir.

$$\text{Kaldıraç Endeksi} = \frac{\text{Toplam Borç}_t / \text{Toplam Aktif}_t}{\text{Toplam Borç}_{t-1} / \text{Toplam Aktif}_{t-1}}$$

Yukarıda açıklanan 8 gösterge ile 2013-2020 döneminde faaliyet gösteren 32 bankaya ait Beneish M Skor hesaplamaları yapılmıştır. Hesaplamada kullanılan denklem Beneish tarafından önerilen probit modeli aşağıda belirtilmiştir.

$$\begin{aligned} \text{Beneish M Skor} = & -4,840 + (0,920 * \text{DSRI}) + (0,528 * \text{GMI}) + (0,404 * \text{AQI}) + (0,892 * \text{SGI}) \\ & + (0,115 * \text{DEPI}) + (-0,172 * \text{SGAI}) + (4,679 * \text{TATA}) + (-0,327 * \text{LVGI}) \end{aligned}$$

Çalışmada kullanılan bankalara ait finansal veriler kullanılarak her dönem için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Manipülasyon tahmini sonuçlarına göre 246 gözlemin yaklaşık %14'üne ait finansal tablo manipülasyon riski tespit edilmiştir.

Bankaların yıllık toplam borçlarının özkaynağa oranı (LEV) açıklayıcı değişken olarak modele dahil edilmiştir. Beneish M Skor denkleminde kaldıraç endeksi borçlanma yapısındaki yıllık değişimi göstermekte olup diğer değişkenlerle birlikte değerlendirilmektedir. Kaldıraç oranı ve Kâr Yönetimi (BMS) ile negatif ilişki

beklenmektedir. Kâr yönetimi sonucu artan kârın, özkaynağı artırması sonucunda kaldıraç oranın azalacağı düşünülmektedir.

H₁= Kaldıraç oranın düşmesi kâr manipülasyonunu artırmaktadır.

Bağımsız denetim kalitesinin ölçümünde bağımsız denetim ücreti (LNAAF) kullanılmıştır. Denetim şirketine ödenen ücretin denetimin tüm maliyetini karşılaması beklenmektedir. Kaliteli yapılan denetimin ücretinin de yüksek olacağı düşünülmektedir. Bankaların ödedikleri denetim ücretlerinin doğal logaritması alınarak analize eklenmiştir. Kâr manipülasyonu ile negatif ilişki beklenmektedir. Alınan yüksek denetim ücreti kaliteli bağımsız denetim sonucunda kâr manipülasyonun azalmasına sebep olacağı düşünülmektedir.

H₂= Kaliteli denetimin karşılığında ödenen görece yüksek denetim ücreti kâr manipülasyonunu azaltmaktadır

Denetçi bağımsızlığı denetçi ücretleri kullanılarak hesaplanmıştır. Kukla değişken (AFI) olarak modele dahil edilmiştir. Denetçi ücreti ortalamasının üzerinde ücret alınmışsa 1 altında alınmışsa 0 olarak kodlanmıştır. Denetçi bağımsızlığı ve kâr yönetimi arasında negatif ilişki beklenmektedir.

H₃= Denetim bağımsızlığının azalması kâr yönetimi manipülasyonunu arttırmaktadır.

Tablo-5’de modelde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikler bulunmaktadır. Bağımlı değişken kâr yönetimi (BMS) ortalaması (medyanı) -1,99 (-2,28) şeklinde belirlenmektedir. Açıklayıcı değişken kaldıraç oranı (LEV) ortalaması (medyanı) 0.82 (0.89) ve açıklayıcı değişken bağımsız denetim ücreti (LNAAFI) ortalaması (medyanı) 13,43 (13,40) olarak hesaplanmıştır. Kâr yönetimi değişkeni minimum değerinin (-4.67) civarında olması Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların finansal tablolarına ilişkin manipülasyon riskine işaret ettiği düşünülmektedir.

Tablo-5 Tanımlayıcı İstatistikler

	BMS	LEV	LNAAF	AFI
Ortalama	-1.9940	0.8181	13.4308	0.5764
Medyan	-2.2751	0.8877	13.4026	1.0000
Maksimum	40.570	0.9712	14.1804	1.0000
Minimum	-4.6735	0.0719	12.4046	0.0000
Std. Sap.	3.0803	0.1930	0.3837	0.4952
Gözlem	229	229	229	229

Modelde kullanılan değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü Tablo-6 Korelasyon matrisinde gösterilmektedir. Bağımlı değişken kâr yönetimi (BMS) diğer değişkenlerle negatif ve %1 üzerinde anlamlı korelasyon bulunmaktadır. Kaliteli yapılmayan bağımsız denetim, kârlılıktaki manipülatif artış ile sonuçlanabilmektedir. Kârlılığın artması sonucunda özkaynak artışı kaldıraç rasyosunun düşmesine sebep olacağı anlaşılmaktadır.

Tablo-6 Korelasyon Matrisi

	BMS	LEV	LNAAF	AFI
BMS	1.0000			
LEV	-0.5279***	1.0000		
LNAAF	-0.5455***	0.9730***	1.0000	
AFI	-0.4119***	0.7384***	0.7678***	1.0000

***%1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

4. BULGULAR

Araştırmada kullanılan yöntem panel sur sabit etkiler modelidir. Panel en küçük kareler yöntemi ve sabit etkiler modellerinden hangisinin daha uygun olacağı ile ilgili F-testi ve ki kare testleri yapılmış olup istatistiki anlamlı sonuçlar doğrultusunda sabit

etkiler yönteminin uygun olduğu sonucu çıkmıştır. Beneish M Skor kâr yönetimi (BMS) bağımlı değişken olup açıklayıcı değişkenler kaldıraç oranı (LEV), bağımsız denetim ücreti (LNAAF) ve denetimin bağımsızlığı (AFI) kukla değişken ile model oluşturulmuştur.

Tablo-7’de panel sabit etkiler model sonuçları bulunmaktadır. Bağımsız değişkenlerin beklenen negatif etkisi kukla değişken denetimin bağımsızlığı (AFI) dışında istatistiksel olarak anlamlıdır. Çalışmanın sonucunda, bağımsız denetim ücretinin görece düşük olmasının bağımsız denetim kalitesini azalttığı ve dolayısı ile finansal tablolarda kâr yönetimi manipülasyonunu artırdığı konusunda istatistiksel anlamlı bulgular elde edilmiştir.

Tablo-7 Model Sonuçları

PANEL SABİT ETKİLER MODELİ			
Bağımlı Değişken		BMS	
Beklenen Etki			
Bağımsız Değişkenler	(-)	LEV	-5,2964***
	(-)	LNAAF	-0,4133***
	(-)	AFI	0,0691
		Banka Sabit	Evet
		Zaman Sabit	Hayır
		Gözlem	229
		Banka	32
		Dönem	8
		Dzl.R ²	0,49
		Sabit Test	✓
		Rassal Test	✓

***%1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo-8’de hipotez testi istatistikleri bulunmaktadır. T-test istatistikleri sonucunda borçlanma oranı ve bağımsız denetim ücreti ile kar manipülasyonu arasında beklenen negatif etki istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya konulmaktadır. Kukla değişken olarak modele dahil edilen denetim bağımsızlığının (AFI) kâr manipülasyonu üzerinde etkisi olup olmadığı ile ilgili istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Tablo-8 Hipotez Test İstatistikleri

Bağımlı Değişken BMS				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık
LEV	-5,29	0,72	-7,37	0,00
LNAAF	-0,41	0,06	-7,36	0,00
AFI	0,07	0,05	1,26	0,21
C	7,85	0,88	8,93	0,00

Regresyon sonuçları finansal tablo kalitesinin denetim kalitesindeki değişikliklerle açıklanabileceğini göstermektedir. Bu durum denetim kalitesindeki artışın finansal tablo güvenilirliğine olumlu etki yapacağına işaret etmektedir.

5. SONUÇ

Finansal tablolarda yer alan bilgiler, yatırımcıların hak ve kararlarını doğrudan ve dolaylı olarak etkilemekte olması nedeniyle bu bilgilerin bağımsız denetçilerce gerçeğe uygunluğunun değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Sermaye şirketleri faaliyetlerin güvenilirliğini ve şeffaflığını sağlamak için finansal bilgilerin kalitesini genel denetim yapısının desteği ile artırmalıdır.

Bu çalışmada, Türk Bankacılık Sektöründe bağımsız denetimin finansal tabloların kalitesine olan etkisinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Literatürde yer alan çalışmalarda farklı olarak bu çalışmada bağımsız denetim kalitesinin kâr yönetimi manipülasyonu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Finansal tablo kalitesinin ölçülmesinde literatürde sıklıkla kullanılan kârlılık rasyosu, sadece kârlılık kalitesine odaklanması sebebiyle finansal raporlama kalitesini dolaylı yoldan ölçmektedir. Kâr zarar hesaplarının yanı

sıra finansal durum tablosu hesaplarının da Beneish M Skor hesaplamasında kullanılması finansal tablo manipülasyonu ölçümünde karlılık rasyosuna göre daha etkili olduğu düşünülmektedir. Lennox (1999), Choi vd. (2010), Asthana ve Boone (2012), Etteredge vd. (2014), Acar 2020 çalışmalarına paralel olarak denetim kalitesinin ve bağımsızlığının ölçümünde, bağımsız denetçilerin resmî web sitelerindeki şeffaflık raporlarından derlenen denetim ücretleri kullanılmıştır.

Çalışmada 2013-2020 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren 32 mevduat bankasının verileri kullanılarak oluşturulan modelde; 8 değişkenli Beneish M-skorları finansal tabloların kalitesinin göstergesi olarak bağımlı değişken olarak, denetim kalitesi ve bağımsızlığı ölçümü için kullanılan denetim ücretleri bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan bankalara ait finansal verilerle, her dönem için ayrı ayrı hesaplanan manipülasyon tahminine göre 246 gözlemin yaklaşık %14’üne ait finansal tablo manipülasyon riski tespit edilmiştir.

Uygulanan istatistiki testler sonucunda en küçük kareler ve rassal etkiler modelleri elimine edilerek panel sabit etkiler yöntemi kullanılarak model kurulmuştur. Denetim bağımsızlığının azalması kâr yönetimi manipülasyonunu artırır hipotezi dışında oluşturulan alternatif hipotezler t-istatistikleri olasılıkları sonucunda kabul edilmiştir. Regresyon sonucuna göre bağımsız denetim ücretinin görece düşük olması, bağımsız denetim kalitesini azalttığına ve finansal tablolarda kâr yönetimi manipülasyonunun arttığına işaret etmektedir. Bankacılık sektöründe, kamu otoritelerince gerçekleştirilen düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin yanı sıra, kaliteli bir denetim için yeterli düzeydeki ücret seviyesinin firmaya sağlayacağı faydalar maliyetinden daha yüksek olabilecek ve özellikle finansal tabloların kalitesini artırabilecektir. Bu sayede finansal tablo kullanıcılarının denetlenmiş raporların kalitesine ilişkin güveni artmakta ve piyasada tam ve doğru bilginin dolaşımı gerçekleşmektedir.

KAYNAKÇA

- Abid, A., Shaique, M., ve Anwar ul Haq, M. (2018). Do big four auditors always provide higher audit quality? Evidence from Pakistan. *International Journal of Financial Studies*, 6(2), 58.
- Acar, M. (2020). Finansal Raporlama Kalitesi İle Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkinin Türk Bankacılık Sektörü Çerçevesinde İncelenmesi. *Journal of Accounting & Finance*, (88).
- Asthana, S. C., ve Boone, J. P. (2012). Abnormal audit fee and audit quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(3), 1-22.
- Barth, M., Beaver, W. ve Landsman, W. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view. *Journal of Accounting and Economics*, 31, 77-104.
- Barth, M., Landsman, W., Lang, M. ve Williams, C. (2006). Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP. Working paper series.
- Beest, F. V., Braam, G. J. M., ve Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. NICE Working Paper, 09 (108), s.27.
- Bell, T. B., Causholli, M., ve Knechel, W. R. (2015). Audit firm tenure, non-audit services, and internal assessments of audit quality. *Journal of Accounting Research*, 53(3), 461-509.
- Beneish, M. D., Lee, C. M., ve Nichols, D. C. (2013). Earnings Manipulation and Expected Returns. *Financial Analysts Journal*, 69(2), s. 76.
- Beretta, S. ve Bozzolan, S. (2004). A framework for the analysis of firm risk communication. *The International Journal of Accounting*, 39, 265-288.
- Botosan, C. (2004). Discussion of a framework for the analysis of risk communication. *The International Journal of Accounting*, 39, 289-295.

Cahan, S. F., ve Sun, J. (2015). The effect of audit experience on audit fees and audit quality. *Journal of Accounting, auditing & finance*, 30(1), 78-100.

Carcello, J. V., Hermanson, D. R., Neal, T. L., ve Riley, R. A. (2002). Board characteristics and audit fees. *Contemporary Accounting Research*. 19(3), 365-384.

Carey, P., ve Simnett, R. (2006). Audit partner tenure and audit quality. *The accounting review*, 81(3), 653-676.

Choi, J. H., Kim, C., Kim, J. B., ve Zang, Y. (2010). Audit office size, audit quality, and audit pricing. *Auditing: A Journal of practice & theory*, 29(1), 73-97.

Choi, J. H., Kim, J. B., ve Zang, Y. (2010). Do abnormally high audit fees impair audit quality?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29(2), 115-140.

Cohen, J., Krishnamorthy, G. ve Wright, A. (2004). The corporate governance mosaic and financial reporting quality. *Journal of Accounting Literature*, 23, 87-152.

Colbert, G. ve Murray, D. (1998). The association between auditor quality and auditor size: An analysis of small CPA firms. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 13(2), 135-150.

Comprix, J. ve Huang, H. (2015). Does auditor size matter? Evidence from small audit firms. *Advances in accounting*, 31(1), 11-20.

Davidson, R. A. ve Neu, D. (1993). A note on the association between audit firm size and audit quality. *Contemporary accounting research*, 9(2), 479-488.

DeAngelo, L. E. (1981). Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation. *Journal of accounting and Economics*, 3(2), 113-127.

DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of accounting and economics*, 3(3), 183-199.

Dechow, P.M., Sloan, R.G. ve Sweeny, A.P. (1995), Detecting earnings management, *The Accounting review*, 70(2): 193-225.

- Desender, K. A., Aguilera, R., Crespi-Cladera, R., ve Garcia-Cestona, M. (2009). Board characteristics and audit fees: why ownership structure matters. University of Illinois at Urbana-Champaign, College of Business WP, 09- 0107.
- Ettredge, M., Fuerherm, E. E. ve Li, C. (2014). Fee pressure and audit quality. *Accounting, Organizations and Society*, 39(4), 247-263.
- Elsiddig Ahmed, I. (2020). The qualitative characteristics of accounting information, earnings quality, and Islamic banking performance: Evidence from the gulf banking sector. *International Journal of Financial Studies*, 8(2), 30.
- Ghafran, C. ve O'Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49(6), 578-593.
- Harris, M. K. ve Williams, L. T. (2020). Audit quality indicators: Perspectives from Non-Big Four audit firms and small company audit committees. *Advances in accounting*, 50, 100485.
- Healy, P. ve Wahlen, J. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard settings. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.
- Herath, S. K. ve Albarqi, N. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce*, 2(2), 1-14.
- Hirst, D., Hopkins, P. ve Wahlen, J. (2004). Fair Values, Income Measurement, and Bank Analysts' Risk and Valuation Judgments. *The Accounting Review*, 79(2), 453-472.
- Hoitash, R., Markelevich, A., ve Barragato, C. A. (2007). Auditor fees and audit quality. *Managerial auditing journal*. 22(8), 761-786.
- Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29: 193-228.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”,

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf), Paragraf 7.2 (30 Ağustos 2020)

Lennox, C. S. (1999). Non-audit fees, disclosure and audit quality. *European accounting review*, 8(2), 239-252.

Malkiel, B. G. (1989). Efficient Market Hypothesis. *Finance* (ss. 127-134). Palgrave Macmillan, London, s. 127.

MacCarthy, J. (2017). Using Altman Z-score and Beneish M-score models to detect financial fraud and corporate failure: A case study of Enron Corporation. *International Journal of Finance and Accounting*, 6(6), 159-166.

Nelson, M. (2003). Behavioral Evidence on the Effects of Principles- and Rules-Based Standards. *Accounting Horizons*, 17(1), 91-104.

Nichols, D. ve Wahlen, J. (2004). How Do Earnings Numbers Relate to Stock Returns? A Review of Classic Accounting Research with Updated Evidence. *Accounting Horizons*, 18(4), 263-286.

Schipper, K. ve Vincent, L. (2003). Earnings Quality, *Accounting Horizons*, 17, 97-110.

Van der Meulen, S., Gaeremynck, A. ve Willekens, M. (2007). Attribute differences between U.S. GAAP and IFRS earnings: An exploratory study. *The international Journal of Accounting*, 42, 123-142.

Yassin, F. M. Ve Nelson, S. P. (2012). Audit committee and internal audit: implications on audit quality. *International Journal of Economics, Management and Accounting*. 20(2).

Yuniarti, R. (2011). Audit firm size, audit fee and audit quality. *Journal of Global Management*, 2(1), 84-97.

**YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLO
BİLGİLERİNİN SUNUMUNDA MUHASEBE VE
BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARININ ROLÜ VE
BAĞIMSIZ DENETİMİN KALİTESİNE İLİŞKİN KAMU
GÖZETİM KURUMLARI TARAFINDAN YAPILAN
GÖZETİMİN ÇEŞİTLİ ÜLKE UYGULAMALARI
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. Ayten ÖZBİNGÖL

**YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLO BİLGİLERİNİN SUNUMUNDA
MUHASEBE VE BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARININ ROLÜ VE
BAĞIMSIZ DENETİMİN KALİTESİNE İLİŞKİN KAMU GÖZETİM
KURUMLARI TARAFINDAN YAPILAN GÖZETİMİN ÇEŞİTLİ ÜLKE
UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. Ayten ÖZBİNGÖL*

ÖZET

Denetim hizmetlerinin sunumundaki denetçi bağımsızlığı ve ilgili otoritelerce konulan bağımsız denetim standartlarına uygunluk, bireysel tasarrufların ekonomiye kazandırılmasının, ülke ekonomisinin kalkınmasının, finansal sistemlerin sağlıklı işleyişinin, finansal istikrarın sağlanmasının teminatıdır. Kamu gözetim otoriteleri gibi üst kurullar bağımsız denetim şirketlerini/denetçileri gözetime tabi tutarlar. Kamu gözetimi, bağımsız denetçilerin bağımsız denetim standartlarına (BDS) uyum sağlaması suretiyle denetim kalitesinin yükseltilmesi hedefini gerçekleştirir. Bağımsız denetçiler ise işletme yönetimlerince hazırlanan finansal tabloları ilgili finansal raporlama çerçevesindeki muhasebe standartlarına uyum açısından inceler, yapılan hatalı ve hileli uygulamaları tespit eder, bunların düzeltilmesini sağlar ve böylece finansal tablolardan yüksek kaliteli bilgiler edinilmesi imkânı doğar. Kamu gözetiminin etkinliği doğrudan bağımsız denetimin, dolaylı olarak finansal tablolardaki bilgilerin kalitesini artırır.

Anahtar Kelimeler: Kaliteli Finansal Tablolar, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetim Standartları, Bağımsız Denetimin Kalitesi, Kamu Gözetim Otoritelerinin Gözetimi.

* SMMM, aytenozbingol@gmail.com, orcid.org/0000-0002-6761-6569.

THE ROLE OF ACCOUNTING AND AUDITING STANDARDS IN THE PRESENTATION OF HIGH-QUALITY FINANCIAL STATEMENT INFORMATION AND THE EVALUATION OF INSPECTION OF THE QUALITY OF INDEPENDENT AUDIT BY PUBLIC OVERSIGHT AUTHORITIES IN TERMS OF VARIOUS COUNTRY PRACTICES

ABSTRACT

The independence of the auditor in the provision of audit services and compliance with the auditing standards set by the relevant authorities are the guarantee of bringing individual savings to the economy, the development of the country's economy, the healthy functioning of the financial systems and the financial stability. Supreme boards, such as public oversight authorities, subject independent audit firms/auditors to inspection. Public oversight achieves the objective of improving audit quality by ensuring that independent auditors comply with independent auditing standards (IAS). Independent auditors, on the other hand, examine the financial statements prepared by the business management in terms of compliance with the accounting standards in the relevant financial reporting framework, identify the material misstatements and fraudulent practices and ensure that they are corrected. And thus, it becomes possible to obtain high-quality information from the financial statements. The effectiveness of public oversight directly improves the quality of independent auditing and indirectly the quality of the information in the financial statements.

Keywords: Quality Financial Statements, Independent Audit, Independent Auditing Standards, Quality of Independent Audit, Inspection of Public Oversight Authorities.

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada bireysel tasarrufların ekonomiye kazandırılmasında temel unsur, finansal tablolarda ve raporlarda sunulan ihtiyaca uygun kaliteli bilgilerdir. Finansal bilgilerin kalitesi, gerçeğe uygun bilgi vermesi ve bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamasıyla ilgili bir husustur. Kavramsal çerçevede de vurgulandığı üzere, finansal bilgilerin paydaşlarına faydalı olabilmesi için gerçeğe uygun olma ve

ihtiyaca uygun olma gibi temel niteliksel özellikleri taşıması ve ayrıca anlaşılabilir, doğrulanabilir, karşılaştırılabilir ve zamanında sunum gibi destekleyici özellikleri de taşıması gerekir¹. İşletme yönetimleri TMS²/TFRS³ ya da BOBİ FRS⁴ gibi finansal raporlama çerçevelerinden hangisine tabii ise finansal tablo verilerini ilgili çerçevede yer alan muhasebe standartlarına uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde ve ihtiyaca uygun olarak hazırlamalıdır. Buna göre, finansal tablolardaki bilgilerin kalitesini belirleyen unsur, bu bilgilerin geçerli muhasebe standartlarına göre elde edilmiş ve sunulmuş olmasıdır.

Finansal tablo verilerinin doğruluğu hususunda kuşkuyu ortadan kaldıracak ve finansal tablo kullanıcısına bilgilerin tam, tarafsız ve doğru bir şekilde sunulduğunun makul güvencesini verecek olan otorite bağımsız denetimdir. Ancak 2000’li yılların başlarında başta ABD olmak üzere birçok ülkede bağımsız denetimden geçmiş tablolara rağmen, muhasebe skandallarının gerçekleştiği ve bağımsız denetim raporlarında güvence verilen bilgilerin aslında gerçeğe uygun olarak sunulmadığı ve birçok şirketin iflas ettiği görülmüştür.

Bağımsız denetimin kalitesi için başka bir göz tarafından gözetime tabi tutulması ve kamu gözetim otoritelerinin kurulması söz konusu olmuştur. Bağımsız denetimde de kalitenin artırılması ve denetime güven duyulması için bağımsız denetim şirketlerinin denetim standartlarına uyumunun kamu gözetim otoritelerinin gözetleme fonksiyonu kapsamında incelenmesi denetimin kalitesini artıracak önemli bir konudur. Bu yüzden, bağımsız denetim hizmetlerinin kalitesi, kamu gözetim otoriteleri tarafından yapılan gözetim faaliyetleri ile tespit edilmektedir. Kamu gözetim otoritelerinin inceleme raporlarına yansıyan bulgular, denetimin kalitesini ortaya koymaktadır. BDS’lere ilişkin bulgular bağımsız denetimin kalitesi, finansal tablo kalemlerine (muhasebe alanlarına) ilişkin bulgular ise finansal tabloların kalitesi hakkında kamuoyunu bilgilendirmektedir. Kamu gözetim sisteminin etkinliğinin hem bağımsız denetimin kalitesine hem de finansal tablolardaki bilgilerin kalitesine olumlu (yükseliş) olarak yansıtacağı beklenmektedir.

¹ KGK, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2018), 2.5 ve 2.23 Paragrafları.

² TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

³ TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

⁴ BOBİ FRS: Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Finansal raporlama açısından teşvik/baskı, fırsat ve yapılan eylemi rasyonelleştirme düşüncesiyle hileli finansal tabloların ve raporların oluşturulması ve bunların bağımsız gibi gözükken ancak rekabet ortamında varlığını devam ettirebilme gerekçesiyle daha fazla gelir sağlama çabasına bağımlı denetim hizmetleriyle desteklenmesi denetim başarısızlıklarının geçmişteki sebepleri arasında sıralanabilir. Kamu gözetim otoritelerinin kurulma gerekçesini denetim başarısızlıklarının sebepleri oluşturmaktadır. Kamu gözetim otoritelerinin bağımsız denetim kalitesine etkisi hakkında çeşitli ülkelere ilişkin araştırmalar aşağıda özetlenmiştir:

Ragothaman, Mock ve Srivastava (2014)⁵ ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya, Hindistan'daki kamu gözetim otoritelerini inceleme konusu yapmışlardır. Genel itibarıyla ulaşılan sonuç, ABD ve Kanada verileri açısından kamu gözetiminin etkisiyle eksiklik tespit edilen alanlarda (finansal tablo kalemleri veya BDS'lere ilişkin bulgularda) azalış olduğu ve bu durumun denetim kalitesine artış olarak yansıdığı yönündedir.

Khurana, Lundstrom and Raman (2021)⁶, PCAOB'nin farklı türdeki (ABD'deki Dört Büyükler ve Dört Büyükler Olmayan) denetim şirketlerini gözetime tabi tutmasının, denetim kalitesini etkileyip etkilemediğini incelemişlerdir. Gözetim otoritesinin yapmış olduğu gözetim faaliyetleri, Dört Büyükler'in denetçilerinin denetim kalitesini, diğerlerine göre (yıllık veya üç yılda bir gözetime tabi tutulan Dört Büyük Olmayan Denetim Şirketlerine göre) daha fazla iyileştirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Özbingöl ve Akdoğan (2021a)⁷ IFIAR'a (6 farklı bölgeden) üye olan 55 gözetim otoritesi arasından 10'unu (Kuzey Amerika bölgesinden ABD, Kanada; Avrupa bölgesinden Almanya, Fransa, İngiltere, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi; Asya/Okyanusya bölgesinden Japonya, Çin, Avustralya ve Ortadoğu bölgesinden

⁵ Ragothaman, S., Mock, T.J., Srivastava, R.P. (2014). "A Review and Evaluation of Audit Quality Oversight", *Indian Accounting Review*, Forthcoming.

⁶ Khurana, I.K., Lundstrom, N.G., Raman, K.K. (2021). "PCAOB Inspections and the Differential Audit Quality Effect for Big 4 and Non-Big 4 US Auditors", *Contemporary Accounting Research*, Cilt 38, Sayı 1, s. 406.

⁷ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021a). "Bağımsız Denetimin Gözetimi: Ülkelerarası Kamu Gözetim Kurumlarının Yapısal Karşılaştırması", *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, Cilt: 62, Sayı: 1, s. 1.

Türkiye olmak üzere 10 üye ülkeyi) örneklem olarak belirlemişlerdir. Bu ülkelerin kamu gözetim otoritelerinin yapısal karşılaştırması yapılarak benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Türkiye (KGK)'nin diğer 9 ülke uygulamalarıyla benzerlikler gösterdiği tespit edilmiştir.

Özbingöl ve Akdoğan (2021b)⁸ Türkiye’de bağımsız denetimin gözetimini 2014-2019 dönemi için araştırmışlardır. 2016-2020 yıllarına ait stratejik planda yer alan bağımsız denetimin geliştirilmesi, kalitesinin yükseltilmesi hedeflerinin ve kamu gözetiminde etkin bir sistemin oluşturulması hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından KGK’nın kamuoyunun bilgisine sunduğu inceleme raporlarını kullanmışlardır. Araştırma sonucunda, KGK’nın etkin bir gözetim sistemi olduğu ve Türkiye’de bağımsız denetim kalitesinin her geçen yıl yükseldiği tespit edilmiştir.

Özbingöl ve Akdoğan (2021c)⁹ IFIAR’a üye olan 55 gözetim otoritesi arasından 9’unu (ABD, Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere, Japonya, Çin, Avustralya ve Türkiye’yi) örneklem olarak belirlemişlerdir. Araştırma kapsamında, bu ülkelerin kamu gözetim otoritelerince kamuoyuyla paylaşılan inceleme raporlarındaki, faaliyet raporlarındaki, kalite kontrol raporlarındaki, dava raporlarındaki bilgiler, BDS’lere uyum (uyumsuzluk/ihlâl) düzeyi açısından taranmıştır. Araştırma sonucunda, bağımsız denetçiler tarafından bağımsız denetim faaliyetleri gerçekleştirilirken BDS 230, BDS 240, BDS 315 ve BDS 500 standartlarında yer alan hükümlerin yaygın olarak ihlâl edildiği tespit edilmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

IFIAR’a üye olan ülkelerin kamu gözetim otoriteleri, kamuoyunu aydınlatmak için inceleme raporları, faaliyet raporları, gözetim faaliyetleri sonuç raporları, kalite kontrol raporları, dava sonuçları gibi pekçok veri yayınlarlar. Bu yayınlarda BDS’ler ve finansal tablo kalemleri açısından gözetim süreci sonunda elde edilen bulgular

⁸ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021b). “Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun Yıllık İnceleme Raporlarına Göre 2014-2019 Döneminde Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gözetiminin Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, s. 451.

⁹ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021c). “Bağımsız Denetimin Gözetimi: Ülkelerarası Kamu Gözetim Kurumlarının İnceleme Raporlarındaki Bulgularının İhlal Edilen BDS’ler Açısından Karşılaştırılması”, *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, s. 254., 258.

hakkında bilgi verilir. Araştırma kapsamında çeşitli ülkelerin BDS'lere uyum düzeyi (BDS'leri ihlâl etme düzeyi) hakkında yapılan çalışmalardan yola çıkarak, İngiltere açısından BDS ihlalleri dava raporlarına yansıyan haliyle değerlendirilirken, Türkiye açısından BDY¹⁰ ve BDS'lere uyum değerlendirilmiş, finansal tablolar açısından elde edilen bulguların finansal tabloların kalitesine etkisi değerlendirilmiştir. Böylece, kamu gözetim otoritelerinin bağımsız denetimdeki gözetim etkinliğinin finansal tablo kalemlerinin kalitesine etkisi vurgulanarak, akademik alandaki çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

4. YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLO DÜZENLENMESİNDE İŞLETME YÖNETİMİNİN SORUMLULUĞU

Bilgi kullanıcıları, işletmeler tarafından hazırlanan finansal tabloları kullanırlar. İşletme yönetimi, finansal tabloların hazırlanmasından sorumludur. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)¹¹'nin 514-(1). ve 515-(1). maddelerinde, “Hazırlama Yükümü” ve “Dürüst Resim İlkesi” hükmü başlığı altında finansal tablo hazırlama sorumluluğunun işletme yönetimine ait olduğu düzenlenmiştir. Bu madde hükümlerinde yapılan düzelemelere göre,

- Bireysel ve konsolide finansal tablolar ile faaliyet raporlarını düzenleme sorumluluğu yönetim kuruluna aittir.
- Finansal tablolar, uluslararası standartlarla uyumlu olan TMS hükümleri esas alınarak hazırlanmalıdır.
- TTK'da dürüst resim ilkesi olarak belirtilen ilke, gerçeğe uygun sunumu temsil etmektedir. Bu ilke gereği finansal tablolar, tam (eksiksiz), tarafsız (çıkar ilişkisi içermeyecek şekilde) ve hatasız (yanlışlık içermeyecek) şekilde sunulmalıdır. Sunulan bilgiler, ihtiyaca uygun, güvenilir, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ve zamanında sunulmuş olma özelliklerine haiz olmalıdır.

Finansal tablolardaki bilgilerin kaliteli olduğundan söz edebilmek için belirtilen hükümlere uygun bir biçimde hazırlanmış olması gerekir. Bir başka deyişle, kaliteli

¹⁰ BDY: Bağımsız Denetim Yönetmeliği

¹¹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 514. ve 515. maddeleri

finansal tablolar, işletmenin tabii olduğu geçerli finansal raporlama çerçevesindeki muhasebe standartlarının eksiksiz, hatasız ve tarafsız uygulanmasıyla elde edilir.

5. YÜKSEK KALİTEDE FİNANSAL TABLO DÜZENLENMESİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİNİN SORUMLULUĞU

Finansal tablo kullanıcıları, finansal tablo bilgilerinin kaliteli ve güvenilir olmasını isterler. Bilgilerin kaliteli üretilmesindeki sorumluluk işletme yönetimine ait iken, güvenilir (makul güvence taşımasındaki) olmasındaki sorumluluk bağımsız denetçilere aittir¹².

Bağımsız denetçiler bağımsız denetim faaliyetlerini yerine getirirken işletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolardaki yanlışlıklarla karşılaşmaktadır. Yanlışlık, finansal tabloda yer alan bir hesap kaleminin, tabii olunan finansal raporlamaya ilişkin çerçevede düzenlenen tutara, sınıflandırmaya, sunuma ya da açıklamaya uygunluk göstermemesidir¹³. Finansal tablolardaki yanlışlık kasıtlı değilse hatayı, kasıtlıysa hileyi temsil eder¹⁴. Finansal tablolardaki bilgilerin (tutar ve açıklamaların) mevzuata aykırılık teşkil etmeyecek şekilde hazırlanmasında sorumluluk yönetime ait iken¹⁵; finansal tablolardaki bilgilerde (tutar ve açıklamalarda) hile söz konusu ise bunun tespit edilmesinde ve önlenmesinde esas sorumluluk işletme yönetimine ve üst yönetimden sorumlu olanlara aittir.¹⁶

Denetçi, denetim faaliyetlerini yürütürken karşılaştığı tüm yanlışlıkları biriktirir¹⁷, bunları yönetime bildirir¹⁸ ve bunların düzeltilmesini talep eder¹⁹. Denetçinin BDS hükümleri gereği bu şekilde hareket etmesi, yüksek kalitede finansal tablo düzenlenmesi bilincinden (sorumluluğundan) kaynaklanmaktadır. Böylelikle,

¹² Bağımsız Denetim Yönetmeliği, Beşinci Bölüm, 19. madde.

¹³ Özbینگöl, A. (2020) *Kamu Gözetim Kurumlarının Denetim Şirketlerinin Denetimindeki Gözetimi ve Etkinliğinin Çeşitli Ülke Uygulamalarıyla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara, s. 392.

¹⁴ BDS 240, Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları, 2. Paragraf

¹⁵ BDS 250, Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Mevzuatın Dikkate Alınması, 3. Paragraf

¹⁶ BDS 240, 4. Paragraf

¹⁷ BDS 450, Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi, 5. Paragraf

¹⁸ BDS 260, Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim, 7. Paragraf

¹⁹ BDS 450, 8. Paragraf

yönetim kendisine iletilen hata ve hileleri düzelterek, bilgi kullanıcılarına, finansal tablolardan yüksek kaliteli bilgiler edinme imkânı sağlamış olur. Ayrıca denetçinin BDS hükümleri gereği bu şekilde hareket etmesi, bağımsız denetimde kalitenin elde edilmesi açısından bir mesleki gerekliliktir.

6. BAĞIMSIZ DENETÇİLERE İLİŞKİN ETİK KURALLAR

Kişi ya da kuruluşların ticari ilişkilerinde göz önünde bulundurdıkları, ahlâki değerler ve standartlar olarak tanımlanan²⁰ iş etiğinin denetim başarısızlıklarına yansıyan yönü dikkate alındığında bireysel, örgütsel ve mesleki düzeyde ihlallerin olduğu söylenebilir.

Enron, Worldcom, Xerox, Tyco, Adelphia, Parmalat v.b. işletmelerin iş etiğindeki ihlalleri, muhasebe finansal tabloların oluşturulması aşamasında başlamış, şirket yöneticilerinin ve bağımsız denetçilerinin çıkar ilişkileri ile yetki ve sorumluluklarını kötüye kullanmasıyla devam etmiştir. Bir başka deyişle, şirket yöneticilerinin etik algısındaki zafiyet, kurum kültürüne (örgüte) sirayet etmiş, çıkar ilişkilerinin tarafsızlığı bertaraf etmesiyle de mesleki etik ilkeler yok sayılmıştır. Bu skandallara adı karışan işletmelerin hileli finansal raporlamayı sanki bir muhasebe politikası gibi kabul ettikleri söylenebilir.²¹ Finansal tablolar hakkında verilen denetim görüşünün gerçeği yansıtmaktan uzak olduğunu örneklendiren bu ve benzeri denetim başarısızlıkları, denetçilerin kendi şahsi yararlarını, kamu yararına tercih ettiklerini göstermiştir.

Denetim mesleğinin icrasında kamu yararına hizmet etme bilincinin ve sorumluluğunun gereği gibi yerine getirilmesinde meslek mensuplarınca, yetkili otoriteler tarafından konulan etik ilkelere sıkı sıkıya bağlılık gereklidir. Hatta etik ilkelere uyumun sağlanması bir zorunluluktur²².

Mesleki ve iş ilişkilerinin bütününde dürüst, açık, doğru ve güvenilir olmayı temsil eden **dürüstlük ilkesi**; mesleki ve işle ilgili muhakemeye ve karar vermeye etki

²⁰ Doğan, D.U. (2019) *Muhasebe Denetiminde Etik*, 1.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, s. 47.

²¹ Dunn, P. (1999) *Fraudulent Financial Reporting: A Deception Based on Predisposition, Motive and Opportunity*, Phd Thesis, Boston University, s. 5.

²² KGK, Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar (Bağımsızlık Standartları Dâhil), 100.3 U1 Paragrafı

edeceği düşünülen önyargıların, menfaat ilişkilerinin, başkalarının sahip olduğu erkin kötüye kullanılmasına izin verilmemesini temsil eden **tarafsızlık ilkesi**; hızla değişen ve sürekli gelişen dünya düzeninde mesleğin gerektirdiği bilgilere ve becerilere haiz olmayı ve mesleğin icrasındaki itinayı temsil eden **mesleki yeterlilik ve özen ilkesi**; mesleğin icrası sırasında öğrenilen bilgilerin gizlenmesini temsil eden **sır saklama (gizlilik) ilkesi** ve söz konusu yasal düzenlemelere uyumu ve meslek itibarını zedeleyici her türlü fiilden uzak durmayı temsil eden **mesleğe uygun davranış ilkesi** olmak üzere denetçilerin uyması gereken beş temel etik ilkesi mevcuttur.²³

7. BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARI (BDS)²⁴

Küreselleşen ve dijitalleşen dünyada ülkeler arası işlem hacminin yaygınlık ve hız kazanması üretilen bilgilerde (finansal tablolarda) ve bu bilgilerin (finansal tabloların) denetiminde standartlaşmayı zorunlu kılmıştır. Bu açıdan standartlaşma, farklı ülkelere üretilen ve denetlenen bilgilerin uygulama açısından aynı (standart) ölçütlere tabi olduğunu temsil etmektedir. Bağımsız denetim BDS'lere uygun yapıldıkça denetimde kalite ve kalite yükselişinden söz edilebilir. Aynı zamanda BDS hükümleri gereği gibi uygulandığında finansal tabloların gerçeğe uygun sunumundaki kalite de yükselir.

Çeşitli ülkelerin kamu gözetim otoritelerinin inceleme raporları kapsamında, bağımsız denetim uygulamalarında hangi BDS hükümlerinin gereği gibi yerine getirilmediği ve bunların sonucunda hangi finansal tabloların ve hangi hesapların gerçeğe uygun sunumunun (olumsuz) etkilendiği hususunda elde edilen bulgular Tablo 1.'de gösterilmiştir:

Tablo 1. ABD-Kanada-İngiltere Açısından Tespit Edilen Bulgular

ÜLKELER	ABD	KANADA	İNGİLTERE
Kamu Gözetim Otoritesi	PCAOB	CPAB	FRC
İnceleme Yapılan Dönem	2007-2010 Dönemi ile 2004-2006 Dönemi	2011 Yılı ile 2012 Yılı Karşılaştırması	2011/12 Yılı (Tek yıl verisi)

²³ KGK, Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar (Bağımsızlık Standartları Dâhil), 110.1 U1 Paragrafı

²⁴ Kod ile gösterilen BDS'lerin adı ve kapsamı hakkında detaylı bilgi için bakınız: <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10377/TDS-2022-Seti>.

Yüksek Kalitede Finansal Tablo Bilgilerinin Sunumunda Muhasebe ve Bağımsız Denetim Standartlarının Rolü ve Bağımsız Denetimin Kalitesine İlişkin Kamu Gözetim Kurumları Tarafından Yapılan Gözetimin Çeşitli Ülke Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi

	Karşılaştırması		kullanılmıştır.)
Gözetime Tabi Tutulan Denetim Şirketi Türü	Küçük denetim şirketleri	Dört Büyükler	-/-
Karşılaşılan Bulgu (Eksiklik) Yüzdesi	2007-2010 dönemi için (%28), 2004-2006 dönemi için (%36).	2012 yılı için (%15 ilâ %17 arası) 2011 yılı için (%20 ilâ %26 arası).	-/-
Eksiklik Tespit Edilen Finansal Tablolara İlişkin Bulgular	Hasılatın muhasebeleştirilmesi, Şirket birleşmeleri, Borçlanma araçları.	-/-	Gelirin muhasebeleştirilmesi, Kredi zarar karşılıkları, Şerefiyede değer düşüklüğü, Maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğü.
Eksiklik Tespit Edilen BDS Hükümleri	BDS 315 BDS 520 BDS 540 BDS 550	BDS 265 BDS 520 BDS 540	BDS 200 BDS 265 BDS 320 BDS 520 BDS 540 BDS 570 BDS 600 BDS 620

Kaynak: Ragothaman, Mock, Srivastava, s. 5-8.²⁵

ABD ve Kanada verileri açısından, kamu gözetiminin etkisiyle eksiklik tespit edilen alanlarda (finansal tablo kalemleri veya BDS'lere ilişkin bulgularda) yüzdesel bir azalış olduğu görülmektedir. Bu azalış, denetim kalitesinde yükselişi temsil etmektedir. FRC açısından karşılaştırma yapılacak başka bir yıl bilgisi sunulmadığından FRC gözetimlerinin, denetim kalitesine (olumlu/olumsuz) etkisini değerlendirme imkânı bulunmamaktadır. Ancak eksiklik tespit edilen muhasebe alanlarına ilişkin gözetim verileri dikkate alındığında, çeşitli finansal tablo kalemlerinin gerçeğe uygun sunumunun etkilendiği söylenebilir.

²⁵ Ragothaman, Mock, Srivastava, s. 5-8.'de sunulan verilerden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Özbingöl ve Akdoğan'ın (2021c)²⁶ çeşitli ülkeleri esas alarak yaptıkları çalışmada en çok ihlâl edilen BDS bulgularına ilişkin veriler Tablo 2.'de sunulmuştur:

Tablo 2. Gelişmiş Ülkelerdeki Kamu Gözetim Kurumlarının İnceleme Raporlarındaki Bulgularının Karşılaştırmalı Sunumu

		IFIAR'IN FARKLI BÖLGELERDEKİ ÜYE ÜLKELERİ KAPSAMINDA İNCELENEN ÜLKELER							
IFIAR'IN/		KUZAY AMERİKA BÖLGESİ ÜLKELERİ		AVRUPA BÖLGESİ ÜLKELERİ		ASYA/OKYANUSYA BÖLGESİ ÜLKELERİ			ORTADOĞU BÖLGESİ ÜLKESİ
EN ÇOK İHLÂL EDİLEN BDS'LER		ABD	KANADA	FRANSA	İNGİLTERE	JAPONYA	ÇİN	AVUSTRALYA	TÜRKİYE
Genel İlke ve Sorumluluklar Kapsamında	BDS 200				.			.	
	BDS 220					.	.		.
	BDS 230			.	.	.	.	.	.
	BDS 240			.	.	.		.	.
	BDS 265	.							
Risk Değerlendirmesi ve Değerlendirilmiş Risklere Verilecek Karşılıklar Kapsamında	BDS 300						.	.	
	BDS 315	.		.	.	.			.
	BDS 320						.	.	
	BDS 330			.		.			.
	BDS 450						.		
Bağımsız Denetim Kanunları Kapsamında	BDS 500		.	.	.	.		.	
	BDS 501	.							.
	BDS 505						.		.
	BDS 520		.						
	BDS 530	.		.					
	BDS 540	.	.	.		.			
	BDS 550					.		.	.
	BDS 570							.	.
Diğer BDS'ler Kapsamında	BDS 600			.		.			
	BDS 700	.						.	.
	BDS 701						.		

²⁶ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021c), s. 279. Almanya araştırma kapsamında olmasına rağmen, verilerine ulaşılamadığı için tabloya dâhil edilmemiştir. Tablo verilerinin sunum şekli değiştirilmiştir.

Kaynak: Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021c) s. 279. İlgili ülkelerin kamuoyu ile paylaştıkları yıllık inceleme raporları, gözetim raporları, kalite kontrol raporları ve sonuçlanmış dava dosyaları dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Genel ilke ve sorumluluklar kapsamında, bağımsız denetimin belgelendirilmesi (BDS 230 hükümleri) 8 ülkenin 6'sı tarafından; denetçinin hileye ilişkin sorumlulukları (BDS 240 hükümleri) 8 ülkenin 5'i tarafından gereği gibi yerine getirilmemiştir.

Risk değerlendirmesi ve değerlendirilmiş risklere verilecek karşılıklar kapsamında, önemli yanlışlık risklerinin tespit edilmesi ve değerlendirilmesi (BDS 315 hükümleri) 8 ülkenin 5'i tarafından, denetçinin değerlendirilmiş risklere yönelik yapacağı işler (BDS 330 hükümleri) 8 ülkenin 3'ü tarafından gereği gibi yerine getirilmemiştir.

Bağımsız denetim kanıtları kapsamında, denetim kanıtı elde edilmesi (BDS 500 hükümleri) 8 ülkenin 5'i tarafından; muhasebe tahminlerine ve ilgili açıklamalar (BDS 540 hükümleri) 8 ülkenin 4'ü tarafından gereği gibi yerine getirilmemiştir.

İşletmelerin finansal tabloları ile ortaya koydukları iddialarının güvenilir olup olmadığına dair makul güvencenin mevcudiyetinin ve kalitesinin değerlendirilmesi için bağımsız denetimin bütün safhalarında denetim standartlarına uyum esastır²⁷. Bağımsız denetimin kamu yararı açısından önemi göz önünde bulundurulduğunda yüksek kalitenin tesisi için BDS'lere ve KKS²⁸'lere uyum düzeyinin mümkün olan en üst düzeyde sağlanması gerekir.

2021 yılında yapılan ve gelişmiş ülkeleri kapsayan çalışmanın ilgili yıl verilerine ilişkin kamu gözetim otoritelerince yapılan bilgi paylaşımları dikkate alınarak, BDS ihlallerinin hangi finansal tablo kalemlerinin gerçeğe uygun sunumunu etkilediğine dair bulgular Tablo 3.'te sunulmuştur:

²⁷ Kavut, L. (2001). "Bağımsız Denetim Hizmetinden Yararlanan Firmaların Aldıkları Hizmet Kalitesine İlişkin Görüşleri", *Yönetim*, Yıl:12, Sayı:40, s. 7.

²⁸ KKS: Kalite Kontrol Standartları

Tablo 3. Gelişmiş Ülkelerdeki BDS İhlallerinin Gerçeğe Uygun Sunumunu Etkilediği Finansal Tablolara İlişkin Bulgular

IFIAR'IN FARKLI BÖLGELERDEKİ ÜYE ÜLKELERİ KAPSAMINDA İNCELENEN ÜLKELER				
IFIAR'IN	KUZAY AMERİKA BÖLGESİ ÜLKELERİ		AVRUPA BÖLGESİ ÜLKELERİ	
	ABD ²⁹	KANADA ³⁰	FRANSA	İNGİLTERE ³¹
BDS İhlallerinin Gerçeğe Uygun Sunumunu Etkilediği Finansal Tablolara İlişkin Bulgular	Alacaklar, Borçlar, Stoklar, Tahakkuklar, Ertelenmiş Gelirler Dâhil Gelirler, Menkul Kıymet Yatırımları, Satılmaya Hazır Menkul Kıymetler, Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Şirket Birleşmeleri, Şerefiyede Değer Düşüklüğü.	Kripto Varlıklar, Biyolojik (Canlı) Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Tahminleri, Yatırımların Gerçeğe Uygun Değeri, Şirket Birleşmeleri, Hasılatın Muhasebeleştirilmesi.	Bu kapsamda veriye ulaşılamamıştır.	Gelir, Uzun Vadeli Sözleşmeler (Tamamlanma Maliyeti, Tahmini Gelir), Hasılatın Muhasebeleştirilmesi, Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesi, Şerefiyede Değer Düşüklüğü, Maddi Olmayan Duran Varlıklar.
IFIAR'IN	ASYA/OKYANUSYA BÖLGESİ ÜLKELERİ			ORTADOĞU BÖLGESİ ÜLKESİ
	JAPONYA ³²	ÇİN ³³	AVUSTRALYA ³⁴	TÜRKİYE ³⁵
BDS İhlallerinin Gerçeğe Uygun Sunumunu Etkilediği Finansal Tablolara İlişkin Bulgular	Stoklar, Satışlar, Satış İndirimleri, Satışların Maliyeti, Paz.Sat. ve Dağ.Gid., Alacaklar, Şüpheli Alacaklar, Şüpheli Alacaklar	Alacak Hesapları, Yatırımlar (Bağlı Ortaklıklar), Stoklar, Varlıklarda Değer Düşüklüğü, Maddi Duran Varlıklar,	Varlık Değerlemesi, Finansal Olmayan Varlıkların Değer Düşüklüğü, Hasılat, Gelir ve Alacaklar, Yatırımlar ve Finansal Araçlar,	Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Stoklar, Hasılat, Ticari Alacaklar ve Ticari Borçlar.

²⁹ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021c), s. 264.

³⁰ Canadian Public Accountability Board, Annual Report 2019, s. 19.

³¹ Financial Reporting Council, Developments in Audit 2019, s. 10-12.

³² Certified Public Accountants and Auditing Oversight Board, Case Report from Audit Firm Inspection Results 2019. Tespit edilen eksiklikler örnek vak'alarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

³³ Financial Supervisory Commission, CPA Firm Inspection 2018, s. 13-17.

³⁴ Australian Securities and Investments Commission, Audit Inspection Report 2018-19, s. 11, 31.

³⁵ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2019, s. 4.

Yüksek Kalitede Finansal Tablo Bilgilerinin Sunumunda Muhasebe ve Bağımsız Denetim Standartlarının Rolü ve Bağımsız Denetimin Kalitesine İlişkin Kamu Gözetim Kurumları Tarafından Yapılan Gözetimin Çeşitli Ülke Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi

	Karşılığı, Maddi Duran Varlıklar, Borçlar, Kısa Vadeli Krediler, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Ortaklıklarda Değer Düşüklüğü, Şerefiye, Şerefiyede Değer Düşüklüğü, Konsolidasyon İşlemleri.	Hasılat.	Stoklar ve Satışların Maliyeti, Giderler, Borçlar, Vergilendirme.	
--	---	----------	---	--

Kaynak: İlgili ülkelerin yıllık inceleme raporları, gözetim raporları, kalite kontrol raporları ve vak'a raporlarından faydalanılarak oluşturulmuştur.

ABD, İngiltere, Fransa, Japonya, Çin, Kanada, Avustralya ve Türkiye için Tablo 2.'de BDS'lere uyum düzeyi genel olarak mercek altına alınmıştır. Bir başka deyişle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hangi BDS hükümlerini en çok ihlâl ettikleri tespit edilmiştir. Tablo 3.'te ise bağımsız denetim faaliyetleri sonrası, bu ülkelerin hangi finansal tablo kalemlerinin gerçeğe uygun sunumu hususunda eksiklikler tespit edildiği gösterilmiştir. BDS'lere uyumsuzluğun, finansal durum tablosu ve finansal performans tablosu başta olmak üzere konsolide finansal tabloların da gerçeğe uygun sunumunu etkilediği söylenebilir.

8. İNGİLTERE AÇISINDAN ETİK İLKELERE VE BDS'LERE UYUMUN DERİNLEMESİNE İNCELENMESİNE YÖNELİK ÖRNEK

Kamu gözetim otoriteleri, yaptıkları bilgi paylaşımlarıyla yapılacak denetim uygulamalarına kılavuzluk etmektedir. Bilgi paylaşımlarının içeriği, sunum şekli, sunulduğu tarih ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

İngiltere'nin gözetim otoritesi FRC (Finansal Raporlama Konseyi) tarafından kamuoyuyla paylaşılan bilgilerden biri de usulüne uygun olmayan uygulama örneklerine ilişkin yaptırımlardır (disiplin cezalarıdır). 2019 yılı sonu itibarıyla sonuçlandırılmış denetim davalarına ilişkin veriler Tablo 4.'te sunulmuştur:

Tablo 4. FRC 2019 Yılı Sonuçlandırılmış Denetim Davaları

Bağımsız Denetim Şirketi	Denetlenen İşletme / Denetim Dönemi	Suiistimal Edilen Alanlar	Uygulanan Yaptırımlar	
			Bağımsız Denetim Şirketine	Denetim Ortağına
KPMG LLP William Smith	Quindell plc/ 2013 yılı finansal tablo denetimi	-Geçmiş yıl kârlarında ve gelirlerinde önemli ölçüde düzeltmeler yapma, -Hukuk hizmetlerde gelirin muhasebeleştirilmesi, -Yazılım lisanslarının alımı ve satımı işlemleri, -Niteliksiz denetim, -Finansal tabloların önemli yanlışlık içermediğine dair makul güvence oluşturacak denetim kanıtı elde edememe, -Mesleki şüpheciliği etkili kullanamama.	4.5 milyon £ (3.15 milyon £'a indirildi) para cezası Kınama Cezası	120.000£ (84.000£'a indirildi) para cezası Kınama Cezası
PwC Mr. Denison	BHS Ltd Taveta Grup/ 2014 yılı denetimi	-Denetimden sorumlu ortağın denetimin tamamlanması aşamasında 2 saat çalışması ve bir yıl deneyimi olan genç ekip üyesine yetki vermesi, -Tarafsızlığa ve bağımsızlığa aykırı davranması, - Sürekliliğe dair endişelerin varlığı, -Değer düşüklüğü denetiminde başarısızlık, -Yönetimin muhasebe tahminleri ve	10 milyon £ (6.5 milyon £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası 3 yıl boyunca Leeds denetim uygulamasını izleyecek ve destekleyecek ve FRC'ye her yıl rapor	500.000 £ (325.000 £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası 15 yıl boyunca denetim yapması yasaklandı

Yüksek Kalitede Finansal Tablo Bilgilerinin Sunumunda Muhasebe ve Bağımsız Denetim Standartlarının Rolü ve Bağımsız Denetimin Kalitesine İlişkin Kamu Gözetim Kurumları Tarafından Yapılan Gözetimin Çeşitli Ülke Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi

		varsayımlarının geçerliliğini test etmeme, -Mesleki şüphecilikle hareket etmeme, - Yeterli denetim kanıtı elde edememe, - Gelir tablosu kalemleri hakkında denetim kanıtı elde edememe, -Finansal tablolarda önemli olaylara ilişkin atıfların olmaması, -Denetimin ne zaman tamamlandığı hakkında elektronik denetim dosyasında yanlış bildirim yapma.	sunacak Yüksek riskli ya da yüksek profilli özel şirketlerin kalite kontrol incelemelerine ilişkin politika ve prosedürleri gözden geçirecek gerekirse değiştirecek	
KPMG LLP	Ted Baker plc/ 2013-2014 yılları finansal tablo denetimi	-Etik Standartların İhlali, -Denetim bağımsızlığına yöneltilen riskler için denetimin üstlenilmemesi gerekliliği, -Denetçi iken müşterisine destek hizmetler de sunma, -Denetim dışı ücretlerin düzeyi.	3 milyon £ (2.1 milyon £'a indirildi) Para Cezası Kınama Cezası	80.000 £ (46.800 £'a indirildi) Para Cezası Kınama Cezası
Grant Thornton LLP	Nichols plc ve Salford Üniversitesi/ 2010-2013 finansal tabloların denetimi	-Etik Standartların İhlali, -Bağımsızlık ve tarafsızlığa uygun davranmama, -Mevcut denetim müşterilerinde kilit yönetici olmayan pozisyonlarda denetim ortağı olarak görev alma, -Mevcut denetim müşterilerine danışmanlık anlaşması ile ücretli hizmet sunma.	4 milyon £ (3 milyon £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası	3 Denetim ortağı 60.000£- 100.000£ (indirimli 45.000£- 75.000£) arasında değişen Para Cezası Kınama Cezası

Deloitte LLP	Serco Geographix Limited 2011-2012 finansal tablolarının denetimi	Mesleki yeterlilik ve özen konusunda temel ilkelere uygun hareket etmeme.	6.5 milyon £ (4.225 milyon £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası Tüm denetim personelinin eğitim alması düzenlenmiştir	150.000 £ (97.500 £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası
Baker Tilly UK Audit LLP (Now RSM UK Audit LLP)	Tanfield Group plc 2007 yılı finansal tablolarının denetimi	Ticari alacaklar, bağlı ortaklıklar, iştirakler, stoklar gibi önemli bilanço kalemleri için -yeterli çalışma yapılmaması, -yeterli denetim kanıtı elde edilememesi, -denetim prosedürlerinde eksiklik olması.	750.000 £ Para Cezası Kınama Cezası	Ortak Mr. King için 30.000 £ Para Cezası Kınama Cezası Ortak Mr. Railton için 35.000£ Para Cezası Kınama Cezası
KPMG Audit plc	Equity Syndicate Management Limited 2008- 2009 finansal tabloların denetimi	-Sendikanın talep rezervler uygulamalarına ilişkin düzenlenen raporda usulsüzlük, -Sendika tarafından yürütülen vaka dosyalarını anlayamama, nihai hükümleri tahmin edememe, -Yeterli denetim kanıtı elde edilememesi, -Denetim çalışmalarında	6 milyon £ Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası Sigorta şirketlerinin 2018 denetimleri için belirli yönleriyle FRC'ye rapor	Mark Taylor 100.000 £ Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası 2020 sonuna kadar denetimlerinde ikinci bir ortak incelemesi

Yüksek Kalitede Finansal Tablo Bilgilerinin Sunumunda Muhasebe ve Bağımsız Denetim Standartlarının Rolü ve Bağımsız Denetimin Kalitesine İlişkin Kamu Gözetim Kurumları Tarafından Yapılan Gözetimin Çeşitli Ülke Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi

		ciddi eksiklikler olması.	vermek ve ek iç incelemeleri üstlenmek	şartının getirilmesi Anthony Huls 100.000 £ Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası
KPMG Audit plc	The Co-operative Bank plc 2009 yılı finansal tabloların denetimi	Co-op Bank ile Britannia Building Society birleşmesiyle ilgili -Alınan kredi ve borçların oranı, -Ticari kredilerle ilgili gerçeğe uygun değer düzeltmelerinin denetimi, - Yeterli kanıt elde edememe, - Mesleki şüphecilikle hareket etmeme, -Finansal tablolardaki açıklamaların yeterli olmaması,	5 milyon £ (4 milyon £'e indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası KPMG'nin kredi kurumlarıyla olan denetim sözleşmeleri 3 yıl boyunca KPMG'nin ayrı bir denetim kalite ekibi tarafından incelemeye tabi tutulacak ve her yılın sonunda FRC'ye rapor verilecek	125.000 £ (100.000 £'a indirildi) Para Cezası Şiddetli Kınama Cezası

Kaynak: Özbingöl, A. (2020), s. 161-165, (FRC 2019 Annual Enforcement Review (July 2019)).³⁶

³⁶Özbingöl, A. (2020), s. 161-165. Tabloya ilişkin verinin temel kaynağı ise Financial Reporting Council, "Annual Enforcement Review 2019" dur.

Enron ve sonrası denetim başarısızlıklarının temelinde bağımsızlık ve tarafsızlığın yitirilmesi vardır. Aynı müşteri işletmeye aynı dönemde danışmanlık ve denetim hizmetlerinin bir arada verilmesi bağımsızlık ve tarafsızlığı ortadan kaldırmıştır. Bu yüzden SOX ile öncelikle denetçi bağımsızlığının sağlanması için bu ihlâlâ yol açan bu uygulamaya son verilmiştir.

Ancak Tablo 4.'te gösterildiği üzere, büyük denetim şirketleri arasında yer alan Grant Thornton ve KPMG gibi denetim şirketlerinin müşteri işletmesine eş zamanlı denetim ve danışmanlık hizmeti vermesi mesleki etik ilkelerden **tarafsızlık ilkesinin** ihlâlâine ilişkindir. Bu türlü bir uygulamanın hâlâ yapıyor olması güvenilir olmayı zedelediği için mesleki etik ilkelerden **dürüstlük ilkesinin** de ihlâlâine sebebiyet vermektedir. PwC Mr. Denison örneğinde ise denetimden sorumlu ortağın denetimin tamamlanması aşamasında kısa bir süre çalışması ve bu sorumluluğunu az deneyim sahibi denetim ekibi üyesine devretmesi **mesleğe uygun davranış ilkesine** ve **mesleki yeterlilik ve özen ilkesine** aykırılık teşkil etmedir. Mesleki etik ilkelere bağlılıkla sürdürülen denetim faaliyetleri, denetim kalitesinin yükselmesine hizmet edecektir.

Tablo 4.'te gösterildiği üzere, mesleki şüpheciliğin etkin kullanılmaması **BDS 200**'ün; denetim prosedürlerinin eksik olması **BDS 315**'in; denetimin belgelendirilmemesinde **BDS 230**'un; denetim kanıtının elde edilememesi **BDS 500**'ün; muhasebe tahminlerinin ve varsayımlarının geçerliliğine yönelik testlerin yapılmaması **BDS 540**'ın; işletmenin sürekliliğine dair endişelerin olması **BDS 570**'in ihlâl edilmesi söz konusudur. Bağımsız denetim standartlarında belirtilen hükümlere uyumsuzluk, denetim kalitesinin düşmesine hizmet etmiştir.

Tablo 4.'te gösterildiği üzere, mesleki etik ilkelere ve BDS hükümlerine uygun hareket etmeme finansal tabloların gerçeğe uygun sunumu etkilemiştir. KPMG LLP William Smith örneğinde **gelirin muhasebeleştirilmesi, geçmiş yıl kârları** ve **maddi olmayan duran varlıklar**; PwC Mr. Denison örneğinde **gelir tablosu hesapları**; Baker Tilly UK Audit LLP örneğinde **stoklar, ticari alacaklar, iştirakler, bağlı ortaklıklar** gibi muhasebe alanlarında eksiklikler tespit edilmiştir.

9. TÜRKİYE AÇISINDAN BDY'YE VE BDS'LERE UYUMUN İNCELENMESİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRMELER

9.1. Türkiye Açısından Bağımsız Denetim Yönetmeliği (BDY)'ne Uyumun Değerlendirilmesi

Bağımsız denetimin gözetiminden ülkemizde KGK sorumludur. KGK, farklı raporlar aracılığıyla bilgi paylaşımları yaparak, hem kamuoyunu aydınlatmakta hem de denetim uygulamalarına kılavuzluk etmektedir. KGK'nın rapor türleri Tablo 5.'te sunulmuştur:

Tablo 5. KGK'nın Kamuoyuyla Paylaştığı Rapor Türleri

FAALİYET RAPORLARI	YILLIK İNCELEME RAPORLARI	GÖZETİM FAALİYETLERİ SONUÇ RAPORLARI
Kurumun faaliyetlerine ilişkin veriler yayınlanır.	Bağımsız Denetim Standartlarına Uyum ve Kalite Kontrolüne ilişkin veriler yayınlanır.	Bağımsız Denetim Yönetmeliği kapsamında gözetim verileri yayınlanır.
(2012-2020) YILI FAALİYET RAPORLARI	(2016-2020) YILI YILLIK İNCELEME RAPORLARI	(2020) YILI GÖZETİM FAALİYETLERİ SONUÇ RAPORU

Kaynak: kgk.gov.tr³⁷

KGK faaliyet raporlarını kurulduğu yıldan itibaren, yıllık inceleme raporlarını 2016 yılından itibaren kamuoyuyla paylaşırken ve ilk kez 2020 yılı için gözetim faaliyetleri sonuç raporunu kamuoyuyla paylaşmıştır. Böylelikle kamuyoyunun aydınlatılmasında KGK'nın rapor çeşitliliğini arttırdığı söylenebilir.

Kaliteli denetimden bahsedilmek için öncelikle Bağımsız Denetim Yönetmeliği (BDY)" ile düzenlenen rotasyon süreleri, sorumlu denetçilik yetkisi, denetime yetkili olunan alanlar, defter tutma hizmetleri, geçerli finansal raporlama çerçevesi gibi gözetim konularına ilişkin kurallara uyum sağlama başta gelmelidir. Bu yüzden KGK

³⁷ www.kgk.gov.tr adresinden ilgili linkler tıklanarak tablo oluşturulmuştur.

BDY hükümlerini dikkate alarak Sözleşme Bilgi Giriş Sistemi üzerinden bağımsız denetim şirketlerinin ve bağımsız denetçilerin yaptıkları bildirimleri gözetim faaliyetleri kapsamında incelemektedir.³⁸

31.12.2019 tarihi itibarıyla Sözleşme Bilgi Giriş Sistemi üzerinden KGK'ya bildirilen tüm sözleşmelerin denetim türüne göre dağılım verileri ile tüm sözleşmelerde belirlenen toplam denetim saatlerine ilişkin veriler Tablo 6.'da sunulmuştur:

Tablo 6. KGK'nın 31.12.2019 Tarihli Sözleşme Bilgi Giriş Sistemi Verileri

YILLAR	Bildirimi Yapılan Tüm Sözleşmelerin Denetim Türüne Göre Dağılımı				Bildirimi Yapılan Tüm Sözleşmelerde Belirlenen Toplam Denetim Saatleri
	Herhangi Bir Mevzuata Dayanmaksızın İhtiyari Olarak Yaptırılan Denetim	Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı Uyarınca Yaptırılan Denetim	İlgili Mevzuatında Yer Alan Özel Hükümler Uyarınca Yaptırılan Denetim	Bildirimi Yapılan Tüm Sözleşmelerin Denetim Türüne Göre Dağılımının Genel Toplamı	
2013	225	3.020	191	3.436	1.572.353
2014	297	3.936	291	4.524	1.893.774
2015	328	5.314	327	5.969	2.312.737
2016	358	6.756	336	7.450	2.658.515
2017	1.277	7.407	398	9.082	2.998.439
2018	1.421	9.255	3.380	14.056	3.869.884
2019	1.214	9.786	2.962	13.962	4.065.833
TOPLAM	5.120	45.474	7.885	58.479	19.371.535

Kaynak: KGK, Türkiye'de Bağımsız Denetim 2013-2019³⁹'da paylaşılan grafik verilerden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ülkemizde bağımsız denetim alanında gerçekleştirilen denetimlerin sayısı ve denetim için verilen emeğin süresi muazzamdır. KGK tarafından bağımsız denetim

³⁸ KGK, Faaliyet Raporu 2020, s. 21.

³⁹ KGK, Türkiye'de Bağımsız Denetim 2013-2019 İlgili Hesap Dönemi İçin Yürütülen Bağımsız Denetim Faaliyetlerinin Genel Görünümü, 1.Baskı, Önka Ltd.Şti., s. 163., 167.

için yetkilendirilmiş meslek mensuplarınca (SMMM ve YMM) bağımsız denetim için verilen bu çabanın gözetiminin KGK tarafından gerçekleştirilmesi, şüphesiz bağımsız denetimde yüksek kalitenin tesis edilmesi ve sürdürülmesi içindir. Bir başka deyişle, KGK'nın bu faaliyeti gerçekleştirmesinin sebebi yüksek kaliteli denetimler için denetimde bağımsızlığın ve tarafsızlığın sağlanması, denetime güven duyulması, aksaklıkların tespit edilmesi, aksayan hususlar için çözüm üretilmesi ve tedbirlerin alınmasıdır.⁴⁰

KGK, gözetim faaliyetlerine ilişkin sonuçları önceki yıllarda "Faaliyet Raporları" içerisinde kısmen sunarken, gözetim konularına ilişkin gözetim sonuçlarını ayrı bir rapor olarak ilk kez 2020 için hazırlamış ve 2021 yılının sonu itibarıyla kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu rapora göre kontrolü yapılan gözetim konuları Tablo 7.'de sunulmuştur:

Tablo 7. KGK'nın 2020 Yılı Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporuna Göre Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları

2020 YILINA AİT YILLIK GÖZETİM FAALİYETLERİ SONUÇ RAPORU				
KONTROLÜ YAPILAN GÖZETİM KONULARI (İÇERİK OLARAK)				
Sözleşmeler Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları	Son Takvim Yılına Ait Gelirler Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları	Mesleki Sorumluluk Sigortaları (MSS) Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları	Son Takvim Yılına Ait Şeffaflık Raporları Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları	Bağımsız Denetim Raporları Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Konuları
1.Asgari Unsur Kontrolü	1.Bağımsız Denetim Faaliyetlerinden Gelirler	1. MSS Poliçesi Yapılması	Şeffaflık Raporlarına İlişkin Asgari Unsurlar	1. Finansal Tablolar Hakkında Denetçi Raporu
2.Bildirim Sürelerinin Kontrolü	2.Diğer Denetim Faaliyetlerinden Gelirler	2.MSS Poliçelerinin Süresi İçinde KGK'ya Bildirilmesi		2.Yönetim Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu Hakkında Denetçi Raporu
3.Denetime Yetkili Olunan Alanların Kontrolü	3.Defter Tutma Hizmetlerinden Gelirler	3. MSS Poliçelerinin Bağımsız Denetim Hizmetini Kapsaması		3.Riskin Erken Saptanması ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporu
4.Sorumlu Denetçilik Yetkisi Kontrolü	4.Danışmanlık Hizmetlerinden Gelirler			

⁴⁰ KGK, Faaliyet Raporu 2020, s. 21.

5.Ortaklık ve İstihdam İlişkisi Kontrolü				
6.Rotasyon Sürelerinin Kontrolü				
7.DeFTER Tutma Hizmetlerinin Kontrolü				

Kaynak: KGK Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu 2020⁴¹ verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Kontrolü yapılan gözetim sonuçlarına ilişkin sayısal veriler ise Tablo 8.'de sunulmuştur:

Tablo 8. KGK'nın 2017-2019 Yıllarına Ait Faaliyet Raporlarına ve 2020 Yılı Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporuna Göre Kontrolü Yapılan Gözetim Konularına İlişkin Sonuçlar

	KONTROLÜ YAPILAN GÖZETİM SONUÇLARI (SAYISAL OLARAK)					
GÖZETİM KONULARI	Sözleşmeler Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Sayıları	Son Takvim Yılına Ait Gelirler Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Sayıları	Mesleki Sorumluluk Sigortaları (MSS) Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Sayıları	Son Takvim Yılına Ait Şeffaflık Raporları Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Sayıları	Bağımsız Denetim Raporları Üzerinde Kontrolü Yapılan Gözetim Sayıları	
GÖZETİM KONULARI KAPSAMINDA GÖZETİMİ YAPILAN UNSURLAR	Kontrol Edilen Toplam Sözleşme Sayısı (Adet)	Kontrol Edilen Toplam Denetim Şirketi/Denetçi Gelir Bildirimi Sayısı (Adet)	Kontrol Edilen Toplam Denetim Şirketine/ Denetçiye İlişkin MSS Sayısı (Adet)	Kontrol Edilen Toplam Şeffaflık Raporu (Adet)	Kontrol Edilen Toplam Denetim Raporu (Adet)	KONROL EDİLEN BİLDİRİM TOPLAMI
2017 YILI	1.285	455	KGK, bu kapsamda kaç adet kontrol yapıldığı bilgisini paylaşmamıştır.	KGK, bu kapsamda kaç adet kontrol yapıldığı bilgisini paylaşmamıştır.	1.010	2.750

⁴¹ KGK, Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu 2020, s. 3-19.

Yüksek Kalitede Finansal Tablo Bilgilerinin Sunumunda Muhasebe ve Bağımsız Denetim Standartlarının Rolü ve Bağımsız Denetimin Kalitesine İlişkin Kamu Gözetim Kurumları Tarafından Yapılan Gözetimin Çeşitli Ülke Uygulamaları Açısından Değerlendirilmesi

2018 YILI	KGK, bu kapsamda kaç adet kontrol yapıldığı bilgisini paylaşmamıştır.	504	504	124	KGK, bu kapsamda kaç adet kontrol yapıldığı bilgisini paylaşmamıştır.	1.132
2019 YILI	12.316	562	562	128	2.150	15.718
2020 YILI	25.580	396	396	130	8.262	34.764
2020 YILI İÇİN MEVZUATA AYKIRILIKLAR ⁴²	Mevzuata Aykırılık Tespit Edilen Toplam Sözleşme Sayısı	Mevzuata Aykırılık Tespit Edilen Toplam Gelir Bildirimi Sayısı	Mevzuata Aykırılık Tespit Edilen Toplam MSS Sayısı	Mevzuata Aykırılık Tespit Edilen Toplam Şeffaflık Raporu Sayısı	Mevzuata Aykırılık Tespit Edilen Toplam Denetim Raporu Sayısı	MEVZUATA AYKIRILIK TOPLAMI
	VAR (47 Adet) -Denetim ekipleri yönünden 12 -Rotasyon süresi yönünden 24 -Defter tutma hizmeti yönünde 11	YOK (0 Adet)	YOK (0 Adet)	YOK (0 Adet)	VAR (240 Adet) -Format (kilit denetim konusu dâhil) yönünden 224 -Geçerli finansal raporlama çerçevesi yönünden 16	287

Kaynak: KGK, Faaliyet Raporu 2017-2018-2019 ve Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu 2020⁴³ verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

⁴² Örneğin, 2017 yılı için toplamda kaç adet şeffaflık raporunun kontrol edildiği bilgisi paylaşılmamışken, bu kapsamda denetçi ve denetim şirketi nezdinde **kaç adet aykırılık olduğu** ve **bu aykırılıkların türü bilgisine** yer verilmiştir. (KGK, Faaliyet Raporu 2017, s. 67.) Örneğin, 2018 yılı için kaç adet sözleşme kontrolünün yapıldığı bilgisi paylaşılmamışken, bu kapsamda denetçi ve denetim şirketi nezdinde **kaç adet gözetim raporu hazırlandığı bilgisine** yer verilmiştir. (KGK, Faaliyet Raporu 2018, s. 68-69.) Bu yüzden mevzuata aykırılık verilerinin sunum bilgisi 2017-2019 yıllarının her birinde farklı şekillerde sunulduğu için tabloya dâhil edilmemiştir.

⁴³ KGK, Faaliyet Raporu 2017, s. 66-70., Faaliyet Raporu 2018, s. 68-72., Faaliyet Raporu, 2019. s. 24-28. ve Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu 2020, s. 20-24.

Tablo 8.'de sunulan bilgilere göre, gözetim faaliyetleri kapsamında 2020 yılı için toplamda 34.764 adet kontrolü gerçekleştirilen bildirimlerin 287 adedinde yani binde 8,25'lik kısmında mevzuata aykırılık olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit, bağımsız denetim şirketlerinin/bağımsız denetçilerin hem BDY'de belirtilen hükümleri benimsediklerini gösterir hem de hükümlere uygun hareket etme konusundaki bilinçlerini ve titizliklerini ortaya koyar. Ayrıca yıllar itibarıyla BDY'ye uyum düzeyinin arttığı 2017-2019 yıllarına ait faaliyet raporlarında yer alan kamu gözetim fonksiyonu kapsamındaki disiplin cezalarına (özellikle idari para cezası tutarına) da azalış olarak yansımıştır.⁴⁴ 2020 yılına ilişkin olarak hem faaliyet raporunda hem de yıllık gözetim faaliyetleri sonuç raporunda uygulanan disiplin cezalarına ilişkin bilgiye yer verilmemiş olduğu için 2020 yılındaki BDY'ye uyum ile disiplin cezaları arasındaki ilişki tespit edilememiştir. BDY'ye uygun hareket edilmesi, denetimin başlangıç aşamasından (sözleşme aşamasından) itibaren kaliteli yapılmasına hizmet etmekte ve denetimdeki kaliteyi yükseltmektedir.

9.2. Türkiye Açısından Bağımsız Denetim Standartları (BDS)'na Uyumun Değerlendirilmesi

Kamu gözetim otoritelerinin kamuoyuyla paylaştığı bilgiler ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. İngiltere'de (örneğinde görüldüğü üzere) dava raporlarının kamuoyuyla paylaşılması söz konusu iken, ülkemiz açısından böyle bir paylaşım söz konusu değildir. BDS'lere uyumun değerlendirilmesi için temel dayanak Yıllık İnceleme Raporları'nda sunulan verilerdir.

Finansal tablo hesapları bir başka deyişle muhasebe alanları açısından eksiklik tespit edilen BDS hükümlerine ilişkin veriler Tablo 9.'da sunulmuştur:

⁴⁴ Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021b), s. 474.

Tablo 9. 2017-2020 Dönemlerine Ait Finansal Tablo Hesapları (Muhasebe Alanları) Açısından Eksiklik Tespit Edilen Uygulamalar

FİNANSAL TABLO HESAPLARI (MUHASEBE ALANLARI) AÇISINDAN GEÇERLİ FİNANSAL RAPORLAMA ÇERÇEVESİ İHLÂLLERİ VE İHLÂL EDİLEN BDS'LER					
	GEÇERLİ FİNANSAL RAPORLAMA ÇERÇEVESİ İHLÂLLERİ	İHLÂL EDİLEN BDS'LER			
İnceleme Yapılan Yıllar	BDS/TMS/BOBİ FRS	2017	2018	2019	2020
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar Amortisman	TMS 16 TMS 38 BOBİ FRS Modül 12 BOBİ FRS Modül 14 TMS 8	BDS 250 BDS 315 BDS 330 BDS 500	BDS 250 BDS 315 BDS 500 BDS 540	BDS 200 BDS 250 BDS 260 BDS 450 BDS 500 BDS 520	BDS 200 BDS 250 BDS 315 BDS 500 BDS 520
Stoklar	TMS 2 TMS 23 BOBİ FRS Modül 6	BDS 501	BDS 501	BDS 200 BDS 230 BDS 260 BDS 501 BDS 520	BDS 200 BDS 501 BDS 520 BDS 705
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (2017)	TMS 40	BDS 315-330			
Hasılat	TFRS 15	BDS 230 BDS 315 BDS 330 BDS 500 BDS 505	BDS 230 BDS 240 BDS 315 BDS 330 BDS 500 BDS 505	BDS 200 BDS 315 BDS 500 BDS 520 BDS550	BDS 200 BDS 250 BDS 315 BDS 500 BDS 520 BDS 530 BDS 550
Ticari Alacaklar ve Ticari Borçlar	TFRS 15 TMS 37	-	-	BDS 200 BDS 250 BDS 315 BDS 330 BDS 500 BDS 520 BDS 550	BDS 200 BDS 250 BDS 500 BDS 550

Kaynak: KGK, 2017-2020 (dönemlerine ait) Yıllık İnceleme Raporlarında⁴⁵ yer alan bilgilerden faydalanılarak oluşturulmuştur. Raporda yer verilen açıklamalar doğrultusunda BDS hükümleri (ihlalleri) ilişkilendirilmiştir.⁴⁶

Tablo 9.'da gösterilen BDS ve ilgili finansal raporlama çerçevesinin ihlâl edilmesinin gerçeğe uygun sunumu etkilediği ve dolayısıyla finansal tablo kalitesini (olumsuz) etkilediği finansal tablo hesaplarına ilişkin veriler 2020 yılı açısından ayrıntılı değerlendirilmiştir. KGK'nın gözetim otoritesinin teftiş sürecinde tespit ettiği eksik/hatalı uygulamaların tekrarlanmaması açısından 2019 ve 2020 yılı inceleme

⁴⁵ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2017, s. 17-24, Yıllık İnceleme Raporu 2018, s. 5-21, Yıllık İnceleme Raporu 2019, s. 7-21. ve Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 9-33.

⁴⁶ KGK 2019 ve 2020 yılı Yıllık İnceleme Raporu verilerinin (bulgularının) sunum şeklindeki farklılık (daha net ve anlaşılır olması) BDS uyumsuzluğuna ilişkin daha fazla çıkarımda bulunma imkânı sağlamıştır.

raporlarında verileri daha açık ve anlaşılır dille aktarması, bağımsız denetçilerin eksikliklerini görmelerine ve daha kaliteli iş yapmalarına imkân sağladığı şeklinde değerlendirilebilir.

Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile amortismanlar konusunda KGK tarafından yapılan incelemelerde tespit edilen genel eksiklikler⁴⁷;

- maddi ve maddi olmayan duran varlıkların var olup olmadığının (mevcudiyetinin) tespit edilmemesi ve bunlara ilişkin açıklamaların yetersizliği gibi eksiklikler denetim kanıtının elde edilmemiş olmasına işaret ettiği için BDS 500 (*Bağımsız Denetim Kanıtları*) hükümleri,
- faydalı ömür için yapılan tahminler ile amortisman için seçilen yöntemlerin birbirine uygun olup olmadığının sorgulanmaması, kalıntı değerın amortisman hesaplamasına dâhil edilmemesi gerektiğinin değerlendirilmemesi gibi eksiklikler gereken mesleki şüphecilikle ve özenle hareket edilmediğine işaret ettiği için BDS 200 (*Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi*) hükümleri; amortisman ve itfa paylarının doğru hesaplanıp hesaplanmadığına ilişkin prosedürlerin uygulanmayışı BDS 520 (*Analitik Prosedürler*) hükümleri,
- arsa üzerine inşa edilmiş binaların ayrı olarak finansal tablolarda yansıtılması hususunda gerekli çalışmaların yapılmaması hem mevzuatın dikkate alınmaması yönüyle BDS 250 (*Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Mevzuatın Dikkate Alınması*) hem de mesleki özenin gösterilmemesi yönüyle BDS 200 hükümleri,
- maddi olmayan duran varlıkların tanımı ve muhasebeleştirmeye ilişkin ölçütlerin değerlendirilmemesi mevzuatın dikkate alınmaması yönüyle BDS 250 hükümleri, mesleki özenin gösterilmemesi yönüyle BDS 200 hükümleri; maddi doğrulama prosedürlerinin yetersizliği nedeniyle BDS 520 hükümleri,
- yeniden değerlendirme artışının mevzuat hükümlerine uygun kaydedildiği/ kaydedilmediği hususunda denetim prosedürlerinin uygulanmaması, hem mesleki özenin gösterilmemesi yönüyle BDS 200 hem de prosedürlerin uygulanmaması yönüyle BDS 520 hükümleri ihlalleriyle ilişkilendirilebilir.

⁴⁷ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 11.

Stoklar konusunda KGK tarafından yapılan incelemelerde tespit edilen genel eksiklikler⁴⁸;

- stokların var olup olmadığı, eksiksiz ve doğru oluşu, değerlemesinin yapılması, durumunun tespit edilmesi hususunda miktar açısından yeterlilik ve kalite açısından uygunluk niteliğine haiz denetim kanıtı elde edilememesine ilişkin eksiklikler BDS 501 (*Bağımsız Denetim Kanıtları – Belirli Kalemler İçin Dikkate Alınması Gereken Özel Hususlar*) hükümleri,
- stok sayımına katılmama eksikliği denetim görüşü elde etmeyi etkilediği için BDS 705 (*Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi*) hükümleri, test sayımlarını gerçekleştirilmeme şeklindeki eksiklik gereken mesleki özenin gösterilmemesine işaret ettiği için BDS 200 hükümleri,
- stoklarda değer düşüklüğünün gerçekleşip gerçekleşmediğine, değer düşüklüğü gerçekleştiyse net gerçekleştirilebilir değer ile sunulup sunulmadığına, sayım tarihi ile bilanço tarihi arasında geçen sürede meydana gelen değişikliklerin gereği gibi muhasebeleştirip muhasebeleştirilmediğine ve sayım sonuçları ile nihai kayıtların birbiriyle uyumlu olup olmadığına ilişkin yeterli düzeyde denetim prosedürlerinin uygulanmaması gibi eksiklikler hem BDS 520 hükümleri hem de mesleki özenin gösterilmemesi kapsamında BDS 200 hükümleri ihlalleriyle ilişkilendirilebilir.

Hasılat konusunda KGK tarafından yapılan incelemelerde tespit edilen genel eksiklikler⁴⁹;

- hasılatın muhasebeleştirilmesi ve hasılat ölçümünün doğru olup olmadığı hususunda miktar açısından yeterlilik, kalite açısından uygunluk niteliğine haiz denetim kanıtı elde edebilmek için denetim prosedürlerinin tasarlanmaması ve uygulanmaması konusundaki eksiklikler BDS 520 hükümleri,
- hasılat konusunda önemli yanlışlık risklerinin tespit edilmemesi ya da hile riskinin değerlendirilmemesine ilişkin eksiklik BDS 315 (*İşletme ve Çevresini Tanımak Suretiyle “Önemli Yanlışlık” Risklerinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi*) ve

⁴⁸ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 17-18.

⁴⁹ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 18-19.

BDS 330 (*Bağımsız Denetçinin Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlara Karşı Yapacağı İşler*) hükümleri,

- satış faturalarının gereği gibi muhasebeleştirildiği hususunda miktar açısından yeterlilik, kalite açısından uygunluk niteliğine haiz denetim kanıtının elde edilmemesine ilişkin eksiklik BDS 500 hükümleri,
- dönemsellik kavramı gereği hasılatla ilişkin olarak yapılan kayıtların ve düzeltmelerin test edilmemesi BDS 520 hükümleri, vadeli satışlarda finansman bileşeninin hasılatlardan ayrı olarak muhasebeleştirilerek finansal tablolara aktarılmasına ilişkin denetim kanıtı elde etmek için denetim prosedürlerinin uygulanmaması BDS 520 hükümleri, dönemsellik testlerinin yeterince gerçekleştirilmemesi mesleki özenin gösterilmemesine işaret ettiği için BDS 200 hükümleri,
- örneklem büyüklüğünün yetersizliği, kullanılan denetim örneklemesinin uygunsuz oluşu gibi eksiklikler BDS 530 (*Bağımsız Denetimde Örnekleme*) hükümleri,
- ilişkili taraflar arasında gerçekleştirilen satış işlemlerinde belirlenen satış tutarının piyasa koşullarına uygunluğunun tespitinin yapılmaması hem mesleki özenin gösterilmemesi BDS 200 hem de ilişkili taraf işlemleri kapsamında BDS 550 (*İlişkili Taraflar*) hükümleri ihlalleriyle ilişkilendirilebilir.

Ticari alacaklar ve ticari borçlar konusunda KGK tarafından yapılan incelemelerde tespit edilen genel eksiklikler⁵⁰;

- önemlilik seviyesini aşan ticari nitelikteki alacak ve borçlar için hesap bakiyelerinin doğruluğu hakkında miktar açısından yeterlilik, kalite açısından uygunluk özelliğine haiz denetim kanıtı elde edilmemesi BDS 500 hükümleri,
- ticari nitelikteki alacak ve borçların değerlemesinin tabii olunan finansal raporlama çerçevesi hükümlerine uygunluğu hususunda denetim çalışması yapılmaması mesleki özenin gösterilmemesi kapsamında BDS 200 hükümleri, mevzuata uyumun değerlendirilmemesi kapsamında BDS 250 hükümleri,
- Değer düşüklüğüne uğrayan ya da şüpheli hale gelen ticari nitelikteki alacaklar için tabii olunan finansal raporlama çerçevesi hükümlerine uygun kayıt yapılıp

⁵⁰ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 23.

yapılmadığı hususunda herhangi bir denetim çalışmasının yapılmaması mesleki özenin gösterilmemesi kapsamında BDS 200 hükümleri, mevzuata uyumun değerlendirilmemesi kapsamında BDS 250 hükümleri,

- ilişkili taraflar arasındaki ticari nitelikteki borç ve alacak bakiyelerinin doğruluğu hususunda denetim kanıtı elde edilmemesi BDS 500 ve BDS 550 hükümleri ihlalleriyle ilişkilendirilebilir.

BDS'lere uyum açısından gözetim faaliyetleri gerçekleştirilirken dikkat çekilen bir diğer husus ise vergi uygulamalarına ilişkin alışkanlıkların devam ettiği yönündedir. Tablo 9.'da gösterildiği üzere, KGK finansal tablo kalemlerine ilişkin olarak finansal raporlama çerçevesi hükümlerine uygun davranılmadığına dikkat çekmiştir. Buna göre, işletme yönetimlerinin finansal tabloların oluşturulması sırasında geçerli finansal raporlama çerçevesi ilkelerine uygun hareket etmeleri, VUK ve TMS uygulama farklılıklarına ilişkin denetçilerin gereken mesleki özeni göstererek denetim faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Gerek tabii olunan finansal raporlama çerçevesindeki muhasebe standartlarına uygun muhasebeleştirme işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerekse BDS hükümlerindeki esaslara uygun hareket edilmesi, bir taraftan finansal tabloların gerçeğe uygun sunum kalitesini artırırken, diğer taraftan da bağımsız denetimin kalitesini artırır.

BDS'lere uyumsuzluk denetimin kalitesinin düşmesine sebebiyet vermektedir. Finansal tablo hesapları başka bir deyişle muhasebe alanları açısından tespit edilen eksikliklerin dosya ve bulgu düzeyindeki verileri Tablo 10.'da sunulmuştur.

Tablo 10. 2017-2020 Dönemlerinde Dosya ve Bulgu Düzeyinde Tespit Edilen Finansal Tablo Hesaplarına (Muhasebe Alanlarına) İlişkin Veriler

	FİNANSAL TABLO HESAPLARI AÇISINDAN TESPİT EDİLEN BULGULAR						
	Dosya Bazında Sıklık Düzeyi (Yüzde)				Bulgu Bazında Sıklık Düzeyi (Yüzde)		
İnceleme Yapılan Yıllar	2017 ⁵¹	2018	2019	2020	2018	2019	2020
İncelenen Dosya Sayısı (Adet) & Tespit Edilen Bulgu Sayısı (Adet)	58	76	60	71	565	580	701
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar	24 ⁵²	43 ⁵³	75	59	6,40	10,34	7,56
Amortisman	48	-	-	-	-	-	-
Stoklar	55	53	47	46	8,00	6,03	5,99
Hasılat	10	36	38	45	6,50	5,17	5,13
Ticari Alacaklar ve Ticari Borçlar	-	-	37	29	-	3,97	3,99
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	5	-	-	-	-	-	-

Kaynak: KGK, 2017-2020 (dönemlerine ait) Yıllık İnceleme Raporları'nda⁵⁴ yer alan bilgilerden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 10.'da gösterildiği üzere BDS'lere uyulmaması denetim kalitesinin düşmesinde özellikle finansal tablolarda maddi ve maddi olmayan duran varlıkların, amortismanların, stokların, hasılatın, ticari alacakların, ticari borçların ve yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun sunumunu etkilemiştir. Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların, stokların, ticari alacak ve borçların dosya bazındaki bulgu düzeyinin azalması, bu finansal tablo kalemlerinin gerçeğe uygun sunumunda finansal durum tablosundaki kalitenin artması; hasılatın dosya bazındaki bulgu düzeyinin artması ise finansal tablo kaleminin gerçeğe uygun sunumunda finansal performans tablosundaki kalitenin azalışı olarak yorumlanabilir. Başka bir deyişle, KGK'nın etkin gözetimi, hasılat dışındaki finansal tablo kalemlerinin kalitesine olumlu (artış olarak) yansımıştır denilebilir. Eksiklik tespit edilen finansal tablo

⁵¹ 2017 yılı Yıllık İnceleme Raporu'nda tespit edilen bulgu sayısına yer verilmediğinden, bulgu bazında sıklık düzeyi bilgisi tabloda yer almamaktadır.

⁵² Bu veri ilgili yıl için sadece maddi duran varlıkları temsil etmektedir.

⁵³ Bu veri ilgili yıl için sadece maddi duran varlıkları temsil etmektedir.

⁵⁴ KGK, Yıllık İnceleme Raporu 2017, s. 6,17, Yıllık İnceleme Raporu 2018, s. 4, Yıllık İnceleme Raporu 2019, s. 5-6 ve Yıllık İnceleme Raporu 2020, s. 5-6.

hesapları açısından bulgularda azalış meydana gelmesi ve kalitenin artması, KGK'nın 2019 ve 2020 yılı verilerini sunma şeklindeki değişikliklerle de ilişkilendirilebilir. 2019 ve 2020 yılı için verilerin sunumu, kamuoyunun aydınlatılması açısından, önceki yıllara göre daha net ve anlaşılır niteliktedir. Bağımsız denetçilerin hangi alanlarda ve uygulamalarda yeterince özenli davranmadığının örneklendirilmiş olması, uygulayıcıların (hem bağımsız denetçilerin hem de işletme yönetimlerinin) daha çok özen göstermesi gereken konulara/hususlara dikkat çekmektedir.

10. SONUÇ

Finansal tablo kullanıcılarının güvenin tesisi, bağımsız denetimde yüksek kaliteli hizmet sunumuna verilen önem ile kendini göstermektedir. Yüksek kaliteli finansal tabloların hazırlanmasında bağımsız denetim önemini, kamu yararından almaktadır. Bağımsız denetim mesleği icra edilirken, kamu yararı şahsi menfaatlerin her zaman üstünde tutulmalı, bağımsızlık ve tarafsızlık muhafaza edilmelidir. Yapılan işin kalitesini belirleyen en önemli kriterin mesleki etik ilkelere ve BDS'lere uyum sağlamaktan geçtiği unutulmamalıdır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin genelinde BDS 230, BDS 240, BDS 315 ve BDS 500'ün hükümlerine yeterince uyum sağlanmadığı ve (Tablo 3.'te gösterildiği üzere) finansal durum tablosu ve finansal performans tablosu başta olmak üzere konsolide finansal tablolarda çeşitli hesaplarda gerçeğe uygun sunumun sağlanamadığı tespit edilmiştir. İngiltere özelinde hem çeşitli BDS'lere hem de mesleki etik ilkelere aykırı uygulamalarla karşılaşmıştır. Türkiye özelinde BDS'lere uyum açısından kaliteli denetim için bağımsız denetçilerin ve denetim şirketlerinin KGK'ya olan görevleri konusundaki titizliği ortaya konulmuştur. Ayrıca BDS ihlalleri, geçerli finansal raporlama çerçevesi hükümlerine uygun hazırlanmamış finansal tablo hesapları açısından ele alınmıştır. BDS hükümlerine uyum/uyumsuzluğun sağlanmasının, finansal durum tablosu ve finansal performans tablosu verilerinin kalitesine olumlu/olumsuz yansıdığı hususlar değerlendirilmiştir.

Bağımsız denetçiler ve denetim şirketleri kamu yararına ilişkin sorumluluklarını hatırlayarak, mesleki etik ilkere sadık kalarak denetim hizmetlerini gerçekleştirmeye

özen göstermelidir ve bağımsız denetim standartlarında yer alan hükümleri itina ile uygulamaya çaba sarf etmelidir. Etkin ve kaliteli denetim sayesinde finansal tablolarda sunulan bilgilerin gerçeğe uygunluğu test edebilecektir. Ayrıca sunulan bilgilere olumlu görüş verildiğinde ise bilgilere olan güven artacaktır. Kaliteli denetim, denetim şirketinin denetim riskini de azaltacağından denetim görüşünün finansal tablolardaki bilgilerin doğruluğuna ilişkin makul güvence verme özelliğini de artıracaktır. Ayrıca etkin gözetim sistemi ve ilgili raporlardaki verilerin sunumundaki netlik ve anlaşılabilirlik de bağımsız denetimin ve finansal tablolardaki bilgilerin kalitesini artıracaktır.

11. KAYNAKÇA

Australian Securities and Investments Commission, “*Audit Inspection Report 2018-19*”. December 2019. Report: 648., <https://download.asic.gov.au/media/5409276/rep648-published-12-december-2019.pdf>, (10.10.2021).

Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 26.12.2012 Tarih ve 28509 Sayılı Resmi Gazete, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16907&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (11.01.2022).

BDS 240, Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS%20240.pdf (12.02.2022).

BDS 250, Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Mevzuatın Dikkate Alınması, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS%20250.pdf (12.02.2022).

BDS 260, Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS%20260.pdf (12.02.2022).

BDS 450, Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/BDS_450.pdf (12.02.2022).

Canadian Public Accountability Board, “*Annual Report 2019*”, https://www.cpab-ccrc.ca/docs/default-source/annual-reports/2019-annual-reporten.pdf?sfvrsn=dc4b1e23_13 (15.10.2021).

Certified Public Accountants and Auditing Oversight Board, “*Case Report from Audit Firm Inspection Results 2019*”, https://www.fsa.go.jp/cpaaob/english/oversight/20191129/2019_jireisyu.pdf (20.10.2021).

Doğan, D.U. (2019). *Muhasebe Denetiminde Etik*, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Dunn, P. (1999). *Fraudulent Financial Reporting: A Deception Based on Predisposition, Motive and Opportunity*, (Unpublished Phd Thesis), Boston University.

Financial Reporting Council, “*Annual Enforcement Review 2019*”, https://www.frc.org.uk/getattachment/b8622ccd-5264-41d6-8053-9986fba531c0/2353_Annual-Enforcement-Review-v6-1-Final-Web.pdf (03.10.2021).

Financial Reporting Council, “*Developments in Audit 2019*”, <https://www.frc.org.uk/getattachment/5d176788-3330-4b62-b18e-276c678d3d2c/Developments-in-Audit-Final-Screen.pdf> (01.11.2021).

Financial Supervisory Commission, “*CPA Firm Inspection 2018*”, https://www.fsc.gov.tw/fckdowndoc?file=/2018_CPA_Firms_Inspection_Report_draft.pdf&flag=doc (10.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2018 Sürümü)*”, [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf), (01.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Bağımsız Denetçiler İçin Etik Kurallar (Bağımsızlık Standartları Dâhil)*”,

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/TDS_2021_Seti/2019_etikkurallar.pdf, (01.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*2017 Yılı Yıllık İnceleme Raporu*”, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/Y%C4%B1ll%C4%B1k%20%C4%B0nceleme%20Raporu-2017.pdf> (01.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*2018 Yılı Yıllık İnceleme Raporu*”, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/YILLIK_INCELEME_RAPORU_2018.pdf (01.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*2019 Yılı Yıllık İnceleme Raporu*”, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/YILLIK%20%C4%B0NCELEME%20RAPORU%202019.pdf> (01.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*2020 Yılı Yıllık İnceleme Raporu*”, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/KGK%202020%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20%C4%B0nceleme%20Raporu.pdf> (07.12.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Faaliyet Raporu 2017*”, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/YillikFaaliyetRaporlari/KGK_Faaliyet_Raporu_2017.pdf (11.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Faaliyet Raporu 2018*”, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/YillikFaaliyetRaporlari/KGK_Faaliyet_Raporu_2018.pdf (12.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Faaliyet Raporu 2019*”, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/YillikFaaliyetRaporlari/KGK_2019_Faaliyet_Raporu.pdf (13.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “*Faaliyet Raporu 2020*”, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Diger/2020_Faaliyet_Raporu.pdf (10.10.2021).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “Yıllık Gözetim Faaliyetleri Sonuç Raporu (2020 Dönemi)”, [https://www.kgk.gov.tr/Content/AssignmentDetail/4802/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Go%CC%88zetim-Faaliyetleri-Sonuc%CC%A7-Raporu-\(2020-Do%CC%88nemi\)-yay%C4%B1mlanm%C4%B1s%CC%A7t%C4%B1r-\(25.11.2021\).](https://www.kgk.gov.tr/Content/AssignmentDetail/4802/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Go%CC%88zetim-Faaliyetleri-Sonuc%CC%A7-Raporu-(2020-Do%CC%88nemi)-yay%C4%B1mlanm%C4%B1s%CC%A7t%C4%B1r-(25.11.2021).)

KGK, *Türkiye’de Bağımsız Denetim 2013-2019 İlgili Hesap Dönemi İçin Yürütülen Bağımsız Denetim Faaliyetlerinin Genel Görünümü*, 1.Baskı, Önka Ltd.Şti., Ankara.

Kavut, L. (2001) “Bağımsız Denetim Hizmetinden Yararlanan Firmaların Aldıkları Hizmet Kalitesine İlişkin Görüşleri”, *Yönetim*, Yıl:12, Sayı:40, s. 7-18.

Khurana, I.K., Lundstrom, N.G., Raman, K.K. (2021) “PCAOB Inspections and the Differential Audit Quality Effect for Big 4 and Non-Big 4 US Auditors”, *Contemporary Accounting Research*, 38(1), s. 376-411. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1911-3846.12636> (07.01.2022).

Ragothaman,S., Mock, T.J, Srivastava, R.P. (2014) ”A Review and Evaluation of Audit Quality Oversight”, *Indian Accounting Review, Forthcoming*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2469941 (10.01.2022).

Özbingöl, A. (2020). *Kamu Gözetim Kurumlarının Denetim Şirketlerinin Denetimindeki Gözetimi ve Etkinliğinin Çeşitli Ülke Uygulamalarıyla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.

Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021a) “Bağımsız Denetimin Gözetimi: Ülkelerarası Kamu Gözetim Kurumlarının Yapısal Karşılaştırması”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 62(1), s. 1-20.

Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021b) “Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun Yıllık İnceleme Raporlarına Göre 2014-2019 Döneminde Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gözetiminin Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14 (2) , s. 451-478.

Özbingöl, A., Akdoğan, N. (2021c) “Bağımsız Denetimin Gözetimi: Ülkelerarası Kamu Gözetim Kurumlarının İnceleme Raporlarındaki Bulgularının İhlal Edilen

BDS'ler Açısından Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi*, 23(2), s. 254-288.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> (10.01.2022).

www.kgk.gov.tr.

FİNANSAL TABLO KALİTESİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİ DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ

Mustafa Süner

FİNANSAL TABLO KALİTESİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİ DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ

Özet

Finansal tabloların şeklini ve uyulması gereken standartları her ne kadar bunları düzenleyen Kamu Gözetimi Kurumu ve Sermaye Piyasası Kurulu belirliyor olsa da, bahse konu tabloların belirtilen düzenlemelere uygun şekilde hazırlanması ve denetlenmesinden Bağımsız Denetim Şirketleri sorumlu olmaktadır. Bu anlamda finansal tabloların kaliteli olabilmesi için Kavramsal Çerçeve'de belirtilen niteliksel özellikleri sağlamış olması beklenmektedir. Buradan yola çıkarak literatürde NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi olarak bilinen kalitatif yöntemle 2019-2020 yılları için her iki yılda farklı bağımsız denetçi görevlendirilmiş olan 56 adet Borsa İstanbul şirketinin finansal ve faaliyet raporları puanlanmıştır. Sonrasında ilgili iki yıl için oluşan puanlar eşleştirilmiş örneklem t testine tabi tutularak bağımsız denetçi değişikliği ile finansal tabloların kalitesi arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Çıkan sonuç bağımsız denetçi değişikliği ile finansal tabloların kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı yönündedir.

Anahtar Kelimeler— Finansal Raporlama Kalitesi, Faydalı Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetçi Değişikliği, Bağımsız Denetçi Rotasyonu

EFFECTS OF AUDITOR’S CHANGE ON FINANCIAL REPORTING QUALITY

Abstract

Financial Statements, even though their form and standards have been defined by the Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority of Turkey and the Capital Markets Board of Turkey, preparation of them in accordance with the aforementioned standards and surveillance both fall in the area of responsibility of auditing firms. In this perspective, in order for a financial report to be deemed as qualified, some qualitative characteristics have been set within the conceptual framework. In this study, grounding upon these characteristics, and with the use of a qualitative procedure what is known in the literature as "NiCE Qualitative Characteristics Measurement", 56 companies in Borsa Istanbul which has been audited by different firms in consecutive years of 2019 and 2020 has been rated in terms of both their financial reports and operating reviews. The relationship between the quality of the reports and change of the auditing firm has been analysed for these two years using the ratings as the input for a paired samples t-test. Our findings in this research suggest that there is no meaningful relationship between substitution of the auditor and financial report quality.

Keywords— Financial Reporting Quality, Qualitative Characteristics of Useful Financial Information, Independent Audit, Independent Auditor Changing, Independent Auditor Rotation

1. GİRİŞ

Tarihin en büyük denetim skandallarından biri olan Enron vakasına kadar sorunsuz bir denetim yapıldığı hususunda bir görüş hakim iken ilgili vaka sonrasında bağımsız denetim sürecinde hatalar gün yüzüne çıkmış ve o günden itibaren bu hataları engellemek adına çalışmalar yapılarak günümüz standartları ile süreç iyileştirilmiştir¹. İşletmeler piyasaya finansal raporları gerçeğe uygun şekilde sunmak adına denetim firmalarının kendilerine güven vermesi ve itibarlı olmasını istemektedirler².

Bağımsız denetçinin sorumluluğunun temelinde, finansal tabloların Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TFRS) uygun şekilde denetim kanıtları ile raporun gerçeğe uygun sunulduğunu görüşüne yansıtması ve bu görüşünün de Bağımsız Denetim Standartları'na (BDS) uygun olarak verilmesi yatmaktadır³.

Raporların güvenilirliğinin yanı sıra kalitesi de finansal bilgiyi talep eden kullanıcılar için önem arz etmekte olup yayımlanan bağımsız denetim ve finansal raporlama standartları ve bunları denetleyen şirketlerin de gözetimi ile birlikte finansal raporların kalitesinde bu anlamda belirgin artış gözlemlenmektedir⁴. Dolayısıyla denetimin kaliteli olması için yapılan düzenleme ve denetlemeler aynı zamanda bağımsız denetim şirketlerinin kaliteli olmasını ve denetledikleri işletmelerin finansal tablolarının kaliteli olması sonucunu doğurmaktadır.

Giriş bölümünden sonra NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi ve bağımsız denetçi değişikliği ve raporlama kalitesi üzerine literatür taramasına yer verilmiştir.

Sonraki bölümde finansal raporlamada kalite kavramına ve kalite ölçümüne ilişkin yaklaşımlara, finansal raporlamaya ilişkin mevzuata ve NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemine yer verilmiştir.

¹ Yükçü, S., Koçakoğlu, Ö., (2016) *Bağımsız Denetimde Denetim Kalitesi Genel Çerçevesi ve Göstergeleri*, 1.Baskı, Kitapana Yayınevi, s.22

² Public Company Accounting Oversight Board, (2015) “*Concept Release on Audit Quality Indicators*” https://pcaob-assets.azureedge.net/pcaob-dev/docs/default-source/rulemaking/docket_041/release_2015_005.pdf?sfvrsn=de838d9f_0, s.17, (15.10.2021)

³ Akdoğan, N., (2020). Borsa İstanbul (BİST) Şirketlerinin 2017 ve 2018 Yıllarındaki Denetim Görüşleri İle Bağımsız Denetçi Raporlarında Verilen Görüşün Dayanağının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt 19, Sayı 59, s.1-18.

⁴ Akdoğan, N., Kılıç, G., (2020). Borsa İstanbul (BİST) Şirketlerinin 2019 Yılındaki Denetim Görüşleri, Bağımsız Denetçi Raporlarında Verilen Görüşün Dayanağı ve Kilit Denetim Konularının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt 20, Sayı 64, s.1-18.

Uygulama bölümünde ise niteliksel özellikler ölçüm yaklaşımı yöntemi ile bağımsız denetçi değişikliği olduğu tespit edilen Borsa İstanbul ana ve yıldız pazarda işlem gören 56 adet işletmenin finansal tablo kalitesinin değişiklik öncesi ve sonrasındaki ölçümleri ve değişikliğin finansal tablo kalitesi ile ilişkisine yer verilecektir.

Bu çalışmanın amacı bu gizemi ortaya çıkarmaya yardımcı olacak bağımsız denetçi değişikliklerinin finansal tablo kalitesine etkisinin istatistiksel analizi yapılarak konunun aydınlatılmasına katkı sağlamaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde, Nijmegen Ekonomi Merkezinin (NiCE) raporlama kalitesi üzerine ürettiği niteliksel özellikler ölçüm yöntemi ile yapılan genel olarak UFRS öncesi ve sonrasına ilişkin analiz çalışmaları yapıldığı görülmüştür.

Nijerya’da Abdullahi ve Abubakar’ın UFRS’nin benimsenmesi 79 Nijeryalı işletmenin mali raporları ile 10 yıllık dönem için NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi ile tespit edilen rapor puanı ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş, UFRS’nin benimsenmesinin raporlama kalitesinde olumlu fark yarattığı sonucuna varılmıştır⁵. Doğrudan finansal raporlama kalitesi üzerine yapılan çalışmaların yanı sıra finansal bilginin niteliksel özellikleri bazında da NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi ile çalışmalar yapıldığı da görülmüştür.

Suciati’nin Endonezya, Kuala Lumpur ve Singapur Borsasında işlem gören işletmelerin UFRS kabulünün finansal raporlama kalitesine etkisi üzerine NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi ile yaptığı çalışmada UFRS kabulünden sonra uygunluk, anlaşılabilirlik ve karşılaştırılabilirlik gibi niteliksel özelliklerin arttığı görülmüştür⁶.

Finansal bilginin niteliksel özelliklerini içeren çalışmada Sultanoğlu, UFRS öncesi ve sonrası dönemler için BİST 100 endeksindeki 26 adet işletmenin finansal

⁵ Abdullahi, A., Abubakar, Y.M., (2020). International Financial Reporting Standards (IFRS) and Reporting Quality in Nigeria: An Assessment of Selected Quoted Firms. *International Business and Accounting Research Journal*, Cilt 4, Sayı 1, s.11-22.

⁶ Suciati, N.R.H., (2017). Qualitative Analysis of Financial Reporting Post Adoption of International Financial Reporting Standard Comparative Study in South East Asia. *1st International Conference on Islamic Economics, Business and Philanthropy*, s.316-320.

tablolarında sunduğu finansal bilginin ihtiyaca uygunluğunda, UFRS'ye geçilmesi sonrasında bir artış olduğu ve bu artışın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır⁷.

Buraya kadar olan literatür taramasında çalışmada kullanılacak olan Nice endeksi ile yapılan ve finansal tablo kalitesinin finansal bilginin niteliksel özelliklerini içeren bu endeks yardımıyla ölçülebildiğini gösteren çalışmalar ele alınmıştır. Bundan sonraki literatürdeki çalışmalarda ise Nice endeksini kullanmayan fakat denetçi rotasyonunu finansal tablo kalitesi üzerine etkisi açısından ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

Lit vd., çalışmalarında bağımsız denetçi rotasyonu anketi yardımıyla bağımsız denetçi değişikliği sonrasında finansal rapor kalitesinin düştüğü gözlemlenmiş, büyük ölçekli ve 4 büyük denetim firması ile çalışmayan işletmeler en çok etkilenen olurken, büyük ölçekli ve 4 büyük denetim firması ile çalışan işletmeler olumsuz etkilense dahi bunun bir yıl ile sınırlı kaldığı tespit etmişlerdir⁸.

De Sousa vd., yaptıkları çalışmada daha önce benzer bir konudaki muhasebe fonksiyonu benzerlik modelini kullanarak denetim firmalarının hem zorunlu, hem de gönüllü değişikliğinin finansal raporların karşılaştırılabilirlik ve tutarlılık seviyesi ile ilgili anlamlı bir ilişki olmadığı göstermiştir⁹.

Kalabeke vd., çalışmalarında zorunlu olmayan bağımsız denetçi değişikliğinin tahakkuk esaslı kazanç yönetim faaliyeti ile ilişkili olduğunu ve düşük finansal raporlama kalitesi gösterdiğini, ayrıca çalışmada düzenleyici otoritelerin zorunlu olmayan denetçi değişikliklerini de dikkate alması gerektiğini, çünkü bağımsız denetçi görev süresi ile finansal raporlama kalitesi arasında ters ilişki olduğunu belirtmişlerdir¹⁰.

⁷ Sultanoğlu, B., (2016). Borsa İstanbul Şirketlerinde UFRS Etkisi: Finansal Bilginin İhtiyaca Uygunluğu. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, s.369.

⁸ Litt, B., Divesh, S.S., Simpson T., Tanyi N.P, (2014). Audit Partner Rotation and Financial Reporting Quality. *A Journal of Practice & Theory*, Cilt 33, Sayı 3, s.82

⁹ De Sousa, A. M., Riberio, A.M., Vicente, E. F. R. “*The Impact Of Audit Rotation On The Comparability Of Financial Reports*”

https://www.researchgate.net/publication/353418916_The_impact_of_audit_rotation_on_the_comparability_of_financial_reports, s.12, (15.10.2021)

¹⁰ Kalabeke, W., Sadiq, M., Keong, O.C., (2009) Auditors Tenure and Financial Reporting Quality: Evidence from a Developing Country. *International Journal of Asian Social Science*, Cilt 9, Sayı 5, s.335.

Hamilton vd., 1998-2003 yılları arasında Avustralya'daki firmaların verilerini kullanarak 5 büyük bağımsız denetçi ve bunların dışındaki diğer bağımsız denetçilerin rotasyonu ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı ele almış olup, elde ettikleri bulgular; 5 büyük denetçinin müşterileri için rotasyon ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında negatif ilişki olduğu ve 5 büyük denetçi haricindeki bağımsız denetçilerin ise rotasyonun ardından daha düşük tahakkuk rapor ettiği yönündedir¹¹.

Hatalar yüzünden yeniden düzenlenen finansal raporların piyasaya etkisi ve sıklığı, hataların düzeltildiği yeniden düzenlenen tablolar denetim kalitesinin göreceli olarak en sağlam göstergeleridir¹². Denetim kalitesine gösterge olabilecek bu husus bir çalışmada raporlama kalitesi anlamında da ele alınmıştır. Zorunlu denetçi değişikliğinin finansal raporlama kalitesine etkisini ölçmek amacıyla 1997-2001 yılları arasındaki yeniden düzenlenen finansal raporlar incelenmiş ve denetçi değişikliğinin yeniden beyanı etkilediğine dair bir kanıt bulunamamış ve raporlamadaki bir yanlışlığın denetçinin görev süresiyle ilgisi kanıtlanamamıştır¹³.

Bu çalışmada 2020 yılı içerisinde Kamuyu Aydınlatma Platformuna “Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi” şeklinde yapılan açıklamalar üzerinden gidilerek ana ve yıldız pazarda işlem gören 56 adet Borsa İstanbul şirketindeki bağımsız denetçinin değiştiği 2020 yılı ve bir önceki bağımsız denetçi döneminde hazırlanan 2019 yılı finansal tablolarının NiCE niteliksel özellikler ölçüm yöntemi kullanılmak suretiyle bağımsız denetçi değişikliği ve raporlama kalitesi arasındaki ilişki ele alınacaktır.

¹¹ Hamilton, J., Ruddock, C., Stokes, D., Taylor, S., (2005). Audit Partner Rotation, Earnings Quality And Earning Conservatism. *Working paper*, University of New South Wales, s.2.

¹² Yükçü, S., Koçakoğlu, Ö., (2016). Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board- Pcaob) Denetim Kalitesi Göstergeleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, s.278

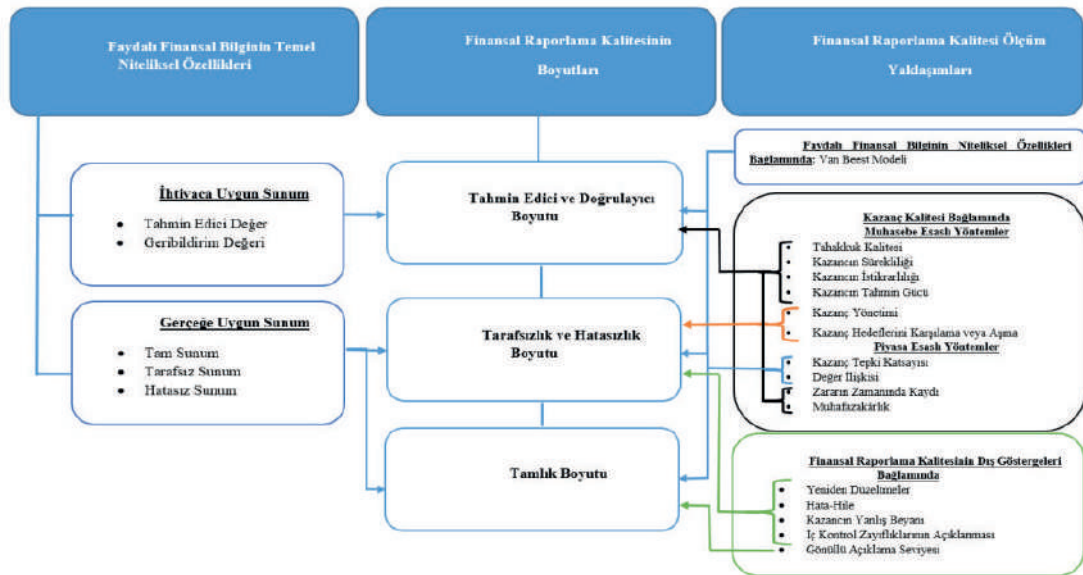
¹³ Myers, J. N., Myers, L. A., Palmrose Z. V., Scholz S. W., (2004). Mandatory Auditor Rotation: Evidence from Restatements. *Working paper*, University of Illinois, s.22-23

3.FİNANSAL RAPORLAMA KALİTESİNİN ARAŞTIRILMASI

Finansal raporlama borç ve kredi veren taraflara ve yatırımcılara işletme hakkında ilgili işletmeye kaynak sağlama kararı verilirken faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamayı amaç edinir. Bahsi geçen finansal bilginin faydalı olması için, temelde ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunma özelliğini haiz olmasının yanı sıra destek olarak karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir özellikte ve zamanında sunulmuş olması gerekmektedir. Nihayetinde finansal bilginin faydalı olması ve faydasının da artırılması sonucu oluşturulan finansal tablolar da bu anlamda daha kaliteli hale gelecektir¹⁴.

Finansal raporlama kalitesinin boyutları tahmin edilebilirlik ve doğrulanabilirlik; tarafsızlık ve hatasızlık; tamlık olarak sayılabilir. Literatürde de bu boyutları ele almayan çalışan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlarda genel olarak aşağıdaki şekilde de görülebileceği gibi Kavramsal Çerçeve'deki faydalı finansal bilginin farklı özellikleri ele alınmaktadır¹⁵.

Şekil 1: Finansal Raporlama Kalitesine İlişkin Ölçüm Yöntemleri

Kaynak: Önce, Çavuş, s.36

¹⁴Kamu Gözetimi Kurumu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” , <https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20.pdf>, (12.10.2021)

¹⁵Önce, S., Çavuş, G., (2019). Finansal Raporlama Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Finansal Raporların Kalitesinin Ölçümüne İlişkin Yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, s.35.

Finansal raporlama kalitesi için iki farklı yaklaşım olup, bunlardan ilki yatırımcı ve kredi verenler gibi bilgi kullanıcılarına faydalı olmasına odaklanan yaklaşım, diğeri ise hissedarlara tam ve dürüst finansal bilgiler sağlamaya odaklanan yatırımcıyı koruma ilkesini kendine temel alan yaklaşımdır¹⁶. Bu iki farklı yaklaşımı savunan iki farklı kurumun KGK ve SPK'nın finansal tablo kalitesi için çalışmaları bulunmaktadır.

KGK'nın 2016-2020 dönemi stratejik planında, Türkiye Muhasebe Standartlarını güncellemek, standartlara dair yeni düzenlemeleri mevzuata dahil etmek, uluslararası kuruluşların standart oluşturma sürecine katkı sağlamak, AB düzenlemeleri ile uyumlu yerel finansal raporlama çerçevesini oluşturmak ve bunun hakkında farkındalığı artırmak, finansal raporlamayla ilgili uygulamada karşılaşılan sorunların çözülmesi amacıyla ilgili Kurumlarla ortak çalışmalar yapmak, finansal raporlama standartlarına ilişkin uygulama örneklerini yayınlamak gibi finansal raporlamayı geliştirmek ve kalitesini artırmak üzere stratejik hedefler belirlediği görülmüştür¹⁷.

SPK, finansal tablo ve dipnotlarının belirli bir şablonda olması ve özellikle finansal tabloların karşılaştırılabilir olması adına 2008 yılından itibaren finansal raporlarda yer alması gerekli asgari unsurlar belirlenmektedir. Söz konusu asgari unsurların belirlenmesi sürecinde KGK tarafından yayımlanan “Finansal Tablo Örnekleri ve Kullanım Rehberi” esas alınmaktadır¹⁸.

SPK, finansal tabloların hazırlanmasında dikkat edilecek hususları da ilan ederek bu anlamda finansal tabloların kaliteli hale gelmesi için özellikle bağımsız denetçilere rehber olmaktadır. Bu anlamda, finansal tabloların kalitesini artırmak adına dipnot açıklamalarına ilişkin hükümler ve UMS/UFRS hükümlerinin eksiksiz uygulanması, özellikle işletme yönetiminin takdir yetkisi tanınmış ve öznel nitelikli hükümlerinin gerçeğe uygun şekilde sunumunun sağlanması ve bağımsız denetim

¹⁶ Jonas, J.G., Blanchet, J., (2000). Assessing Quality of Financial Reporting. *Accounting Horizons*, Cilt 14, Sayı 3, s.355-357.

¹⁷ Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “2016-2020 Stratejik Plan”, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/6TWpk+IY_DosyaGoster.pdf, (12.10.2021)

¹⁸ Sermaye Piyasası Kurulu, “Finansal Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyuru”, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/925>, (12.10.2021)

kuruluşlarının bu iki hususa titizlikle çalışmaları gerektiği SPK tarafından duyurulmuştur. Bu anlamda SPK tarafından tespit edilen hususlar kamuoyu ile paylaşılmıştır. Aynı duyuru kapsamında bağımsız denetçi için, muhasebe tahminlerinin yapılmasında ve varsayımların belirlenmesinde, her unsurun objektif olarak dikkate alınması, aktif bir piyasası bulunmayan varlıkların gerçeğe uygun değer hesaplamasının objektif ve kanıtlanabilir olması, maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda meydana gelen değer düşüklüğü ile o varlığın fiziksel varlığının bulunup bulunmadığı, maddi olmayan duran varlıkların gerçeğe uygun değerleri üzerinden izlenebilmeleri için “aktif piyasanın” bulunduğu objektif bir şekilde kanıtlanabilir olması şeklinde uyarılara yer verilmiştir¹⁹.

Finansal raporlama kalitesi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki farklı yöntemle ele alınabilmektedir. Doğrudan yöntemde, raporlama kalitesi değer ilişki ve tahakkuk modelleri ve finansal tablolardaki belirli noktaları ve kalitatif karakterleri değerlendiren yöntemler sayılabilir²⁰. Dolaylı yöntemde ise kazanç ve zamanlılık yöntemi ve finansal yeniden belirleme yöntemleri sayılabilir²¹.

Doğrudan finansal rapor kalitesi ölçme yöntemlerinden birisi kavramsal çerçevede de ifade edilen faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerine odaklanmakta, bu anlamda finansal bilgiye ait temel ve destekleyici özellikleri haiz raporların kaliteli olduğu kabul edilmektedir. The Van Beest Modeli, hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerin kalitesini ele alarak raporlama kalitesini ölçmek üzere geliştirilmiş olup, finansal bilginin niteliksel özellikleri ile standart skorların hesaplanmasıyla ölçülmektedir²². Bu yöntemde, 13 adet uygunluk, 7 adet güvenilirlik, 6 adet anlaşılabilirlik, 6 adet karşılaştırılabilirlik ve 1 adet zamanında sunum olmak üzere 33 adet kıstas 5 puan üzerinden likert ölçeği kullanılmak suretiyle

¹⁹ Sermaye Piyasası Kurulu, “Finansal Tabloların Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar”, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/535>, (12.10.2021)

²⁰ Beest, F. V., Braam, G., Boelens S., (2009). Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. *NiCE Working Paper 09-108*, s.5-8.

²¹ Aifuwa, H., Embele,, K .ve Saidu, M. (2018). Ethical Accounting Practices and Financial Reporting Quality, *EPRA Journal of Multidisciplinary Research*, 4(12), s.5.

²² Önce, Çavuş, s.36-37.

ölçülmektedir²³. Bu çalışmada ise 7 adet uygunluk (faaliyet raporunda şirketin gidişatına ve geleceğe ilişkin bilgi kamuyu aydınlatma platformunda ayrıca paylaşıldığından, finansal tablo formatlarının UFRS sonrasında tekdüze hale getirilmesi sebebiyle olağan dışı kazanç kayıp veya bilanço dışı kalemlere yer verilmediğinden, UFRS sonrasında gerçeğe uygun değerinin kullanıldığı için tarihi maliyet kıyaslamasına ihtiyaç duyulmadığından, finansal olmayan bilginin işletme fırsat ve risklerine ilişkin bilginin herhangi bir işletmenin raporlarında rastlanılmadığından, mali yapının ne ölçüde raporlandığına ilişkin değişkenin soyut olarak nitelendirilmesinden kaynaklı 6 adet değişken çalışmada dışlanmıştır.), 3 adet güvenilirlik (şirket bildirimlerinin hem olumlu, hem de olumsuz içerikte olup olmadığına ilişkin değişken bu tarz bildirimlerin haricen KAP'ta özel durum açıklaması olarak ilan edildiğinden, comply or explain uygulamasına ilişkin değişken Avrupa ülkelerinde uygulamasından ve ülkemizde bulunmamasından, kurumsal yönetim hakkında ne ölçüde bilgi sağlamasına ilişkin değişken işletmelerin KAP'ta kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporunda ayrıca yer verildiğinden, şirketin muhasebe ilkelerinin seçimindeki argümanlarına ilişkin değişken Tablo 1'de yer verilen F1 değişkeninde daha geniş ele alındığından dolayı çıkartılmış, nihayetinde 3 adet değişken ele alınmıştır.), 3 adet anlaşılabilirlik (raporda kullanılan teknik jargonun anlaşılabilirliğine, bunları ele alan sözlüğün yer alıp yer almadığına ve faaliyet raporunun araştırmacılar açısından anlaşılabilirliğine ilişkin değişkenler soyut olması ve raporlarda buna ilişkin bilgi bulunmaması nedeniyle çalışmadan çıkarılmıştır.), 3 adet karşılaştırılabilirlik (muhasebe tahmin ve politikalarındaki değişikliklere ilişkin daha detaylı bir değişken olması, şirketin önceki dönem verilerine ilişkin düzeltilen hatalara ilişkin bilgilerin KAP üzerinden bildirimle paylaşılması nedeniyle 3 adet değişken ele alınmıştır.) ve 1 adet zamanında sunum olmak üzere 17 adet kıstas 5 puan üzerinden ölçülmüştür.

²³ Beest, F. V., Braam, G., (2013). A Conceptually-based empirical analysis on quality differences between UK annual reports and US 10-K reports. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Cilt 9, Sayı 10, s.1285.

Çalışmada kullanılacak nihai değişkenler aşağıdaki gibidir²⁴.

Tablo 1:NiCE Ölçümü

R1. Şirketin risk profili faaliyet raporunda yer alıyor mu?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R2. Faaliyet raporunda kurumsal sosyal sorumluluğu ilişkin bilgi var mı?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R3. Faaliyet raporunda insan kaynakları politikasına ilişkin bilgi var mı?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R4. Rapor, bölümsel raporlama içeriyor mu? (Coğrafi, fonksiyonel vb.)	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R5. Rapor, nakit akım analizini içeriyor mu?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R6. Rapor, maddi olmayan duran varlıklara ilişkin bilgi içeriyor mu?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
R7. Faaliyet raporunda işletmenin sürekliliğine ilişkin bilgi var mı?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
F1. Raporda, muhasebe ilkeleri seçimi, varsayım ve tahmine ilişkin bilgi var mı?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
F2. Raporda, denetçinin görüşü nedir?	1 = Olumsuz görüş

²⁴ Beest, Braam, s.1297-1301

	2 = Görüş vermekten kaçınma 3 = Şartlı görüş (2 üstü uyarı) 4 = Şartlı görüş (1-2 uyarı) 5 = Olumlu görüş
F3. Faaliyet raporlarında yönetim kurulu ikramiyelerine ilişkin bilgiler var mı?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
U1. Faaliyet raporu sunum formatı nasıldır?	1 = Çok kötü sunum 2 = Kötü sunum 3 = Vasat sunum 4 = İyi sunum 5 = Çok iyi sunum
U2. Faaliyet raporunda bilgi içerir kaç şekil, grafik bulunmaktadır?	1 = Grafik yok 2 = 1-5 grafik 3 = 6-10 grafik 4 = 11-15 grafik 5 = > 15 grafik
U3. Faaliyet raporu, işletme misyon ve stratejiyle ilgili bilgileri ne ölçüde içeriyor?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
C1. Faaliyet raporunda kaç adet finansal rasyo bulunmaktadır?	1 = Rasyo yok 2 = 1-5 rasyo 3 = 6-10 rasyo 4 = 11-15 rasyo 5 = > 15 rasyo
C2. Faaliyet Raporu, şirket hisseleri veya temettüler hakkında bilgi içeriyor mu?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
C3. Faaliyet Raporu, rakipler veya sektöre ilişkin bilgi içeriyor mu?	1 = Bilgi yok 2 = Sınırlı bilgi 3 = Yeterli bilgi 4 = Çok fazla bilgi 5 = Çok kapsamlı
T1. Mali yılın bitiminden kaç gün sonra dış denetçi veya Yönetim Kurulu raporları imzalamıştır?	1 = > 240 gün 2 = 181 - 240 gün 3 = 121 - 180 gün 4 = 61 - 120 gün 5 = ≤ 60 gün

Kaynak: Beest, Braam s.1297-1301

Yukarıda yer verilen yaklaşım Beest vd., (2009) tarafından ilk defa ortaya konulmuştur. 21 maddeden oluşan ve The Van Beest Modeli olarak adlandırılan bu endeks daha sonra Braam ve Beest, (2013) tarafından 33 maddeye çıkarılmıştır²⁵. NiCE ölçümünde Beest ve Braam tarafından oluşturulan likert ölçeği esas alınacak ve bu çalışmada kullanılacaktır. Çalışmada her bir şirkete ait finansal ve faaliyet raporları karşılaştırma programları ile mukayese edilmiş, başlıklar ve cümleler nezdindeki farklılıklar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca ölçekteki puanlamalar çalışmaya esas 56 adet firma arasından değişken bazında en iyi puanı alan firma en yüksek puanı alacak 1 ile 5 arasında dağıtılmıştır.

4. FİNANSAL TABLO KALİTESİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİ DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI

4.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları

Çalışmanın amacı bağımsız denetçi değişikliklerinin finansal tablo kalitesine etkisi üzerine istatistiksel analiz yapılarak konunun aydınlatılmasına katkı sağlamaktır.

Çalışmanın kapsamını, Borsa İstanbul'da ana ve Yıldız pazarda işlem gören ve KAP'a 2020 yılı için "Bağımsız Denetim Kuruluşunun Belirlenmesi" bildiriminde bulunan işletmeler oluşturmaktadır.

Çalışmanın kısıtı, Borsa İstanbul'da yer alan tüm firmalar için analiz yapılamaması yalnızca 2020 yılı için KAP'ta bağımsız denetçi değişikliği bildirimde bulunan 56 adet işletmenin seçilmiş olmasıdır. Çalışmanın bir diğer kısıtı ise çalışma döneminin farklı mevzuat değişikliklerinin yıllar itibarıyla tutarsızlık oluşturmaması gerekçesi ile 2019 ve 2020 yılları ile sınırlı kalmasıdır.

4.2. Çalışmanın Veri Seti ve Dönemi

Çalışmada kullanılan veriler, Borsa İstanbul ve Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda yayımlanan bağımsız denetimden geçmiş finansal ve faaliyet raporlarından yararlanılarak elde edilmiştir. Bağımsız denetçi değişikliği öncesi olan 2019 ve yeni bağımsız denetçinin görevi devraldığı 2020 yılı çalışma dönemi olarak

²⁵ Önce, Çavuş, s.37.

seçilmiştir. Bu kriterlere uyan ve aşağıda listesine yer verilen 56 adet işletme üzerinden çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Borsa İstanbul A.Ş. Kote Bağımsız Denetçisi Değişen İşletmeler²⁶

BİST Kodu	Bağımsız Denetçi (2019)	Bağımsız Denetçi (2020)	Pazar
AFYON	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
AGYO	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Eren Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
AKCNS	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
AKENR	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
AKSA	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
AKSGY	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
AKYHO	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Işık YMM ve PwC Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
ALCTL	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	DRT Bağımsız Denetim Ve SMMM A.Ş.	Yıldız
ARDYZ	Mercek Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Eren Bağımsız Denetim A.Ş.	Yıldız
BAKAB	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
BFREN	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
BIMAS	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
BRSAN	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
BRYAT	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
BUCIM	Rasyonel Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Yıldız
BURCE	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	İtimat Bağımsız Denetim AŞ	Ana
BURVA	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	İtimat Bağımsız Denetim AŞ	Ana
CEMTS	Rasyonel Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Yıldız

²⁶ www.kap.org.tr

CIMSA	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
CMBTN	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
DESPC	MGI Bağımsız Denetim A.Ş.	Gürel YMM ve Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.	Ana
DMSAS	MGI Bağımsız Denetim A.Ş.	Gürel YMM ve Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.	Ana
DZGYO	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	DRT Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
EGEEN	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
EGPRO	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
ERBOS	Karar Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Finansal Eksen Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Yıldız
FONET	Mercek Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Eren Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
GENTS	Yeditepe Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Ana
GEREL	Karden Partners Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Aday Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
HATEK	Karden Partners Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Karar Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Ana
INDES	Gürel YMM ve Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.	Abaküs Bağımsız Denetim A.Ş.	Yıldız
IPEKE	Mega Global Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
IZMDC	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
IZTAR	Birleşim Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	SGD Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.	Ana
KAPLM	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
KLMSN	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Ana
KONYA	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
KOZAA	Mega Global Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
KOZAL	Mega Global Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
KRONT	Denge Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Kavram Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Ana
KUYAS	Report Bağımsız Denetim A.Ş.	Akademik Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana

MAVI	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	DRT Bağımsız Denetim Ve SMMM A.Ş.	Yıldız
MPARK	DRT Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
ODAS	Rasyonel Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Eren Bağımsız Denetim A.Ş.	Yıldız
PAMEL	Engin Bağımsız Denetim A.Ş.	Eren Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
RALYH	Mega Global Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	Akademik Bağımsız Denetim A.Ş.	Ana
SELEC	Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Yıldız
SILVR	Karden Partners Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Ana
TGSAS	HSY Danışmanlık ve Bağımsız Denetim A.Ş.	Karar Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	Ana
TKFEN	BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
TRGYO	DRT Bağımsız Denetim Ve SMMM A.Ş.	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
TURGG	MGI Bağımsız Denetim A.Ş.	Gürel YMM ve Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.	Ana
ULKER	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Güney Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
VESBE	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
VESTL	PwC Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	KPMG Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.	Yıldız
YAPRK	Mercek Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Ecovis Değer Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.	Ana

4.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada finansal raporlama kalitesinin ölçülmesi amacıyla niteliksel özellikleri ifade eden likert ölçeği doğrultusunda 2019-2020 yılları için her bir işletmeye ilgili kalemlerde puan atamaları yapılmıştır. Daha sonra SPSS programı ile eşleştirilmiş örneklem t-testi kullanılarak 2019 ve 2020 yıllarında raporlama kalitesi artış veya azalışı ile bağımsız denetçi değişikliği arasında anlamlı ilişki olup olmadığı test edilmiştir.

4.4. Çalışmanın Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, edinilen verilere ilişkin bulgular raporlanmıştır. Yapılan analizde, sonucundaki tanımlayıcı istatistiklere yer verilen Tablo 3'te R1-R7 aralığında ihtiyaca uygunluk, F1-F3 aralığında güvenilirlik, U1-U3 aralığında anlaşılabilirlik, C1-C3 aralığında karşılaştırılabilirlik ve son olarak T1 zamanında sunum olarak yer almaktadır.

Tablo 3: Rapor Kalitesine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	2019-Eski Bağımsız Denetçi Rapor Kalitesi				2020-Yeni Bağımsız Denetçi Rapor Kalitesi			
	Adet	Min	Max	Ortalama	Adet	Min	Max	Ortalama
R1	56	2	5	3,054	56	1	5	3
R2	56	1	5	2,875	56	1	5	2,875
R3	56	1	5	3	56	1	5	2,982
R4	56	1	5	2,286	56	1	5	2,321
R5	56	3	5	3,679	56	3	5	3,768
R6	56	1	5	3,786	56	1	5	3,661
R7	56	1	4	2,143	56	1	5	2,321
F1	56	3	5	3,357	56	3	5	3,357
F2	56	3	5	4,857	56	3	5	4,893
F3	56	1	5	2,357	56	1	5	2,304
U1	56	1	5	3,375	56	2	5	3,446
U2	56	1	5	1,982	56	1	5	2,107
U3	56	1	5	3,125	56	1	5	3,125
C1	56	1	5	2,607	56	1	5	2,571
C2	56	1	5	3,161	56	1	5	3,125
C3	56	1	5	2,304	56	1	5	2,196
T1	56	4	5	4,518	56	4	5	4,625

Tablo 3'te detaylandırılan istatistiklerin ana başlıklar altında 2019 ve 2020 yılları için ortalamaları ayrıca hesaplanıp Tablo 4'te yer verilmiştir. Hesaplamalardan görüleceği üzere zamanında sunma %2,4, anlaşılabilirlik %2,3, ihtiyaca uygunluk %0,5 ve toplam rapor puanı %0,4 artmış, bununla birlikte karşılaştırılabilirlik -%2,2 ve güvenilirlik -%0,2 oranında düşüş gözlemlenmektedir.

Tablo 4: NiCE Ölçümüne İlişkin Ortalamalar

	2019	2020	%
İhtiyaca Uygunluk	2,974	2,989	0,5
Güvenilirlik	3,523	3,517	-0,2
Anlaşılabilirlik	2,827	2,892	2,3
Karşılaştırılabilirlik	2,69	2,63	-2,2
Zamanında Sunma	4,52	4,63	2,4
Rapor Puanı	52.46	52.68	0,4

Bağımsız denetçisi değişen 56 adet işletmenin finansal ve faaliyet raporlarının incelenmesi sonrası tespit edilen rapor puanları 2019 ve 2020 için eşleştirilmiş örneklem T Testine tabi tutulmuş ve çalışmanın sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 5: Eşleştirilmiş Örneklem T Testi Sonuçları

Eşleştirilmiş Örneklem Test							
	Paired Differences					t	Sig. (2-tailed)
		Std. Deviat ion	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference			
				Lower	Upper		
İhtiyaca Uygunluk	-.0153	.2536	.0338	-.0832	.0526	-.452	.653
Güvenilirlik	.0059	.2154	.0287	-.0517	.0636	.207	.837
Anlaşılabilirlik	-.0654	.3619	.0483	-.1623	.0314	-1.354	.181
Karşılaştırılabilirlik	.0595	.2704	.0361	-.0129	.1319	1.647	.105
Zamanında Sunma	-.107	.454	.061	-.229	.015	-1.764	.083
Rapor Puanı	-.214	2.820	.377	-.970	.541	-.569	.572

Bağımsız denetçisi değişen 56 adet işletmenin finansal tablo kalitesini ölçmek için kullanılan NiCE kalitatif ölçüm yöntemi kullanılarak 2019-2020 yıllarına ait aldıkları finansal tablo kalite puanları eşleştirilmiş örneklem t testine tabi tutulmuş, sig. (2-tailed) değerlerine bakıldığında tüm değerlerin .005 üzerinde kaldığı, dolayısıyla finansal tabloların kalite puanlarının artması veya azalması ile bağımsız denetçi değişikliğinin ilişkisi olmadığı görülmüştür.

5. SONUÇ

Yüksek kaliteli muhasebe standartları ve bunların uygulanması, finansal bilgilerin tutarlı, karşılaştırılabilir ve güvenilir olmasını sağlar. Dolayısıyla kaliteli muhasebe standartları, finansal bilginin de kalitesini etkiler²⁷ ve yüksek kaliteli muhasebe standartları ile üretilen finansal bilgilerin şeffaf ve karşılaştırılabilir olması sağlar²⁸.

Yüksek kaliteli finansal raporlar, özellikle yatırımcılar ve işletme yönetimi açısından önemli olmaktadır. Yüksek kalitedeki finansal raporlar sayesinde ilgili işletme projelerinin net bugünkü değeri yatırımcılar açısından görülebilir ve bu şekilde sermaye ihtiyacını giderilmesi konusunda doğru kararlar alınabilir. Diğer taraftan yüksek kaliteli finansal raporlama sayesinde işletmeler sözleşmelerinde iyileştirme elde edebilir, verimsiz nitelikteki yatırımlarına son verebilir²⁹.

Bu çalışmada bağımsız denetçi değişikliğinin finansal raporlama kalitesi üzerine etkisi incelenmiş olup, denetçi değişikliği ile finansal raporlama kalitesinin artış veya azalışı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar daha önce yapılmış olan çalışmalarla kıyaslanacak olursa, bağımsız denetçi rotasyonu gerçekleştikten sonra finansal rapor kalitesinin düştüğünün gözlemlendiği çalışma ile aksi sonuçlar elde edilmiş toplam rapor puanında artış olduğu gözlemlenmiştir³⁰. Bağımsız denetçi değişikliğinin finansal raporların karşılaştırılabilirlik ve tutarlılık seviyesi ile ilgili anlamlı ilişki olmaması sonuçlu çalışma ile benzer nitelikte bir sonuç elde edilmiştir³¹. Denetçi değişikliği ile finansal tablo kalitesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememesi nedenleri ise şu şekilde sıralanabilir.

²⁷ Khanagha, J. B., (2011). International Financial Reporting Standards (IFRS) and Value Relevance of Accounting Information: Evidence from Bahrain and United Arab Emirates Stock Markets, *African Journal of Social Sciences*, Cilt 1, Sayı 1, s.101

²⁸ Salah, W., Abdel-Salam, A., (2019). The Effects of International Financial Reporting Standards on Financial Reporting Quality, *Athens Journal of Business & Economics*, Cilt 5, Sayı 3, s.1737

²⁹ Yoo, Y., Lim, J., Chang, J. (2013). Financial Reporting Quality And Acquisition Profitability: Evidence From Korea, *The Journal of Applied Business Research*, Cilt 29, Sayı 6, s.1737

³⁰ Litt, Divesh, Simpson, Tanyi, s.82

³¹ De Sousa, Riberio, Vicente, s.12

-Bağımsız denetçiler için etik kuralları bağımsızlık standardı ile bütünleştirilerek KGK tarafından yayımlanmıştır³². Bağımsız denetim, işletmelerin hazırladığı tabloların doğruluk ve güvenilirlik konularında güvence sağlamakta, bu güvenceyi de denetçinin bağımsızlığı ve denetimin kalitesi yoluyla sağlamakta, denetimde rotasyon ile de denetçi bağımsızlığının artırılması amaçlanmaktadır³³. Bu anlamda denetçi bağımsızlığının sağlanması ve denetçinin etik kurallara riayet etmesi ile denetimin ve finansal tabloların kalitesi artmaktadır.

-Finansal raporlama kalitesini etkileyen ve finansal bilginin üretilmesinde önem arz eden muhasebe ve raporlama standartları ve kavramsal çerçevenin ülkemizde KGK tarafından ilan edilmesi ve bunların değişen uluslararası mevzuat çerçevesinde güncelleniyor olması, benzer şekilde kurumun kendine finansal raporlama kalitesindeki artışı stratejik hedef olarak belirlemesi, bu anlamda bağımsız denetçilerin finansal rapor kalitesine önem vermesi sonucunu doğurmuş olabilir.

-Sermaye Piyasası Kurulu tarafından finansal raporlar ve dipnotlarda olması gerekli asgari unsurların ilan edilmesi ve bunların uygulanması için bağımsız denetçilere öneri, tavsiye ve uyarılarda bulunulması benzer şekilde bağımsız denetçiler nezdinde raporlama kalitesinin korunması adına uygun kontrol noktaları oluşturması sonucunu doğurmuş olabilir.

³² Selimoğlu, S. K., Tiğre, G., (2021). Muhasebe Mesleğinde Bağımsızlık Standardı İle Bütünleştirilmiş Yeni Etik Kuralların Uluslararası Ve Ulusal Karşılaştırmalı Analizi (IFAC-KGK-TÜRMÖB), *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s.35

³³ Özger, S., Tuğay, O., (2020). Bağımsız Denetimde Zorunlu Rotasyonun Denetçi Bağımsızlığı ve Denetim Kalitesine Etkisi ve Rotasyon ile Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkide Denetçi Bağımsızlığının Aracılık Rolü: Bağımsız Denetçilerin Algılarına Yönelik Bir Araştırma, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt 87, s.47

6.KAYNAKÇA

Abdullahi, A., Abubakar, Y.M., (2020) “International Financial Reporting Standards (IFRS) and Reporting Quality in Nigeria: An Assessment of Selected Quoted Firms”, *International Business and Accounting Research Journal*, Cilt 4, Sayı 1, s.11-22.

Aifuwa, H., Embele,, K .ve Saidu, M. (2018) “Ethical Accounting Practices and Financial Reporting Quality” *EPRA Journal of Multidisciplinary Research*, 4(12), s.5.

Akdoğan, N., (2020). “Borsa İstanbul (BİST) Şirketlerinin 2017 ve 2018 Yıllarındaki Denetim Görüşleri İle Bağımsız Denetçi Raporlarında Verilen Görüşün Dayanağının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt 19, Sayı 59, s.1-18.

Akdoğan, N., Kılıç, G., (2020) “Borsa İstanbul (BİST) Şirketlerinin 2019 Yılındaki Denetim Görüşleri, Bağımsız Denetçi Raporlarında Verilen Görüşün Dayanağı ve Kilit Denetim Konularının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Cilt 20, Sayı 64, s.1-18.

Beest, F. V., Braam, G., Boelens S., (2009) “Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics” *NiCE Working Paper*, 09-108, s.5-8.

Beest, F. V., Braam, G., (2013) “A Conceptually-based empirical analysis on quality differences between UK annual reports and US 10-K reports” *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Cilt 9, Sayı 10, s.1285.

De Sousa, A. M., Riberio, A.M., Vicente, E. F. R. “The Impact Of Audit Rotation On The Comparability Of Financial Reports”

https://www.researchgate.net/publication/353418916_The_impact_of_audit_rotation_on_the_comparability_of_financial_reports, (15.10.2021)

Jonas, J. G., Blanchet, J., (2000) “Assessing Quality of Financial Reporting” *Accounting Horizons*, Cilt 14, Sayı 3, s.355-357.

Kalabeke, W., Sadiq, M., Keong, O.C., (2009) “Auditors Tenure and Financial Reporting Quality: Evidence from a Developing Country” *International Journal of Asian Social Science*, Cilt 9, Sayı, 5, s.1.

Kamu Gözetimi Kurumu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” , <https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20.pdf>, (12.10.2021)

Kamu Gözetimi Kurumu, “2016-2020 Stratejik Plan”, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/6TWpk+IY_DosyaGoster.pdf, (12.10.2021)

Khanagha, J. B., (2011) “International Financial Reporting Standards (IFRS) and Value Relevance of Accounting Information: Evidence from Bahrain and United Arab Emirates Stock Markets”, *African Journal of Social Sciences*, Cilt 1, Sayı 1, s.101

- Litt, B., Divesh, S.S., Simpson T., Tanyi N.P, (2014) “Audit Partner Rotation and Financial Reporting Quality” *A Journal of Practice & Theory*, Cilt 33, Sayı 3, s.82
- Myers, J. N., Myers, L. A., Palmrose Z. V., Scholz S. W., (2004). “Mandatory Auditor Rotation: Evidence from Restatements” *Working Paper*, University of Illinois,s.22-23
- Önce, S., Çavuş, G., (2019). “Finansal Raporlama Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Finansal Raporların Kalitesinin Ölçümüne İlişkin Yaklaşımlar” *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, s.35.
- Özger, S., Tuğay, O., (2020) “Bağımsız Denetimde Zorunlu Rotasyonun Denetçi Bağımsızlığı ve Denetim Kalitesine Etkisi ve Rotasyon ile Denetim Kalitesi Arasındaki İlişkide Denetçi Bağımsızlığının Aracılık Rolü: Bağımsız Denetçilerin Algılarına Yönelik Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Cilt 87, s.47
- Public Company Accounting Oversight Board, (2015) “Concept Release on Audit Quality Indicators” https://pcaob-assets.azureedge.net/pcaob-dev/docs/default-source/rulemaking/docket_041/release_2015_005.pdf?sfvrsn=de838d9f_0, s.17, (15.10.2021)
- Salah, W., Abdel-Salam, A., (2019) “The Effects of International Financial Reporting Standards on Financial Reporting Quality”, *Athens Journal of Business & Economics*, Cilt 5, Sayı 3, s.1737
- Selimoğlu, S. K., Tığre, G., (2021) “Muhasebe Mesleğinde Bağımsızlık Standardı İle Bütünleştirilmiş Yeni Etik Kuralların Uluslararası Ve Ulusal Karşılaştırmalı Analizi (IFAC-KGK-TÜRMOB)”, *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s.35
- Sermaye Piyasası Kurulu, “Finansal Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyuru”, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/925>, (12.10.2021)
- Sermaye Piyasası Kurulu, “Finansal Tabloların Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar”, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/535>, (12.10.2021)
- Suciati, N.R.H., (2017) “Qualitative Analysis of Financial Reporting Post Adoption of International Financial Reporting Standard Comparative Study in South East Asia” 1st International Conference on Islamic Economics, Business and Philanthropy, s.316-320.
- Sultanoğlu, B., (2016) “Borsa İstanbul Şirketlerinde UFRS Etkisi: Finansal Bilginin İhtiyaca Uygunluğu” *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, s.369.
- Yoo, Y., Lim, J., Chang, J. (2013) “Financial Reporting Quality And Acquisition Profitability: Evidence From Korea” *The Journal of Applied Business Research*, Cilt 29, Sayı 6, s.1737
- Yükçü, S., Koçakoğlu, Ö., (2016) “Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board- Pcaob) Denetim Kalitesi Göstergeleri” *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, s.278
- Yükçü, S., Koçakoğlu, Ö., (2016) *Bağımsız Denetimde Denetim Kalitesi Genel Çerçevesi ve Göstergeleri*, 1.Baskı, Kitapana Yayınevi, s.22

- Yararlanılan web sitelerine ilişkin linkler doğrudan kaynakçada yer almalıdır.

www.kgk.gov.tr

www.spk.gov.tr

www.kap.org.tr